

Rändepoliitika aastaraport 2025

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

RÄNDEPOLIITIKA AASTARAPORT 2025

EMN Eesti

Autorid: Barbara Orloff, Eike Luik, Marian Juurik, Mari Valgepea
(Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt)

Kujundus: Mart Kivisild

Fotode autorid: Karl Ander Adami, Oskar Kelk, Leon Metsallik, Reelika Riimand,
Tõnu Runnel, Priidu Saart, Rivo Veber

Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt
Sisekaitseakadeemia Kase 61, 12012 Tallinn, Eesti
emn@sisekaitse.ee
www.emn.ee

ISSN 2674-3469

Euroopa rändevõrgustik (EMN) on 2008. aastal Euroopa Komisjoni poolt asutatud ja koordineeritav uurimis- ja teabevahetusvõrgustik, mis koosneb liikmesriikide riiklikest, kontaktpunktidest ja vaatlejariikidest ning kohalikest rände- ja varjupaigavaldkonna organisatsioonidest.

EMN peamine eesmärk on koguda ja analüüsida ajakohast, objektiivset, usaldusväärset ja võrreldavat rände- ja varjupaigavaldkonna teavet ning jagada seda poliitikategijate ja laiema avalikkusega.

Sisukord

Lühendid	6
Maatähised	7

1. Sissejuhatus

1.1 Metoodika	10
1.2 Lühülevaade 2024. aasta rändetrendidest	11

2. Üldised tegevussuunad rände valdkonnas

2.1 Tööjõupuuduse leevendamine rände kaudu	19
2.2 Sundrände olukord maailmas	19
2.3 Rände eksternaliseerimine	22
2.4. Tuleviku väljakutsed Euroopale ja Eestile	25

3. Seaduslik ränne

3.1 Seaduslik ränne arvudes	29
3.2 Tegevussuunad ELi tasandil	35
3.3 Riiklikud tegevussuunad	37
3.4 Tööränne	38
3.5 Õpiränne	48
3.6 Pereränne	51

4. Rahvusvaheline kaitse

4.1 Rahvusvaheline kaitse arvudes	50
4.2 Tegevussuunad ELi tasandil	59
4.3 Riiklikud tegevussuunad	61

5. Ajutine kaitse

5.1 Ajutine kaitse arvudes	73
5.2 Tegevussuunad ELi tasandil	75
5.3 Riiklikud tegevussuunad	76

6. Kohanemine ja lõimumine

6.1	Euroopa Liidu ülesed tegevussuunad.....	83
6.2	ELi liikmesriikide tegevussuunad.....	85
6.3	Tegevussuunad Eestis.....	89

7. Kodakondsus ja kodakondsusetus

7.1	Tegevussuunad ELis.....	97
7.2	Tegevussuunad Eestis.....	100

8. Ebaseaduslik ränne

8.1	Ebaseaduslik ränne arvudes.....	103
8.2	Tegevussuunad ELis ebaseadusliku rände tõkestamisel ja ennetamisel.....	113
8.3	Ebaseadusliku rände tõkestamine ja ennetamine Eestis.....	116
8.4	Piirihaldus.....	119
8.4.1	Piirihalduse meetmed ELis.....	123
8.4.2	Välispiirikontrolli meetmed Eestis.....	125

9. Inimkaubandus

9.1	Inimkaubandus arvudes.....	131
9.2	ELi tegevussuunad inimkaubandusega võitlemisel.....	131
9.3	Eesti tegevussuunad inimkaubandusega võitlemisel.....	132
9.4	Eesti koostöö teiste liikmesriikide ja kolmandate riikidega.....	135

10. Tagasisaatmine

10.1	Tagasisaatmine arvudes.....	140
10.2	Tagasisaatmise tegevussuunad ELis.....	144
10.3	Tagasisaatmise valdkonna tegevussuunad Eestis.....	149

11. Arengukoostöö

11.1	Euroopa Liidu ülesed arengukoostöö suunad.....	153
11.2	ELi liikmesriikide tegevussuunad.....	155
11.3	Eesti tegevussuunad.....	157

Bibliograafia.....	160
--------------------	-----

Lühendid

ABIS	automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogu
AHQ	ad hoc query ehk kiireloomuline infopäring
AMIF	Euroopa Liidu Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond
EES	riiki sisenemise ja riigist lahkumise infosüsteem (Entry-Exit System)
EK	Euroopa Komisjon
EL	Euroopa Liit
EL-27	Euroopa Liidu 27 liikmesriiki
EMN	Euroopa rändevõrgustik
ETIAS	Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteem
EUAA	Euroopa Liidu Varjupaigamet
Eurodac	rahvusvahelise kaitse taotlejate sõrmejälgede võrdlemise infosüsteem
Eurostat	Euroopa Liidu Statistikaamet
EUROSUR	Euroopa piiride valvamise süsteem
eu-LISA	Euroopa Liidu IT-agentuur
FRA	Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet
Frontex	Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet
ILO	Rahvusvaheline Tööorganisatsioon
INSA	Integratsiooni Sihtasutus
IOM	Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon
KOV	kohalik omavalitsus
MIGIS	migratsioonijärelevalve andmekogu
OECD	Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon
PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
SCIFA	Strateegiline sisserände-, piiride ja varjupaigakomitee
SIS	Schengeni infosüsteem
UNHCR	ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet
VMS	välismaalaste seadus
VRKS	välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus
VSS	väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus
WHO	Maailma Terviseorganisatsioon
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

Maatähised

AT	Austria
AM	Armeenia
BE	Belgia
BG	Bulgaaria
CY	Küpros
CZ	Tšehhi
DE	Saksamaa
DK	Taani
EE	Eesti
EL	Kreeka
ES	Hispaania
FI	Soome
FR	Prantsusmaa
GE	Gruusia
HU	Ungari
HR	Horvaatia
IE	Iirimaa
IT	Itaalia
LT	Leedu
LV	Läti
LU	Luksemburg
MD	Moldova
ME	Montenegro
MT	Malta
MK	Põhja-Makedoonia
NL	Holland
NO	Norra
PL	Poola
PT	Portugal
RO	Rumeenia
SE	Rootsi
RS	Serbia
SK	Slovakkia
SI	Sloveenia
UA	Ukraina

1.

Sissejuhatus

2024. aasta rändevaldkonda mõjutas tugevalt jätkuv geopoliitiline ebastabiilsus nii Euroopa Liidu naabruses kui ka kaugemal, kus mitmed paralleelsed kriisid kujundasid rändetrende. Peamiseks Euroopat mõjutava sundrände allikaks jäi endiselt Venemaa täiemahuline sõda Ukrainas, millele vastuseks on Euroopa Liidu Nõukogu otsustanud ajutise kaitse kehtivust pikendada kuni 2027. aasta märtsini. Samal ajal süvenesid pinged Lähis-Idas ja mitmel pool Aafrikas: eskaleerus Gaza konflikt, süvenes Sudaani kriis, ootamatult kukkus Bashar al-Assadi režiim Süürias ning Lääne-Aafrikas sagesid sõjaväelised riigipöörded.

Üldiste geopoliitiliste pingete taustal täheldati mõningaid muutusi rändetrendides: varjupaigataotluste koguarv langes ELis, jäädes alla miljoni taotluse piiri. Samuti vähenes märgatavalt ebaseaduslike piiriületuste arv – langus oli 38%, tuues näitajad tagasi 2021. aasta tasemele. Samas suurenes oluliselt ELi idasuunal rändeaktiivsus, mis tõstis esile uued väljakutsed seoses Valgevene ja Ukraina piiriüleste liikumistega.

2024. aastal võeti Euroopa Liidu tasandil vastu pikalt ettevalmistatud varjupaiga- ja rändehalduse reform, mis peaks täielikult rakenduma 2026. aasta juunis. Õigustik tasakaalustab vastutust ja solidaarsust liikmesriikide vahel ning seab uue suuna kriisideks valmisolekuks ja tõhusamaks rände haldamiseks. Reformi keskmes on turvalise ja seadusliku rände edendamine, kiirem varjupaigamenetlus ning tugevam piirihaldus. Lisaks toimusid 2024. aastal Euroopa Parlamendi valimised ning detsembris asus ametisse uus Euroopa Komisjon, mille prioriteetide hulgas on reformi elluviimine ja sisepiirikontrolli paremate lahenduste väljatöötamine.

Märkimisväärne areng toimus ka töörande ja integratsioonipoliitika vallas. Tööjõupuuduse leevendamiseks algatati mitmeid reforme kolmandatest riikidest pärit töötajate meelitamiseks ja riigis hoidmiseks. Samal ajal pöörati tähelepanu haavatavate rühmade, sh Ukraina sõjapõgenike olukorrale, paljud riigid liikusid ajutistelt kriisimeetmetelt pikaajalise lõimumise suunas, keskendudes tööturule juurdepääsule, keeleõppele ja kvalifikatsioonide tunnustamisele. ELi tasandil võeti vastu direktiiv, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset. Samas peegeldas 2024. aasta ELi liikmesriikides ka rändepoliitika rangemaks muutumise trendi – ulatuslik sisepiirikontrollide ajutine taastamine Schengeni alal ning elamislubade ja kodakondsuse saamise tingimuste rangemaks muutmine viitavad selgele vajadusele turvalisema ja kontrollituma rände lähenemise suunas.

Sarnaselt varasematele ränderaportitele püüab ka tänavune raport anda vastused järgnevatele küsimustele:

- Millised olid 2024. aasta peamised statistilised trendid erinevates rändepoliitika valdkondades Euroopa Liidus, EMNi vaatlejariikides¹ ja Eestis?
- Millised rändepoliitika arengud toimusid Euroopa Liidu tasandil?
- Millised rändepoliitika arengud ning praktika muudatused toimusid eelmisel aastal ELi liikmesriikides, EMNi vaatlejariikides² ja Eestis?

1 GE, MD, UA, ME, AM, RS ja MK

2 GE, MD, UA, ME, AM, RS ja MK

Nendele küsimustele leiab vastused raporti kümnes teemapeatükis: ülevaade üldistest rändetrendidest ja arengusuundadest, seaduslik ränne, rahvusvaheline kaitse, ajutine kaitse, kohanemine ja lõimumine, kodakondsus, ebaseaduslik ränne, inimkaubandus, tagasisaatmine ning arengukoostöö.

1.1 Metoodika

Euroopa rändevõrgustiku rändepoliitika 2025. aasta raport tugineb peaaesjalikult sekundaarallikate põhjal läbi viidud dokumendianalüüsile. Eestit puudutavate tegevussuundade analüüsis on paljusi põhinetud EMN Eesti kontaktpunkti poolt koostatud ingliskeelsele 2024. aasta raportile³, mis tugines omakorda Eesti ametkondadelt ja huvirühmadelt saadud sisendile. Ülevaadet on täiendatud 2024. aasta kohta kätte saadavate allikate põhjal (nt statistika, pressiteated, meediakajastus, ametkondade raportid, teave seaduseelnõude ning seadusemuudatuste kohta). EL tasandi poliitikatrendide kajastamisel olid peamisteks allikateks EMNi 2024. aasta varjupaiga- ja rände ülevaade (AMO 2024)⁴ ning 2024. aastat käsitlevad EMNi uudiskirjad (EMNews)⁵, mis võtavad kokku olulisemad Euroopa Komisjoni algatused ning liikmesriikide rände- ja varjupaigavaldkonnas toimunud seadusandlikud ja poliitilised muudatused. Nende alusel kaardistati peamised poliitikatrendid ning valiti liikmesriikide arengut ja tegevussuundi näitlikustavad tekstikastid.

Täiendavate allikatena on käesoleva aastaraporti koostamisel kasutatud 2024. ja 2025. aastal avaldatud EMNi uuringuid, kiireloomulisi päringuid (AHQ) ning erinevate Euroopa Liidu asutuste ja rahvusvaheliste organisatsioonide aastaraportide ja analüüse.

Statistilised andmed pärinevad eeskätt Eurostati, Politsei- ja Piirivalveameti (PPA), Eesti Statistikaameti ja Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Agentuuri (Frontexi) ülevaadetest. Riigisiseste andmete puhul on aluseks võetud ka EMN Eesti poolt koostatud rändestatistika ülevaade⁶.

Ränderaporti ülevaates on püütud näidata Eesti arengusuundi muu Euroopa kontekstis, mistõttu on võimalusel eelistatud rahvusvahelist võrdlust võimaldavaid andmebaase. See võib põhjustada statistika erinevusi, kuna statistika kogumise meetodid varieeruvad asutuste lõikes. Täpsuse huvides on igas raportis esitatud joonise juurde märgitud ka andmete allikas (nt PPA, Eurostat, Frontex). Eurostati andmete puhul on märgitud ka konkreetne andmekogum, millele on tuginetud, ning andmete allalaadimise kuupäev, et fikseerida andmebaaside paranduste või täienduste hetkeseis. Raportis kasutatud valdkondlik terminoloogia tugineb EMNi varjupaiga ja rände sõnaraamatul (EMN Glossary)⁷,

3 Annual report on Migration and Asylum 2024 in Estonia. Leitav EMN Eesti kodulehelt: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/07/emn-amo-2024-v4-pdf-020725-002.pdf>

4 Asylum and migration overview 2024. Leitav EMN Eesti kodulehelt: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/07/emn-amo-2024-v4-pdf-020725-002.pdf>

5 EMNews. Leitav EMN kodulehel: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emnews_en

6 Rändestatistika ülevaade 2020-2024. Leitav EMN Eesti kodulehelt: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/05/randestatistika-2025-est-1105.pdf>

7 EMN sõnaraamat on leitav EMN kodulehelt: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary_en

mis aitab tagada rahvusvahelise võrdluse esitlemisel ühesuguste ja võrreldavate mõistete kasutamise. Aastaraportis keskendutakse eelkõige ajaperioodile jaanuar 2024 – detsember 2024, kuid lisatud on ka tulevikuvaateid ja prognoose 2025. aastaks.

1.2 Lühikäitaja 2024. aasta rändetrendidest

Seaduslik ränne

- Euroopa Liidu riikides väljastati 2024. aastal 3 505 906 esmast elamisluba, mida on võrreldes 2023. aastaga 235 109 elamisloa võrra vähem (-6,3%). Neist enim väljastati elamislubasid töötamise eesmärgil (32%). Esmaste elamislubade arv oli 2024. aastal jätkuvas kasvutrendis vaid õpirände vaates (+3%) ning kahanes töö (-11%) ja pererände lõikes (-4%).
- ELi liikmesriigid väljastasid 2024. aastal ligikaudu 9,7 miljonit lühikäitaja ehk Schengeni viisat, mis on võrdluses 2023. aastaga 14,1 % rohkem. Sealjuures hakkasid alates 31. märtsist 2024 riiklike viisade asemel väljastama Schengeni viisasid ka Bulgaaria ja Rumeenia.
- 2024. aasta mais jõustus uuendatud ühtse loa direktiiv, mille eesmärk on muuta ühtse loa taotlemise menetlus tõhusamaks ja lühendada menetlusaega, suurendades sellega ELi atraktiivsust kolmandate riikide kodanike jaoks ja aidates ELi riikidel lahendada tööjõupuudust.
- Alates 2022. aastast on piiriülese rände kujundamisel Eestis olnud keskseks teguriks Venemaa Föderatsiooni kodanikele kehtestatud piirangud ja sanktsioonid seoses Ukrainas toimuva sõjaga. PPA andmetel väljastati 2024. aastal kokku 2868 esmakordset tähtajalist elamisluba, mis oli võrreldes 2023. aastaga 33% vähem. Elamislubade arv langes kõikide elamisloa aluste lõikes.
- Kuna mitmed Eesti väliesindused on peatanud viisataotluste vastuvõtmise, siis väljastati sarnaselt eelnevale aastale ka 2024. aastal madal arv C-viisasid (8883 viisat, muutus võrreldes eelmise aastaga +0,1%). Rekordmadalaks jäi ka väljastatud pikaajaliste ehk D-viisade arv (5460 viisat, muutus võrreldes eelmise aastaga -19%).

Rahvusvaheline kaitse

- Vägivalla, tagakiusamise, inimõiguste rikkumiste või looduskatastroofide tõttu oli 2024. aasta lõpuks oma kodudest sunnitud lahkuma ligi 123 miljonit inimest.
- 11. juunil 2024 jõustus varjupaiga- ja rändehalduse reform, mis sätestab ulatuslikud eeskirjad ELi rände- ja varjupaigasüsteemi tugevdamiseks. Õigusraamistik kohaldub alates 2026. aasta juunist.

- Euroopa Liidus esitati eelmisel aastal ligi 910 000 esmast rahvusvahelise kaitse taotlust, ulatudes kolmandat aastat järjest peaaegu miljoni inimeseni. Positiivseid otsused moodustasid umbes 51% kõikidest otsustest.
- Rahvusvahelise kaitse valdkonna üldisi arengusuundi liikmesriikides ajendas vajadus tagada riiklik julgeolek ning suurendada haldustõhusust, säilitades samal ajal humanitaarkohustuste täitmise. Kohaldati meetmeid oma varjupaigasüsteemide reeglite rangemaks muutmiseks, näiteks lühendades elamislubade kestust, lisa-des uusi aluseid kaitse staatusest keeldumiseks või selle äravõtmiseks.
- Eestis esitati 66% vähem esmakordseid rahvusvahelise kaitse taotlusi (1328 taotlust) kui 2023. aastal. Pagulase staatus anti 36 inimesele ning täiendav kaitse 1333 inimesele.

Ajutine kaitse

- ELis oli 31. märtsiks 2025 kehtiv ajutise kaitse staatus veidi enam kui 4,26 miljonil sõjapõgenikul. Peamised ELi riigid, mis Ukrainast pärit ajutise kaitse saajaid vastu võtsid, olid Saksamaa, Poola ja Tšehhi Vabariik.
- Eestis esitati 2024. aastal 6094 ajutise kaitse taotlust, mis on mõnevõrra vähem kui 2023. aastal, mil esitati 8782 ajutise kaitse taotlust. Viimasel kahel aastal on ajutise kaitse taotluste arv võrreldes 2022. aastaga märkimisväärselt vähenenud, mil esitati 41 871 ajutise kaitse taotlust. Eelmisel aastal pikendati ajutise kaitse staatus 46 491 inimesel.
- 2024. aastal pikendati ajutise kaitse kehtivust kuni 4. märtsini 2026 kõigis ELi liikmesriikides kooskõlas EL Nõukogu rakendusotsusega 2024/1836. 4. juunil 2025 tegi Euroopa Komisjon ettepaneku pikendada ajutist kaitset veel ühe aasta võrra ehk kuni 4. märtsini 2027.

Kohanemine ja lõimumine

- ELi liikmesriikide muudatused olid kohanemise ja lõimumise valdkonnas ajendatud vajadusest tõhustada lõimumisprotsesse, toetada sisserändajate iseseisvat toimetulekut ja edendada osalust vastuvõtva ühiskonna elus.
- Kolmandate riikide kodanike toimetulek Euroopa Liidus on jätkuvalt liikmesriikide kodanikest kehvem, kuid võrreldes 2023. aastaga on ELi kolmandate riikide kodanike seas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk pisut vähenenud ja tööhõive määr veidi kasvanud.

- Eurostati 2024. aasta andmete kohaselt kolmandate riikide kodanike kohanemise kohta Eestis, jäävad sisse-erändajate tööturul ja hariduselus osalemise ning sotsiaalse kaasatuse näitajad enamasti märkimisväärselt alla põhirahvastiku omadele ning need erinevused ei ole võrreldes 2023. aastaga oluliselt muutunud. Kolmandate riikide kodanike seas oli oluliselt rohkem töötuid (12,3%) kui püsielanike seas (6,5%) ja võrreldes püsielanikega oli kolmandate riikide kodanike seas ka oluliselt rohkem inimesi, kes töötasid ametikohtadel, mille jaoks nad olid üle kvalifitseeritud (55,5% vs 17,1%).
- Eestis võib üheks olulisemaks arengusuunaks lõimumise valdkonnas 2024. aastal pidada eestikeelsele haridusele ülemineku algust 1. ja 4. klassides ja lasteaedades. Vaatamata väljakutsetele viidi protsess 2024/2025. õppeaastal ellu plaanipäraselt.

Kodakondsus ja kodakondsusetus

- Sarnaselt eelmisele aastale liikusid ELi liikmesriigid kodakondsuse valdkonnas kahes suunas: muudatused hõlmasid kas kodakondsuse taotlemise menetluse lihtsustamist või kodakondsuse taotlemisele ja andmisele seatud nõuete rangemaks muutumist.
- Naturalisatsiooni korras anti 2024. aastal Eesti kodakondsus 751-le inimesele, mis on võrreldes 2023. aastaga 319 inimest vähem ehk -30%.
- Määratlemata kodakondsusega isikute arv on jätkuvalt kahanemas. Kui pärast taasiseseisvumist moodustasid määratlemata kodakondsusega isikud kogurahvastikust 32% (494 000), siis 2024. aastaks on nende osakaal vähenenud 4,5%-ni rahvastikust (60 857).

Ebaseaduslik ränne

- 2024. aastal vähenes ELi sisenevate ebaseaduslike piiriületuste arv 38%, ehk avastati veidi üle 239 000 ebaseadusliku rände juhtumi, mis on madalaim tase alates 2021. aastast, mil rännet mõjutas endiselt COVID-pandeemia. Ebaseaduslike piiriületuste arvu vähenemise peamiseks põhjuseks olid muutused rändeteedel: Kesk-Vahemere suunal vähenes sisseerändajate arv 59% ning Lääne-Balkani suunal 78%. Samal ajal kolmekordistus idasuuna (Ukraina ja Valgevene piiriülene) läbimiste arv.

- Nagu ka kahel varasemal aastal, mõjutasid 2024. aastal Eestisse välispiiripunktide kaudu sisenevate isikute arvu olulisel määral olukord Ukrainas ning Venemaa kodanike suhtes kehtestatud sanktsioonid.

Inimkaubandus

- 2023. aastal oli ELis registreeritud inimkaubanduse ohvrite arv 10 793 isikut, mis on 6,9% rohkem kui 2022. aastal ning suurim registreeritud arv ajavahemikul 2008–2023. Viimase viie aasta jooksul on märgatavalt suurenenud nende registreeritud ohvrite arv, kellega kaubitseti sunniviisilise töö osutamise eesmärgil.
- 2024. aasta juunis võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu direktiivi (EL) 2024/1712, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset.

Tagasisaatmine

- 2024. aastal langes ELis mõnevõrra nende isikutele väljastatud lahkumisettekirjutuste arv, kellel ei olnud seaduslikku alust ELi jääda. 2024. a väljastasid liikmesriigid kolmandate riikide kodanikele 453 380 lahkumisettekirjutust (võrreldes aasta varasemaga 6,3% vähem). Täideti 110 385 ettekirjutust (võrreldes aasta varasemaga 14% rohkem), mis hinnanguliselt näitab, et lahkus ligi 24% ettekirjutuse saanud isikutest.
- 11. juunil 2024 jõustunud varjupaiga- ja rändealduse reform, mis sätestab ulatuslikud eeskirjad ELi rände- ja varjupaigasüsteemi tugevdamiseks, mõjutab oluliselt ka tagasisaatmise valdkonda. Näiteks on piiril toimuva tagasisaatmismenetluse määruse vastuvõtmine oluliseks verstapostiks tagasisaatmise valdkonnas. Õigusraamistik kohaldub alates 2026. aasta juunist.
- 1. märtsil 2024 jõustus Eesti ja Usbekistani vaheline kahepoolne tagasivõtuleping, mis allkirjastati 23. oktoobril 2023.

Arengukoostöö

- Eesti ühines Saksamaa algatatud ja 2023. aastal käivitatud Skills4Recovery programmiga, et koolitada 4700 Ukraina oskustöölist ja arendada riigi kutseharidussüsteemi.
- Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus (ESTDEV), Eesti Töötukassa ja Ukraina Riiklik Tööturuasutus algatasid ühisprojekti, mille eesmärk on aidata taastada ja kaasajastada Ukraina tööturgu.
- Eesti võõrustas Digital Explorers II projekti raames nelja kuu jooksul 20 noort Keeniast, pakkudes neile IT-alast töökogemust Eesti ettevõtetes ning valdkondlikku koolitust Tallinna Ülikoolis.

2.

Üldised
tegevussuunad
rände
valdkonnas

2024. aastat iseloomustas jätkuv geopoliitiline ebastabiilsus ELi naabruses ja ka kaugemal, kus mitmed samaaegsed kriisid mõjutasid rännet. Venemaa täiemahuline sõda Ukrainas jäi peamiseks sundrände põhjuseks EL suunal. Sellele reageerides otsustas Euroopa Liidu Nõukogu 2024. juunis pikendada ajutist kaitset kuni 4. märtsini 2026. Käesoleva aasta suvel leppisid liikmesriigid kokku selle pikendamises veel ühe aasta võrra kuni 4. märtsini 2027.

Lähis-Idas ja mitmetes Aafrika piirkondades põhjustasid regionaalset ebastabiilsust ja suurenemat rändesurvet mitmed samaaegsed arengud, sh Gaza konflikt ja kasvavad pinged Iisraeli ning Hezbollah'i vahel, Põhja-Süüria ebastabiilsus seoses Türgi ja Kurdi vägede tegevusega, Assadi režiimi kukkumine, Sudaani eskaleeruv kodusõda ning sõjaväelised riigipöörded Lääne-Aafrikas.

2024. aasta oli märgilise tähtsusega ka ELi rände- ja varjupaigapoliitika reformide seisukohast. 11. juunil 2024 võeti vastu uus varjupaiga- ja rändehalduse reform, mis kohaldub alates 2026. aasta juunist. Reformi peamised eesmärgid on kindlamad Euroopa Liidu välispiirid; kiire, efektiivne ja ühetaoline rahvusvahelise kaitse- ja tagasisaatmise menetlus ning liikmesriikide vahelise solidaarse abistamise ja vastutuse tasakaal.⁸ Samal ajal toimusid ka ELi parlamendi valimised. 18. juulil 2024 valiti Ursula von der Leyen Euroopa Komisjoni presidendiks teiseks ametiajaks ning uus komisjon (sh Kaja Kallas, kui Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja Euroopa Komisjoni asepresident) astus ametisse 1. detsembril 2024. Komisjoni 2024–2029 perioodi prioriteedid rändevaldkonnas on rändereformi elluviimine, ühtse tagasisaatmise lähenemisviisi väljatöötamine, koostöö kolmandate riikidega ning turvalise ja tõhusa piirihalduse toetamine tasakaalustatud rändepoliitika osana.⁹

Ettevalmistusena rändereformi rakendamiseks keskendusid liikmesriikide varjupaiga valdkonna muudatused kiiremale juurdepääsule varjupaigamenetlusele, täpsemale vastuvõtu kontrollile ning laiendatud kaitsemeetmetele. Piiripoliitika ja Schengeni laienemise osas saavutati oluline edasimineku – eelkõige tänu muudetud Schengeni piirieskirjale ning Bulgaaria ja Rumeenia järkjärgulisele lõimimisele Schengeni alaga. Võitlust ebaseadusliku rände vastu tugevdati 2024. aastal ELi tasandil uuendatud inimkaubanduse vastase direktiiviga, mis näeb ette riiklikult formaliseeritud suunamismehhanismid ja tugevama koostöö varjupaigasüsteemidega.

2024. aastal toimus Euroopa Liidus märgatav rändepoliitika rangemaks muutmine, mida iseloomustas näiteks Schengeni sisepiirikontrollide ajutine taastamine, mida põhjendati ebaseadusliku rände ja julgeolekuriskidega. Rangemaks muudeti ka elamislubade, viisade ja kodakondsuse saamise tingimusi. Need sammud viitavad laiemale suundumusele, kus rändepoliitikas pööratakse enam tähelepanu turvalisusele ja kontrollile.¹⁰ Lisaks on kasvanud vajadus keskenduda tugevdatud biomeetrilistele kontrollidele ja digivõimekuse tõstmisele.¹¹ Samal ajal tunnistatakse, et EL-i tagasisaatmispoliitika on endiselt ebaefektiivne

⁸ Siseministeerium, leitav: <https://siseministeerium.ee/varjupaiga-ja-randehalduse-reform>

⁹ Euroopa Komisjon, Komisjoni prioriteedid 2024–2028, leitav: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/security-and-defence_en

¹⁰ PICUM uudiskiri juuni 2025, kättesaadav: <https://picum.org/newsletters/>

¹¹ Frontex, „Annual Risk Analysis 2025”. Kättesaadav: https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2025.pdf

– vaid umbes viiendik lahkumiskohustusega kolmandate riikide kodanikest on tegelikult EList lahkunud. Selle parandamiseks seavad liikmesriigid 2025. aasta prioriteetideks lahkumissettekirjutuste vastastikuse tunnustamise, juhtumite digihalduse, Frontexi rolli laiendamise ja koostöö süvendamise päritolu- ja transiidiriikidega.¹² Tagasisaatmispoliitika parandamisele peaks kaasa aitama nii 2026. a jõustuv ELi varjupaiga- ja rändehalduse reform kui Euroopa Komisjoni ettepanek ühtse sisserändajate tagasisaatmise lähenemisviisi¹³ kohta.

Oluline suundumus oli ka järkjärguline üleminek Ukraina sõjapõgenikele suunatud kriisimeetmetelt pikemaajalisele toele – mitmed riigid pakkusid alternatiivseid elamislubasid töötamiseks, pere ühinemiseks või püsivalt elama asumise elamisloa saamise võimalust.

EMNi lühiuuring „Rändestrategie kavandamine“¹⁴

Märtsis avaldas Euroopa rändevõrgustik lühiuuringu liikmes- ja vaatejariikide rändestrategieist. Uuringust selgus, et 22 liikmesriiki ja 3 vaatejariiki omavad vähemalt üht strateegilist dokumenti rändepoliitika suunamiseks; neist 11 riigil on nii üldine kui ka valdkondlik strateegia. Peamised teemad, mida strateegiad käsitlevad, on ebaseaduslik ränne, integratsioon, seaduslik ränne ja varjupaigapoliitika. Strateegiate koostamise eest vastutavad peamiselt siseministeeriumid, kuid mitmes riigis on kaasatud ka teised ministeeriumid, kodanikuühiskond, teadlased ja kohalikud omavalitsused. Enamik riike rakendab strateegiaid tegevuskavade, rahastusmeetmete ja seadusandlike muudatuste abil. Samuti on levinud seire- ja ajakohastamismehhanismid.

Peamiste väljakutsetena töid uuringus osalenud riigid välja huvirühmade piiratud kaasamise, keerulise koordineerimise ja muutliku rändekeskonna. Raportis tuuakse esile ka häid tavasid, nagu ulatuslikud konsultatsioonid ja koordineerimisstruktuurid, ning võrdlused teiste OECD riikidega, kus rändestrategieid on sageli seotud numbriliste sihtide ja pikaajalise planeerimisega.

¹² ICMPD, „Migration Outlook 2025“. Kättesaadav: <https://www.icmpd.org/file/download/63373/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202025.pdf>

¹³ Euroopa Komisjoni koduleht, leitav: https://commission.europa.eu/news-and-media/news/migration-commission-proposes-new-european-approach-returns-2025-03-11_en

¹⁴ Lühiuuring kättesaadav: <https://www.emn.eu/wp-content/uploads/2025/03/2024-emn-oecd-inform-designing-migration-strategies.pdf>

2.1 Tööjõupuuduse leevendamine rände kaudu

2024. aastal olid tööjõuturu vajaduste täitmine ja oskustöötajate puuduse leevendamine kesksel kohal nii ELi kui ka liikmesriikide seadusliku rände poliitikas. See ajendas korraldama mitmeid algatusi kolmandate riikide kodanike töölevõtmiseks, nende hoidmiseks ja sisserände paremaks reguleerimiseks. Liikmes- ja vaatlejariigid viisid oma seadusliku rände poliitikas läbi ulatuslikke reforme, et lahendada püsivat tööjõupuudust mitmes ametis ja sektoris, sealhulgas tervishoius, info- ja kommunikatsioonitehnoloogias, põllumajanduses ja transpordis. Kasutusele võeti eri meetmed, et lihtsustada sisserändeprotseduure, laiendada seaduslikke rändekanaleid ja parandada töötamise eesmärgil antavate elamislubade süsteemi tõhusust, sageli digitaliseerimise ja kiirmenetluste kaudu. Vähendati ka halduslikke takistusi kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele, sh loodi paindlikum kvalifikatsioonide ja töökogemuse tunnustamine, lühendatud lepingunõuded elamislubade taotlemiseks, soodsamad elamisloa tingimused, tööandjate vaheline liikumisvabadus, perede taasühinemise lihtsustamine, palgakünniste muutmine ning atraktiivsem maksusüsteem kõrgepalgalistele migrantidele. Kolmandate riikide üliõpilaste hoidmiseks rakendati meetmeid, mis toetasid lõpetajate pikaajalist lõimumist, hõlbustasid üliõpilaste pääsu koduriigi tööturule ja soodustasid rahvusvahelist koostööd tööjõupuuduse all kannatavates ametites. Paralleelselt pöörati tähelepanu töötajate õiguste kaitsele ja tööalase ärakasutamise ennetamisele – kasutusele võeti rangem tööandjate järelevalve, parandatud kaebusmehhanismid ja tugevam ohvrite kaitse.

Lisaks edendas EL seadusliku rände kanaleid, nt käivitades ELi Talent Pool'i (määruse eelnõu üle peeti 2024. aastal läbirääkimisi) ja talendipartnerlused. Euroopa Liidu Nõukogu leppis 2024. aasta juunis kokku üldises lähenemisviisis, millega luuakse ELi-ülene platvorm, mis ühendab kolmandate riikide töötajaid tööandjatega, kes seisavad silmitsi tööjõupuudusega. 2024. aasta aprillis võeti vastu ühtse loa direktiivi uuendatud versioon, mille eesmärk oli lihtsustada taotlusmenetlust ja tugevdada kolmandate riikide töötajate õigusi ja kaitset tööalase ärakasutamise vastu.

2.2 Sundrände olukord maailmas

Sunniviisiliselt ümberasustatud inimeste arv on maailmas endiselt kasvutrendis. UNHCRi andmetel oli 2024. aasta lõpuks 123,2 miljonit inimest sunnitud oma kodudest lahkuma vägivalla, tagakiusamise, inimõiguste rikkumiste või looduskatastroofide tõttu – see on 6% rohkem kui 2023. aastal. Üks inimene 67-st on sunniviisiliselt ümber asustatud. Veidi enam kui kolmandik kõigist sunniviisiliselt ümberasustatud inimestest maailmas olid sudaanlased (14,3 miljonit), süürlased (13,5 miljonit), afgaanid (10,3 miljonit) või ukrainlased (8,8 miljonit).¹⁵ Samas elas 2024. aasta detsembri seisuga 73% põgenikest riikides, mille kogusissetulek moodustab vaid 19% maailma sissetulekust. Seega rohkem kui 2/3 ümberasustatud inimestest viibis madala ja keskmise sissetulekuga riikides.¹⁶

¹⁵ UNHCR Global Trends: Forced displacement in 2024. Kättesaadav: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

¹⁶ UNHCR Global Trends: Forced displacement in 2024. Kättesaadav: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

Konfliktid, mis on põhjustanud sunniviisilisi ümberasustamisi jätkusid või süvenesid ka 2024. aastal. Sõda Sudaanis on kaasa toonud suurima sunniviisiliselt ümberasumise kriisi, mille tulemusena oli 2024. aasta lõpuks 14,3 miljonit sudaanlast endiselt ümberasustatud – peaaegu kõik neist riigisiselt või naaberriikides. Ümberasustatud elanike arv moodustab ligi kolmandiku kogu riigi elanikkonnast. Aasta jooksul süvenesid konfliktid paljudes riigi piirkondades ning sisepõgenike arv kasvas veel 2,5 miljoni võrra (+28%), eelkõige tugevalt mõjutatud piirkondadest nagu Khartoum, Lõuna- ja Põhja-Darfur ning Aj Jazirah.¹⁷

Ulatuslik jõuguvägivald levis 2024. aastal Haitil pealinnast Port-au-Prince'ist ka teistesse riigi piirkondadesse. Selle tagajärjel kolmekordistus riigisiseste põgenike arv 313 900 inimeselt kuni üle miljoni. Humanitaarolukord Haitil halvenes aasta jooksul kiiresti, mõjudes eriti rängalt naiste ja laste julgeolekule. Peaaegu pooled Haiti 11,9 miljonist elanikust vajavad humanitaarabi ning üle 5 miljoni inimese kannatab tõsise toidunappuse all¹⁸.

Pikalt kestnud konflikt Kongos armee ja mitmete relvastatud mitteriiklike rühmituste vahel Kongo DV idaosas on toonud kaasa tõsiseid inimõiguste rikkumisi ning vägivallategusid tsiviilelanike vastu, kujunedes üheks maailma suurimaks sisepõgenike kriisiks. 2024. aasta jooksul sunniti mitu miljonit inimest korduvalt põgenema kõigi konfliktiosaliste toime pandud vägivalla eest, eeskätt Põhja-Kivu, Lõuna-Kivu ja Ituri piirkondades. 2024. aasta lõpuks oli sundümberasustatud 7,4 miljonit inimest, kellest enam kui 80% viibis endiselt riigis. 2025. aastal on konflikt veelgi eskaleerunud, põhjustades uue siseriikliku sundrände laine. 2025. aasta mai alguseks oli riigist põgenenud ligi 140 000 inimest, peamiselt naaberriikidesse Burundisse ja Ugandasse.¹⁹

Kestev konflikt Gaza sektoris Palestiina riigi territooriumil on sundinud ümber asuma 90% kogu piirkonna elanikkonnast. 2024. aasta lõpuks oli riigisiselt ümberasustatud 2 miljonit inimest. Ajutine relvarahu 2025. aasta jaanuaris tõi tsiviilelanikkonnale mõningast hädavajalikku leevendust olukorras, kus valitsevad laialdane nälg, hävinenud taristu ja väga piiratud humanitaarabi, kuid märtsis eskaleerus konflikt uuesti.²⁰

2024. aastal jätkus täiemahuline Venemaa Föderatsiooni agressioonisõda Ukrainas, põhjustades ulatuslikku sundrännet. Aasta jooksul oli Ukrainas riigisiselt sunnitud ümber asuma 740 000 inimest ning 2024. aasta lõpuks oli riigis endiselt ümberasustatud 3,7 miljonit inimest. Riigi ida- ja lõunaosas kasvas lahingute intensiivsus. Hinnanguliselt vajab 2025. aastal humanitaarabi 12,7 miljonit inimest, kuna koordineeritud õhurünnakud tsiviiltaristu ja energiasüsteemide vastu avaldavad hävitavat mõju tsiviilelanikkonnale.²¹

17 Sudan Mobility Overview (4), Kättesaadav: <https://dtm.iom.int/reports/sudan-mobility-overview-4?close=true>

18 Haiti: Humanitarian Needs and Response Plan Executive Summary (February 2025) [EN/HT] <https://reliefweb.int/report/haiti/haiti-humanitarian-needs-and-response-plan-executive-summary-february-2025-enht#:~:text=The%20humanitarian%20situation%20in%20Haiti%20continued%20to%20deteriorate,half%20the%20Haitian%20population%20into%20acute%20food%20insecurity>

19 CORE - Eastern DRC Situation Dashboard - 07 May 2025 <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116192>

20 Gaza: 'Dramatic escalation' as bombardments intensify and displacement surges. <https://news.un.org/en/story/2025/03/1161286>

21 Ukraine Situation: Three Years On <https://www.unhcr.org/media/ukraine-situation-three-years>

Eelmise aasta lõpu seisuga registreeriti 10% vähem Afganistanist pärit põgenikke kui aasta varem (kokku 5,8 miljonit). Suurimateks afgaane vastuvõtivateks riikideks jäid endiselt Iraani Islamivabariik (3,5 miljonit, -7%) ja Pakistan (1,6 miljonit, -22%). Pakistani numbrite vähenemise taga on korrigeeritud hinnangud põgenikelaadses olukorras viibivate inimeste arvu osas. Mõlemas riigis mõjutas arvu vähenemist ka tagasipöördumine Afganistani, sealhulgas väljasaatmiste kaudu. Mõlemad riigid rakendasid poliitikat dokumentideta välismaalaste riigist väljasaatmiseks. Kuigi pärast Talibani võimuletulekut 2021. aastal on Afganistanis aktiivne sõjategevus suuresti vaibunud, on riigis laialt levinud vaesus ja nälg, infrastruktuur ja teenused on ebapiisavad ning kodanikuõigusi, eriti naiste ja tütarlaste omi, on järjestikuste meetmetega oluliselt piiratud. Põgenike massiline tagasipöördumine on süvendanud Afganistani kestvat humanitaarkriisi, koormates veelgi niigi nappide ressursside süsteemi ja takistades tagasipöördujate väarikat ning kestlikku taasintegreerumist.²²

Myanmari humanitaarkriis on üks maailma keerulisemaid ja pikimaid, mida iseloomustavad korduvad ümberasumise lained ja väga piiratud võimalused püsivateks lahendusteks. 2025. aasta märtsi seisuga oli Myanmaris riigisiselt ümberasustatud 3,6 miljonit inimest ning veel 1,5 miljonit inimest olid põgenikud või varjupaigataotlejad väljaspool riiki. Humanitaarsed vajadused on pärast sõjaväelist võimuhaaramist 2021. aasta veebruaris järsult kasvanud. Olukord halvenes veelgi 2023. aasta lõpus konflikti eskaleerumise ja vägivalda hoogustumisega, sealhulgas taas Rakhine'i osariigis. Halvenev julgeolekuolukord on toonud kaasa lisakoormuse kohalikele kogukondadele ning niigi ülekoormatud teenustele ja taristule. Tsiiviilelanikud seisavad silmitsi tõsiste rikkumiste ja ohtudega olukorras, kus haridus- ja tervishoiuteenused on peaaegu kokku varisenud, toidupuudus on süvenenud ning kaitsevajadused, eriti naiste ja tüdrukute puhul, on kasvanud. Myanmari humanitaarkriisi on viimastel aastatel süvendanud ka loodusõnnetused ja äärmuslikud ilmastikunähtused.²³

Aasta suurimaks ootamatuks arenguks oli Assadi režiimi kokkuvarisemine Süürias 2024. aasta detsembris, mis tekitas paljudes sunniviisiliselt ümberasustatud süürlastes lootust naasta kodumaale, kuid olukord on jätkuvalt ebastabiilne. 2024. aasta lõpuks oli Süüriast pärit põgenike ja varjupaigataotlejate arv 6,1 miljonit, kellest peaaegu 80 protsenti viibis naaberriikides. Lisaks oli Süüria piires endiselt 7,4 miljonit inimest riigisiselt ümberasustatud aastatepikkuse kestva konflikti tagajärjel. 2025. aasta mai keskpaiga seisuga on hinnanguliselt üle 500 000 süürlase naasnud tagasi Süüriasse pärast Assadi valitsuse langemist, valdavalt naaberriikidest. Sarnaselt on täheldatud positiivset trendi ka Süüria-siseste ümberasustatud isikute tagasipöördumises – alates 2024. aasta novembri lõpust on hinnanguliselt 1,2 miljonit inimest naasnud oma päritolupiirkondadesse.²⁴

22 UNHCR Global Trends: Forced displacement in 2024. Kättesaadav: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

23 UNHCR Global Trends: Forced displacement in 2024. Kättesaadav: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

24 UNHCR, Syria governorates IDPs and IDP returnees overview, leitav: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116241>

2.3 Rände eksternaliseerimine

Viimastel aastatel on rände eksternaliseerimisest saanud rände- ja varjupaigapoliitika üks olulisi suundumusi. Mõistet „eksternaliseerimine” saab laiemalt mõista kui „protsessi, mille käigus riigi tavapäraselt oma territooriumil täidetavad ülesanded viiakse osaliselt või täielikult väljapoole selle territooriumi”.²⁵ Eksternaliseerimise meetmed põhinevad enamasti kahe- või mitmepoolsetel lepingutel või kokkulepetel ning hõlmavad viisapiiranguid, sanktsioone migrantide vedajatele, tagasisaatmisi ning kolmandate riikide ametivõimude rahastamist, varustuse ja väljaõppe pakkumist, et tugevdada koostööd tegevate riikide rändekorraldusvõimekust.²⁶ Sellel on kolm peamist eesmärki. Esiteks soovitakse heidutada inimesi asuma ohtlikule ja ebastabiilsele rändeteekonnale. Teiseks peaks see lihtsustama isiku tagasisaatmist juhtudel, kui tema varjupaigataotlus on tagasi lükatud. Kolmandaks eesmärgiks on ebaseadusliku rände ja sellega seotud smugeldamisvõrgustike vastane võitlus.²⁷

Rände eksternaliseerimise näited

Rände eksternaliseerimine ei ole uus nähtus. Näiteks sõlmisid EL ja Türgi 2016. aastal ajaloolise kokkulepe, mille eesmärk oli piirata varjupaigataotlejate saabumist EL territooriumile. Ebaseaduslikud sisserändajad, kes püüdsid siseneda Kreekasse, saadeti tagasi Türgi, kes võttis kohustuse takistada uute rändeteede avanemist. Vastutasuks nõustus Euroopa Liit asustama Süüria pagulasi Türgi põhimõttel „üks ühe vastu”, leevendama viisapiiranguid Türgi kodanikele, maksma 6 miljardit eurot abi Türgis elavatele Süüria migrantidele, uuendama tolliliitu ning taaslustama takerdunud kõnelused Türgi võimalikust liitumisest Euroopa Liiduga.²⁸ Sarnased lepingud on EL sõlmitud Tuneesia²⁹ (2023) ja Egiptusega³⁰ (2024). Mõlemad keskenduvad rändehalduse ja majandusliku koostöö sidumisele.

- 25 OHCHR Call for inputs: Externalization of Migration and the Impact on the Human Rights of Migrants, leitav: <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2025/call-inputs-externalization-migration-and-impact-human-rights-migrants>
- 26 Forced Migration Review, Conceptualising externalisation: still fit for purpose?, leitav: <https://www.fmreview.org/externalisation/tan/>
- 27 Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, The Externalisation of European Refugee Protection, leitav: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C13/#:~:text=A%20second%20type%20involves%20the,demands%20on%20Rwanda%E2%80%99s%20asylum%20system>
- 28 Migration Policy Institute, The EU-Turkey Deal, Five Years On: A Frayed and Controversial but Enduring Blueprint, leitav: <https://www.migrationpolicy.org/article/eu-turkey-deal-five-years-on>
- 29 European Parliament, EU-Tunisia Memorandum of Understanding, leitav: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/751467/EPRS_ATA\(2023\)751467_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/751467/EPRS_ATA(2023)751467_EN.pdf)
- 30 European Commission, Joint Declaration on the Strategic and Comprehensive Partnership between The Arab Republic Of Egypt and the European Union, leitav: https://enlargement.ec.europa.eu/news/joint-declaration-strategic-and-comprehensive-partnership-between-arab-republic-egypt-and-european-2024-03-17_en

Üha enam on täheldatavad ka liikmesriikide püüdlused leida lähenemisviise varjupaigataotlejate menetlemiseks väljaspool riikide territooriumi. Üheks selliseks näiteks on Albaania-Itaalia kokkulepe, mis jõustus 2024. aasta oktoobris. Kokkuleppe kohaselt viiakse meessoost varjupaigataotlejad, keda Itaalia võimud peavad kinni rahvusvahelistes vetes, Albaanias asuvasse Itaalia hallatavas keskusesse, kus viiakse läbi ka rahvusvahelise kaitse menetlus. Kokkuleppe kohaselt võib Albaaniasse saata vaid teatud „turvaliste“ riikide kodanikke ning kaitse saamise korral on inimestel õigus siseneda Itaalia territooriumile. Samas ei ole kokkuleppe rakendamine läinud plaanipäraselt, inimõiguslased on viidanud, et Itaalia rikub sellega enda õiguslike kohustusi ning sellega on kaasnenud mitmed kohtuvaidlused. Kuigi Itaalia on vastu võtnud määruse, mille kohaselt hakkavad Albaanias asuvad kaks keskust majutama migrante, kelle varjupaigataotluse on tagasi lükatud ja kes on saanud lahkumisettekirjutuse, on kohtud (sh EL kohus³¹) keskuste kasutamise tõestanud viidates ELi õiguse rikkumistele ja läbipaistmatutele „turvalise riigi“ määratlustele.³²

Itaalia-Albaania kokkulepet on võrreldud Ühendkuningriigi nüüdseks tühistatud plaaniga saata varjupaigataotlejad Rwandasse, kus nende taotlused menetletakse ja positiivse otsuse korral võimaldatakse seal püsivalt elama asuda. Kokkuleppe kohaselt oleks Ühendkuningriigid andnud vastutuse varjupaigataotlejate üle otsustamise osas kolmandale riigile, mille suutlikkus ja inimõiguste kaitse on piiratud ning millel ei pruugi olla sisulist seost taotlejaga.³³ Kokkulepet ei rakendatud, kuna Ühendkuningriigi Ülemkohus leidis, et Rwanda ei ole „turvaline riik“ ning leidis, et Rwanda ei suuda pakkuda piisavaid tagatisi non-refoulement põhimõtte järgimiseks.³⁴

Sarnaste kokkulepete vastu on huvi tundnud ka teised liikmesriigid. Näiteks on Hollandi valitsus teinud esialgse ettepaneku, mille kohaselt saaks saata keelduva otsuse saanud Aafrika päritolu varjupaigataotlejad Ugandasse.³⁵ 2025. aasta augustis käivitati pilootprojekt Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi vahel, mille raames saadetakse Ühendkuningriiki ebaseaduslikult saabunud migrandid tagasi

31 Reuters, EU court rules against Italy on Albania migrant camps scheme, leitav: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/eu-court-rules-against-italy-albania-migrant-camps-scheme-2025-08-01/>

32 Migration Policy Institute, Top 10 Migration Issues of 2024, leitav: <https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-information-source/top-10-migration-issues-2024#externalization>

33 Migration Policy Institute, Top 10 Migration Issues of 2024, leitav: <https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-information-source/top-10-migration-issues-2024#externalization>

34 Human Rights Watch, UK Supreme Court Finds UK-Rwanda Asylum Scheme Unlawful, leitav: <https://www.hrw.org/news/2023/11/15/uk-supreme-court-finds-uk-rwanda-asylum-scheme-unlawful>

35 Reuters, Netherlands explores plan to send rejected African asylum seekers to Uganda, leitav: https://www.reuters.com/world/netherlands-explores-plan-send-rejected-african-asylum-seekers-uganda-2024-10-17/?utm_source=chatgpt.com

Prantsusmaale. Vastutasuks lubab Ühendkuningriik vastu võtta sama arvu varjupaigataotlejaid, kes viibivad Prantsusmaal ning kellel on sidemed Suurbritanniaga või mõjuv alus kaitse saamiseks. Samal ajal seab Taani eesistumine (juuli–detsember 2025) rändereformid, sh tagasisaatmiskeskused väljaspool ELi (return hubs), tugevalt esiplaanile. Eesistujariik toetab jätkuvaid jõupingutusi uute ja tõhusate lähenemisviiside leidmiseks ebaseadusliku rände juhtimisel.³⁶

2025. aastal keskenduvad Euroopa Liit ja selle liikmesriigid varjupaiga- ja rändereformi rakendamisele, mille üks samm on rände sidumine rahvusvahelise partnerlusega. See hõlmab ebaseaduslike piiriületuste ennetamist läbi partnerriikide piirikontrollivõimekuse suurendamise, smugeldamise vastaseid operatiivpartnerlusi, koostööd tagasisaatmise alal ning seaduslike rändeteede edendamist.³⁷ Rändereform institutsionaliseerib sisuliselt ELi eksternaliseerimisstrateegia, sidudes rändehalduse välispoliitikaga ja rahastamisega. Samas on juba tõstatatud küsimus, kas uus õigustik jääb ebaseadusliku rände ohjamisel lünklikuks. See on omakorda soodustanud ettepanekuid „uuenduslikele lahendustele“, sh kolmandates riikides asuvate „tagasisaatmiskeskuste“ loomise suunas.³⁸ 2025. aasta märtsis avaldas Euroopa Komisjon ettepaneku ühtse Euroopa tagasisaatmissüsteemi kohta, milles Komisjon näeb „tagasisaatmiskeskusi“ (return hubs) kui osa uuest ühisest raamistikust, et muuta tagasisaatmine ELis sisuliselt tõhusamaks ja välisriikidega tihedamalt seotud protsessiks.³⁹ Samuti sooviti 2025. aasta mais esitatud ettepanekuga lihtsustada „turvalise kolmanda riigi“ kontseptsiooni rakendamist, mis annaks liikmesriikidele suurema paindlikkuse taotluste EList väljapoole suunamisel.⁴⁰

36 European Commission, Danish Presidency prioritises tackling irregular migration and ensuring effective control of the EU's external borders, leitev: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/danish-presidency-prioritises-tackling-irregular-migration-and-ensuring-effective-control-eu-2025-07-14_en

37 European Commission, Pact on Migration and Asylum https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en#:~:text=Embedding%20migration%20in%20international%20partnerships

38 ICMPD Migration Outlook 2025 https://www.icmpd.org/file/download/63373/file/ICMPD%-2520Migration%2520Outlook%25202025.pdf?fbclid=IwY2xjawMJJxhleHRuA2FlbQlxMABicml-kETFJcjdS1ppYlhidGRwcOxyAR4MjDH5NP2Rp9KVhRflbHhtw1tKkEmt6PwFxDsqqpvkS-bxpESKFU9qMWv3n_IQ_aem_XEKw_ONrSW9F8JR18-G-OA

39 European Commission, Commission proposes a new Common European System for Returns https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_724

40 Euroopa Komisjon, Commission proposes to facilitate the application of the safe third country concept, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1224

2.4 Tuleviku väljakutsed Euroopale ja Eestile

Tänapäeva kiirete muutuste ja suure ebakindluse tingimustes peab vastutustundlik rände- ja integratsioonipoliitika olema valmis väljakutsetega toimetulekuks. Täna tehtavad otsused kujundavad oluliselt ELi ja Eesti võimekust tulla toime tuleviku katsumustega. Seetõttu tuleb vältida poliitilisi otsuseid, mis tuginevad pelgalt lühiajalistele prognoosidele või hetkevajadustele, ning keskenduda pikaajalise ja jätkusuutliku rände- ja integratsioonipoliitika kujundamisele.

Hiljutises OECD aruandes⁴¹ prognoositakse, et lähiaastatel hakkavad ELi rände- ja integratsioonipoliitikat kujundama kolm omavahel seotud suurtrendi: (i) keskkonnamuutused ja äärmuslikud ilmastikunähtused, (ii) geopoliitiline ebastabiilsus ja (iii) demograafilised muutused. Need kõik mõjutavad ka rändevooge ELi suunal. Hästi juhtud ränne aitaks riike majanduskasvu toetamisel vajalike oskuste ja inimkapitaliga, aidates samal ajal vältida sotsiaalseid pingeid. Selle saavutamiseks tuleks rände- ja integratsioonipoliitikat läbi vaadata ja kohandada, et tegeleda peamiste väljakutsetega, nagu tööturu vajaduste rahuldamine, oskuste arendamise edendamine, olemasoleva tööjõu liikuvuse soodustamine ning rändesüsteemide paindlikumaks ja reageerimisvõimelisemaks muutmine. ICMPD raporti⁴² kohaselt mõjutavad tuleviku Euroopa rändepoliitika ja julgeoleku kurssi peamiselt jätkuv geopoliitiline ebastabiilsus, relvakonfliktid, kliimakriis ning ka ulatuslikud ülemaailmsed poliitilised arengud, sh administratiivne muutus Ameerika Ühendriikides. Trumpi teise administratsiooni juhitud konservatiivsem rändepoliitika mõjutab nii rändevooge otseselt, suunates neid Ameerika Ühendriikidest eemale, kuid tõenäoliselt ka rändepoliitikaalast arutelu Euroopas, andes hoogu neile, kes pooldavad rangemat sisserändepoliitikat.

Seoses sellega, et ELi kodanike keskmine eluiga on pikenenud (65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal ELis on kasvanud 16 %-lt 2003. aastal 21 %-ni 2023. aastal ning prognoositakse, et 2050. aastaks moodustavad üle 65-aastased inimesed 30 % elanikkonnast) ja elatakse tervemalt, on ELi poliitika fookus nihkunud vananemiselt pikaajalisele. Sellel demograafilisel muutusel on olulised sotsiaalsed ja majanduslikud tagajärjed, näiteks suurenenud nõudlus eluaseme, tervishoiu ja sotsiaalteenuste järele. Samuti on oodata avaliku sektori kulutuste suurenemist. Vastavalt hiljutistele Euroopa Komisjoni Teadusuuringute keskuse prognoosidele⁴³ ELi tööjõuvajaduse kohta kuni aastani 2035 võib suurim puudus tekkida lihtsate ametite ja kõrge kvalifikatsiooniga nõ mittefüüsiliste ametite järele. Analüüsid⁴⁴ näitavad, et ELis töötavad kolmandate riikide kodanikud täidavad üha enam olulisi lünki sektorites, kus valitseb püsiv tööjõupuudus. Kui näiteks 2021. aastal oli kolmandate riikide kodanike osakaal EL-27 tööjõus 4,4 %, siis on see nüüdseks suurenenud 7,1 %-ni, kui vaadelda 14 ameti valdkonda, kus on alates 2016. aastast valitsenud tööjõupuudus. Üldiselt on tööjõupuuduse oht suurem elanikkonna vananemisega seotud valdkondades nagu tervishoid ja koduteenuste osutamine.

41 OECD, Making Migration and Integration Policies Future Ready, leitav: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2020/1/ministerial-meeting-on-migration/migration-strategic-foresight.pdf>

42 ICMPD, Migration Outlook 2025. Kättesaadav: <https://www.icmpd.org/file/download/63373/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202025.pdf>

43 Euroopa Parlament, Demographic changes and labour migration within the EU, leitav: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/labour-migration-whats-it-countries-destination-and-origin-2024-06-12_en

44 Euroopa Komisjon, leitav: <https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2023/>

Sõda Ukrainas, mis on jõudnud juba neljandasse aastasse, on jäänud siiani lahenduseta ning selle võimalikud arengud (nt. ulatuslik tagasipöördumine või uued põgenikelained) mõjutavad samuti otseselt Euroopa tulevikku. Ukrainast pärit ajutise kaitse saajate lõimimine sihtriikide ühiskondadesse, sh ka tööturule on toimunud edukalt, kuid kuna ajutist kaitset ei saa pikendada lõputult, on Euroopa Komisjon ning liikmesriigid hakanud välja töötama ajutise kaitse väljumisstrateegiaid⁴⁵, et pakkuda uusi lahendusi (nt uued elamisloa alused ja vabatahtliku tagasipöördumise kavad).

Turbulentne olukord ELi välispiiridel on pannud Euroopa aktiivselt tegutsema, et kindlustada enda kaitse- ja julgeolekupoliitikat. Selle saavutamiseks on loodud eesmärkide pakett, mis koosneb: Euroopa kaitsetööstuse liidu loomisest (keskmeks on ELi ja NATO koostöö täiendav tugevdamine), valmisoleku ja kriisiohje parandamisest (loomisel on EL kriisivalmiduse strateegia; hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskuse (ERCC) aktiveerimine), parandada sisejulgeoleku ohte (sh võitlus terrorismi ning uimastiäri), ühispiiride tugevdamine (mida aitab saavutada digitaalne piirihaldussüsteem, integreeritud piirihaldus, ELi ühtne viisapoliitika ning terviklik ja tugev Schengeni ala) ning kindlalt ja õiglaselt hallatud sisseränne (eeskätt läbi ELi varjupaiga- ja rändehalduse reformi ja ühtse lähenemisviisi tagasisaatmisele)⁴⁶. 2024. aastal vastu võetud ELi varjupaiga- ja rändehalduse õigustiku reform kujuneb lähiaastatel üheks olulisemaks ELi rändepoliitika muutjaks. Eestile toob reform kaasa vajaduse muuta oluliselt senist Eesti varjupaiga- ja rände haldamise ning tagasisaatmise korraldust, mis nõuab lisaressursse ja pakub mitmeid uusi võimalusi protsesside tõhustamiseks.

⁴⁵ Euroopa Komisjoni ettepanek, COM(2025) 651 final, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi Ukrainast põgenenud inimeste ajutise kaitse lõpetamisele

⁴⁶ Euroopa Komisjon, leitud: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/security-and-defence_en

3.

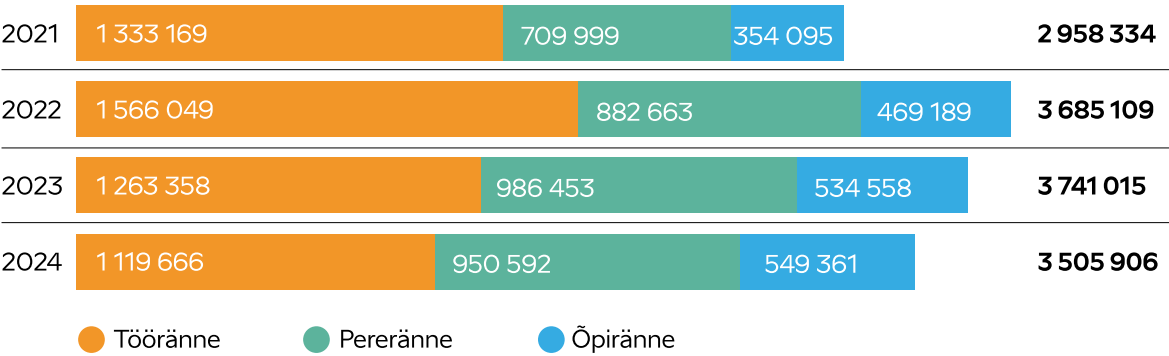
Seaduslik
ränne

3.1 Seaduslik ränne arvudes

Elamislubade statistika

Euroopa Liidus väljastatud esmaste elamislubade arv oli 2024. aastal kasvavas trendis vaid õpirände vaates ning kahanes töö- ja pererände lõikes. Kokku väljastati Euroopa Liidu riikides 2024. aastal 3 505 906 esmast elamisluba, mida on võrreldes 2023. aastaga 235 109 elamisloa võrra vähem (-6,3%). Neist enim väljastati elamislubasid töötamise eesmärgil (32%), kuid võrdluses 2023. aastaga siiski enam kui 140 000 elamisluba vähem. Pererände eesmärgil väljastatud elamislubade osakaal kahanes 4% (35 861 elamisloa võrra) ning õpirände eesmärgil kasvas 3% (14 803 elamisloa võrra).

Joonis 1. EL-27 väljastatud esmakordsed elamisload 2021-2024 rändeliikide lõikes.
Allikas: Eurostat (migr_resfirst, 25.08.2025)

Eurostati andmete põhjal väljastati kõige enam esmaseid elamislube Hispaanias (561 640 ehk 16%), Saksamaal (544 987 ehk 15,5%) ja Poolas (488 846 ehk 14%). Enam kui 300 000 elamisluba väljastati ka Itaalias ja Prantsusmaal. Võrreldes 2023. aastal väljastatud esmaste elamislubade koguarvuga oli suurim kasv Kreekas (+24%) ning langus Eestis (-43%). Töörände eesmärgil väljastati esmaseid elamislube kõige enam Poolas (337 874), õpirände eesmärgil Hispaanias (117 056) ning pererände raames Hispaanias (258 192). Kodakondsuste lõikes väljastati esmaseid elamislube kõige rohkem Ukraina (297 102), India (198 109), Maroko (189 390), Süüria (188 877) ning Valgevene kodanikele (175 129).

Tabel 1. EL-27 väljastatud esmakordsed elamisload liikmesriikide lõikes 2024. aastal. Allikas: Eurostat (migr_resfirst, 25.08.2025)

ES	561 640	HU	87 624	CZ	45 436
DE	544 987	IE	79 985	CY	40 274
PL	488 846	BE	78 828	MT	29 433
IT	346 411	SE	66 817	SL	27 378
FR	342 208	AT	65 668	SK	23 594
NL	128 378	RO	57 111	BG	19 662
PT	121 872	LT	54 665	LU	9 882
HR	89 809	DK	47 067	LV	9 027
EL	87 932	FI	46 512	EE	4 860
				Kokku	3 505 906

Eestis väljastatud esmakordsete tähtajaliste elamislubade statistikat mõjutas jätkuvalt ebastabiilne olukord, mille on põhjustanud Venemaa täiemahuline agressioon Ukrainas ning Venemaa ja Valgevene kodanike suhtes 2022. aastal kehtestatud sanktsioonid⁴⁷. Lisaks avaldasid mõju jätkuv hinnataseme tõus, sellest tulenev majanduslik olukord ning Eestis viibiv suur hulk Ukraina sõjapõgenikke. PPA andmetel väljastati 2024. aastal kokku 2868 esmakordset tähtajalist elamisluba, mida oli võrreldes 2023. aastaga 33% vähem. Elamislubade arv langes kõikide elamisloa aluste lõikes – pererändes 31%, töörändes 40%, õpirändes 8% ning ettevõtluse alusel 16%.

Tabel 2. Esmakordsed tähtajalised elamisload rändeliikide lõikes, 2020–2024 (Allikas: PPA)

	2020	2021	2022	2023	2024	M	N
Pereränne (abikaasa/lähedase sugulase juurde)	1958	2642	2867	1686	1154	445	709
Elamisluba õppimiseks	533	1078	551	424	389	234	155
Töötamine	2089	2249	2463	2054	1235	1040	195
Elamisluba ettevõtluseks	111	106	85	85	71	56	15
Muu põhjus*	19	12	23	12	19	14	5
Esmakordsed elamisload kokku	4710	6087	5989	4261	2868	1789	1079

*Muu põhjus – kriminaalmenetluses osalemine ja välisleping.

Kõikide rändeliikide lõikes väljastati PPA andmetel 2024. aastal esmaseid tähtajalisi elamislube kõige enam Ukraina kodanikele (552 ehk 19%), kellele järgnesid India (268 ehk 9%), Venemaa (218 ehk 8%), Türgi (157 ehk 5%) ja Aserbaidžaaani (108 ehk 4%) kodanikud. Võrreldes 2023. aastaga tõusid teisele kohale India kodanikud, kelle osakaal tõusis 7%-lt 9%-le, ja Usbekistani kodanike asemel tõusid esiviisikusse Aserbaidžaaani kodanikud.

Nagu eelnevatel aastatel väljastati kõige enam tähtajalisi elamislube töötamise eesmärgil Ukraina kodanikele. Pererände eesmärgil väljastati juba kolmandat aastat kõige enam elamislube Vene Föderatsiooni kodanikele. Õppimise eesmärgil väljastati elamislube enam Pakistani kodanikele ning ettevõtluseks Türgi kodanikele.

⁴⁷ Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestamine seoses Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene Vabariigi agressiooniga Ukrainas. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/108042022003>

Tabel 3. 2024. aastal väljastatud esmakordsete tähtajaliste elamislubade TOP 5 kodakondsused rändeliikide lõikes (Allikas: PPA)

	Pereränne (abikaasa/lähedase sugulase juurde)	Õppimine	Töötamine	Ettevõtlus
I	Venemaa	Pakistan	Ukraina	Türgi
II	Ukraina	Hiina	India	Iraan
III	India	Aserbaidžaan	Usbekistan	Hiina
IV	Türgi	India	Filipiinid	Ukraina
V	Nigeeria	USA	Moldova	USA

Esmakordsetele elamislubadele kehtib Eestis sisserände piirarv, mis ei tohi ületada aastas 0,1% Eesti alalisest elanikkonnast. Piirarv reguleerib peamiselt töö- ja ettevõtlusrännet kolmandatest riikidest Eestisse ning sinna alla kuuluvad töötamiseks, ettevõtluseks ja välislepingu⁴⁸ alusel antavad tähtajalised elamisload. 2024. aasta sisserände piiravuks kehtestati 1303 ning taaskord jaotati see sihistatult, et pakkuda tuge sektoritele, kus spetsialiste napib.

Siseministri määrusega⁴⁹ jaotati 2024. aasta sisserände piirarv vastavalt elamisloa taotlemise põhjusele ja elamisloa andmise alusele järgmiselt: 200 tähtajalist elamisluba töötamiseks veonduse ja laonduse valdkonnas, 35 töötamiseks Välisministeeriumi poolt akrediteeritud ajakirjanikuna, 34 erialaseks tegevuseks sportlase, treeneri, spordikohtuniku või sporditöötajana vastava spordialaliidu kutsel, 15 töötamiseks etendusasutuses loomingulise töötajana etendusasutuse seaduse tähenduses ning 5 tähtajalist elamisluba välislepingu alusel. Seega eraldati nimetatud valdkondadele 289 tähtajalist elamisluba ning vabalt jaotamiseks jäeti 1014 elamisluba. Võrreldes 2023. aasta sisserände piirarvu jaotusega jäeti vabalt jaotamiseks enam kui kolm korda rohkem elamislube.

Sisserände piirarvu kohaldamisalast on välja arvatud nii info- ja kommunikatsioonitehnoloogia erialal töötajad kui ka iduettevõttes töötavad ja iduettevõtlusega tegelevad välismaalased, samuti ei kuulu piirarvu alla pere- ja õpiränne, õppejõuna tööle asumine, suurinvestorina tegutsemine ning töötamine tippspetsialistina. Piirarvu arvestusse ei kuulu ka ELi kodanikud ja nende perekonnaliikmed, Ameerika Ühendriikide, Ühendkuningriigi ja Jaapani kodanikud ega rahvusvahelise kaitse taotlejad. Sisserände piirarvu eranditena lisandusid 2023. aastal ka tähtajaline elamisluba töötamiseks kasvuettevõttes ja tähtajaline elamisluba lühiajaliseks töötamiseks. Lisaks muudeti 2024. aastal välismaalaste seaduse § 115, millega lisandus veel üks erand. Muudatuse kohaselt ei kohaldata piirarvu välismaalase suhtes, kellel on endise Euroopa Liidu sinise kaardi valdajana Euroopa Liidu liikmesriigi pikaajalise elaniku elamisluba. 2024. aasta sisserände piirarvust jäi väljastamata 126 tähtajalist elamisluba.

⁴⁸ Välislepingute alla kuuluvad siseministeeriumi, välisministeeriumi ja kaitseministeeriumi valitsus-
alasse jäävad lepingud.

⁴⁹ Siseministri 07.12.2023 määrus nr 24 „2024. aasta sisserände piirarvu jagunemine elamisloa
taotlemise põhjuse ja elamisloa andmise aluse järgi“, kättesaadav [https://www.riigiteataja.ee/
akt/1131220230003](https://www.riigiteataja.ee/akt/1131220230003)

Pikaajalise elaniku elamisload

Olemasolevate andmete põhjal oli EL-27 vaates 2024. aastal pikaajalise elaniku elamisloaga kolmandate riikide kodanikke kõige rohkem Hispaanias (3 119 950), Prantsusmaal (2 560 231), Saksamaal (2 492 218) ja Itaalias (1 922 990). Võrreldes 2023. aastaga vähenes pikaajalise elaniku elamislubade osakaal kõige enam Poolas (-10,1%), osakaal aga kasvas Slovakkias (+25,1%) ja Sloveenias (+13,9%).

Tabel 4. EL-27 pikaajalise elaniku elamisload 31.12.2024 seisuga.
Allikas: Eurostat (migr_reslong, 29.08.2025)

	2023	2024	Muutus
BE	307 767	319 551	3,8
BG	68 741	72 275	5,1
CZ	232 530	248 131	6,7
DK	112 173	*	
DE	2 590 043	2 492 218	-3,7
EE	143 814	140 572	-2,3
IE	1606	1 717	6,9
EL	127 624	118 851	-6,9
ES	3 039 552	3 119 950	2,6
FR	2 499 655	2 560 231	2,4
HR	11 724	12 747	8,7
IT	2 023 988	1 922 990	-5
CY	29 730	31 559	6,2
LV	229 079	218 179	-4,8
LT	20 041	20 573	2,7
LU	17 201	17 937	4,3
HU	52 482	54 297	3,5
MT	16 355	17 660	8,0
NL	168 609	167 787	-0,5
AT	319 221	332 129	4
PL	211 416	190 114	-10,1
PT	72 353	74 340	2,7
RO	16 543	17 639	6,6
SL	120 641	137 456	13,9
SK	29 020	36 290	25,1
FI	80 696	87 384	8,3
SE	244 423	221 381	-9,4

*Taani 2024. aasta andmed puudusid seisuga 29.08.2025.

Eestis saavad pikaajalise elaniku elamisloa taotlejad need kolmandate riikide kodanikud, kes on tähtajalise elamisloa alusel Eestis püsivalt viis aastat elanud, kelle elukohaandmed on kantud Rahvastikuregistrisse, kellel on ravikindlustus ja püsiv legaalne sissetulek (nõuet ei kohaldata neile, kes asusid Eestisse elama enne 01.07.1990) ning kes on täitnud integ ratsiooninõude, osates eesti keelt vähemalt B-1 tasemel.

Eestis elas 2024. aastal pikaajalise elaniku elamisloa alusel 140 617 inimest, mida on võrdluses 2023. aastaga 3210 inimese võrra vähem (-2,2%). Valdav osa neist on Venemaa kodanikud (72 327 inimest ehk 51,5%) või määratlemata kodakondsusega isikud (60 857 ehk 43,5%). Pikaajalise elaniku elamisloa saajatest kuulub valdav enamus vanusegruppi 60-79 (41%) ja 40-59 (32%). Teistesse vanusegruppidesse kuulub: 0-19 aastat 5%, 20-39 aastat 12% ning 80+ aastat 10%. Mehed ja naised jagunevad pea võrdselt: naisi on 71 290 ja mehi 69 327.

Tabel 5. Kehtiva pikaajalise elaniku elamisloaga välismaalaste TOP 5 kodakondsused 2024. aastal (Allikas: PPA)

	Kodakondsus	Arv
I	Venemaa	72 327
II	Määratlemata kodakondsus	60 857
III	Ukraina	4594
IV	Valgevene	1183
V	USA	286
	Muud	1370
	Kokku	140 617

Pikaajalise elaniku elamisloade hulga vähenemise taga on peamiselt Venemaa kodanike ja määratlemata kodakondsusega isikute arvu kahanemine (võrdluses 2023. aastaga vastavalt 1684 ja 1790 võrra vähem). Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähenemise peamisteks põhjusteks on isiku surm või Eesti/mõne teise riigi kodakondsuse omandamine. Juba kolmandat aastat järjest pikaajalise elaniku elamisloade arv Ukraina kodanike seas.

2020	155 262	(-1,5%)
2021	150 943	(-2,8%)
2022	147 345	(-2,4%)
2023	143 827	(-2,4%)
2024	140 617	(-2,2%)

Joonis 2. Kehtivad pikaajalise elaniku elamisload ja muutus võrreldes eelmise aastaga, 2020-2024 (Allikas: PPA)

Viisastatistika

Euroopa Liidu riikide välisesindustes 2024. aastal väljastatud viisad

ELi liikmesriikide välisesindustele esitati 2024. aastal ligikaudu 11,7 miljonit lühiajalise ehk Schengeni viisa taotlust, mida on võrdluses 2023. aastaga (10,3 miljonit) 14% rohkem. Sealjuures hakkasid alates 31. märtsist 2024 riiklike viisade asemel väljastama Schengeni viisasid ka Bulgaaria ja Rumeenia. Sellele vaatamata ei küündinud taotluste arv pandeemiaeelse ajani, kui 2019. aastal esitati 17 miljonit lühiajalise viisa taotlust. Kokku väljastati 2024. aastal 9,7 miljonit lühiajalist viisat, mis on 14,1% rohkem kui 2023. aastal (2019. aastal väljastati 15 miljonit).

2024. aastal esitasid kõige enam taotlusi Hiina kodanikud (1 779 255 taotlust, +59%), Türgi kodanikud (1 173 917 taotlust, +11%), India kodanikud (1 108 239 taotlust, +15%), Maroko kodanikud (606 800 taotlust, +3%) ja Venemaa kodanikud (606 594 taotlust, +17%). Võrreldes 2023. aastaga kasvas taaskord hüppeliselt Hiina kodanike poolt esitatud taotluste arv – 1 117 365 taotluselt 1 779 255 taotluseni.

Viisa andmisest keeldumiste protsent kahanes võrdluses 2023. aastaga 16%-lt 14,8%-le. Viisa andmisest keeldumiste osakaal kasvas Nigeeria (2023. aastal 40,8% ja 2024. aastal 45,9%), Ecuadori (2023. aastal 24,4% ja 2024. aastal 29,6%), Senegali (2023. aastal 42,1% ja 2024. aastal 46,8%), Bangladesh (2023. aastal 43,3% ja 2024. aastal 54,9%) ja Kongo kodanike puhul (2023. aastal 35,3% ja 2024. aastal 43%). 2024. aastal väljastatud pea 8,5-st miljonist rohkem kui pooled lühiajalised viisad võimaldasid mitmekordset Schengeni alale sisenemist. Lisaks välisesindustes väljastatud viisadele väljastasid Schengeni riigid ka oma välispiiridel kohapeal 85 119 ühtset viisat.⁵⁰

Ülevaade Eestis väljastatud lühiajalistest C-liiki ja pikaajalistest D-liiki viisadest

Alates 2022. aastast on Eestis peamiseks piiriülese rände mõjutajaks olnud Venemaa Föderatsiooni kodanikele seatud piirangud ja sanktsioonid seoses Ukrainas toimuva sõjaga. Kuna mitmed Eesti väliesindused on peatanud viisataotluste vastuvõtmise, siis väljastati sarnaselt eelnevale aastale ka 2024. aastal madal arv C-viisasid (8883 viisat, muutus võrreldes eelmise aastaga +0,1%). Rekordmadalaks jäi ka väljastatud pikaajaliste ehk D-viisade arv (5460 viisat, muutus võrreldes eelmise aastaga -19%).

Sarnaselt 2023. aastaga väljastati kõige enam C-viisasid sugulaste või sõprade külastamise eesmärgil, sellele järgnesid turismi ning spordi eesmärgil väljastatud viisad. Kodakondsuste lõikes väljastati lühiajalisi viisasid kõige enam India ja Venemaa kodanikele, kellele järgnesid Türgi, Valgevene ja Hiina kodanikud.

Pikaajalisi ehk D-liiki viisasid väljastati kõige enam lühiajalise töötamise eesmärgil. Järgnesid õppimise ning sugulaste või sõprade külastamise eesmärgil väljastatud D-viisad. Kodakondsuste lõikes väljastati pikaajalisi viisasid kõige enam Moldova kodanikele, kellele

⁵⁰ Euroopa Komisjon (2025), „Visa applications reach 11,7 million in EU- and Schengen Association Countries“, kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/visa-applications-reach-117-million-eu-and-schengen-associated-countries-2025-05-20_en

järgnesid Ukraina, Usbekistani, India ja Gruusia kodanikud. Kusjuures esimest korda lan-
ges kodakondsuse esiviisikust välja Venemaa.

3.2 Tegevussuunad ELi tasandil

Euroopa Liidu tasandi arengud hõlmasid peamiselt meetmeid, mis tulenesid ELi talendi-
reservi (EU Talent Pool) loomisest ja direktiivi 2024/1233/EL (uuesti sõnastatud ühtse loa
direktiiv) jõustumisest⁵¹. Juunis leppis nõukogu kokku oma seisukohas ELi talendireservi
ettepaneku suhtes⁵² – see on esimene kogu ELi hõlmav platvorm, mis hõlbustab rahvus-
vahelist värbamist, viies ELi tööandjad kokku kolmandate riikide töötajatega. Talendire-
servi eesmärk on muuta EL kolmandate riikide kodanike jaoks atraktiivsemaks ning aidata
liikmesriikidel tööjõupuudust leevendada. Uuendatud ühtse loa direktiiv jõustus mais ning
selle kohaselt on liikmesriikidel aega kuni 21. maini 2026, et viia muudatused üle ka oma
siseriiklikku õigusesse. Direktiivi eesmärk on muuta ühtse loa taotlemise menetlus tõhu-
samaks ja lühendada menetlusaega, suurendades sellega ELi atraktiivsust kolmandate
riikide kodanike jaoks ja aidates ELi riikidel lahendada tööjõupuudust.⁵³ Taotlejad võivad
esitada oma taotluse nii ELi-välisest riigist kui ka asjaomasest ELi riigist, kui nad täidavad
seadusliku riigis viibimise tingimusi. Lisaks ei ole töötajad enam seotud ühe konkreetse
tööandjaga ning neil on õigus tööandjat vahetada, sõltuvalt teatavatest piirangutest, mida
ELi liikmesriigid võivad kehtestada (nt tööturu testi kohaldamine). Ühtse loa direktiiv sisal-
dab ka uusi sätteid kolmandate riikide kodanike kaitsemeetmete ja võrdse kohtlemise
tugevdamiseks. Eelkõige kolmandate riikide kodanike kaitse parandamiseks tööalase ära-
kasutamise eest peavad ELi liikmesriigid nüüd ette nägema kontrollid, järelevalvemehha-
nismid, sanktsioonid nõuetele mittevastavate tööandjate suhtes ning kaebuste esitamise
ja õigusliku kaitse võimaldamise.

19 liikmes- ja vaatlajariiki (sh Eesti) teatasid puudustest, mis mõjutasid konkreetseid oskusi
ja sektoreid,⁵⁴ eelkõige tervishoidu, IKT-d, transporti, põllumajandust, turismi, ja haridust.
Kasutusele võeti erinevaid meetmeid: protseduuride ja värbamismenetluste lihtsusta-
mine, et kiirendada ka kindlate rühmade kvalifikatsiooni kinnitamist; jätkuv digitaliseeri-
mine ning teatud sektorite või ametite kiirvärbamine kvootide abil. Samuti pandi rohkem
rõhku kolmandate riikide üliõpilaste hoidmisele, soodustades lõpetanute pikaajalist lõimu-
mist, hõlbustades üliõpilaste juurdepääsu siseriiklikule tööturule ning edendades rahvus-
vahelist koostööd tööjõupuudusega ametites. Selleks, et parandada teadlikkust rändeme-
netlustest ja suurendada riigi atraktiivsust, uuendasid või koondasid Eesti ja veel 7 riiki⁵⁵
teavet, mis on suunatud potentsiaalsetele sisserändajatele.

51 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1233, 24. aprill 2024, mis käsitleb kolmanda riigi
kodanikele liikmesriigis elamist ja töötamist võimaldava ühtse loa ühtse taotluse menetlust ning liik-
mesriigis seaduslikult elavate kolmandast riigist pärit töötajate ühetaolisi õigusi (uuesti sõnastatud),
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32024L1233>

52 Euroopa Liidu Nõukogu, EL hõlbustab kolmandatest riikidest pärit töötajate värbamist, pressi-
teade, 13. juuni 2024, [https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2024/06/13/
eu-to-facilitate-recruitment-of-third-country-jobseekers/](https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2024/06/13/eu-to-facilitate-recruitment-of-third-country-jobseekers/)

53 Euroopa Komisjon, A single permit for work, kättesaadav: [https://home-affairs.ec.europa.eu/
policies/migration-and-asylum/legal-migration-resettlement-and-integration/work/single-per-
mit-work_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-resettlement-and-integration/work/single-permit-work_en)

54 AT, BE, BG, CZ, DE, EE, ES, FR, HU, HR, IE, IT, LT, LU, LV, PT, SK, MD, RS.

55 AT, CZ, DE, EE, FI, HU, LV, PT.

Lisaks keskenduti tööjõu ärakasutamise ennetamisele ja välistöötajate kaitsmisele, mida ajendasid kasvavad probleemid teatud tööturusektorites. 16 liikmes- ja vaatlajariiki⁵⁶ võtsid kasutusele erinevaid meetmeid, vältimaks nii tööjõu ärakasutamise riske kui ka tegelikke juhtumeid, sealhulgas järelevalve parandamiseks, personali koolitamise tõhustamiseks, järelevalvemeetmete parandamiseks ja asutustevahelise koostöö hõlbustamiseks.

Välisüliõpilastega seotud arengud peegeldasid kahte vastandlikku suundumust: ühelt poolt sooviti soodustada pikaajalist lõimumist ja lõpetanute püsimist tööturul, teiselt poolt aga püüti vältida süsteemi väärkasutust ja ebatõhusust, eriti töötavate üliõpilaste ning pererände taotluste puhul.

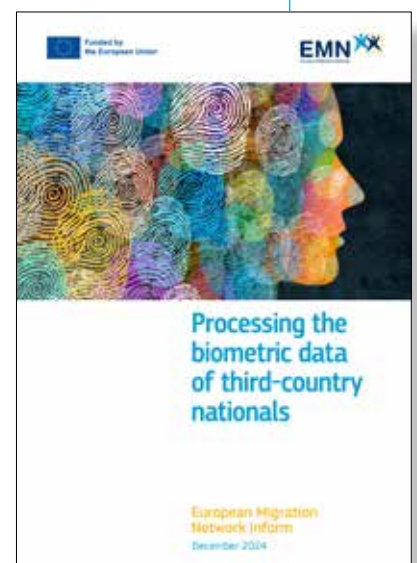
Vaatamata suurenevale tööjõupuudusele, on ELis suurenenud ka suundumus hoopis piirata sisserännet. 6 liikmesriiki⁵⁷ karmistasid vastuvõtutingimusi, piirates selleks kvoote või katkestades kolmandate riikidega seotud rändeskeeme, mis viitab sellele, et mõned riigid on liikumas valikulisema rändepoliitika suunas.

EMNi lühiuuring „Kolmandate riikide kodanike biomeetriliste andmete töötlemine”⁵⁸

2024. aasta detsembris avaldas Euroopa rändevõrgustik lühiuuringu kolmandate riikide kodanike biomeetriliste andmete kogumise ja töötlemise praktikast. Kõik kajastatud riigid koguvad ja töötlevad biomeetrilisi andmeid vähemalt mõnes rändemenetluse etapis, enamasti rahvusvahelise kaitse, elamisloa või viisa taotlemisel. Harvem kogutakse andmeid tagasisaatmise või piiriületuse protsessides.

Samuti koguvad kõik vastanud riigid näopilte ja sõrmejälgi ning enamik riike säilitab andmeid riiklikus andmebaasis. Kusjuures andmete kogumise vanusepiirid varieeruvad – sagedasemad piirid on 6, 12 ja 14 aastat. Paljud riigid järgivad erireegleid diskrimineerimise vältimiseks, näiteks on kasutusel kohandatud protseduurid füüsilise puude või kultuuriliste erivajaduste korral.

Andmete esmane eesmärk on isikusamasuse tuvastamine, aga ka turvalisus ja õiguskaitse. Enamus riike lubab biomeetriliste andmete kasutamist Schengeni infosüsteemi hoiatussõnumite puhul ning osa ka jagamist kolmandate riikidega tagasisaatmise hõlbustamiseks. Rahvusvaheline andmeedastus on üldiselt piiratud ja seotud konkreetsete õigusaktide või lepingutega.

⁵⁶ AT, BE, BG, HR, CY, ES, FI, FR, IE, IT, LT, LU, NL, SK, NO, UA.

⁵⁷ FI, HU, LT, NL, PL, SE.

⁵⁸ Lühiuuring on kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/12/emn-inform-biometric-data.pdf>

3.3 Riiklikud tegevussuunad

23. juulil 2024, seoses endise peaministri Kaja Kallase astumisega Euroopa Liidu kõrge esindaja ametikohale, alustas ametis uus Vabariigi Valitsus eesotsas peaminister Kristen Michaliga, kelle juhitud koalitsioonis jätkasid lisaks Reformierakonnale Eesti 200 ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE). Koalitsiooni peamisteks prioriteetideks jäid riigi rahanduse tugevdamine ning kaitseinvesteeringute jätkamine sõjalise piirkondliku pingestuse taustal, samuti suurema tähelepanu pööramine oskustööjõu sisse toomisele. Siseministri kohal jätkas Lauri Läänemets. Uus valitsus sai aga töötada alla aasta, kuna 11. märtsil 2025 lahkus SDE valitsusest, põhjustades valitsuskoalitsiooni ümberkujundamise. SDE esimees Lauri Läänemets astus siseministri ametikohalt tagasi, mille tulemusel pidi Kristen Michali juhitud valitsus leidma uued ministrid vabanenud kohtadele ning koalitsiooni jätkati kahe parteiga. Siseministriks valiti 25. märtsil Igor Taro.

Rände- ja varjupaigapoliitika vaates jätkasid valitsus, ministeeriumid ja asjassepuutuvad ametiasutused 2021. aastal heakskiidetud tegevuskavade ja strateegiate elluviimist: „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“⁵⁹, „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“⁶⁰, „Uuendatud Eesti 2035“⁶¹ ja „Vägivallaennetuse kokkulepe 2021–2025“⁶². Siseministeerium avaldas 2024. aasta siseturvalisuse tulemusaruande⁶³. Aruande kohaselt oli seadusliku rände valdkonna olulisemad edasimineked õigusloome ja rändemenetluse tõhustamise jätkumine. 2024. aastal jätkati välismaalaste seaduse muudatuste väljatöötamisega ning 2025. aasta märtsis võttis Riigikogu seadusena vastu vastava välismaalaste seaduse ja teiste seaduste muudatuste seaduse⁶⁴, millega tõhustatakse rändemenetluste läbiviimist ja tugevdatakse rändekontrolli võimekust. Samuti korrastatakse välismaalase Eestis viibimise, elamise ja töötamise regulatsiooni ning lahendatakse praktikas esinenud kitsaskohti, võimaldatakse välismaalasel ja tema Eestisse kutsujal (tööandja, õppeasutus, abikaasa, lähedane sugulane jne) suhelda riigiga elektrooniliselt ühe akna põhimõttel. Muudatustega loodi õiguslikud alused, et riiklikud andmekogud saaksid vahetada välismaalase Eestis elamise, töötamise ja õppimise andmeid üle X-tee. Muudatused jõustuvad mitmes etapis, neist esimesed juba 2025. a. aprillis, seejärel 2026. aastal. Lisaks alustati tegevusi uuendatud ühtse loa direktiivi ülevõtmiseks, võeti Eesti õigusruumi üle ajakohastatud ELi sinise kaardi direktiiv ning jätkati õigusloomeliste tegevustega viisa vaidlustamise süsteemi muutmiseks. Politsei- ja Piirivalveamet võttis 2024. aastal kasutusele uue lühiajalise töötamise registreerimise menetluskeskkonna ning viisataotluste menetlus viidi üle uude menetluskeskkonda.

Arutelud välistööjõu üle Eestis jätkusid 2024. aastal üha teravamalt. Kuna sisserände kvoot on jätkuvalt piiravaks teguriks ettevõtetele, kes soovivad palgata oskustöölisi väljastpoolt ELi, avaldas Eesti Kaubandus-Tööstuskoda oktoobris oma seisukoha, et sektoripõhine

59 Siseturvalisuse arengukava 2020–2030. Kättesaadav: <https://www.siseministeerium.ee/stak2030>

60 Sidusa Eesti arengukava 2021–2030. Kättesaadav: <https://www.siseministeerium.ee/sidest>

61 Eesti 2035. Kättesaadav: <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>

62 Vägivallaennetuse kokkulepe 2021–2025. Kättesaadav: <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/vagivallaennetuse-kokkulepe>

63 Siseturvalisuse tulemusaruanne 2024. Kättesaadav: <https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-06/Siseturvalisuse%202024.%20aasta%20tulemusaruanne.pdf>

64 Välismaalaste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (rändemenetluste tõhustamine). Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/117042025002>

kvoodisüsteem on aegunud ega lahenda probleemi tuuma⁶⁵. Koja hinnangul ei ole kvoodi jaotamine sektorite lõikes tõhus ning ei takista selle kiiret täitumist, sest alates 2017. aastast on elamislubade nõudlus pidevalt pakkumist ületanud — välja arvatud 2024. aastal (põhjuseks tõenäoliselt majanduslangus ja muutunud julgeolekuolukord). Sellest tulenevalt seadis uus Valitsus oma 2025. aasta koalitsiooniplaanis eesmärgiks muuta oskustööjõu kaasamine paindlikumaks ja kiiremaks. 2025. aasta mais kiitis Vabariigi Valitsus heaks ettepaneku töötada välja välismaalaste seaduse muudatus, millega luuakse täiendav piirarvu erisus tööjõupuudusega tegevusaladel töötamiseks. Kavandatavate muudatuste kohaselt võib majanduskasvu tingimustes piirarvu arvestuse väliselt anda tähtajalise elamisloa töötamiseks tööjõupuudusega tegevusalal kuni 2600 välistöötajale ning muudes majanduse tingimustes kuni 1300 välistöötajale.

2024. aasta sügisel koostas Tööinspeksioon koostöös Euroopa Tööjõuametiga uue informaterjali välismaalastele: „Infoleht töötajale väljastpoolt Eestit“. See on oluline tööriist töörandega seotud tahtlike või tahtmatute rikkumiste ennetamiseks, kuna sisaldab olulist teavet, mida välismaalane peaks teadma enne Eestis tööle asumist (sh töölepingu sisu, töötasu suurus, tööaeg, töölepingu lõpetamine jms). Infoleht on kättesaadav järgmistes keeltes: eesti, aseri, inglise, moldova, rumeenia, vene, türgi, tadžiki, ukraina ja usbeki keel.⁶⁶

Töövaidluskomisjonile esitatud 2411 avaldusest oli 621 seotud välistöötajatega, mis tähendab, et iga neljas töövaidlus Eestis puudutab välismaalasi.

Oluline probleem on, et paljud välisriikidest pärit töötajad ei ole teadlikud oma õigustest, mistõttu võivad nad kergemini sattuda ärakasutamise ohvriks. Kõige sagedamini esinevad probleemid sektorites nagu ehitus, transport, laondus ning haldus- ja tugiteenused.

3.4 Tööränne

Kolmandate riikide kodanike riiki sisenemise ja elamisõiguse reguleerimine

Tööjõupuuduse leevendamiseks, digitaliseerimise jätkamiseks ning seaduslike rändekanalite väärkasutuse ennetamiseks kehtestasid 22 liikmes- ja vaatlajariiki⁶⁷ uusi poliitikaid ja meetmeid, mis mõjutavad kõiki sisserändajatest töötajate kategooriaid. Näiteks Poola ja Portugal võtsid vastu riiklikud strateegiad, mis on suunatud välismaalastest töötajatele ning hõlmavad valdkondi nagu talentide ligimeelitamine ja hoidmine, koolitamine ja oskuste vastavusse viimine ning seaduslike rändeteede tugevdamine ja nende väärkasutuse ennetamine.

Üheks peamiseks poliitikamuutuste ajendiks oli 2024. aastal just tööjõupuudus. Töötajate ligimeelitamiseks sektoritesse, kus valitseb tööjõupuudus, rakendati lihtsustatud ja paindlikumaid menetlusi (mõnel juhul väga spetsiifilistes valdkondades) ning suurendati ka

⁶⁵ Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, „Sisserände piirarvu jaotamine ei lahenda tegelikku probleemi“, 23.10.2024. Kättesaadav: <https://www.koda.ee/et/uudised/sisserande-piirarvu-jaotamine-ei-lahenda-tegelikku-probleemi>

⁶⁶ Tööinspeksiooni koduleht. Kättesaadav: <https://www.ti.ee/valismaine-tootaja/valismaalt-eestisse-toole>

⁶⁷ BE, BG, CZ, DE, ES, FR, FI, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, PL, PT, SE, SI, SK, GE, MD, RS

kvoote. Näiteks Iirimaa kiitis heaks ühtse loa süsteemi järkjärgulise rakendamise järgmise kolme aasta jooksul⁶⁸, samas kui Sloveenia pikendas meedet, mis võimaldab välismaalastele elamis- ja töölubade väljaandmist ja uuendamist ühtse loa alusel, tuginedes selle meetme varasematele positiivsetele tulemustele. Tšehhi Vabariik ja Moldova muutsid samuti oma protseduure lihtsamaks, keskendudes valitud kolmandate riikide kodanikele, mitte kindlatele töötajate kategooriatele.

Kuigi paljud riigid võtsid kasutusele meetmeid kolmandate riikide kodanikele suunatud menetluste lihtsustamiseks ja ligipääsu hõlbustamiseks, kehtestasid teised riigid rangemaid kontrollimehhanisme väärkasutuse ennetamiseks. Näiteks Saksamaal ja Lätis võivad tööandjad, kes on varem väärkasutanud kolmandate riikide kodanike värbamissüsteemi, kaotada õiguse palgata välismaalasi.

Kõrgelt kvalifitseeritud töötajad

Kõrgelt kvalifitseeritud tööranne oli ka 2024. aastal jätkuvalt prioriteet kogu ELis. Kasvav oskuste ja talentide vajadus (eelkõige IKT ning tervishoiusektoris) ning muudetud ELi sinise kaardi direktiivi ülevõtmine olid kaks peamist poliitikamuudatuste ajendit paljudes liikmesriikides⁶⁹. Näiteks Slovakkia pikendas ELi sinise kaardi maksimaalset väljastamise perioodi neljalt aastalt viiele. Prantsusmaal aga takistasid ranged haldus- ja regulatiivsed nõuded töötajate värbamist meditsiini- ja parameedikute valdkonnas (nt hooldajad, õed, ämmaemandad), mistõttu otsustati lihtsustada menetlusi ning lisada need ametikohad nn talentide elamisloa alla. Rootsi alandas kõrge kvalifikatsiooniga töötajate palgakünnist 1,5-kordsest riigi keskmisest aastapalgast 1,25-kordseks ning lihtsustas üleminekut ELi sinise kaardi ja muude elamislubade vahel⁷⁰.

Eestis jõustusid 2024. aasta aprillis välismaalaste seaduse muudatused, millega võeti Eesti õigusesse üle ELi direktiiv 2021/1883 (uuendatud ELi sinise kaardi direktiiv)⁷¹. Muudatustega täpsustati muuhulgas kõrgema kutsekvalifikatsiooni määratlust ning haridusnõudeid, mida sinise kaardi taotlejad peavad täitma. Samuti reguleeriti muudatustega, milliseid kutseoskusi loetakse sinise kaardi taotlemisel samaväärseks kõrgharidusega omandatud teadmiste, oskuste ja pädevustega. Muudatustega lühendati ka nõutava töölepingu kestust ühelt aastalt kuue kuuni. Lisaks sätestati, et sinise kaardi omanik võib olla töötu kuni kolm kuud, kui ta on olnud elamisloa omanik alla kahe aasta, ja kuni kuus kuud, kui ta on elamisluba omanud vähemalt kaks aastat. Muudatused sätestavad ka sinise kaardi omanike liikumisvõimalused ELi sees ning kehtestavad soodsamad tingimused pere taasühinemiseks.

68 Department of Justice, „Ministers McEntee and Burke welcome agreement on actions to increase the competitiveness of Ireland in attracting key skills“, 15.05.2024. Kättesaadav: <https://www.gov.ie/en/department-of-justice-home-affairs-and-migration/press-releases/ministers-mcentee-and-burke-welcome-agreement-on-actions-to-increase-the-competitiveness-of-ireland-in-attracting-key-skills/>

69 BE, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, PL, SE, SK

70 Rootsi Valitsus, „Decision: Implementation of the new Blue Card Directive“, 28.11.2024. Kättesaadav: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/beslut/beslut-genomforande-av-det-nya-blakortsdirektivet_hcc320241128sfu6/

71 Välismaalaste seaduse muutmise seadus (Euroopa Liidu sinine kaart). Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105042024002>

EMN lühiuuring „Uuenduslikud viisid välistalentide ELi meelitamiseks”⁷²

Veebruaris avaldas Euroopa rändevõrgustik lühiuuringu välistalentide ELi meelitamise teemal, milles käsitletakse riikide praktilisi algatusi välismaise talendi ligimeelitamiseks, keskendudes konkreetsetele programmidele ja projektidele, mitte õigusraamistikule, sealhulgas ka riiklike algatusi, mis saavad toetust ELi rahastusest (näiteks Talendipartnerluste raamistikus ellu viidavad tegevused). Lühiuuringust selgus, et alates 2021. aastast on 15 liikmesriiki käivitanud uusi programme välismaise talendi ligimeelitamiseks, keskendudes kõrge lisandväärtusega sektoritele nagu IT ja tervishoid. Paljud algatused kasutavad ELi rahastust ja hõlmavad tugiteenuseid, oskuste arendamist ning sihitud värbamist kolmandatest riikidest. Peamiste väljakutsetena töid riigid välja keerukad haldusprotsessid, välismaal saadud kvalifikatsioonide tunnustamine, sidusrühmade koostöö koordineerimine ning lõimumisraskused. Kuus liikmesriiki ei teatanud uutest algatustest, mis tähendab, et nad jätkavad juba varasemate meetmetega, mida nad ei pea antud kontekstis uuenduslikuks.

2024. aastal valmis Work in Estonia tellitud uuring, mille viis läbi Balti Uuringute Instituut ja mille eesmärk oli kaardistada välistöötajate värbamise vajadus ja praktika Eesti tööstussektoris.⁷³ Uuring käivitati 2023. aastal ja see keskendus välistöötajate värbamisele töötlevas tööstuses. Uuringust selgus, et tööstusettevõtted seisavad silmitsi sarnaste tööjõu probleemidega nagu teisedki sektorid, näiteks IT. Hoolimata majanduslangusest on huvi välismaise tööjõu palkamise vastu suur, eriti suuremate ettevõtete seas. Enamik ettevõteteid eelistab küll esmajoones kohalike töötajate värbamist, kuid spetsiifiliste oskuste vajadusel pöörduakse ka rahvusvahelise tööjõu poole. Oluline on, et nõudlus ei piirdu ainult tipp-spetsialistidega – tööjõudu otsitakse erinevatele ametikohtadele ja oskustasemetele. Uuringu tulemused rõhutavad, et Eestis on vajadus paindlike rändepoliitikate ja laiemate tugimeetmete järele, mis ei keskenduks üksnes kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele.

⁷² Lühiuuring kättesaadav: <https://www.emn.eu/wp-content/uploads/2025/02/2024-emn-inform-attracting-foreign-talent.pdf>

⁷³ Balti Uuringute Instituut, Work in Estonia tööstussektori välisspetsialistide värbamise ja vajaduse uuring. Kättesaadav: <https://www.ibs.eu/wp-content/uploads/Uuringuaruanne-WiE-toostus.pdf>

Madala ja keskmise kvalifikatsiooniga töötajad (v.a hooajatöötajad)

13 liikmesriiki teatasid poliitikamuudatustest või meetmetest, mis olid suunatud madala ja/või keskmise oskustasemega töötajatele⁷⁴. Mõned riigid keskendusid menetluste lihtsustamisele ja juurdepääsu laiendamisele töökohtadele, kus valitseb tööjõupuudus, samas kui teistes võeti kasutusele piiravam lähenemine. Näiteks Austria, Itaalia ja Saksamaa võtsid vastu meetmeid, et leevendada vananevast elanikkonnast tingitud kõrget tööjõunõudlust tervishoiu- ja hooldussektoris. Itaalia kiitis pärast uuendatud sisserändeseaduse vastuvõtmist⁷⁵ heaks 27 uut programmi, mis keskenduvad erialastele ja keele-kodanikukoolitustele ja on suunatud välismaal väljaõppe saanud töötajate toomisele Itaaliasse kvoodiväliselt. Meetme eesmärk on pakkuda Itaalia ettevõtjatele tõhusaid vahendeid nii kvalifitseeritud kui ka kvalifitseerimata tööjõu puuduse leevendamiseks strateegilistes sektorites. Samuti toetab see seaduslikku ja reguleeritud töörännet, aitab vähendada ebaseadusliku töö kasutamist ning edendab välismaalaste sotsiaalset ja tööalast lõimumist.

Mitmed poliitikamuudatused olid suunatud ka madala ja keskmise oskustasemega töötajate elamis- ja viibimistingimuste parandamisele. Näiteks Bulgaaria laiendas tervisekindlustuse kaitset ühist elamis- ja töölooma omavatele välismaalastele. Soome tõstis aga miinimumpalga nõuet vastavalt elukallidusele, et tagada piisav toimetulek.

Osad riigid aga hoopis karmistasid reegleid madala ja keskmise oskustasemega töötajate vastuvõtmisel. Näiteks Leedu alandas välistööjõu kvoote, et edendada üleminekut odavale tööjõule toetuvalt majanduselt kõrgema lisandväärtusega ja kvaliteetsele majandusele. Erandid kehtivad ainult tööandjatele, kellel on investeerimislepingud või suuremahulised projektilepingud. Soome ja Holland lõpetasid tööjõu ärakasutamise riski tõttu teatud tööviisade andmise.

Kuigi Eestis ei tehtud 2024. aastal keskmise ja madala kvalifikatsiooniga töötajaid puudutavates seadustes märkimisväärseid muudatusi, tehti siiski mitmeid samme valdkonna arendamiseks. Näiteks toimus novembris tasuta seminar maanteetranspordiettevõtetele, mida juhtis Euroopa Tööjõuamet koostöös Tööinspektsiooni, Politsei- ja Piirivalveameti ning Kliimaministeeriumiga. Seminaril jagasid eksperdid ettevõtjatele praktilisi teadmisi sõidu- ja puhkeaegade, töötasustamise ning töölubade kohta.

2023. aasta alguses jõustus välismaalaste seaduse muudatus, millega loodi uus tähtjaline elamisluba lühiajaliseks töötamiseks. Politsei- ja Piirivalveamet oli valmis menetlema suurt hulka taotlusi, kuna usuti, et uus elamisluba aitab leevendada tööjõupuudust. Siiski jäi taotluste arv 2023. aastal tagasihoidlikuks – väljastati vaid 273 uut ajutist elamisluba lühiajaliseks töötamiseks. Prognooside kohaselt pidi see arv tulevikus suurenema, kuid vastupidiselt ootustele väljastati 2024. aastal vaid 65 uut elamisluba samal alusel. Kolm peamist päritoluriiki olid Ukraina, Usbekistan ja Filipiinid.

⁷⁴ AT, BE, BG, CZ, DE, ES, FI, HU, IE, IT, LT, NL, SK.

⁷⁵ Sisserändeseadus (uuendatud). Kättesaadav: <https://www.parlamento.it/parlam/leggi/deleghe/98286dl.htm>

Hooajatöötajad

Mitmed liikmesriigid keskendusid hooajatöötajate värbamise suurendamisele ja/või lihtsustamisele.⁷⁶ Näiteks Bulgaaria võttis vastu muudatused välismaalaste seaduses, et pakkuda rohkem paindlikkust hooajatöötajate liikuvusele ning võimaldada neil saada elamisõigus pikemaajaliselt. Teised liikmesriigid võtsid vastu meetmeid, mis olid seotud tööandjatevahelise liikuvuse lihtsustamisega, hooajatöötajate viibimisaja pikendamisega ning aastaste kvootide ja päritoluriikide nimekirjade laiendamisega põllumajanduse ja turismi valdkonnas.

Hooajatöötajate direktiivi ((EL) 2014/36)⁷⁷ nõuetekohase rakendamise tagamine oli samuti mitmete muudatuste ajendiks. Bulgaaria, Luksemburg ja Slovakkia sattusid Euroopa Komisjoni rikkumismenetluse alla direktiivi ebaõige ülevõtmise tõttu, mis viis 2024. aastal poliitikamuudatusteni. Neli liikmesriiki⁷⁸ võtsid vastu meetmeid, et parandada vastuolusid või täpsustada rakendamist, eelkõige hooajatöötajate parema kaitse tagamiseks. Näiteks Prantsusmaa ja Läti kehtestasid nõude, et tööandjad peavad tõendama, et töötajatele on tagatud sobivad elamistingimused.

Ettevõtjad, *startup*-id ja investorid

Kümme liikmesriiki kujundasid 2024. aastal uusi poliitikaid seoses ettevõtluse, iduettevõtete ja investoritega, mille eesmärk oli innovatsiooni edendamine ning platvormitööga seotud probleemide lahendamine. Näiteks Saksamaa ja Itaalia lihtsustasid ettevõtjate vastuvõtmist. Saksamaal anti ajutine elamisloa neile, kes soovisid äritegevust alustada tingimusel, et nende esialgne toimetulek oli tagatud mõne teadusorganisatsiooni või riigiasutuse toetusega. Itaalia avaldas nimekirja ettevõtjatest, kellel on õigus pääseda 2024. aasta sisserändekvootide raamesse.

Kuigi liikmesriigid peavad üldiselt ettevõtjate ligimeelitamist ja innovatsioonil põhineva majanduskasvu toetamist oluliseks, väljendati muret üha kasvava hulga füüsilisest isikust ettevõtjate üle, kes töötavad peamiselt platvormipõhises töövormis ning vajavad seetõttu spetsiifilisemat kaitset. Suur kolmandate riikide kodanike osakaal platvormitöö valdkonnas on ärritanud tähelepanu näiteks Belgias ja Prantsusmaal, kus suurendati seetõttu järelevalvet füüsilisest isikust ettevõtluse ja elamisõiguse üle. Brüsseli pealinnapiirkond täpsustas esmataotluste ja pikendamiste tingimusi ning lisas uued alused loa tühistamiseks või andmisest keeldumiseks, parandades seeläbi läbipaistvust. Prantsusmaa sidus töötamisloa elamisloaga, kuna märkimisväärne osa iseseisvalt töötavatest isikutest – eriti platvormitööga seotud töövormides – ei omanud kehtivat elamisloa.

Lisaks kehtestasid Soome, Ungari ja Poola ettevõtjatele rangemaid reegleid, sealhulgas järelkontrollid pärast loa väljastamist ning Poolas ka kitsam nimekiri välismaalastest, kellel on lubatud tegeleda registreerimata ettevõtlusega.

⁷⁶ BE, BG, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LU, LV, PL, SK

⁷⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/36/EL kolmandate riikide kodanike hooajatöötajana riiki sisenemise ja seal viibimise tingimuste kohta, 26.02.2014. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0036>

⁷⁸ ES, FR, LV, PL.

Kuigi 2024. aastal Eestis antud valdkonnas suuremaid õiguslikke muudatusi ei toimunud, on 2023. aasta alguses kasutusele võetud uus soodustav meede välismaise talendi palkamise toetamiseks kasvufirmades saavutanud kasvutrendi. 2024. aastal väljastati kasvufirmades töötamiseks 23 tähtajalist elamisluba, mis on peaaegu kaks korda rohkem kui 2023. aastal. Enim esindatud riigid olid Brasiilia, USA ja Colombia.

Eesti Maksu- ja Tolliameti statistika järgi⁷⁹ on Eesti idufirmade sektor majanduslanguse tõttu kaotanud 1,4% töajõust (14 396 töötajat võrreldes eelmise aasta 14 580-ga). Kümme suurimat ettevõtet, sh Wise (2006 töötajat), Bolt (1329 töötajat) ja Playtech (661 töötajat), loovad 45% idufirmade sektori uutest töökohtadest. Olulist rolli Eesti idusektoris mängib välismaine talent – 31% töötajatest on välismaalased, kellest 5% on ELi kodanikud ja 26% ELi mitte kuuluvate riikide elanikud. Maksu- ja Tolliameti andmetel maksid Eesti idufirmad tööjõumaksudena riigile kokku 367 miljonit eurot, mis on 4% rohkem kui eelmisel aastal, mil summa oli 352 miljonit eurot. Suurimateks maksjateks olid Bolt (41,8 mln eurot), Wise (38 mln eurot), Playtech (18,1 mln eurot), Yolo (15,6 mln eurot) ja Pipedrive (14,5 mln eurot).

Oktoobris 2024 toimus Eestis Tech Tour⁸⁰ – Euroopa suurim tehnoloogiaettevõtjate ja investorite kogukondade üritus. See tõi kokku juhtivad valdkonna investorid ning hoolikalt valitud DeepTechi ja DefenceTechi ettevõtted.

Startup Estonia kokkuvõte 2024. aastast iduettevõtlussektoris⁸¹

Iduettevõtlussektoris vähenes hõivatute osakaal eelmise aastaga võrreldes 1,4% – 14 580 töötajalt 2023. aastal 14 396 töötajani 2024. aastal (69% töötab iduettevõtetes ning 31% kasvuettevõtetes). Maksu- ja Tolliameti andmetel on pea pooled ehk 46% iduettevõtetes loodud töökohtadest Wise'is (2 006 töötajat), Boltis (1 329 töötajat) ning Playtechis (661 töötajat).

Iduettevõtlusökosüsteemi demograafilised näitajad on jäänud varasemate aastatega sarnaseks: sektoris töötab 37,6% naisi ja 62,4% mehi. Vanuselise jaotuse järgi on suur osa töötajaid 31–40-aastased (45%) ning 21–30-aastased (37%). 65,5% töötajatest on eestlased, 31% välismaalased (sh 5% ELi riikidest ja 26% kolmandatest riikidest) ning 3,5% kodakondsus on teadmata. 68% töötajatest omab kõrgharidust – 37%-l on bakalaureuse või sellele vastav kraad, 29%-l magistrikraad ja 2%-l doktorikraad. Välismaalaste seas on kõrghariduse tase veelgi kõrgem – 82%.

⁷⁹ Invest in Estonia koduleht, „Estonian Tax and Customs Board statistics on Estonia's startup sector“, veebruar 2025. Kättesaadav: <https://investinestonia.com/estonian-startups-hit-e3-9b-revenue-mark-as-deeptech-takes-centre-stage/>

⁸⁰ TechTour koduleht. Kättesaadav: <https://techtour.com/>

⁸¹ Startup Estonia, „Estonia's Startup Sector in 2024: Growth, Challenges, and Key Insights“, 07.02.2025. Kättesaadav: <https://startupestonia.ee/statistics-surveys/estonias-startup-sector-in-2024-growth-challenges-and-key-insights/>

Statistikaameti andmetel oli sektori keskmine brutokuupalk 3 650 eurot, mis on kaks korda kõrgem kui Eesti keskmine palk. Palgad erinevad vanuse ja rahvuse lõikes: 41–50-aastased teenivad keskmiselt 4 491 eurot, 31–40-aastased 3 994 eurot kuus. Välismaalastest töötajate keskmine brutopalk oli samuti keskmisest veidi kõrgem – 3 897 eurot.

2024. aastal ulatus idusektori tööjõumaksude kogusumma 366,9 miljoni euroni, mis on 4,3% rohkem kui 2023. aastal (351,8 mln eurot). Suurimad tööjõumaksude maksjad olid Bolt (41,8 mln EUR), Wise (38 mln EUR), Playtech (18,1 mln EUR), Yolo (15,6 mln EUR) ja Pipedrive (14,5 mln EUR).

Maksu- ja Tolliameti kvartaliandmete põhjal oli Eesti iduettevõtete kogukäive 2024. aastal 3,9 miljardit eurot, mis on 14,7% rohkem kui 2023. aastal (3,4 miljardit eurot). Käibe kasvutempo on küll varasemate aastatega võrreldes aeglustunud, kuid sektor suutis üldise majanduslanguse kiuste kasvada, samal ajal kui kõigi Eesti maksukohustuslaste kogukäive langes 1%.

Suurima käibega ettevõtted olid Bolt (1 414,3 mln EUR), Pipedrive (282,1 mln EUR) ja Veriff (102 mln EUR) ning TOP 10 ettevõtete kogukäive moodustas ligi 56% kogu sektori käibest. Ettevõtete vanuse lõikes andsid suurima osa kogukäibest (ca 63%) 6–10 aasta vanused iduettevõtted, samas kui kuni 5aastased ettevõtted kasvasid käibes 20% ja kiiresti kasvavad kasvuettevõtted 25% võrra.

Diginomaadid ja e-residentsus

Eestis saab alates 2020. aastast välismaalane taotleda nii lühiajalist kui ka pikaajalist viisat kaugtöö eesmärgil (nn diginomaadi viisat), kui välismaalase Eestis ajutise viibimise eesmärk on töökohustuste täitmine asukohast sõltumatult. 2024. aastal väljastati kaugtöö eesmärgil 100 diginomaadi viisat, mida on võrdluses 2023. aastaga 49 võrra vähem (–33%). Peamisteks viisa saajateks olid Ameerika Ühendriikide (37), Suurbritannia (12), Kanada (7), India (6) ja Türgi (5) kodanikud. Võrreldes 2023. aastaga langesid esiviisikust välja Armeenia kodanikud.

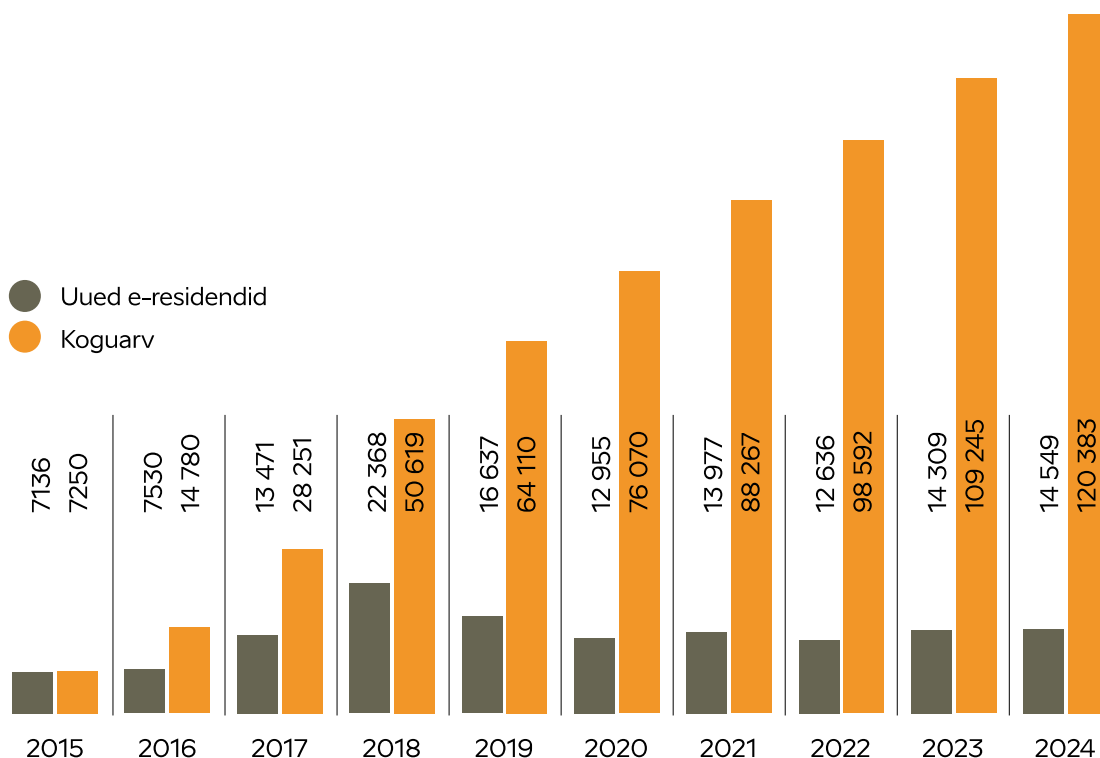
Tabel 6. Kaugtöö eesmärgil väljastatud viisad ehk diginomaadi viisad, 2021–2024
(Allikas: PPA)

	Diginomaadi viisad
2021	153
2022	191
2023	149
2024	100

E-resident on välismaalane, kellele Eesti riik on loonud isiku kodakondsusjärgse riigi identiteedi alusel digitaalse identiteedi ja andnud välja digitaalse isikutunnistuse – e-residendi digi-ID. E-residendil on võimalik interneti teel asutada Eestis äriühing ning osaleda aktiivselt selle juhtimises, elades ise teises riigis. E-residentsus teeb asjaajamise lihtsamaks ka Eestisse juba investeerinud ja ettevõtte loonud ettevõtjatele. Oluline aga on, et e-residentsus ei anna Eestis seaduslikku viibimisalust.

PPA andmetel registreeriti 2024. aastal 14 549 e-residenti, mida on 2023. aastaga võrreldes umbes 2% rohkem. Uutel e-residentidel on kõige sagedamini Hispaania, Ukraina, Saksamaa, Türgi ja Prantsusmaa kodakondsus. 2024. aasta lõpu seisuga oli Eestis kokku 120 383 e-residenti, kellest 86% on mehed, 14% naised ning kelle hulgas on kõige enam Ukraina, Saksamaa ja Hispaania kodanikke.

2024. aastal laekus e-residentide Eesti ettevõtelt riigikassasse maksutuluna 63,6 miljonit eurot, mida oli umbes 1% vähem kui 2023. aastal. E-residentide poolt asutati kokku rekordiliselt 4 818 ettevõtet, mida oli 5% rohkem kui 2023. aastal (senine rekord oli 2021. aastal, mil loodi 4712 ettevõtet). Enim uusi Eesti ettevõtteid asutasid Hispaania (711), Ukraina (387), Türgi (305) ja Saksamaa (299) kodakondsusega e-residendid.

Joonis 3. E-residentide koguarv, 2015–2024 (Allikas: PPA)

Töäjõu ärakasutamine ja võrdne kohtlemine

Töäjõu ärakasutamise vastane võitlus ja võrdne kohtlemine oli 2024. aastal mitmete liikmesriikide, sh Eesti, jaoks olulisel kohal. 14 liikmes- ja vaatlajariiki⁸² võtsid kasutusele meetmeid töäjõu ärakasutamise tõkestamiseks. Näiteks Prantsusmaal võeti vastu CIAI seadus, mis ühtlustab osapoolte vastutuse ja nõuab põhjalikku tööandja tausta kontrolli. Iirimaa sai ettevõtlus-, turismi- ja tööhõiveminister õiguse kehtestada elamislubade tingimustes täiendavad nõuded (näiteks majutus, koolitus, kulud), et kaitsta migrantide õigusi. Itaalias kehtestati nn „erijuhtude“ elamisluba, et kaitsta töäjõu ärakasutamise ohvreid menetluse ajal. Kontrolli ja järelevalve intensiivistamiseks lisati Horvaatias välismaalaste seadusesse tööandja palgatest, mille viib läbi Tööhõiveamet, et kontrollida, kas samaväärsetel ametikohtadel makstavad palgad on võrdsed. Soome ja Slovakkia keskendusid aga ametnike koolitamisele, et ärakasutamist varasemalt tuvastada.

Politsei- ja Piirivalveameti migratsiooninõustajad korraldavad igal aastal koostööpartneritega infopäevi. Märtsis korraldati infopäev hooajatöö teemadel, kus astusid üles erinevad ametiasutused nagu PPA, Sotsiaalkindlustusamet, Tööinspeksioon ning Maksu- ja Tolliamet. Infotund toimus eesti keeles ja selle eesmärk oli anda terviklik ülevaade välismaalaste värbamise kohta hooajatöö osas, sh maksustamise ja lepingute sõlmimise kohta. Lisaks korraldati 20. oktoobril tööränne infopäev, kus räägiti lähemalt piirarvu alla minevatest elamislubade taotlemisest. Infotund toimus samuti eesti keeles ja lisaks migratsiooninõustajatele esinesid seal Töötukassa esindaja ja EURES esindaja.

PPA Migratsiooninõustajad viisid 2024. aastal läbi 22 911 nõustamist, millest 14 248 (62%) nõustamist toimusid telefoni teel, 7538 (33%) kirja teel, 795 (3,5%) veebikohtumisenä ja 330 (1,5%) personaalse vastuvõtuna. Nõustamised jaotusid keeleliselt järgmiselt: eesti keeles 27%, vene keeles 42% ja inglise keeles 31%. Kõige populaarsemad valdkonnad olid tööränne (29%), rände üldinfo (13%), pereränne (12%) ja rahvusvaheline kaitse (6%). Valdavalt pöördusid välismaalased ise nõustajate poole (60%) ning vähem tegid seda kutsujad (28%). Küsimused puudutasid kõige enam kolmandate riikide kodanike rännet (96%) ning vähem Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike rännet (3%). Kodakondsuste lõikes pöördusid kõige enam Ukraina, Venemaa, India, Valgevene ja Türgi kodanikud.

Kahepoolsed tööränne kokkulepped

2024. aastal püüdsid 10 liikmesriiki⁸³ hõlbustada seaduslikku rännet kahepoolsete tööjõurände kokkulepete abil, mis avasid või tugevdasid seaduslikke kanaleid kvalifitseeritud töötajate värbamiseks. Belgia, Küpros, Saksamaa, Hispaania ja Portugal osalesid või kaalusid osalemist Euroopa Komisjoni Talent Partnerships algatustes, mille eesmärk on luua oskustöäjõu rändevoogusid koostöös Egiptuse, Tuneesia, Maroko, Bangladeshhi ja Pakis-

⁸² BE, BG, CY, EE, FI, FR, HR, IE, IT, LT, NL, SK, NO, UA

⁸³ BE, CY, DE, ES, FI, FR, HR, IT, LT, PT.

taniga⁸⁴. Näiteks osales Belgia Marokoga koostöös loodud hooldustöötajate mobiilsus-programmis Care/Soins Global Skills Partnership Project, mille eesmärk on leevendada vananeva elanikkonna ja tööjõupuuduse mõju hooldus- ja tervishoiusektoris.

Mitmed riigid teatasid ka muud tüüpi koostöövormidest, sealhulgas mitteõiguslikult siduvad vastastikuse mõistmise memorandumid (nt Austria ja Indoneesia vahel), formaalsed ja mitteformaalsed rändekokkulepped, tööjõu mobiilsuslepingud (nt Portugalil India ja Marokoga), partnerlusprogrammid ning töö- ja puhkuseviisade skeemid.

Portugal paigutas tööjõuatašeed mitmetesse saatkondadesse ja rakendas koostöökavasid portugali keelt kõnelevate riikidega. Hispaania sõlmis vastastikuse mõistmise memorandumid Gambia, Mauritaania ja Senegaliga, et tugevdada turvalisi ja seaduslikke rändeteid ning kaitsta töötajate õigusi. Saksamaa on viimastel aastatel sõlminud kuus rändepartnerlust, sh ametlikud kokkulepped India, Keenia, Usbekistani ja Gruusiaga ning tugevdatud kahepoolsed koostööstruktuurid Maroko ja Kolumbiaga. Kõik partnerlused keskenduvad kvalifitseeritud tööjõu rände tugevdamisele ning ebaseadusliku rände vähendamisele.

Lühiajalise töötamise registreerimine ja tähtajalised elamisload töötamiseks Eestis

2024. aastal registreeriti Eestis 5379 lühiajalist töötamist, mis oli 24% vähem kui aasta varem. Võrreldes 2021. aastaga, kui registreeriti rekordiliselt 32 927 lühiajalist töötamist, vähenes registreerimiste hulk lausa 84% võrra. Peamised lühiajalise töötamise valdkonnad olid 2024. aastal töötlev tööstus (10% registreeritud lühiajalistest töötamistest), põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (18%) ning ehitus (17%).

Tabel 7. Lühiajalise töötamise registreerimised 2018-2024 (Allikas: PPA)

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
19 858	32 245	22 110	32 927	24 380	7061	5379

Kõikidest lühiajalise töötamise registreerimistest moodustas sarnaselt eelmisele aastale Ukrainast pärit tööjõud ligikaudu 30% (1635), kellele järgnesid Moldova kodanikud (1082 ehk 20%), Usbekistani kodanikud (521 ehk 10%), India kodanikud (287 ehk 5%) ning Gruusia kodanikud (235 ehk 4%).

Esmakordseid tähtajalisi elamislube töötamiseks väljastati 2024. aastal kokku 1235 (võrdluses 2023. aastaga -40%), neist meestele 1040 (84%) ja naistele 195 (16%). Kõige enam tähtajalisi elamislube töötamiseks anti Ukraina, India, Usbekistani, Filipiinide ja Moldova kodanikele.

⁸⁴ Euroopa Komisjon, „Talent Partnerships: Commission launches new initiative to address EU skills shortages and improve migration cooperation with partner countries“, 11.06.2021. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2921

Tabel 8. Esmakordsed tähtajalised elamisload töötamiseks tööandja põhitegevusala lõikes, 2020–2024 (Allikas: PPA)

Tööandja põhitegevusala	2020	2021	2022	2023	2024
Elektroonilise side teenus, programmeerimine, konsultatsioonid, andmetöötlustaristu ja muu infoalane tegevus*	346	618	680	285	163
Töötlev tööstus	618	417	526	597	264
Muud teenindavad tegevused	324	295	318	223	152
Ehitus	190	235	219	300	116
Veondus ja laondus	94	150	99	136	130
Muud, sh märkimata	517	534	621	513	410
Kokku	2089	2249	2463	2054	1235

* varasemalt oli tegevusala nimetus „info ja side“, EMTAKi koodid muutusid 2025. aasta jaanuaris

3.5 Õpiränne

12 liikmesriiki muutsid 2024. aastal üliõpilastega seotud poliitikaid⁸⁵. Muudatustega püüti soodustada üliõpilaste ja teadlaste integreerumist ja Eestisse jäämist pärast õpinguid, stipendiume või teadusprojekte ning ennetada võimalikke kuritarvitusi. Näiteks Tšehhi ja Portugal edendasid keeleõpet. Horvaatia kavandas muudatusi välismaalaste seaduses, mis võimaldaks alalist elamisluba lihtsamini taotleda ning Bulgaarias esitati muudatusettepanek, mille kohaselt määratletakse „lõpetanute“ elamisloa saamise tingimused. Itaalias võeti vastu uus määrus, mis võimaldab konverteerida õpingute eesmärgil väljastatud elamisloa töötamise eesmärgil väljastatud loaks juba õpingute ajal või kuni aasta jooksul pärast nende lõppu. Prantsusmaal värvati nn atraktiivsuse nõustajaid prefektuuridesse, kes aitavad rahvusvahelistel üliõpilastel ja teadlastel leida tööd ja liikuda sujuvalt tööle. Iirimaa tutvustas oma esimest kuueaastast rahvusvahelist talendi- ja innovatsioonistrateegiat „Global Citizens 2030“⁸⁶, mille eesmärk on suurendada välisüliõpilaste arvu. Strateegia hõlmab ka uut kvaliteedimärki „TrustEd Ireland“, mille eesmärk on kinnitada Iirimaa kõrghariduse kvaliteeti ning suurendada usaldust rahvusvaheliste üliõpilaste seas. Austria küll ei kehtestanud uusi õiguslikke muudatusi, kuid tõstas „asümmeetrilise mobiilsuse“ probleemi: kuigi suur hulk välistudengeid lõpetab Austrias õpingud, ei jää nad pärast seda riiki tööle.

Samas Rootsi, Soome ja Tšehhi hoopis karmistasid oma reegleid. Rootsis algatati uurimine, et hinnata vajadust rangemate meetmete järele seoses sagedaste elamisloaliikide muutustega (õppimise eesmärgilt töötamise eesmärgiks) juba pärast esimest semestrit. Soomes jõustus muudatus, mis välistas varjupaigataotlejatel õppimise eesmärgil elamisloa taotlemise, vältimaks sisserändereeglite võimalikku kuritarvitamist. Lisaks tehti ettepanek tõsta kolmandate riikide kodanike õppemakse aastaks 2026.

⁸⁵ BE, BG, CZ, ES, FI, HR, IE, IT, NL, PT, SE, SK.

⁸⁶ Iirimaa Valitsus, „Global Citizens 2030 – Ireland’s Talent and Innovation Strategy“, 15.01.2024. Kättesaadav: <https://www.gov.ie/en/department-of-further-and-higher-education-research-innovation-and-science/publications/global-citizens-2030-irelands-talent-and-innovation-strategy/>

Eestis jätkus õppimise eesmärgil välja antud elamislubade arvu langus, vähenedes 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga 8%. Peamiseks languse põhjuseks on Venemaa agressioon Ukrainas, selle tagajärjel kehtestatud sanktsioonid ja hariduskoostöö peatamine Vene Föderatsiooni kõrgkoolidega. Enne sõjategevust oli Venemaa (eriti Pihkva, Peterburi ja Moskva piirkond) üks olulisemaid päritoluriike Eesti kõrgkoolidesse õppima tulevatele tudengitele. Tänapäevaks on Vene tudengite arv vähenenud ligikaudu 65%. Välistudengite arvu vähenemisele on kaasa aidanud ka mitmed muud tegurid: ELi rahastatud Dora Plus stipendiumiprogrammi lõppemine ning õppimisega seotud kulude kasv.

Õppeaastal 2024/2025 õpib Eesti kõrgkoolides 3954 välistudengit 120 riigist. Nad moodustavad 8,7% kogu tudengipopulatsioonist. Enamik välistudengeid (1522 ehk 38%) õpib magistriõppes. Uusi välistudengeid saabus Eestisse 1251, mis on 5% enam kui eelmisel aastal ning kõige enam kasvas välistudengite vastuvõtt Tartu Ülikoolis ja Tallinna Tehnikaülikoolis. Kolm populaarseimat õppevaldkonda välistudengite seas on ärimus ja haldus, õigusteadus ning humanitaar- ja kunstiteadused. Enamik välistudengitest õpib ingliskeelsete õppekavade järgi, kuid kasvab ka huvi eestikeelsete programmide vastu – juba 6% välistudengitest osaleb eestikeelses bakalaureuse- või magistriõppes.⁸⁷

Tabel 9. Välistudengite vastuvõtt ja välistudengite koguarv, muutus võrreldes eelmise aastaga, 2020-2024 (Allikas: Study in Estonia)

	Välistudengite vastuvõtt	Välistudengite koguarv
2020	1450 (-28%)	5235 (-5%)
2021	1748 (+20%)	5072 (-3%)
2022	1484 (-15%)	4873 (-4%)
2023	1191 (-20%)	4340 (-11%)
2024	1251 (+5%)	3954 (-9%)

2024/2025. õppeaastal suurenesid kõige rohkem USAst, Aserbaidžaanist, Lätist ja Saksaamaalt pärit tudengite vastuvõtunumbrid, samas kui suurim langus on registreeritud Venemaalt ja Nigeeriast tulnud tudengite vastuvõtunumbrites. Välistudengite koguarvu vaates õpib Eestis enim Soome, Ukraina, Venemaa, India ja Nigeeria tudengeid.

Kuigi 2024. aastal olulisi õiguslikke muudatusi õpirände valdkonnas ei tehtud, on Haridus- ja Noorteamet ellu viinud mitmeid tegevusi, sealhulgas on valminud visioonidokument „Study in Estonia 2030”⁸⁸, mille eesmärk on suurendada Eesti atraktiivsust ja kaasavust välistudengite sihtriigina. Dokument seab eesmärgiks tugevdada Eesti kõrgkoolide rahvusvahelist nähtavust ja konkurentsivõimet, samuti tagada välistudengite esindatus kõigil kõrghariduse tasemetel.

⁸⁷ Study in Estonia, „Tasemeõppe välistudengid Eesti kõrgkoolides 2008-2024”. Kättesaadav: <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Taseme%C3%B5ppe%20v%C3%A4lis-tudengid%20Eestis%202008-2024.pdf>

⁸⁸ Eesti Haridus- ja Noorteamet, „Study in Estonia 2030”. Kättesaadav: <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Study%20in%20Estonia%202030.pdf>

Tabel 10. TOP 10 välistudengite koguarv päritoluriikide lõikes, 2020–2024
(Allikas: Study in Estonia)

	2020	2021	2022	2023	2024	Muutus %
Soome	1140	971	846	749	651	-13%
Ukraina	254	274	528	497	456	-8%
Venemaa	447	539	439	295	182	-38%
India	214	208	191	187	185	-1%
Nigeeria	325	349	283	183	108	-41%
Aserbaidžaan	158	199	190	173	173	0%
Pakistan	141	189	161	168	166	-1%
Läti	120	141	136	144	155	+8%
Hiina	100	117	119	137	140	+2%
Türgi	148	134	129	125	109	-13%
Muud	2180	1937	1846	1702	1629	-4%
Kokku	5235	5072	4873	4340	3954	-9%

„Study in Estonia 2030“ visioon on kujundada Eestist aastaks 2030 atraktiivne õppimiskeskond välistudengitele kõigil kõrgharidustasemetel. Välisüliõpilased aitavad tõsta Eesti kõrghariduse rahvusvahelist nähtavust, kvaliteeti ja konkurentsivõimet ning panustavad ühtlasi Eesti ühiskonda ja majandusse.

Peamine põhjus, miks tudengid valivad välisriigis õppimise, on mõju tulevasele karjäärile. Eestis õppivate tudengite jaoks on määrav ka kvaliteetne haridus ja rahvusvaheline õpikeskkond. Välistudengite kaasamine toetab Eesti tööturгу ja aitab leevendada tööjõupuudust. Näiteks 2022/2023. õppeaastal tõid nad Eestile üle 23 miljoni euro maksutululu.

Strateegia raames kasutatakse aktiivseid turundustegevusi, sh veebiportaali, sotsiaalmeedia, haridusmessid ja tudengisaadikute võrgustik. Koostööd tehakse Eesti kõrgkoolide, saatkondade ning partnerprogrammidega nagu „Research in Estonia“ ja „Work in Estonia“.

Study in Estonia osaleb ka rahvusvahelistes haridusvõrgustikes ja korraldab uuringuid, et hinnata välistudengite kogemust ja mõju Eesti ühiskonnale. Välistudengid toetavad Eesti kui usaldusväärse ja uuendusmeelse riigi kuvandit ning mängivad olulist rolli talendipoliitikas ja väiksemate erialade jätkusuutlikkuses.

Statistikaameti viiendat korda koostatud välisüliõpilaste majandusliku mõju analüüs⁸⁹ näitas, et 2022/23. õppeaastal maksid välistudengid Eestis õppimise ajal tulu- ja sotsiaal-

⁸⁹ Eesti Haridus- ja Noorteamet, „Välisüliõpilaste majanduslik mõju. Eesti tööturul osalemine 2022/2023“. Kättesaadav: https://harno.ee/sites/default/files/documents/2024-06/valistuden-gid_2023_v5_O.pdf

maksu üle 16 miljoni euro, vilistlased (kes lõpetasid aasta varem) lisasid veel ligi 7 miljonit eurot. Tudengite panus kasvas aastaga 2,5 miljonit, samas kui vilistlaste panus vähenes 1,5 miljonit eurot. Veidi üle poole välistudengitest töötas Eestis õppimise ajal vähemalt ühe päeva. Kõige enam töötatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, inseneri- ja tootmis-sektori ning ärimise ja halduse valdkondades. Näiteks 2022/23. õppeaastal töötas 70% IKT valdkonna välistudengitest õppimise kõrvalt. Aasta-aastalt suureneb välistudengite töö osakaal just haridusasutustes (eriti ülikoolides), samas teenindussektoris töötamine on languses.

3.6 Pereränne

2024. aastal viisid 6 liikmesriiki⁹⁰, sh Eesti, läbi muudatusi või kavandasid muudatusi, et täpsustada ja lihtsustada pere taasühinemise poliitikat ning sellega seotud õigusakte. Muudatused olid ajendatud vajadusest parema õigusliku selguse järele ning vajadusest ennetada väärkasutusi. Näiteks Holland täpsustas õiguslikku alust näiliste abielude uuri-miste alustamiseks. Iirimaa puhul oli peamiseks muutuste ajendiks tööjõupuudus – see-tõttu anti teatud elamisluba omavate isikute pereliikmetele õigus töötada ilma eraldi tööloa taotlemiseta. Itaalia võttis kasutusele muudatused, mis on kooskõlas ELi pere taasühine-mise direktiiviga (2003/86/EÜ)⁹¹, lubades pere taasühinemist juhul, kui kutsuja on sea-duslikult Itaalias elanud vähemalt kaks aastat ning suudab tagada piisava elamispinna. Lisaks muudeti ka elamistingimuste miinimumstandardite hindamise korda – edaspidi on kohalik omavalitsus vastutav eluruumi sobivuse ja elanike arvu kontrollimise eest.

Samas kehtestasid neli liikmesriiki⁹² pere taasühinemisele piiravaid tingimusi. Näiteks Belgia võttis vastu uue seaduse, mis laiendas pere taasühinemise piiranguid ning keh-testas täiendavad nõuded kolmandate riikide kodanikele, kes soovivad oma alaealise ELi kodanikust lapse kaudu elamisluba taotleda – näiteks tegeliku hooldusõiguse ja eestkoste tõendamise kohustuse. Ungaris muudeti migratsiooniseadust nii, et kolmandate riikide kodanike pereliikmed ei kvalifitseeru enam pere taasühinemiseks, kui isik ise on Ungaris elanud alla kahe aasta.

Eestis on alates 1. jaanuarist 2024 võimalik sõlmida abielu kahe täisealise isiku vahel, sõl-tumata nende soost. Samuti lisati elamisloa ja viisa taotlemise kontekstis abikaasa kõrvale mõiste *registreeritud elukaaslane*, mis võimaldab ka registreeritud partneritel saada ela-misluba ja viisa. Kuigi samasoolistel paaridel oli juba varasematel aastatel võimalik oma kooselu registreerida, laiendab uus seadus nende õigusi veelgi. Nii abielu kui ka regist-reeritud kooselu annavad paaridele õigused ja kohustused, mis ei laiene vabaabielus ela-vatele paaridele. Need õigused on seotud peamiselt ühise kodu, vara, vanemluse ning vastastikuse toetuse ja ülalpidamisega.

Lisaks toovad muudatused, mis on seotud ELi sinise kaardi direktiivi ülevõtmisega (vaata kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu alapeatükki), kaasa soodsamad tingimused pere taasühine-miseks. Nüüdsest käsitletakse pere taasühinemist nii sinise kaardi omaniku kui ka tema pereliikme puhul sarnaselt, kui nad liiguvad ühest liikmesriigist teise.

⁹⁰ BE, EE, ES, IE, NL, PT

⁹¹ Nõukogu direktiiv perekonna taasühinemise õiguse kohta 2003/86/EÜ, 22.09.2003. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32003L0086>

⁹² BE, FI, HU, SE.

4.

Rahvusvaheline kaitse

Rahvusvahelise kaitse taotleja on välismaalane, kes on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, mille kohta ei ole tehtud lõplikku otsust.

Rahvusvahelise kaitse saaja on inimene, kellele on antud pagulasseisund või täiendava kaitse seisund ja elamisluba.

Pagulase staatus antakse inimesele, kelle puhul on 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni alusel tuvastatud põhjendatud tagakiusu kartus rassi, usu, rahvuse, ühiskondlikku rühmitusse kuulumise või poliitilise meelsuse alusel.

Täiendav kaitse antakse välismaalasele, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kelle välja - või kodumaale tagasisaatmine võib talle kaasa tuua tõsise ohu (näiteks surmanuhtlus, piinamine, muu ebainimlik või inimväärikust alandav kohtlemine ja karistamine, rahvusvaheline või riigisisene relvakonflikt).

Ajutine kaitse antakse välismaalasele, kes kuulub Euroopa Komisjoni ettepaneku ja Euroopa Liidu Nõukogu rakendusotsuse alusel ajutise kaitse saajate hulka. Sellist kaitse liiki kasutatakse, kui väga suur hulk inimesi on sunnitud oma päritoluriigist sõja või muu ohtliku olukorra tõttu lahkuma.

Humanitaarsetel kaalutlustel vastuvõtt on siseriiklike õigusaktide alusel antav elamisloa liik, mis ei ole Euroopa Liidu tasandil harmoniseeritud ja mida kõik liikmesriigid ei rakenda.

Riigisisene põgenik on inimene, kes on sunnitud põgenema või kohustatud lahkuma enda kodust või tavapärasest elukohast seoses relvastatud konfliktiga, üldise vägivaldaolukorra, inimõiguste rikkumise või looduskatastroofi tõttu ning kes ei ole ületanud rahvusvaheliselt tunnustatud riigipiiri.

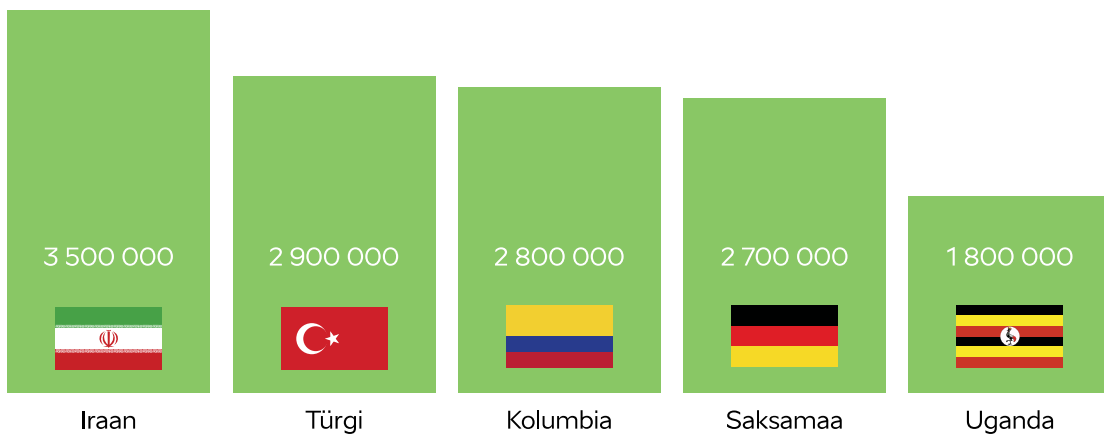
4.1 Rahvusvaheline kaitse arvudes

UNHCRi mandaadi all olevate põgenike arv maailmas ulatus 36,8 miljonini, mis on väheses langustrendis võrreldes 2023. aastaga. Langustrendi põhjustas peamiselt väiksem raporteeritud Ukraina, Afganistani ja Süüria põgenike arv. 2024. aastal anti rahvusvahelise kaitse staatus enam kui 2,6 miljonile inimesele, sealhulgas 775 900 inimesele, kes olid esitanud individuaalse varjupaigataotluse, 835 600 inimesele, kellele anti kaitse grupiviisiliselt, ning veel 954 600 inimesele, kes said ajutise kaitse.

2024. aastal vähenes afgaanidest (-10%) ja süürlastest (-6%) põgenike arv ning ajakohastati Ukraina sõjapõgenike andmeid. Venezuela päritolu põgenike ja rahvusvahelist kaitset vajavate isikute arv kasvas aastaga 2%. 2024. aasta lõpuks oli Venezuelast pärit 370 200 põgenikku ja 5,9 miljonit rahvusvahelist kaitset vajavat isikut, kellest enamikule on antud

elamisluba ja dokumendid. Valdav enamus neist on jäänud Ladina-Ameerika riikidesse.⁹³ Suurimad põgenike grupid maailmas olid eelmisel aastal lisaks venetsueellastele endiselt süürlased (umbes 6 miljonit), afgaanid (umbes 5,8 miljoni), ukrainlased (umbes 5 miljonit) ja lõuna-sudaanlased (umbes 2,3 miljonit).

Ülemaailmselt elas enim pagulasi ja rahvusvahelise kaitse vajadusega inimesi Iraani Islamivabariigis (3,5 miljonit), Türgis (2,9 miljonit), Kolumbias (2,8 miljonit), Saksamaal (2,7 miljonit) ja Ugandas (1,8 miljonit). Enamik Iraanis ja Pakistanis viibivatest põgenikest on pärit Afganistanist, peaaegu kõik Türgis elavatest põgenikest on süürlased ning enamik Kolumbias viibivatest pagulastest ja rahvusvahelist kaitset vajavatest inimestest on venetsueellased. Saksamaal elavas kaitsevajadusega inimesed olid peamiselt pärit Ukrainast, Süüriast ja Afganistanist.

Joonis 4. Põgenikke ja sunniviisiliselt kodust lahkunud inimeste peamised vastuvõtavad riigid 2024. aastal (Allikas: UNHCR)

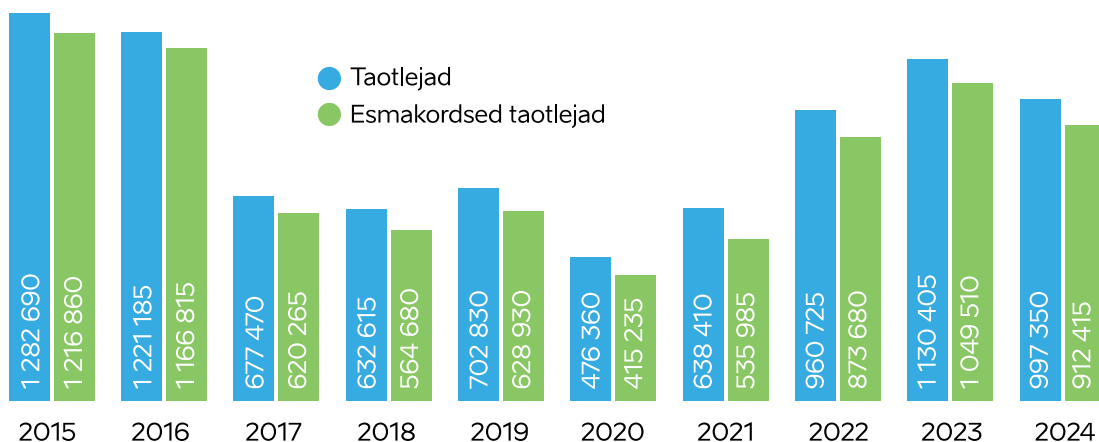
2024. aastal esitati maailmas rekordarv (3,1 miljonit) uusi varjupaigataotlusi. Rohkem kui pooled uutest taotlustest esitati vaid neljas riigis. Enim taotlusi esitati sudaanlaste, venetsueellaste, süürlaste, kolumbialaste ja afgaanide poolt. Rahvusvahelist kaitset anti individuaalsetel põhjustel eelmisel aastal 775 900 inimesele, mis on 6% vähem kui 2023. aastal.

Kui suur osa inimestest, kes on sunnitud enda kodudest lahkuma, sooviksid koju naasta, on see enamasti takistatud. UNHCRi andmetel pöördusid enda koduriiki tagasi 1,6 miljonit põgenikku, mis on suurim arv alates 2002. aastast. 2024. aastal oli 92% tagasipöördujatest Süüria, Lõuna-Sudaani, Afganistani või Ukraina kodanikud.⁹⁴

Euroopa Liidus esitati eelmisel aastal ligi miljon rahvusvahelise kaitse taotlust, millest Eurostati andmetel 912 415 olid esmakordsed taotlused. Taotlejate arv vähenes võrreldes 2023. aastaga vähesel määral, kuid ulatus kolmandat aastat järjest peaaegu miljoni inimeseni. Endiselt on esmakordsete taotlejate seas tugevas ülekaalus mehed (610 527), kes moodustasid umbes 67% kõikidest taotlejatest. Taotlejad olid pigem nooremaealised, kuna pisut üle poolte neist olid vanuses 18–35 ja üks neljandik olid nooremad kui 18.

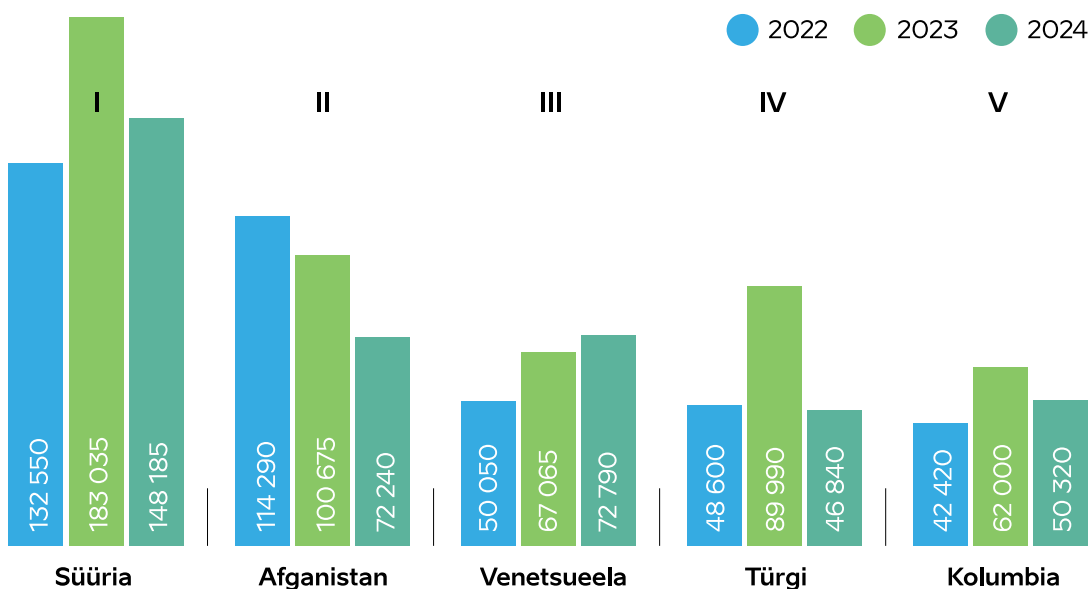
⁹³ The Inter-agency Coordination Platform for Refugees and Migrants, Refugees and migrants from Venezuela, kättesaadav: <https://www.r4v.info/index.php/en/refugeeandmigrants>

⁹⁴ Global Trends report 2024, kättesaadav: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

Joonis 5. Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja esmakordsed taotlejad EL-27 riikides, 2015–2024 (Allikas: Eurostat, migr_asyappctza, 17.07.2025)

Kõige rohkem esmakordseid rahvusvahelise kaitse taotlusi esitasid sarnaselt eelnevatele aastatele Süüria kodanikud, kellele järgnesid Afganistani, Venetsueela, Türgi ja Kolumbia kodanikud. Süüria kodanikud esitasid EL-27 riikides 19% vähem taotlusi kui 2023. aastal. Pärast Assadi režiimi langemist detsembris, hakkasid paljud süürlased kodumaale naasma. Mitmed EL-i liikmesriigid on vastusena poliitilisele ebastabiilsusele ajutiselt peatanud süürlaste varjupaigataotluste menetlemise kuni olukord stabiliseerub.⁹⁵ Sarnaselt süürlastele, vähenes ka afgaanidest taotlejate arv võrreldes eelneva aastaga (-28%).

Joonis 6: Esmakordsete rahvusvahelise kaitse taotlejate kodakondsuste Top 5, 2022–2024 EL-27 (Allikas: Eurostat (migr_asyappctza, 10.07.2025))

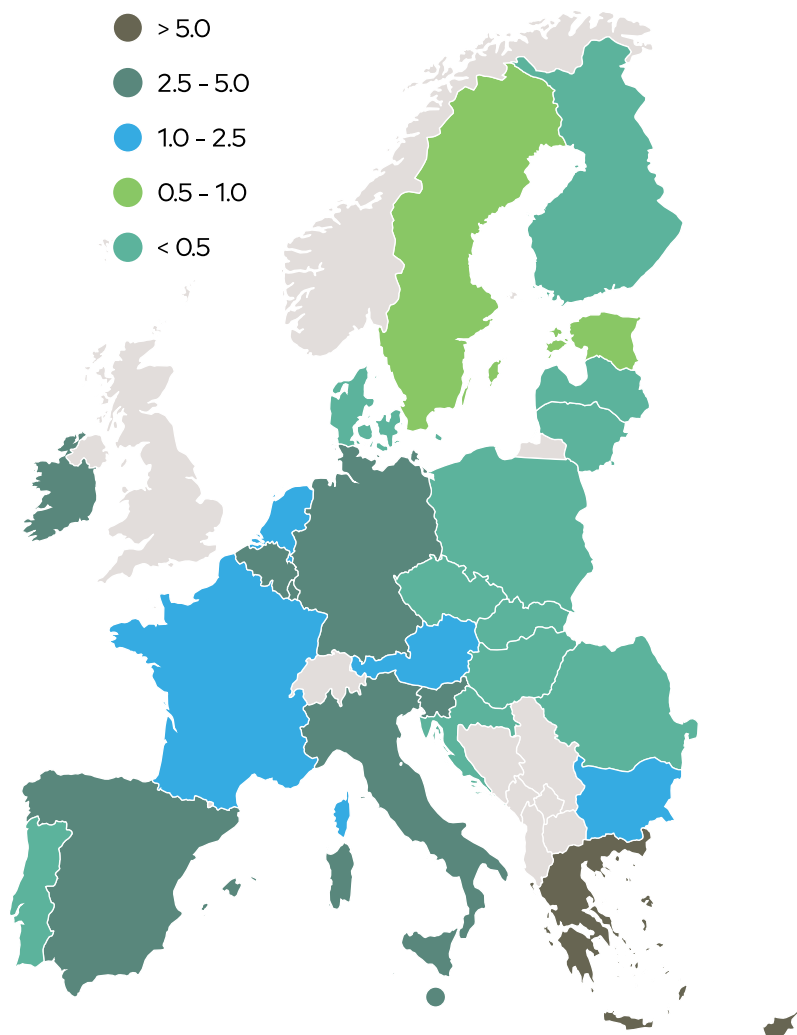
Umbes veerand rahvusvahelise kaitse taotlejatest on pärit riikidest, kellel on viisavaba juurdepääs Schengeni alale. Suurim osa viisavabalt reisijate taotlustest esitatakse Hispaanias.

⁹⁵ EUAA Latest Asylum Trends 2024, kättesaadav: <https://euaa.europa.eu/publications/latest-asylum-trends-2024-annual-analysis>

Nii kasvas Venetsueela taotlejate arv kolmandat aastat järjest (8,5%), samuti jäid taotlejate esiviisikusse Kolumbia kodanikud, kes esitasid 19% vähem taotlusi, kui eelmisel aastal. Samal ajal vähenes oluliselt (-48%) Türgi taotlejate arv. Olulist kasvu varjupaigataotluste arvus oli näha Mali ja Senegali kodanike puhul. 2024. aastal esitasid peaaegu pooled kõikidest varjupaigataotlustest isikud, kes kuulusid 37 madala tunnustamise määraga rahvuste hulka ($\leq 20\%$). Samuti oli 8% kõigist varjupaigataotlustest korduvtaotlused.⁹⁶

Nagu ka varasematel aastatel esitati enim esmakordseid rahvusvahelise kaitse taotlusi Saksamaal (229 695), järgnesid Hispaania (164 010), Itaalia (151 120) ja Prantsusmaa (130 860). Enim kasvas esmakordsete taotluste arv Poolas (+86%) ja Iirimaa (+40%). Samas vähenes suuremas osas ELi liikmesriikides esitatud taotluste arv. Kõige suurem taotluste

	1000 elaniku kohta	Kokku
EL-27	2,03	911 375
Belgia	2,79	33 050
Bulgaaria	1,88	12 130
Tšehhi	0,09	1 025
Taani	0,37	2 180
Saksamaa	2,75	229 695
Eesti	0,97	1 330
Iirimaa	3,45	18 435
Kreeka	6,63	68 995
Hispaania	3,37	164 010
Prantsusmaa	1,91	129 820
Horvaatia	0,26	1 000
Itaalia	2,56	151 120
Küpros	7,23	6 750
Läti	0,43	800
Leedu	0,10	295
Luksemburg	3,16	2 125
Ungari	0,00	25
Malta	0,78	440
Holland	1,78	31 925
Austria	2,43	22 220
Poola	0,39	14 445
Portugal	0,25	2 675
Rumeenia	0,12	2 265
Sloveenia	2,57	5 465
Slovakkia	0,02	135
Soome	0,40	2 260
Rootsi	0,64	6 755

Joonis 7. Esmakordsed rahvusvahelise kaitse taotlused ELis ja taotluste arv 1000 elaniku kohta.

Allikas: AMO, Eurostat (migr_asyappctza, 12.07.2025)

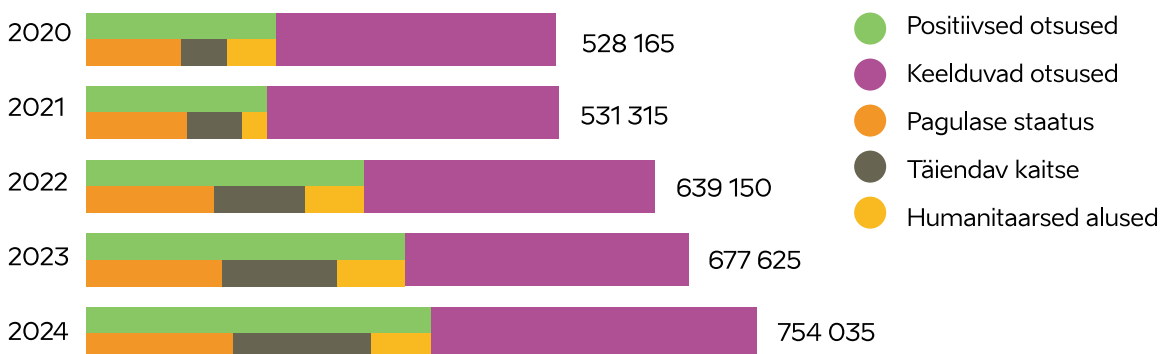
⁹⁶ EUAA Latest Asylum Trends 2024, kättesaadav: <https://euaa.europa.eu/publications/latest-asylum-trends-2024-annual-analysis>

arvu langus oli Rumeenias (-77%) ja kõige vähem taotlusi esitati endiselt Ungaris (25), millele järgnesid Slovakkia (135) ja Leedu (295). Peaaegu kolmandiku kõigist Saksamaal esitatud taotlustest esitasid Süüria kodanikud, kellele järgnesid afgaanid (14%) ja türklased (13%). Hispaanias oli enamik varjupaigataotlejatest Venetsueela ja Kolumbia kodanikud. Itaalias oli suurimaks taotlejate rühmaks Bangladesh kodanikud, kellele järgnesid Peruust pärit isikud (10%). Prantsusmaal seevastu ei esinenud varjupaigataotlejate seas ühtegi domineerivat kodakondsust.

Kui eelmisel aastal vähenes EL-27 riikides esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv, siis otsuste arv EL-27 riikides suurenes. Eurostati andmetel tegid 2024. aastal ELi liikmesriikide varjupaigaasutused ligikaudu 754 035 esimese astme otsust, mis oli ligi 11% enam kui 2023. aastal. Enim otsuseid väljastasid Saksamaa (250 255), Prantsusmaa (137 995) ja Hispaania (89 875). Nagu ka eelneval aastal tehti enim esimese astme otsuseid Süüria ja Afganistani kodanike taotluste kohta. Neile järgnesid Türgi ja Venetsueela kodanikud. 2024. aasta lõpuks ootas esimese astme otsust rekordarv varjupaigataotlejaid, suurimad kodakondsusgrupid nende seas olid süürlased, venetsueellased ja kolumbialased.

2024. aastal jäi tunnustamismäär, mis näitab, kui suur protsent varjupaigataotlejatest saab pagulasseisundi või täiendava kaitse stabiilseks, püsid 51% juures. Positiivsete otsuste määr erineb märkimisväärselt sõltuvalt kodakondsusest. Näiteks Süüria taotlejate puhul oli tunnustamismäär EL-27 riikides 2024. aastal 91%, Afganistani taotlejatel 81%, samas kui Türgi taotlejate määr oli palju madalam, vaid 16%. Mõnede taotlejate, näiteks nagu Venezuela, Peruu, Kolumbia ja teatud määral ka Afganistani päritolu inimestele, antakse sageli riiklikku kaitset, mitte rahvusvahelist kaitset. Need kaitse alused ei ole ELi tasandil reguleeritud ning seetõttu arvestatakse mõnel juhul negatiivse otsusena.⁹⁷

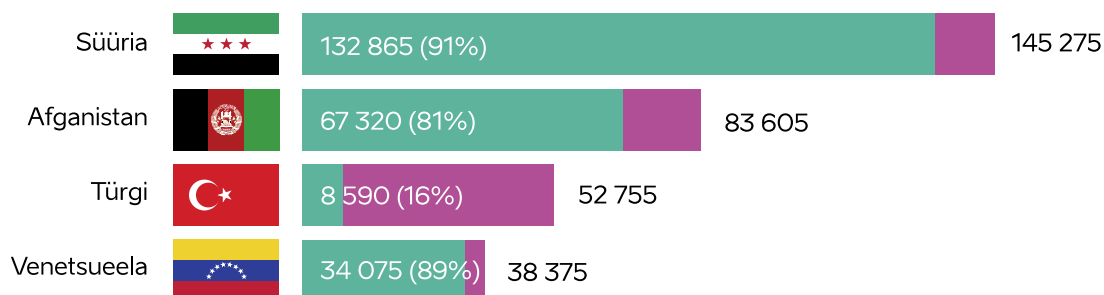
Eurostati andmetel tehti positiivseid otsuseid 2024. aastal EL-27 riikides ligikaudu 387 000, mis moodustab 51% kõikidest otsustest ja mis on ka ligi 30000 otsust rohkem kui 2023. aastal. Pagulase staatus anti ligi 164 000 (43% kaitse saajatest) ja täiendav kaitse 155000 (40%) inimesele. Ülejäänud positiivse otsuse saanud taotlejad said kaitse riikliku regulatsiooni alusel (humanitaarsetel alustel). Humanitaarsetel alustel andsid enim kaitset Hispaania, Saksamaa ja Itaalia.

Joonis 8. Rahvusvahelise kaitse esmatasandi otsused EL-27, 2020–2024

(Allikas: Eurostat (migr_asydcfst), 11.08.2025)

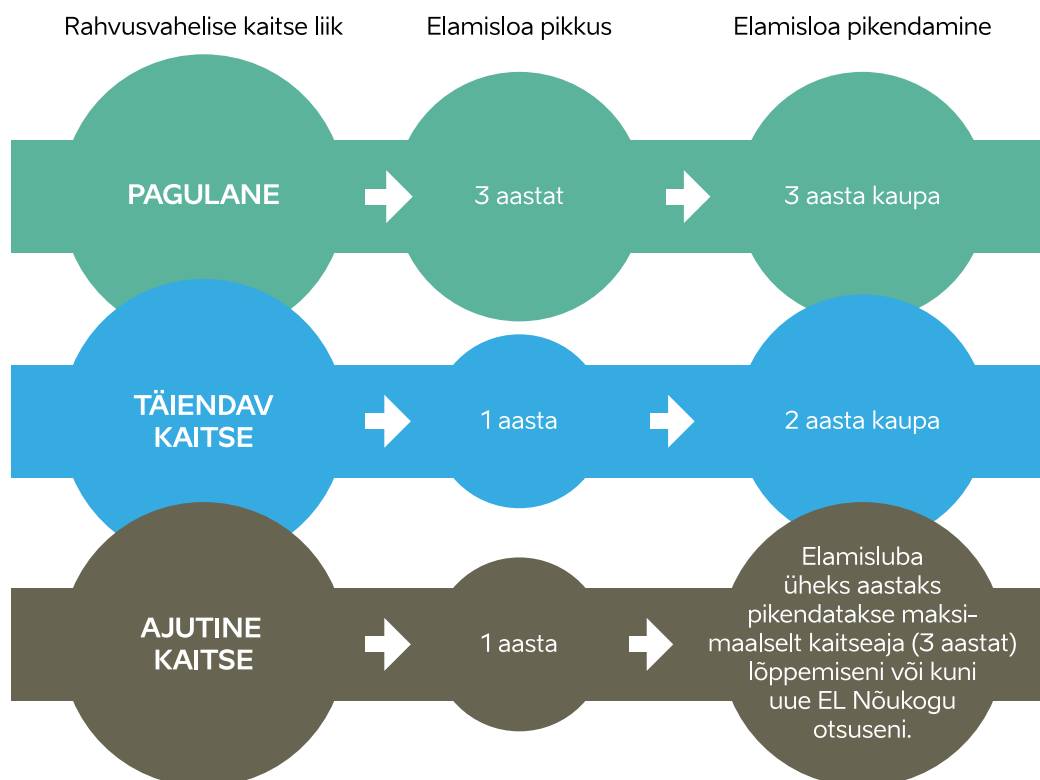
⁹⁷ EUAA Latest Asylum Trends 2024, kättesaadav: <https://euaa.europa.eu/publications/latest-asylum-trends-2024-annual-analysis>

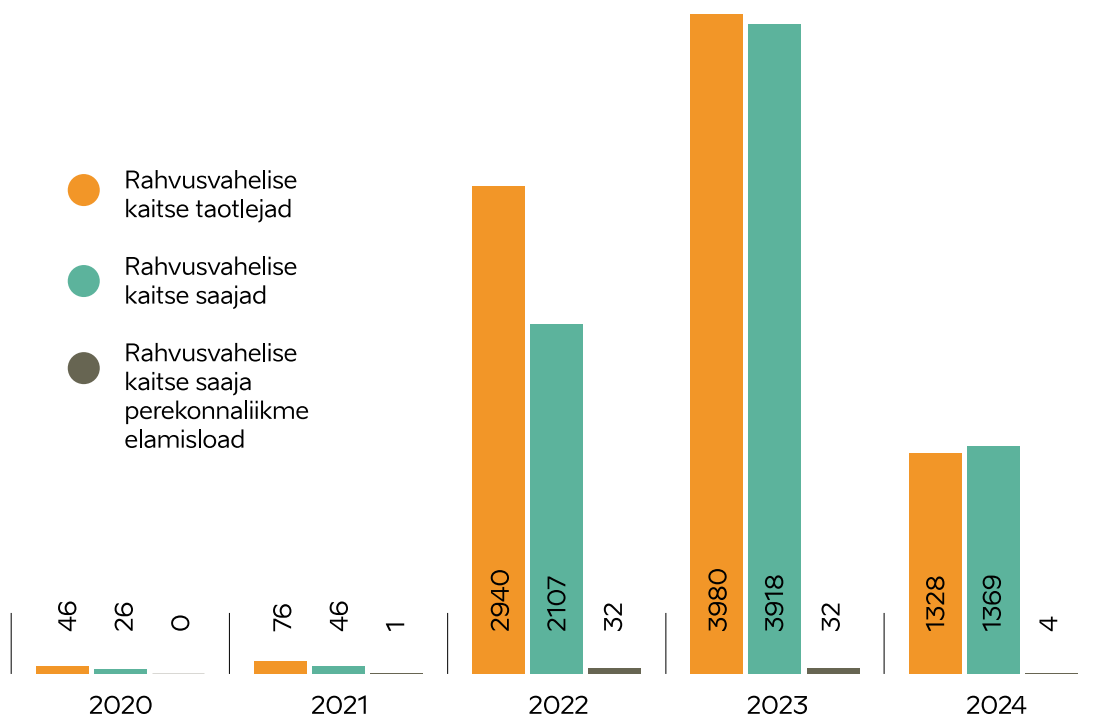

Joonis 9. Enim esmatasandi rahvusvahelise kaitse otsuseid 2024. aastal ELi liikmesriikides ja positiivsete ning negatiivsete otsuste osakaal kodakondsuste kaupa (Allikas: Eurostat, migr_asydcfst, 14.07.2025)

Alates 1997. aastast, mil Eesti ratifitseeris 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni ja 1967. aasta New Yorgi protokolli, on Eestis rahvusvahelist kaitset (v.a ajutist kaitset) taotlenud 9572 välismaalast ning rahvusvaheline kaitse (pagulase staatus ja täiendava kaitse staatus) on antud kokku 7995 inimesele, kelle hulgas on ka 213 rändekava alusel saabunud ja kaitse saanud inimest. Rahvusvahelise kaitse saaja perekonnaliikme elamisluba on alates 2010. aastast antud kokku ligi 200 inimesele. 2019. aastal otsustas Eesti mitte jätkata ümberasustamise ja paigutamise tegevustega ning seega 2023. aastal Eestisse Euroopa rändekava alusel elama ei asunud. Kõige enam on Eestilt rahvusvahelist kaitset saanud Ukraina, Süüria, Venemaa ja Afganistani kodanikud.

Rahvusvahelise ja ajutise kaitse sisu – tähtajaline elamisluba

Joonis 10. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja kaitse saajate arv Eestis 2020–2024 (Allikas: PPA)

Kui varasematel aastatel on Eestis nii rahvusvahelise kaitse taotlejate kui ka kaitse saajate arv püsinud suhteliselt madal, siis seoses Ukraina sõjaga kasvas 2022. aastal nii taotlejate kui ka kaitse saajate arv märkimisväärselt. 2024. aastal esitati Eestile 1328 esmakordselt rahvusvahelise kaitse taotlust, mis on 66% vähem võrreldes 2023. aastaga, mil esitati 3980 taotlust. Pagulase staatuse said 36 inimest ning täiendava kaitse 1333 inimest. Rekordtasemele tõusnud rahvusvahelise kaitse taotlejad on peamiselt need Ukraina kodanikud, kes ei vasta ajutise kaitse saamise tingimustele, kuna nad on Eestisse saabunud või Ukrainast mujale lahkunud enne 24. veebruari 2022.

4.3 Tegevussuunad ELi tasandil

11. juunil 2024 jõustus varjupaiga- ja rändealduse reform⁹⁸, mis sätestab ulatuslikud eeskirjad ELi rändealduse ja varjupaigasüsteemi reformimiseks ja tugevdamiseks. Alates 2026. aasta juunist kohaldatav õigusraamistik väljendab pühendumust vastutuse ja solidaarsuse tasakaalustamisele ELi liikmesriikide vahel ning tugevdab ELi võimekust rändevoolude õiglasemaks ja tõhusamaks haldamiseks. Varjupaiga- ja rändealduse reform tõi kaasa reeglistiku, mille eesmärk on kiirendada varjupaigamenetlust ning tagada õiglasem ja tõhusam varjupaigataotluste hindamine. Selle eesmärk on vähendada erinevusi riiklike varjupaigasüsteemide vahel ja suurendada õiguskindlust, kehtestades ELi-ülesed ühised standardid.

⁹⁸ Council of the EU, 'The Council adopts the EU's pact on migration and asylum', Press Release, 14 May 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/14/the-council-adopts-the-eu-s-pact-on-migration-and-asylum/>,

Mitmed reformi paketti kuuluvad määrused sisaldavad meetmeid, mille eesmärk on parandada juurdepääsu rahvusvahelisele kaitsele ja tõhustada varjupaigasüsteemi toimimist.⁹⁹

Varjupaiga- ja rändehalduse määrus¹⁰⁰, mis asendab vastutava liikmesriigi määramise e nn Dublini määruse, kehtestab raamistiku vastutuse jaotamiseks liikmesriikide vahel varjupaigataotlejate läbivaatamiseks. Selle määruse keskmeks on kohustuslik solidaarsusmehhanism, mille kohaselt on ELi liikmesriigid kohustatud andma oma panuse ühise Euroopa varjupaigasüsteemi (CEAS) üldisesse haldamisse. Suure rändesurve all olevaid liikmesriike tuleb abistada, kas varjupaigataotlejate ümberpaigutamisega, raha maksmisega või alternatiivse toe pakkumisega nagu tehnika või töötajad. Selle muutuse eesmärk on tagada vastutuse õiglane jaotumine ning rändekriiside ennetamine.

Varjupaigamenetluse määrus¹⁰¹ ühtlustab varjupaigataotlejate esitamise ja läbivaatamise reeglid ja menetluse kogu ELis. Määrusega kehtestatakse kohustuslikud piirimenetlused teatud taotlejakategooriatele, võimaldades taotlejate kiiret menetlemist välispiiril või nende läheduses.

Kvalifikatsioonitingimuste määrus¹⁰² on suunatud sellele, et liikmesriigid kohaldaksid ühiseid kriteeriume rahvusvahelise kaitse saajate määramiseks. Samuti kehtestab see rahvusvahelise kaitse saajate õiguste ja kohustuste sisu.

Muudetud vastuvõtutingimuste direktiiv¹⁰³ kehtestab liikmesriikidele miinimumnõuded varjupaigataotlejatele osutatava abi ja riigis viibimise tingimuste osas menetluse ajal. Näiteks on reguleeritud kinnipidamise alused, töötamise tingimused, majutuskohta suunamise ja arstiabi pakkumise reeglid kuid kehtestatakse ka uued meetmed selleks et taotlejad ei saaks rahvusvahelise kaitse menetlust ja vastuvõttu kuritarvitada.

Eurodaci määruse muutmise¹⁰⁴ töö kaasa sõrmejälgede võrdlemise andmebaasi muut-

99 European Commission, 'Legislative files in a nutshell', https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum/legislative-files-nutshell_en

100 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1351, 14. mai 2024, mis käsitleb varjupaiga- ja rändehaldust ning millega muudetakse määruseid (EL) 2021/1147 ja (EL) 2021/1060 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 604/2013

101 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1348, 14. mai 2024, millega luuakse rahvusvahelise kaitse ühine menetlus liidus ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2013/32/EL

102 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2024/1347, 14. mai 2024, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/109/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/95/EL https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401347

103 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2024/1346, 14. mai 2024, milles sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded, kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401346

104 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2024/1358, 14. mai 2024, millega luuakse bio-meetriliste andmete võrdlemise Eurodac-süsteem, et kohaldada tulemuslikult Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2024/1351 ja (EL) 2024/1350 ja nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ ning tuvastada ebaseaduslikult riigis viibivad kolmanda riigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud, ning mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja Europol'i päringuid andmete võrdlemiseks Eurodac-süsteemi andmetega õiguskaitse eesmärgil ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/818 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 603/2013, kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1358/oj/eng>

mise Eurodaci rändehalduse süsteemiks. Võrreldes varasemaga töödeldakse rohkem andmeid, mida saab kasutada ka kuritegude avastamiseks.

Ümberasustamise ja humanitaarse vastuvõtu raamistiku määruse¹⁰⁵ eesmärk on ühtlustada kolmandatest riikidest abi vajavate inimeste EL liikmesriikidesse vastu võtmise menetlust.

7. novembril 2024 toimus Euroopa Komisjoni juhtimisel esimene vabatahtliku ümberasustamise ja humanitaarkaaluksustel vastuvõtmise kõrgetasemelise komisjoni kohtumine, mille eesmärk on toetada ümberasustamise määruse rakendamist¹⁰⁶ ja aidata määratlada ELi kahe aasta plaani. Kõrgetasemeline komisjon määrab ümberasustatavate inimeste arvu ning piirkonnad, kust ümberasustamine toimub; esimene plaan koostatakse aastateks 2026–2027.¹⁰⁷

Varjupaiga- ja rändehalduse õigusaktide vastuvõtmisega seonduvalt algatas Euroopa Komisjon juunis 2024. aastal spetsiaalse tehnilise toe instrumendi projektikonkursi, et aidata EL riikidel koostada riiklikud rakenduskavad. Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Portugal ja Rumeenia esitasid taotlused ja said kohandatud eksperteadmisi nelja kuu jooksul kuni 2024. aasta novembri lõpuni. Tehnilise toe instrumendi läbi said riigid juhiseid sellistes valdkondades nagu varjupaigamenetlus, taustakontroll, rändehaldamine, ümberasustamine, integratsioon, rände välismõõde ja ELi vahendite strateegiline kasutamine.¹⁰⁸

4.4 Riiklikud tegevussuunad

Varjupaiga- ja rändehalduse reformi rakendamiseks valmistumine on olnud liikmesriikide jaoks ressursimahukas protsess. Nii ulatusliku ja keeruka reformi elluviimine lühikeste tähtaegade raames on nõudnud märkimisväärt rahalist, halduslikku ja inimressursside panust, mis on paljude liikmesriikide võimekuse proovile pannud — seda eriti olukorras, kus tuli samal ajal säilitada igapäevategevuste sujuvus ning menetleda jätkuvalt suurt arvu varjupaigataotlusi.¹⁰⁹

2024. aasta detsembris tuli riikidel esitada ka riiklikud rakenduskavad. Eestis moodustati Euroopa Liidu varjupaiga- ja rändehalduse reformi rakenduskava koostamise ja elluviimise töörühm 3. septembril 2024 allkirjastatud siseministri käskkirjaga. Töögrupp alustas tööd 6. juunil 2024. Rakenduskava kinnitati ja edastati Euroopa Komisjonile 6. detsembril 2024. Riikliku kava ja töögrupi peamine eesmärk on tagada koordineeritud ja struktureeritud lähenemine reformi rakendamisel Eestis.

¹⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1359, 14. mai 2024, mis käsitleb kriisilukordi ja vääramatu jõu olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas ning millega muudetakse määrust (EL) 2021/1147, Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1359/oj/eng>

¹⁰⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/1359, 14. mai 2024, mis käsitleb kriisilukordi ja vääramatu jõu olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas ning millega muudetakse määrust (EL) 2021/1147, Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1359/oj/eng>

¹⁰⁷ European Commission, 'Launch of the High-Level Committee on Resettlement and Humanitarian Admission', https://home-affairs.ec.europa.eu/news/launch-high-level-committee-resettlement-and-humanitarian-admission-2024-11-07_en

¹⁰⁸ https://home-affairs.ec.europa.eu/news/nine-eu-countries-receive-technical-support-implementation-pact-2024-08-01_en?prefLang=et&ettrans=et

¹⁰⁹ EUAA Asylum Report 2025, kättesaadav: <https://euaa.europa.eu/publications/asylum-report-2025>

Rahvusvahelise kaitse valdkonna üldisi arenguid liikmesriikides¹¹⁰ ajendas vajadus tagada riiklik julgeolek ja suurendada haldustõhusust, säilitades samal ajal humanitaarkohustuste täitmise. Mitu EMN-i liikmes- ja vaatlejariiki kohaldasid meetmeid oma varjupaigasüsteemide karmistamiseks,¹¹¹ lühendades elamislubade kestust,¹¹² lisades uusi aluseid kaitse staatusest keeldumiseks või selle äravõtmiseks¹¹³ ning kehtestades rangemaid juriidilisi määratlusi.¹¹⁴ Näiteks Soome lühendas elamisloa kestust neljalt aastalt kolmele ning muutis rahvusvahelise kaitse ajutiseks. Samuti lisati uusi tingimusi kaitse staatusest keeldumiseks või selle äravõtmiseks. Rootsi viis läbi analüüsi, et viia oma riiklik varjupaigaseadus vastavusse ELi õiguses nõutavate miinimumnõuete ja määratlustega, keskendudes õiguse, kaitse andmisest keeldumise ja alaliste elamislubade regulatsioonide karmistamisele osana valitsuse laiemast liikumisest piiravama varjupaiga- ja rändepoliitika suunas. Saksamaa võttis vastu seaduse sisejulgeoleku ja varjupaigasüsteemi parandamise kohta, mille eesmärk on kiirendada varjupaigamenetlust ning võimaldada kaitse andmisest keeldumist või selle äravõtmist julgeolekukaalutlustel.¹¹⁵

Varjupaigateenuste töö tõhustamiseks viisid mitu EMN-i liikmesriigid läbi organisatsioonilisi reforme. Näiteks lõi Belgia eraldi „Ahela seire“ üksuse, et koguda seireandmeid ja prognoosida vajadusi varjupaigaahelas, tagades vastuvõtukriisi ja kasvavate taotluste arvu taustal poliitika ja tegevuse kooskõla. Samal ajal viis Küpros varjupaigamenetluse sise-ministeeriumilt üle vastloodud migratsiooni ja rahvusvahelise kaitse aseministeeriumile.

Kaksteist EMN-i liikmesriiki¹¹⁶ peatasid ajutiselt varjupaigataotluste kohta otsuste tegemise Süüria kodanike osas pärast Assadi režiimi langemist, et ümber hinnata geopoliitilist olukorda. Belgia peatas samuti ajutiselt Sudaani, Venemaa ja Liibanoni juhtumite menetlemise ning Holland peatas Liibanoni juhtumite menetlemise, samas kui taasalustati Palestiina aladelt esitatud taotluste menetlemist.¹¹⁷

Muudatused varjupaigamenetluses

Mitmed EMN liikmesriigid tegid muudatusi varjupaigamenetlusele juurdepääsu osas, mida motiveeris vajadus lihtsustada juurdepääsu või vastata rändesurvele ja julgeolekuohtudele.

Varjupaigamenetlusele parema juurdepääsu tagamiseks kolis Belgia oma varjupaigataotluste registreerimiskeskuse Brüsselis ümber, lahendades eelmise asukohaga seonduva praktilised piirangud. Prantsusmaa lõi piirkondlikud France Asylum keskused, mis koondivad ühte kohta taotluse registreerimise, majutuse ja taotluse esitamise, et parandada ligipääsetavust. Suurenevale rändesurvele ja julgeolekuohtudele reageerides võttis Poola 2024. aasta detsembris vastu eelnõu, mis kehtestab ajutised ja proportsionaalsed varjupaigapiirangud vastusena massilistele saabumistele Valgevene piiril. Seadus jõustus

¹¹⁰ BE, BG, CY, DE, EL, ES, FI, FR, IE, IT, LT, LU, MT, SK, SE, ja MD.

¹¹¹ DE, FI, FR, IT, LT, SE, SK, ja MD.

¹¹² FI.

¹¹³ DE, FI, FR.

¹¹⁴ FI, FR, IT, LT, SE, SK.

¹¹⁵ AMO 2024

¹¹⁶ AT, BE, EL, DE, FI, HR, IE, IT, LU, MT, NL, SE.

¹¹⁷ AMO 2024

2025. aasta märtsis.¹¹⁸

Eesti ja Soome piirasid piiriületust Venemaaga. Soome piiras piiriületust reaktsioonina hübriidohtudele. Kuna Venemaa Föderatsioon otsustas alates 1. veebruarist 2024 sulgeda Invangorodi piiripunkti (Eesti poolel Narva piiripunkt) maanteetranspordile seoses renoveerimistöödega, muutis Eesti samadel asjaoludel Narva piiripunkti lahtiolekuaega ja kehtestas jalakäijate piiriületuse lahtiolekuaaja, kell 07:00 kuni 23:00, st piiripunkt on öösel suletud.

Kuus riiki kohaldasid meetmeid, et tugevdada varjupaigataotluste vastuvõetavuse kontrolli. Näiteks Saksamaa ja Slovakkia pidasid vastuvõetamatuks kõiki uusi asjaolusid või tõendeid, mis olid olemas juba varasema varjupaigamenetluse ajal, kuid mida taotleja ei esitanud ilma mõjuva põhjusega. See oli kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu (CJEU) otsusega C-18/20¹¹⁹ ja aitas vältida viivitusi madala usaldusväärsusega juhtumites. Prantsusmaa muutis oma varjupaigamenetlust nii, et pagulaste ja kodakondsuseta isikute kaitse eest vastutav amet (OFPRA) sai õiguse teha vastuvõetamatuse otsuseid ilma sisulise hindamiseta nende taotlejate puhul, kellele oli juba mõnes teises riigis kaitse antud. Samuti laiendati isikliku vestluse korraldamiseks audiovisuaalse suhtluse kasutamist vastuvõetamatuse potentsiaaliga juhtumites.¹²⁰

Liikmesriigid teatasid ka muudatustest seoses varjupaigamenetlusega piiril. Soomes rakedati alates 1. septembrist 2024 varjupaiga piirimenetlust, mille raames hinnati vastuvõetamatuse tunnustega taotlusi, kui see oli asjakohane. Muudatustest piirimenetluses teatasid ka Prantsusmaa ja Itaalia. Tõstmaks menetluse tõhusust piirialadel, pikendas Prantsusmaa kohutliku otsuse tegemise tähtaega välismaalaste kinnipidamiseks ootealadel 24 tunnilt 48 tunnile. Selle muudatuse ajendiks oli 11. novembril 2022 Toulonis randunud laev Ocean Viking, mille pardal oli 234 kolmanda riigi kodanikku — juhtum, mis tõi selgelt esile varasema 24-tunnise tähtaja ebapiisavuse. Itaalia muutis oma piirimenetluse korda, et kehtestada rangemad väljasaatmiseeskirjad, laiendada kinnipidamise võimalusi, rakendada piirimenetlust laiemalt ning lühendada negatiivsete varjupaigaotsuste edasikaebamise tähtaega seitsmele päevale.¹²¹

Üheksa EMN-i liikmes- ja vaatlejariiki teatasid meetmetest, mis keskenduvad menetluslike garantiide parandamiseks. Eelkõige tagatakse ligipääs teabele, parendatakse tõlkimist ja tõlketeenuseid varjupaigamenetlustes, tugevdatakse varjupaigataotlejate õigusabi sõltumatust ja läbipaistvust ning parendatakse menetluslikku õiglust. Näiteks muutis Läti oma lähenemist otsuste esitamisel, millega taotleja staatust ei tunnistata, pakkudes eraldi ja lihtsas keeles kokkuvõtliku selgituse, mis sisaldab ettevalmistatud tõlkeid apellatsioonile ja õigusabi tingimustest. Varem tõlgiti iga otsus eraldi, kuid uus lähenemine parandas efektiivsust ja ressursikasutust.¹²²

¹¹⁸ Asylum and Migration overview 2024. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/07/emn-ammo-2024-v4-pdf-020725-002.pdf>

¹¹⁹ CJEU, Case C-18/20, Judgment of the Court (Third Chamber) of 9 September 2021, Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Demande ultérieure de protection internationale), 11 June 2024.

¹²⁰ Asylum and Migration overview 2024. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/07/emn-ammo-2024-v4-pdf-020725-002.pdf>

¹²¹ Asylum and Migration overview 2024. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/07/emn-ammo-2024-v4-pdf-020725-002.pdf>

¹²² Asylum and Migration overview 2024. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/07/emn-ammo-2024-v4-pdf-020725-002.pdf>

Rahvusvahelise kaitse taotlejate juurdepääs õiguskaitsevahenditele¹²³

Euroopa rändevõrgustiku lühiuuring annab põhjaliku ülevaate sellest, kuidas EMNi liikmesriigid korraldavad rahvusvahelise kaitse valdkonnas esimese astme kohtumenetlust. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile on nii ELi kui ka rahvusvahelise õiguse keskne põhimõte, tagades rahvusvahelise kaitse taotlejatele võimaluse vaidlustada varjupaigamenetluses tehtud otsuseid õiglaste ja kättesaadavate menetluste kaudu. See õigus, hõlmab garantiisid nagu riigi rahastatud õigusabi ja mõistlikud tähtajad kaebuse esitamiseks.

Tavamenetluses tehtud otsuste vaidlustamise protseduurid erinevad liikmesriikides märkimisväärselt. Tähtajad kaebuse esitamiseks ulatuvad ühest nädalast kuni ühe kuuni. Enamik kaebusi tuleb esitada kirjalikult – kas paberil või elektrooniliselt. Kaebuste läbivaatamine toimub tavaliselt kirjalike ja suuliste menetluste kombinatsioonina. Mõnes riigis ei ole otsuste tegemiseks kindlat tähtaega, teistes ulatuvad tähtajad ühest kuust enam kui viie kuuni. Üldjuhul on tavamenetluse esimeses kohtuastmes kaebuse esitamisel automaatne peatav toime, kuigi on ka erandeid. Seevastu kiirmenetluses tehtud otsuste ja vastuvõetamatuks tunnistamise otsuste vaidlustamist käsitletakse mõnes EMNi liikmesriigis erinevalt. Viies liikmesriigis on kiirmenetluse jaoks kehtestatud eraldi esimese astme kaebemenetlus. Enamasti järgitakse sarnaseid reegleid nagu tavamenetluses, kuid ajaraamid võivad olla lühemad või automaatse peatava toime kohaldamine võib erineda. Prantsusmaa on ainus liikmesriik, kus piirimenetluses tehtud otsuste jaoks on eraldi vaidlustamise menetlus. 16 EMNi liikmesriigis lahendavad esimese astme vaideid üldhalduskohtud, kuues riigis aga spetsialiseeritud kohtud või kvasi-kohtulikud organid. Struktuuri poolest lahendatakse vaided 18 riigis tavaliselt ühe kohtuniku või pädeva organi ühe liikme poolt; kuues riigis aga kollegiaalsete kohtunike paneelide poolt, kus liikmeid on tavaliselt kaks või kolm, sõltuvalt juhtumi keerukusest.

¹²³ EMN lühiuuring Rahvusvahelise kaitse taotlejate juurdepääs õiguskaitsevahenditele, Kättesaadav: <https://www.emn.eu/publication/rahvusvahelise-kaitse-taotlejate-juurdepaas-oiguskaitsevahenditele/>

Kõik EMNi liikmesriigid pakuvad riigi rahastatud õigusabi ja esindust esimese astme kohtumenetluse jaoks, tavaliselt taotluse alusel ja teatud tingimustel, nagu rahalise vajaduse tõendamine, taotleja kohalolek riigi territooriumil või kaebuse perspektiivikus. Õigusabi hõlmab tavaliselt abi kaebuse koostamisel ja esitamisel, konsultatsioone ning esindamist istungitel. Enamik riike määrab selleks riikliku õigusabi süsteemi kaudu registreeritud advokaadid.

Aastatel 2018–2024 rakendas 12 EMNi liikmesriiki muudatusi esimese astme kohtumenetluses, kasutades digitehnoloogiaid, nagu veebikohtumised ja elektrooniline dokumentide esitamine. Need uuendused on menetlusi lihtsustanud ja süsteeme moderniseerinud, kuid probleemid nagu töömahu kasv, menetlusjätkorrad ja piiratud ligipääs õigusabile püsivad.

Muudatused vastuvõtusüsteemides

Vastuseks muutuvatele vastuvõtuvajadustele kohaldasid mitmed EMN-i liikmesriigid meetmeid rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtuvõimekuse ja -teenuste laiendamiseks või kohandamiseks. Mitmed riigis muudeti materiaalseid vastuvõtutingimusi ja toetusi, et tasakaalustada avalikke ressursse ja rahvusvahelise kaitse taotlejate vajadusi. Näiteks Belgia ja Soome võtsid kasutusele meetmeid, millega nõutakse rahvusvahelise kaitse taotlejatelt rahalist panust nende vastuvõtukulude katteks. Belgia kehtestas uue süsteemi, mille kohaselt peavad töötavad rahvusvahelise kaitse taotlejad tegema rahalisi sissetulekuid vastavalt oma sissetulekule. Soome suurendas vastuvõtutasu maksimumsummat 9 eurolt 12 euroni päevas, et viia kulud vastavusse tegelike vastuvõtukuludega.

Vastuseks vastuvõtusüsteemidele avaldatavale survele, mille põhjustasid püsivalt suured taotlejate arvud, võtsid mõned EMN-i liikmesriigid kasutusele meetmed, et suurendada vastuvõtuvõimekust, vähendada ooteaegu majutusele pääsemisel ja majutuse kestust ning parandada vastuvõtukeskuste haldamist. Näiteks kiitis Belgia heaks uue riigihanke- ja raamistiku, millega kaasati vastuvõtuteenuste pakumisse erasektori teenusepakkujad ning planeeriti kuni 3 500 kohta. Küpros alustas oma vastuvõtukeskuste kaasajastamist, eesmärgiga suurendada Kofinou keskuse mahutavust 750 voodikohani ja luua uus keskus Limnesesse 1 000 voodikohaga. Holland rakendas uusi meetmeid 12 000 lisamajutuskoha loomiseks, sealhulgas ajutised hädamajutused kohalike omavalitsuste kaudu.

Viis EMNi liikmesriiki viisid läbi vastuvõtukeskuste halduse struktuurilisi ja regulatiivseid reforme. Näiteks Eesti muutis majutuskeskuste sisekorraeeskirju, tuues sisse uuendused seoses ainete kasutamise, puudumiste, kaebemenetluste ja isikutoimikute haldamisega, et lahendada praktilisi probleeme ning viia need vastavusse EUAA vastuvõtustandarditega. Soome asendas aegunud juhised uute vastuvõtukeskuste juhenditega, et parandada tegevust, täita lepingulisi kohustusi ning tõhustada järelevalvet.

Leedu reorganiseeris Varjupaigataotlejate vastuvõtukeskuse Vastuvõtu- ja Integratsiooni Agentuuriks, koondades kõik vastuvõtufunktsioonid ühe asutuse alla, mis pakub majutust, sotsiaaltoetusi ja muid olulisi teenuseid kolmandate riikide kodanikele. See lõi ühtsema ja tõhusama vastuvõtusüsteemi, millel on järjepidevad standardid ja parem juurdepääs abile.

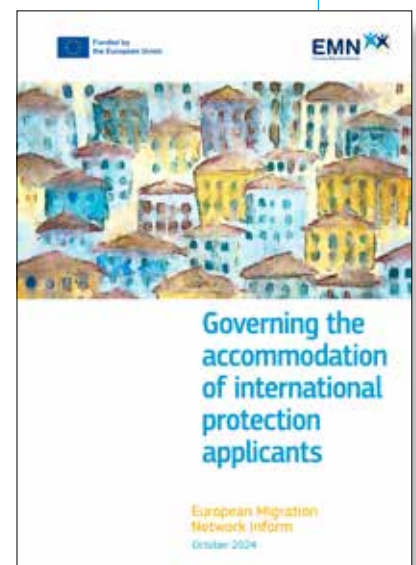
Lühiuuring Rahvusvahelise kaitse taotlejate majutuse reguleerimine¹²⁴

Varieeruv varjupaigataotluste arv, piiratud majutusvõimalused ja kogukondadevahelised suhted nõuavad tõhusat juhtimist. Vastavalt 2024. aasta vastuvõtutingimuste direktiivile on ELi liikmesriigid kohustatud tagama taotlejatele piisava elatustaseme, sealhulgas majutuse, hoolimata saabujate arvu ettearvamatust kõikumisest.

EMNi lühiuuringust selgus, et enamik EMNi liikmes- ja vaatlejariike kasutab tsentraliseeritud juhtimismudelit, kus rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu eest vastutab peamiselt üks keskne asutus. Seda haldab tavaliselt siseministeerium või spetsialiseerunud rakendusasutus. Tsentraliseeritud juhtimine on eriti kasulik planeerimise, koordineerimise ja vastutuse järjepidevuse tagamisel. Mõned riigid kasutavad aga segajuhtimismudelit, kus vastutus on jagatud riiklike, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste vahel. See lähenemisviis võimaldab paindlikumalt arvestada eri piirkondade taotlejate spetsiifiliste vajadustega. Saksamaa paistab silma kui ainus EMNi liikmesriik, mis tegutseb täielikult detsentraliseeritud mudeli alusel. See süsteem võimaldab pakkuda piirkonniti kohandatud lahendusi, kuid eeldab tugevaid koordineerismehhanisme, et süsteem jääks terviklikuks ja tõhusaks.

Rändevoolude muutlik iseloom nõuab hästi ülesehitatud kriisiplaane. Enamik EMNi liikmes- ja vaatlejariike on välja töötanud valmisolekuplaanid, et majutada ootamatu nõudluse suurenemise korral rohkem taotlejaid.

Rahvusvahelise kaitse taotlejate majutussüsteemid rahastatakse peamiselt riigieelarvest, täiendava toetuse andmisel ka ELi fondidest. Riigieelarve katab tavaliselt majutusasutuste põhikulud, samas kui ELi vahendeid kasutatakse sageli konkreetsete vastuvõtutingimuste parandamise projektide jaoks. ELi rahastamisvahendid, nagu Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond (AMIF), on mänginud olulist rolli ELi liikmesriikide majutustaristu arendamisel.

¹²⁴ EMN lühiuuring Rahvusvahelise kaitse taotlejate majutamise reguleerimine, kättesaadav: <https://www.emn.eu/publication/rahvusvahelise-kaitse-taotlejate-majutuse-reguleerimine/>

Muudatused muudes materiaalsetes vastuvõtutingimustes olid ajendatud vajadusest tasakaalustada avalikke kulusi ning tagada toetuse õiglane jaotumine, samuti vajadusest paremini arvestada teatud rahvusvahelise kaitse taotlejate erivajadustega. Need meetmed hõlmasid toetuste vähendamist või kaotamist ning uute toetuste kehtestamist või olemasolevate laiendamist. Näiteks Soome vähendas varjupaigataotlejatele makstavaid põhitoetusi ja tegevustoetusi. Prantsusmaa kehtestas reeglid materiaalsete vastuvõtutingimuste pakkumisest keeldumiseks või tühistamiseks teatud olukordades, näiteks juhul kui varjupaigataotleja keeldub talle määratud majutuskohast, lahkub ettenähtud piirkonnast või esitab valeandmeid. Iirimaa rakendas rahvusvahelise kaitse taotlejatele makstava toetuse puhul sissetuleku hindamise süsteemi: kui isiku sissetulek on rohkem kui 125 eurot nädalas vähemalt 12 järjestikuse nädala jooksul, siis toetust enam ei maksta. Saksamaa pikendas põhiliste sotsiaaltoetuste perioodi 18 kuult 36 kuule, mis lükkab edasi kõrgematele toetustele (nagu tavalised sotsiaaltoetused) ülemineku. Samuti jäeti toetuste saajate hulgast välja need varjupaigataotlejad, kellele oli teatatud nende üleviimisest Dublin III määruse alusel vastutavasse ELi liikmesriiki. Erandina võimaldati siiski ajutisi toetusi ja erakorralist abi (nt laste erivajadustega seotud kulude katteks).

Seevastu Iirimaa ja Leedu kehtestasid või laiendasid mõningaid toetusi. Iirimaa teatas plaanist luua uus rahvusvahelise kaitse toetus lastele, kes elavad riiklikult pakutud vastuvõtukeskustes, millega suurendatakse nädalast toetust. Leedu lubas toidutoidule ja igakuist rahalist toetust ka nendele varjupaigataotlejatele, kes elavad iseseisvalt (lisaks neile, kes viibivad ajutistes majutusasutustes), juhul kui neile ei pakuta toitlustust.

Tööle juurdepääsu hõlbustamiseks vähendasid Saksamaa, Kreeka ja Leedu varjupaigataotlejate ooteperioodi tööturule pääsemiseks. Kreeka puhul vähenes ooteperiood kuult kuult 60 päevale alates taotluse esitamisest ning Saksamaa puhul vähendati seda varjupaigataotlejate jaoks vastuvõtukeskustes üheksalt kuult kuuele kuule. Saksamaa lihtsustas tööga seotud reegleid, et paremini kasutada olemasolevat tööjõupotentsiaali: teatud varjupaigataotlejatel võimaldati liikuda oskustöötaja elamislubadele ning kergendati töötingimusi isikutele, kelle väljasaatmine on peatatud. Uute reeglite kohaselt on isikutel, kelle väljasaatmine on peatatud ja kes on lõpetanud õe abilise (tervishoiuabilise) koolituse, õigus saada ajutine elamisluba. Kui väljasaadetavad isikud osalevad Saksamaal kutseõppes ja suudavad ise endale elatist teenida, on neil samuti õigus saada ajutine elamisluba. Kui nad aga oma elatist katta ei suuda, on neil tavaliselt õigus saada ajutine väljasaatmise peatamine kutseõppe eesmärgil.

Soome muutis hiljutiste välismaalaste seaduse muudatustega varjupaigataotlejatel raskest ülemineku teistele elamislubade kategooriatele, sealhulgas töö-, ettevõtlus- või õppimise alusel. Samuti lühendas Soome varjupaigataotlejate tööõiguse kehtivusaega. See tähendab, et enamikul juhtudel, kui taotlejale tehakse negatiivne otsus, lõpeb tema õigus 30 päeva pärast taotlejale otsuse kättetoimetamist. Varem lõppes see alles siis, kui otsus muutus jõustuvaks, st kui taotlejat sai seaduse alusel riigist välja saata.

Seitse EMNi liikmesriiki viisid sisse muudatusi pererände reeglitesse — osa riike tegi seda, et takistada süsteemi kuritarvitamist ja tugevdada rändekontrolli, teised aga selleks, et parandada õiguslikku selgust ja toetada perekondade taasühinemist.

Neli EMN liikmesriiki karmistasid rahvusvahelise kaitse saajate pererände tingimusi:

- Austria kehtestas rangema dokumendikontrolli ja suurendas DNA-testide kasutamist ning tegi ettepanekuid täiendavate piirangute kehtestamiseks, näiteks abikaasade miinimumvanuse tõstmiseks 18-lt 21-le eluaastale.
- Belgia sätestas tingimused, mille alusel saavad rahvusvahelise kaitse saanud alaealiste saatjata vanemad õiguse lapsega taasühinemiseks, kui pere eksisteeris päritoluriigis ja laps on taotluse esitamise ajal endiselt alaealine.
- Soome kehtestas elamisloa andmise või sellest keeldumise tingimused peresidemete alusel, sealhulgas olukordades, kus on kahtlus petliku perekonnaseose, eksitava teabe esitamise või alaealiste sponsoreerimise kaudu Eestisse sisenemise osas.
- Madalmaad karmistasid pererände kriteeriume eriti täiskasvanud laste puhul, täpsustades, et nad peavad olema olnud vanema hoole all, elanud pidevalt koos ega tohi olla moodustanud oma isiklikku perekonda.

Horvaatia, Eesti ja Leedu viisid sisse muudatusi, mis soodustavad õigusselgust ja perede taasühinemist. Horvaatia lubas rahvusvahelise kaitse saanud isikutel esitada oma pere liikmete ajutise elamisloa taotlusi kohalikes politseijaoskondades, et vähendada logistilisi takistusi. Eesti kehtestas abieluvõrdsuse, andes samast soost paaridele õiguse abielluda ning ühtlustades pereliikmete määratluse pererände käsitlevas seadusandluses. 1. jaanuaril 2024 jõustusid Eesti perekonnaseaduse ja sellega seoses ka teiste seaduste muudatused, mille kohaselt tunnustatakse Eestis samasooliste abielu. Sellest tulenevalt muudeti ka VRKSi perekonnaliikmete loetelu. Rahvusvahelise kaitse taotleja pereliikmete hulka kuulub nüüdseks ka registreeritud elukaaslane ning tema vallaline ja alaealine laps. Pagulase ja täiendava kaitse saaja perekonnaliikmeks on lisaks registreeritud elukaaslane ning tema vallaline ja alaealine laps, sealhulgas lapsendatud laps, eestkostetav vallaline ja alaealine laps, sealhulgas lapsendatud laps ning registreeritud elukaaslase vallaline ja täisealine laps, kui laps ei ole terviseseisundi või puude tõttu suuteline iseseisvalt toime tulema, ning registreeritud elukaaslase ülalpidamisel olev vanem või vanavanem, kui päritoluriigis puudub muudest perekondlikest sidemetest tulenev toetus.

Leedu tegi samuti muudatusi pererände regulatsioonides, et parandada juurdepääsu taasühinemise võimalustele ja õiguslikku selgust.

Täiendavad tegevussuunad Eestis

2024. aasta detsembris muudeti Eesti riigilõivuseadust, millega suurendati riigilõive isikut tõendavate dokumentide ja kolmandate riikide kodanike staatusega seotud toimingute eest. Muudatusega kaotati rahvusvahelise kaitse taotlejate elamisloakaardi riigilõivu vabastused välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse alusel elamisloa pikendamise korral. Esimese elamisloakaardi väljastamine on endiselt riigilõivuvaba. Muudatuse eesmärk on viia riigilõivud vastavusse tegelike kuludega, samuti suunata

kliente rohkem kasutama iseteeninduskeskkonda, kui see on võimalik. Elamisloakaardi pikendamine ei ole riigilõivuvaba, kuna isikul on Eestis töötamise õigus. Muudatus jõustub 1. jaanuaril 2025.

Aasta jooksul viidi Eestis läbi mitmeid tegevusi mittetulundusühingute ja rahvusvaheliste organisatsioonide poolt. 2024. aastal külastas Eestit ÜRO pagulaste ülemvolinik Filippo Grandi. Oma visiidi ajal tunnustas ta Eestis pagulastega tegelevate organisatsioonide – nagu Eesti Pagulasabi, MTÜ Mondo ja Eesti Inimõiguste Keskus – panust keelebarjääriga tegelemisel, nõustamisteenuste pakkumisel ning kogukonnapõhise kaitse edendamisel, et toetada pagulaste paremat lõimumist Eesti ühiskonda.¹²⁵

Eesti Pagulasabi jätkas nõustamisteenuse ja kohanemiskoolituste pakkumisega, et toetada pagulastaustaga inimeste sujuvat kohanemist ja iseseisvat toimetulekut Eesti ühiskonnas. 2024. aastal said meie nõustamisteenusest abi enam kui 1100 inimest ning aasta jooksul viidi läbi 165 koolitust erinevatel teemadel. Samuti korraldas Eesti Pagulasabi kogukonnaüritusi ja erinevaid rühmategevusi üle Eesti, 2024. aastal osales nendes tegevustes enam kui 2600 inimest.¹²⁶

UNHCR ja tema partner Eesti Inimõiguste Keskus pakkusid varjupaigataotlejatele ja põgenikele õiguslast nõustamist ning teavet varjupaigamenetluste, ajutise kaitse saamise ning õiguste ja teenuste kättesaadavuse kohta, et toetada nende kaasamist ja lõimumist. Eelmisel aastal said 344 inimest põhjalikku õiguslast nõustamist.¹²⁷

Eelmisel aastal viisid Eesti Pagulasabi ja Eesti inimõiguste keskus läbi vastavalt 85 ja 26 seire visiiti, sealhulgas Tallinna lennujaama ja sadamasse. Põgenikud töid peamiste murekohtadena välja ebakindluse oma õigusliku staatuse osas ning materiaalse toetuse kättesaadavuse. Samas hinnati positiivselt laste ligipääsu haridusele, integratsioonitegevusi ning eesti keele kursusi.¹²⁸

Eesti Pagulasabi pakkus kriiside tõttu kannatanud inimestele vaimse tervise tuge ja viis läbi MindSpringi programmi üle Eesti. Grupikohtumisi juhtis sarnase kogemuse, päritolu ja keelega väljaõppinud treener, kes mõistab osalejate probleeme ning loob seeläbi usalduse ja turvatunde. 2024. aastal osales MindSpringi programmis enam kui 100 inimest.¹²⁹

Samuti jätkas Eesti Pagulasabi kriiside tõttu kannatanud inimeste iseseisva toimetuleku toetamist abistades neid väikeettevõtlusega alustamisel ja tööturule sisenemisel.

¹²⁵ The UN High Commissioner for Refugees visited the Estonian Refugee Council and met with people of refugee background in Tallinn, available: <https://www.pagulasabi.ee/en/un-high-commissioner-refugees-visited-estonian-refugee-council-and-met-people-refugee-background>

¹²⁶ Eesti Pagulasabi 2024. aasta ülevaade, kättesaadav: <https://www.pagulasabi.ee/et/eesti-pagulasabi-2024-aasta-ulevaade>

¹²⁷ UNHCR Estonia Operational Update - Q4 2024, available: https://data.unhcr.org/en/documents/details/116121?_gl=1%2A1ff704q%2A_gcl_au%2AMTgxODg3OTc2MC4xNzQ5NjMzNzAO%2A_rup_ga%2AMTAwMTAyODU1LjE3NDk2MzM3MDQ.%2A_rup_ga_EVDQTJ4LMY%2AczE3NDk2MzM3MDMkbzEkZzEkdDE3NDk2MzM3NjEkaJlkbDAkaDA.%2A_ga%2AMTAwMTAyODU1LjE3NDk2MzM3MDQ.%2A_ga_QW3CM62FW3%2AczE3NDk2MzM3MDQkbzEkZzAkdDE3NDk2MzM3MDQkajYwJGwwJGww&fbclid=IwY2xjawK2KylleHRuA2FlbQlxMABicmlkETBSelkzVXA1Rn-NTSWIISmdnAR5B23QM-VM0tOoSSlqwMFg2LUHbPmukxKMv-imlcfpDrgHDLSuDKhHN1lb3FQ_aem_zp--Tgs_TFqx1tFPBs4nQ

¹²⁸ Ibid

¹²⁹ Eesti Pagulasabi 2024. aasta ülevaade, kättesaadav: <https://www.pagulasabi.ee/et/eesti-pagulasabi-2024-aasta-ulevaade>

Aprillis lõppes pagulastaustaga naistele suunatud ettevõtlusprogrammi "Empowering Women" teine hooaeg, kus 15 meeskonda said tuge ja mentorlust oma äriideede elluvii-
miseks. Sügisel algas programmi "Empowering Women" kolmas hooaeg, mis oli seda-
puhku avatud kõigile Eestis elavatele naistele. Valiti välja 41 meeskonda, nende seas 14
pagulastaustaga gruppi, kes liikusid edasi käesoleva aasta märtsini kestvasse inkubat-
siooniprogrammi. Mais sai hoo sisse uus tööturuprogramm "Edge Up", mis on suuna-
tud pagulastaustaga tööotsijatele, kes soovivad siseneda tööturule või liikuda sobivamale
ametikohale. Programm on aktiivne nii Eestis kui ka Lätis ning kummaski riigis osales
2024. aastal enam kui 80 inimest. Lisaks kaardistas Pagulasabi erinevaid võimalusi, et
toetada pagulastaustaga inimeste tööturule sisenemist ning aidata neil tehisaru kasuta-
des tõsta oma konkurentsivõimet nii töö- kui ärimaastikul.¹³⁰

¹³⁰ Eesti Pagulasabi 2024. aasta ülevaade, kättesaadav: <https://www.pagulasabi.ee/et/eesti-pagulasabi-2024-aasta-ulevaade>

5.

Ajutine
kaitse

2024. aastal jätkus Venemaa Föderatsiooni sõjaline agressioon Ukraina suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse vastu, mis mõjutas endiselt miljonite Ukrainast põgenenud inimeste turvalisust ja igapäevaelu ning suurendas survet ELi liikmesriikide vastuvõtu- ja lõimumissüsteemidele.

Ajutise kaitse direktiiv (2001/55/EÜ)¹³¹ võeti vastu 2001. aastal pärast seda, kui Euroopas toimus Lääne-Balkani relvakonflikti tõttu ulatuslik sundränne, eelkõige Bosniast ja Hertsegoviinast ning Kosovost. 4. märtsil 2022. aastal võttis Euroopa Liidu Nõukogu ühehäälselt vastu rakendusotsuse, millega aktiveeriti ajutise kaitse direktiiv, et pakkuda kiiret ja tõhusat kaitset Venemaa sõjalise agressiooni tõttu Ukrainast põgenenud inimestele¹³². Ajutise kaitse direktiivi otsustati esmakordselt rakendada sõja tagajärjel Ukrainast põgenevate isikute massilise sissevoolu tõttu.

Ajutine kaitse on erakorraline mehhanism, mida saab kohaldada Euroopa Komisjoni ettepanekul ja Euroopa Liidu Nõukogu rakendusakti alusel inimeste massilise sissevoolu korral ning mille eesmärk on pakkuda viivitamatut ja kollektiivset kaitset põgenikele, kes ei saa oma päritoluriiki tagasi pöörduda. Eesmärk on leevendada survet riiklikele varjupaigasüsteemidele ja võimaldada põgenikel kasutada ühtlustatud õigusi kogu ELis. Need õigused hõlmavad riigis viibimist, juurdepääsu tööturule ja eluasemele, arstiabi kättesaadavust ja laste juurdepääsu haridusele. Direktiivi ja nõukogu 04.03.2022 rakendusakti kohaselt aktiveeriti Ukraina põgenike ajutine kaitse esialgu üheks aastaks. 2023. aastal pikendati ajutist kaitset kuni 4. märtsini 2025 kõigis ELi liikmesriikides kooskõlas ELi Nõukogu rakendusotsusega 2023/2409 (vastu võetud 19. oktoobril 2023)¹³³.

Ajutise kaitse direktiiv sätestab, et ajutine kaitse võib ELis kehtida maksimaalselt kolm aastat. Siiski leiti juriidiline võimalus pikendada 2024. aastal ELi nõukogu rakendusotsusega 2024/1836 ajutist kaitset veel ühe aasta võrra, kuni 4. märtsini 2026.¹³⁴

5.1 Ajutine kaitse arvudes

31. märtsiks 2025 oli ELis ajutise kaitse staatus veidi enam kui 4,26 miljonil mitte-ELi kodanikul. Võrreldes 2025. aasta veebruariga vähenes ajutise kaitse saajate arv märtsi lõpus kogu ELis 45 455 inimese võrra (-1,1%).

Peamised ELi riigid, mis 2025. aasta märtsi lõpu seisuga Ukrainast pärit ajutise kaitse saajaid võõrustasid, olid Saksamaa (1 184 890, 27,8% ELi koguarvust), Poola (997 120, 23,4% ELi koguarvust) ja Tšehhi Vabariik (365 055, 8,6% ELi koguarvust).

Võrreldes ELi riikide populatsiooniga oli enim ajutise kaitse saajaid tuhande elaniku kohta Tšehhis (33,5), Poolas (27,2) ja Lätis (26,4), samal ajal kui ELi keskmine oli 9,5 tuhande elaniku kohta.

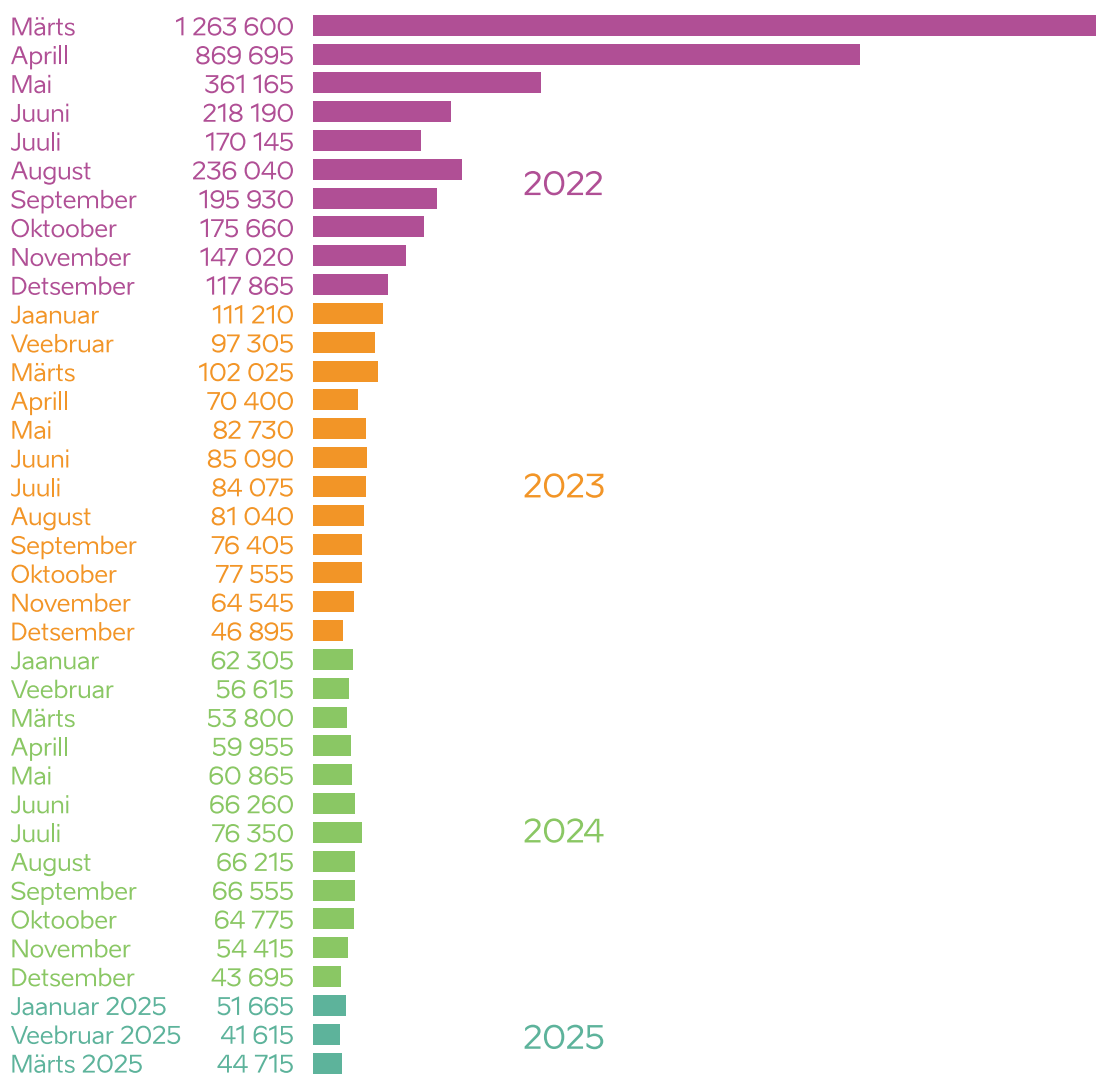
¹³¹ Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2001/55/EÜ. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0055>

¹³² Euroopa Liidu Nõukogu Rakendusotsus (EL) 2022/382. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382>

¹³³ Euroopa Liidu Nõukogu Rakendusotsus (EL) 2023/2409. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302409

¹³⁴ Euroopa Liidu Nõukogu Rakendusotsus (EL) 2024/1836. Kättesaadav: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401836

31. märtsi 2025 seisuga moodustasid Ukraina kodanikud enam kui 98,4% ajutise kaitse saajatest. Täiskasvanud naised moodustasid ELis ajutise kaitse saajatest ligi poole (44,7%), lapsed ligi kolmandiku (31,7%) ja täiskasvanud mehed veidi vähem kui veerandi (23,6%).¹³⁵

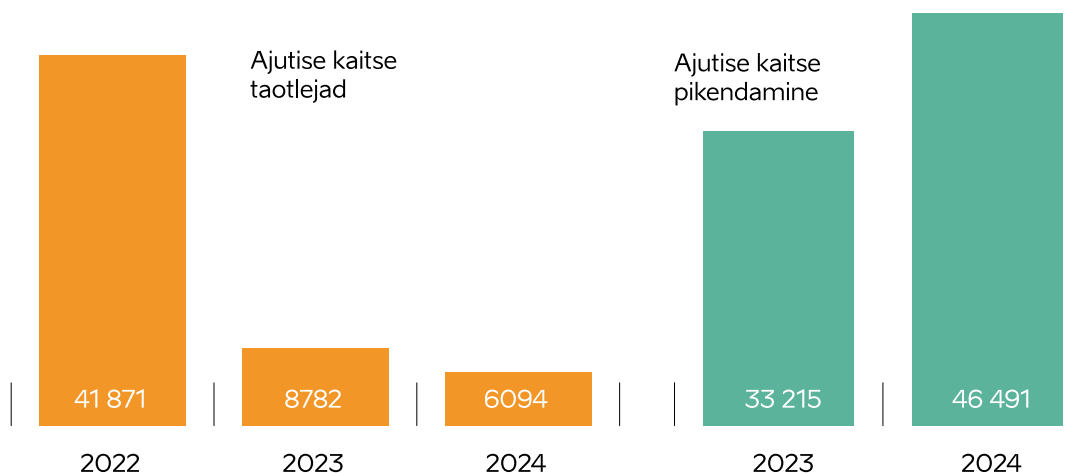
Joonis: 11. Ajutise kaitse saajad ELi liikmesriikides ning Norras, 03.2022–03.2025¹³⁶.

Allikas: Eurostat (migr_asytpfm), 18.08.2025 ja AMO 2024

Eestis esitati 2024. aastal 6094 ajutise kaitse taotlust, mis on vähem kui 2023. aastal, mil esitati 8782 ajutise kaitse taotlust. 2022. aastaga võrreldes on ajutise kaitse taotluste esitamises toimunud märkimisväärne langus. 2022. aastal esitati 41 871 taotlust. Eelmisel aastal pikendati 46 491 inimese ajutise kaitse staatust. 2023. aastal pikendati ajutise kaitse staatust taotluse alusel 33 215 inimesel.

¹³⁵ Eurostati koduleht. "4,26 miljonit ajutise kaitse saajat märtsis", 12.05.2025. Kättesaadav: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250512-1>

¹³⁶ Märkus: märtsist juulini 2022, välja arvatud Saksamaa, mille kohta andmed ei ole kättesaadavad. 2025. aasta jaanuarist märtsini: ELi kogusumma on hinnanguline, kasutades Portugali viimaseid kättesaadavaid andmeid 2024. aasta detsembrist.

Joonis 12. Ajutise kaitse taotlejad 2022–2024 ja ajutise kaitse pikendamine 2023–2024.

Allikas: Rändestatistika /PPA

5.2 Tegevussuunad ELi tasandil

ELi tasandil oli 2024. aastal peamine tegevussuund Ukrainast põgenevate inimeste ajutise kaitse pikendamine veel ühe aasta võrra ehk kuni 4. märtsini 2026. Ajutise kaitse pikendus tagab Ukraina kodanikele, kes on Venemaa sissetungi eest põgenenud, jätkuva seadusliku elamisõiguse, juurdepääsu tööle, eluasemele, haridusele, tervishoiule ja sotsiaalsele ELis.

4. juunil 2025 tegi Euroopa Komisjon ettepaneku pikendada direktiivi veel ühe aasta võrra ehk kuni 4. märtsini 2027. Selle ettepaneku jõustumise korral hakkab ajutine kaitse kehtima kokku viis aastat. Pikendamine tagaks ajutise kaitse saajatele ja liikmesriikidele vajaliku õigusliku selguse, kindlustades samade kaitsenormide edasikehtivuse kogu ELis. Koos veelkordse ajutise kaitse pikendamisega soovib komisjon sõjapõgenikele seekord pakkuda ajutisest kaitsest stabiilsemat ja püsivamat tulevikuperspektiivi. Euroopa Liidu Nõukogu soovib selleks rakendada meetmeid, mis aitaksid ajutise kaitse saajatel paremini kohaneda vastuvõtjariikides ning soodustaksid sujuvat tagasipöördumist Ukrainasse. Toetavateks tegevusteks on näiteks vabatahtliku tagasipöördumise programmid, tutvumisreisid ja teabekeskused, mis annavad infot nii lõimumisvõimaluste kui ka tagasipöördumise kohta. Euroopa Komisjon nimetas 2025. aasta juunis ka erivolitustega saadiku, kes aitab liikmesriikidel püsivamat tulevikuperspektiivi ellu viia ja tagab koostöö Ukraina ametivõimudega¹³⁷.

2024. aastal eraldas Euroopa Komisjon toetusi Ukraina põgenikele nii otse kui ka partnerorganisatsioonide kaudu muuhulgas teadusuuringutele, tervishoiule, vaimsele tervisele, haridusele, lõimumisele ja tööturule sisenemisele, rõhutades sellega laiapõhjalist ning jätkusuutlikku tuge Ukrainale ja selle kodanikele.

¹³⁷ Nõukogu soovitus ajutise kaitse järgsete meetmete kohta. Euroopa Komisjoni ametlik veebileht [home-affairs.ec.europa.eu](https://home-affairs.ec.europa.eu/news/extension-temporary-protection-and-common-european-path-future-ukrainians-eu-2025-06-04_en). Kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/extension-temporary-protection-and-common-european-path-future-ukrainians-eu-2025-06-04_en

5.3 Riiklikud tegevussuunad

2024. aastal muutsid mitmed ELi liikmesriigid ajutise kaitse kohaldamise aluseid. Kuigi ELi-ülese ajutise kaitse pikendamine 2026. aasta märtsini tagas ajutise kaitse saajatele jätkuva juurdepääsu põhiõigustele, erinesid riigid 2024. aastal märkimisväärselt selles, kuidas kohandati õiguslikku staatust puudutavaid menetlusi. Ühine suundumus ELi riiklikel tasanditel oli järkjärguline üleminek ajutise kaitse direktiivist lähtuvatest hädaolukorra meetmetelt jätkusuutlikumatele, süsteempõhiste lähenemisviisidele, et toetada paremini põgenike iseseisvat toimetulekut, pääsu tööturule ja võrdset kohtlemist teiste elanikega.

EMNi uuring: ajutise kaitse direktiivi kohaldamine¹³⁸

Novembris avaldas Euroopa Rändevõrgustik ajutise kaitse direktiivi kohaldamise teemalise uuringu, mis annab põhjaliku ülevaate ajutise kaitse direktiivi rakendamisest 25 EMNi liikmesriigis ajavahemikus jaanuar–juuli 2023, tuues esile nii väljakutseid kui ka häid praktikaid. Uuringus analüüsitakse ajutise kaitse saajate ligipääsu eluasele, töötamisele, tervishoiule, haridusele ja sotsiaalkaitsele ja kirjeldatakse võimalusi ajutise kaitse saajate üleminekuks muudele õiguslikele alustele. Erilist tähelepanu pööratakse uuringus saatjata alaealistele ja teistele haavatavatele rühmadele. Uuringus osalevad riigid täheldasid mitmeid väljakutseid ajutise kaitse süsteemi kuritarvitamise hindamise osas. Uuringu tulemustes viidati probleemidele seoses inimestega, kes väitsid end põgenevat Ukraina sõja eest, kuid kelle õigust ajutisele kaitsele oli keeruline tuvastada. Näiteks Eesti mainis probleeme üle Venemaa piiri saabunud ja ajutist kaitset taotlenud topeltkodakondsusega inimestega (Vene ja Ukraina), kelle elukohta oli keeruline kontrollida. Mõned EMNi liikmesriigid, nagu Küpros, Itaalia, Eesti, soovitasid ajutise kaitse tingimustele mittevastavuse korral taotleda hoopis rahvusvahelist kaitset. Itaalias suurendas see halduskoormust, mistõttu pidi riik vajalike töötajaid juurde palkama.

¹³⁸ EMNi uuring "Ajutise kaitse direktiivi kohaldamine". Kättesaadav: <https://www.emn.eu/publication/ajutise-kaitse-direktiivi-kohaldamine-valjakutsed-ja-head-praktikad-aastal-2023-2/>

Õiguslikud alused

Kakskümmend EMNi liikmes- ja vaatlejariiki tegid 2024. aastal muudatusi seoses ajutise kaitse saanud isikute õigusliku staatusega. Nende muudatuste eesmärk oli ajutise kaitse staatuse pikendamine, ajutise kaitse kõrvale pikaajaliste lahenduste pakkumine, ajutise kaitse andmise piiramine mitte-ukrainlastest kolmandate riikide kodanikele ning ajutise kaitse andmise protseduuride lihtsustamine, andmete täpsuse parandamine ja õigusliku staatuse jälgimine.

Elamislubade kehtivuse pikendamise protseduurid erinesid riigiti: mõnes riigis pikendati dokumentide kehtivust automaatselt, teistes pidid ajutise kaitse saajad ennast ametiasutuses registreerima. Austrias, Saksamaal, Hispaanias, Slovakkias ja Kreekas pikendati ajutise kaitse elamislubade kehtivust automaatselt. Neljas EMNi liikmesriigis uuendati ID või biomeetriliste kaartide väljastamise protsesse. Eestis muudeti elamisloakaartide uuendamise protsess automaatseks läbi veebipõhise iseteenindussüsteemi. Luksemburg ja Slovakkia asendasid pabertõendid biomeetriliste kaartidega. Holland saatis Ukraina kodanikest ajutise kaitse saajatele teatise kaitse automaatse pikendamise kohta. Kolmandatest riikidest pärit sõjapõgenikud, kes on mitte-Ukraina kodanikest ajutise kaitse saajad, ei saanud automaatse pikendamise teatist.

2024. aastal võeti mitmes EMNi liikmesriigis kasutusele meetmed, millega pakutakse ajutise kaitse saajatele võimalusi taotleda pikemaajalisi elamislube. Austrias saavad ajutise kaitse saajad, kes on viimase kahe aasta jooksul vähemalt 12 kuud Austrias töötanud ja valdavad A1 tasemel saksa keelt, taotleda ajutist elamisluba. See muudatus annab Ukrainast Austriasse ümber asunud inimestele võimaluse liikuda alalise elamisloa taotlemise suunas. Alalist elamisluba saab Austrias taotleda inimene, kellel on ajutine elamisluba ja kes on elanud Austrias järjepidevalt viis aastat. Tšehhi Vabariik otsustas luua ajutise kaitse saajatele võimaluse taotleda lihtsustatud korras spetsiaalset pikaajalist elamisluba, mis kehtib viis aastat. Selle taotlemiseks peab olema vähemalt kaks aastat olnud ajutise kaitse saaja, valdama tšehhi keelt A1 tasemel ja tõestama oma majanduslikku iseseisvust. Need meetmed pakuvad ajutise kaitse saajatele suuremat stabiilsust ja võimaluse vastuvõtvast riigis liikuda pikemaajaliste elamislubade suunas, mida ajutine kaitse ei võimalda. Lätis jõustunud seadusemuudatusega saab ajutise kaitse saajatele väljastada ajutise elamisloa kolmeks aastaks kahe aasta asemel. Slovakkia lihtsustas ajutise kaitse andmise menetlust, sealhulgas haldusprotsesse ajutise kaitse saaja lapse sünni korral, ja võimaldas ajutise kaitse saajatel taotleda viieaastast elamisluba.

EMNi vaatlejariikide lähenemised Venemaa Ukraina-vastase sõjalise agressiooni eest põgenejatele kaitse pakkumisel

2024. aastal pikendasid EMNi vaatlejariigid Moldova Vabariik ja Serbia Ukrainast põgenenud inimestele antud kaitset veel ühe aasta võrra. Gruusia pikendas Ukraina kodanikele viisavaba viibimise perioodi kahelt aastalt kolmele, et tagada sõja eest põgenejatele piisav seaduslik viibimisaeg. Norra seevastu ei rakenda enam teatud eranditega kollektiivset kaitset nendele Ukraina sõjapõgenikele, kes on Norra hinnangul pärit turvalistest Ukraina piirkondadest.

Ligipääs majutusele

2024. aastal oli EMNi liikmes- ja vaatlejariikides ajutise kaitse saajate majutamise peamine suundumus üleminek pikaajalistele majutuslahendustele. Riiklikult toetatud majutust püüti nii praktilistel põhjustel kui ka soovist edendada sõjapõgenike iseseisvat toimetulekut ja lõimumist. Tšehhi Vabariik vähendas ajutise kaitse saajatele majutuse pakkumist 150 päevalt 90-le ning ajalisi piiranguid seadsid ka Iirimaa ja Leedu. Iirimaa pakub nüüd ajutise kaitse saajatele majutust esimesed 90 päeva ja Leedu kehtestas riigi poolt pakutavale majutusele ajalise piirangu 6 kuud. Leedus tühistati muudatusega erisus, mis võimaldas ajutise kaitse saajatel taotleda üüritoetust ilma vara või sissetulekut deklareerimata, tagades sellega võrdse kohtlemise teiste eluasemetoetuse taotlejatega.

Kui ajutise kaitse saanud ja elukoha registreerinud põgenik soovib üürida Eestis püsivat elukohta, on tal õigus saada kulude katmiseks ühekordset hüvitist. Kulud hüvitatakse pärast sobiva elamispinna leidmist. Hüvitis ei olene põgeniku sissetulekust ja seda saavad taotleda kõik alates 2022. aasta 24. veebruarist Eestisse saabunud sõjapõgenikud, kes on saanud ajutise kaitse.

Kui varasemalt oli üürikulu hüvitamine paindlikum, siis alates 11. septembrist 2024 hüvitatakse üürikulu ainult juhul, kui põgenik on saanud Eesti elamisloa esimest korda (välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse alusel) ja taotlus on esitatud esimese kuue kuu jooksul pärast esmakordse elamisloa saamist.

Ligipääs tööturule

Lühiuuring: ajutise kaitse saajate tööturule integreerimine¹³⁹

Koostöös OECDga valminud EMNi lühiuuring annab ülevaate riikide erinevast lähenemisest ajutise kaitse saajate tööturule integreerimisel. Lisaks erinevate strateegiate tutvustamisele tuuakse uuringus eraldi välja ka kvalifikatsioonide ja oskuste vastavus vastuvõtivate riikide püsielanike omadega ning viisid, kuidas riigid rakendavad ajutise kaitse saajaid tööjõupuudusega sektorites. Näiteks Hollandis algatati Hollandi Pagulasnõukogu ja veel mitme organisatsiooni koostöös Empatia projekt, mille eesmärk on aidata Ukraina psühholoogidel integreeruda Hollandi tööellu. Selleks toetatakse kvalifikatsioonide tunnustamist, kutsetegevuse jätkamist ning koolituste ja arenguvõimaluste leidmist. Poola Vabariigi Perekonna-, Töö- ja Sotsiaalpoliitika Ministeerium teatas, et toetatakse kõrgelt kvalifitseeritud Ukraina naiste sisenemist Poola tööturule, pakutakse abi haridustee tunnustamisel ja Poola riigi nõuetega kohanemisel.

¹³⁹ EMNi lühiuuring: ajutise kaitse saajate tööturule integreerimine. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/publication/ajutise-kaitse-saajate-tooturule-integreerimine/>

Seitsmes EMNi liikmesriigis võeti 2024. aastal kasutusele meetmed, et toetada ajutise kaitse saajate integreerumist tööturule. Itaalias saavad ajutise kaitse saanud inimesed taotleda ajutise kaitse staatuse ümbervormistamist pikendatavaks tööpõhiseks elamisloaks, mis annab võimaluse taotleda alalist elamisluba, kui Itaalias on elatud vähemalt viis aastat. Belgia Flaami valitsus pakub ajutise kaitse saajatele 2000 tundi hollandi keele kursust, et hõlbustada nende tööturule pääsemist. Rootsi rahvastikuregistrisse kantud ajutise kaitse saajad omavad nüüd ligipääsu kohaliku Töötukassa sissejuhatavasse programmi, mis pakub personaalset tuge, vahendab tööpakkumisi ja rahalist toetust, et katta tööturule sisenemise kulusid. Leedu pikendas leedu keele oskuse omandamist ühe aasta võrra, mis tähendab, et ajutise kaitse saajad tohivad riigis töötada keeleliste takistusteta kuni kolm aastat. Muudatus andis neile ka loa tegeleda ettevõtlusega.

2024. aasta juunikuu seisuga olid Eesti tööturul aktiivsed 60% tööealistest ukrainlastest. Ligi 40% ukrainlastest tegid lihttöid, neist ligi veerand töötasid töötlevas tööstuses. Samal perioodil oli töötuna arvel umbes 3100 ukrainlast, mis moodustas kõigest Eesti töötutest 6,5%.

Ligipääs tervishoiuteenustele, sh vaimse tervise teenustele

Kaheksa EMNi liikmes- ja vaatlajariiki teatasid uutest meetmetest, mis puudutavad ajutise kaitse saajate juurdepääsu arstiabile. Need olid peamiselt ajendatud vajadusest integreerida ajutise kaitse saajad riiklikesse tervishoiusüsteemidesse, et tagada tervishoiuteenuste jätkusuutlikkus ning vastata kasvavale nõudlusele arstiabi järele.

Neli EMNi liikmes- ja vaatlajariiki, sealhulgas Eesti, andsid ajutise kaitse saajatele juurdepääsu üldisele riiklikule tervishoiusüsteemile kohalike elanikega samadel tingimustel. Kui seni sai Eesti Tervisekassa lisaraha Ukraina sõjapõgenikega seotud arstiabi kulude katteks, siis alates 1. jaanuarist 2025 hakkasid Ukraina sõjapõgenikud perearstiabi saama võrdsetel alustel Eesti elanikega. Seega peavad kõik Eestisse elama jäänud sõjapõgenikud, kes veel ei kuulu perearsti nimistusse, üldarstiabi saamiseks endale perearsti leidma.

Mõned riigid kohandasid või pikendasid oma meditsiinilist toetust ajutise kaitse saajatele. Näiteks eraldas Lirimaa 50 miljonit eurot riiklikule tervishoiuteenistusele, et toetada põgenike ja rahvusvahelist kaitset taotlevate isikute tervisemudelit, mis hõlmab ka ajutise kaitse saajaid. See tagab teenuste jätkumise ja laiendamise, et tulla toime suure nõudlusega, mille on tinginud ligikaudu 132 000 uut saabunut Ukrainast ja teistest riikidest ning võimaldab paindlikku arstiabi osutamist kohalikul tasandil.

Euroopa Komisjon käivitas 2023. aasta lõpus suuremahulise projekti, mille eesmärk on parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust Ukraina põgenikele ja ajutise kaitse saajatele kümnes riigis, sealhulgas Eestis, Poolas ja Moldovas¹⁴⁰. Koostöös Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) ja Maailma Terviseorganisatsiooniga (WHO) ellu viidav kaheaastane projekt tugevdab riiklike tervishoiusüsteeme, laiendab tervisekaitset (sealhulgas vaksineerimist) ning toetab Ukraina tervishoiutöötajate lõimimist vastuvõtivate riikide süsteemidesse. Projekt tugineb 2023. aastal allkirjastatud ELi ja Ukraina tervishoiualasele koostöölepingule.

¹⁴⁰ Euroopa Komisjoni projekt tervishoiuteenuse paremaks kättesaadavuseks Ukraina põgenikele. Kättesaadav: https://health.ec.europa.eu/latest-updates/eu4health-grants-eu4-million-improve-healthcare-ukrainian-refugees-and-displaced-persons-under-2023-12-06_en

Koostöös Euroopa Liiduga on Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsioon¹⁴¹ toetanud mitmete projektidega sõja tõttu ümberasustatud inimeste vaimset tervist, alates laste psühholoogiliste ja sotsiaalsete vajaduste toetamisest Bulgaarias kuni psühholoogilise abi pakkumiseni vastuvõtuklassides Taanis ning õpetajate koolitamiseni rändetaustaga õpilaste toetamiseks Horvaatias. Punane Rist on lisaks koolitanud Ukrainas enam kui 4000 inimest psühholoogilise esmaabi andmiseks. Avatud Eesti Fondi algatusel toetati 2024. aastal Ukraina laste ja Eestis viibivate Ukraina sõjapõgenike vaimset ja füüsilist tervist¹⁴². Projekti käigus toimusid lastele spordi- ja traumalaagrid ning erinevad Ukraina kultuuri tutvustavad üritused, näiteks spordilaager Hiiumaal, kus treeneriteks olid Ukraina sõjapõgenikud. Lisaks pakkus MTÜ Mondo 2024. aastal Ukraina põgenikele tasuta vaimse tervise nõustamist Documental kliiniku kaudu¹⁴³, kus konsultatsioonid toimusid veebikohtumistel Ukraina spetsialistidega ukraina keeles.

Ligipääs haridusele

2023/2024. õppeaastal osales Euroopa Liidu haridusasutuste õppetöös lasteaedadest kuni gümnaasiumi tasemeni hinnanguliselt 700 000 Ukraina sõjapõgenikust last¹⁴⁴. Liikmesriigid töötasid jätkuvalt selle nimel, et parandada Ukraina laste juurdepääsu haridusele. Kuigi 2024. aastal saavutati selles edusamme, püsivad alaealiste ajutise kaitse saajate jaoks mitmed väljakutsed, nagu näiteks keelebarjäär ja suur koormus, mis tuleneb paralleelõppest vastuvõtva riigi koolis ja kaugõppes Ukraina koolis. Näiteks Küpros asus seda koormust leevendama, uuendades oma otsust vabastada Ukraina sõja tõttu ümberasustatud õpilased kohustusest osaleda Küprose riigikoolide õppetöös. Selle eesmärk on toetada laste kaugõpingute jätkamist Ukraina koolis, kohustusega esitada õpitulemuste kohta aruandeid.

Eestis ei arvestata alates 2024. aastast eraldi pearaha Ukraina laste eest, mis tähendab, et Eesti riik käsitleb nüüd Ukraina õpilasi osana üldharidussüsteemist. Kohanemistoetused olid ajutised ning mõeldud sõjapõgenike esmaste vajaduste katmiseks Eestis. Eesti alustas 2024/2025. õppeaastal ka üleminekut täielikult eestikeelsele haridusele, mille kohta saab täpsemalt lugeda käesoleva raporti lõimumise peatükis. Seoses eestikeelsele haridusele üleminekul tegi Haridus- ja Teadusministeerium otsuse järk-järgult ümber korraldada 2022. aastal loodud Vabaduse Kooli õppetöö. Eesmärk on toetada Ukraina laste võimalusi saada parim haridus Eestis, aidates neil samal ajal säilitada sidet ukraina keele ja kultuuriga.

¹⁴¹ ELi, Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsiooni koostöö vaimse tervise toetamiseks. Kättesaadav: <https://op.europa.eu/webpub/com/general-report-2024/en/chapter1.html>

¹⁴² Avatud Eesti Fondi projektid Ukraina laste vaimse tervise toetamiseks. Kättesaadav: https://oef.org.ee/teoksil/aef-ja-ukraina/ukraina-pogenike-vaimse-ja-fuusilise-tervise-toetamine-2024-2025?fbclid=IwY2xjawLJzaxleHRuA2FibQlXmABicmlkETBSUOpFMHFpbGJMaFVoZVBtAR6fl_rHpS-gEhqOWQuegf9eGbfLgQm8VeVyget1zPy2lpKxgv3n-iPugeb-wXA_aem_ZqFOLaGmTPnDJw-hoOPs8dA

¹⁴³ MTÜ Mondo vaimse tervise nõustamisprojekt. Kättesaadav: <https://mondo.org.ee/projektid/ukraina-pogenike-toetamine-eestis/>

¹⁴⁴ Ukraina lapsed Euroopa Liidu koolides. Kättesaadav: <https://education.ec.europa.eu/news/how-countries-are-addressing-the-integration-of-children-from-ukraine-in-eu-education-systems>

Möödunud aastal tehti muudatusi ka täiskasvanute õppes. Kümme EMNi liikmes- ja vaatlejariiki pühendusid täiskasvanud ajutise kaitse saajate haridusele ja oskuste arendamisele.

Peamine suundumus oli keeleõppe ja kutsehariduse osakaalude suurendamine. Mitmed EMNi liikmes- ja vaatlejariigid tutvustasid uusi või parendatud tööturu vajadustele vastavaid õppe- ja koolitusprogramme. Horvaatia sidus keeleõppe teatud sektoritega, nagu ehitus ja turism ning Luksemburg alustas tööspetsiifiliste keelekursustega, et ajutise kaitse saajatest töötajaid paremini toetada. Ajutise kaitse saajatele loodud paremast ligipääsust kõrg- ja täiskasvanuharidusele teatas kuus EMNi liikmes- ja vaatlejariiki. Austria kehtestas Ukrainast pärit tudengitele õppemaksuvabastuse, Bulgaaria lihtsustas ajutise kaitse saajate sisseastumistingimusi. Moldova riiklik ülikool sõlmis kokkuleppe Ukraina V.N. Karazini ülikooliga, mis võimaldab luua paljudel erialadel ühiseid õppeprogramme.

Täiendavad tegevussuunad

Täiendavad tegevused, mille eesmärk oli kaitsta Ukrainast põgenevaid inimesi, hõlmasid toetusi inimestele, kes soovivad Ukrainasse naasta, ning õiguslikke muudatusi perede taasühinemise toetamiseks.

Tšehhi algatas Ukraina kodanikele vabatahtliku tagasipöördumise programmi, toetades 21 tagasipöördumist. Holland tegi erisuse ja toetab ka nende ajutise kaitse saajate tagasipöördumist kodumaale, kelle ajutine kaitse lõppes 2024. aastal Ukrainas väljastatud eelneva ajutise elamisloa tõttu. Eestis ja Belgias tutvustati seadusemuudatusi, mis toetavad ajutise kaitse saajate perekondade taasühinemist. Belgia liitis ka ametlikult registreerimata partnerid mitteabiellunud alaealiste vanemad perekonna taasühinemise õigustele kohalduvaks ja Eesti ühtlustas perekondade taasühinemise reegleid 2024. aastal vastu võetud perekonnaseaduse muudatusega, mis kehtestas abieluvõrdsuse.

6.

Kohanemine
ja lõimumine

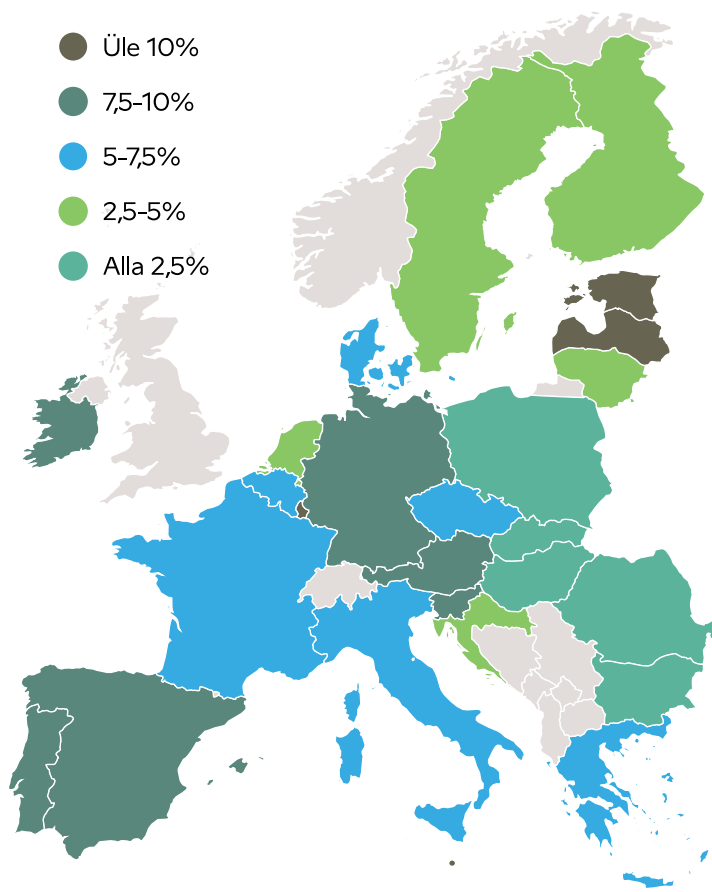

6.1 Euroopa Liidu ülesed tegevussuunad

Kaasatus ja avatus on alati olnud euroopaliku maailmavaate oluline alustala. Lõimumine ja kohanemine on Euroopasse saabuvate inimeste ja kohalike kogukondade, ühiskonna pikaajalise heaolu ja majandusliku stabiilsuse jaoks võtmetähtsusega. Ajutise kaitse direktiivi kolmeaastase maksimaalse kehtivusaja lõppemise eel keskenduti 2024. aastal ELis laiemalt Ukraina põgenike tööhõivele, samuti ühiskondade avatusele ja kohalike kogukondade tugevdamisele. Seoses uue varjupaiga- ja rändehalduse reformi vastuvõtmisega 2024. aasta juunis¹⁴⁵ algasid arutelud reformi rakendamise teemal, kus lõimumine ja kohanemine on olulisel kohal. Neid jõupingutusi täiendab ELi integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027¹⁴⁶, mis keskendub neljale põhivaldkonnale: eluasele, haridusele, tööhõivele ja tervishoiule. ELi-üleseid lõimumisvaldkonna arenguid saab jälgida tegevuskava regulaarsete vahehindamiste raportite¹⁴⁷ kaudu.

	% elanikkonnast		%
AT	9,6	LU	10,7
BE	5,4	LV	13,4
BG	1,4	MT	20,4
EE	16,3	PL (*)	1,1
ES	9,8	PT	8,1
NL	4,3	FR (*)	6,5
HR	2,5	SE	4,9
IE	8,6	RO (*)	0,9
IT	6,6	DE	9,2
EL	6,0	SK	0,4
CY	13,8	SL	8,6
LT	4,6	FI	4,7
CZ	6,9	DK	6,3
HU	1,7		

- Üle 10%
- 7,5-10%
- 5-7,5%
- 2,5-5%
- Alla 2,5%

Joonis 13. Kolmandate riikide kodanike osakaal kogu elanikkonnast, 1. jaanuar 2024¹⁴⁸.
Allikas: Eurostat, Statistics Explained, 6.07.2025¹⁴⁹.

¹⁴⁵ Uus varjupaiga- ja rändehalduse reform. Kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en

¹⁴⁶ ELi integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX:52020DC0758>

¹⁴⁷ Euroopa Komisjon (2025) "Progress tracker: Action plan on integration and inclusion 2021-2027", kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migrant-integration/migrant-integration-hub/progress-tracker-action-plan-integration-and-inclusion-2021-2027_en

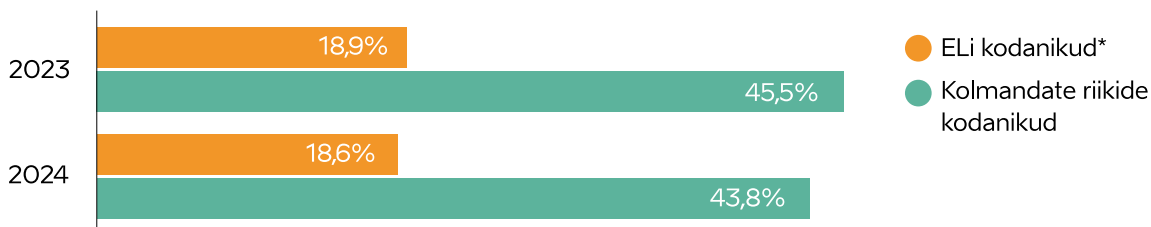
¹⁴⁸ Üksikväärtused ei anna kogusummat, kuna on ümardatud ja tabelist on välja jäetud määratlemata kodakondsusega isikute rühm. Poola, Slovakkia ja Rootsi ei ole oma rahvastiku- ja rändestatistikasse lisanud ajutise kaitse all olevaid Ukraina põgenikke. (*): 2024 andmed on hinnangulised.

¹⁴⁹ Kättesaadav: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_population_diversity_by_citizenship_and_country_of_birth

Sisserändajate tööhõive, oskuste tunnustamise ja kohalike kogukondade kaasamise teemasid käsitleti mitmetel olulistel konverentsidel ja üritustel. ELi Nõukogu eesistujamaa Belgia kõrgetasemelisel foorumil rõhutati muuhulgas peamisi väljakutsed, millega sisserändajad silmitsi seisavad, nagu keelebarjäär, halduslikud takistused ja diskrimineerimine. Foorumil osalejad rõhutasid samuti tööjõuturule kaasamise, oskuste tunnustamise ja sotsiaalse ühtekuuluvuse olulisust¹⁵⁰. Iga-aastasel Euroopa Rändefoorumil arutati vajaduse üle toetada pikaajaliselt lõimumisvaldkonda Euroopa ja vastuvõtivate riikide tasandil, tihendada tööturu vajadustele vastamiseks ja kvalifikatsioonide tunnustamiseks koostööd erasektoriga ja kaasata uue varjupaiga- ja rändehalduse reformi rakendamisel rohkem kohalikke kogukondi, et võidelda rassismiga ja muuta rändega seotud narratiiv¹⁵¹.

2024. aasta 1. jaanuari seisuga moodustasid kolmandate riikide kodanikud keskmiselt 6,4% Euroopa Liidu liikmesriikide elanikkonnast, mis on 0,3 protsendipunkti kõrgem kui aasta varem. Kõige suurema osa rahvastikust moodustasid kolmandate riikide kodanikud Maltal (20,4%), Eestis (16,3%), Küprosel (13,8%) ja Lätis (13,4%) ja kõige väiksema Slovakias (0,4%)¹⁵².

Kolmandate riikide kodanike toimetulek Euroopa Liidus on jätkuvalt liikmesriikide kodanikest kehvem. Võrreldes 2023. aastaga on aga ELi kolmandate riikide kodanike seas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk vähenenud 1,7 protsendipunkti võrra. Tööhõive määr on võrreldes 2023. aastaga ELi kolmandate riikide kodanike seas 1,3 protsendipunkti võrra kasvanud ja töötuse määr on jäänud enam-vähem samaks. Seega on kahes näitajas näha muutust paremuse poole.

Joonis 14. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse risk (üle 18-aastased). Allikas: Eurostat, ILC_PEPS05N (05.07.2025)

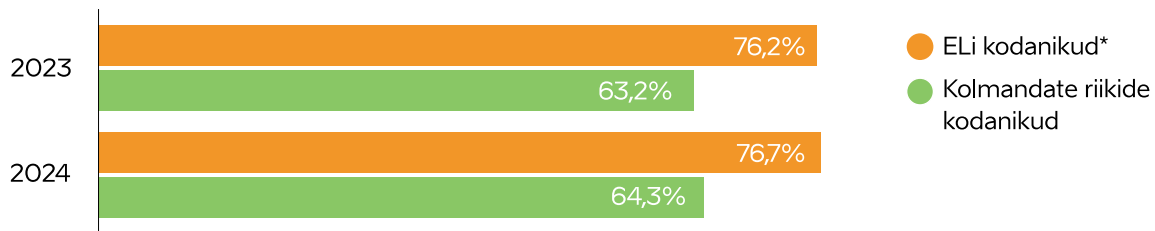

Joonis 15. Töötuse määr (20–64-aastased). Allikas: Eurostat, Ifsa_urgan (05.07.2025)

¹⁵⁰ Euroopa Komisjon (2024) "The integration of newcomers — Ministerial Conference organised by Flanders", kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/integration-newcomers-ministerial-conference-organised-flanders-2024-02-15_en

¹⁵¹ Euroopa Komisjon (2024) "2024 European Migration Forum highlights key role of civil society in implementing the Pact", kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/2024-european-migration-forum-highlights-key-role-civil-society-implementing-pact-2024-12-18_en

¹⁵² Eesti puhul on arvesse võetud ka määratlemata kodanikud ja Läti puhul mittekodanikud (non-citizens).

Joonis 16. Tööhõive määr (20–64-aastased). Allikas: Eurostat, Ifsa_ergan (05.07.2025)

*Ainult raporteerinud ELi riigi (mitte teiste liikmesriikide) kodanikud

2024. aasta detsembris liitus rändajate ja pagulaste kaasamise partnerlusprogrammiga Urban Agenda 10 uut liiget, kelleks on peamiselt kohalikud omavalitsused. 2027. aastaks seatud eesmärgid on kaasav lõimumine kvaliteetsetesse töökohtadesse, kaasav haridus alates varasest lapsepõlvest kuni kõrghariduseni, rändega seotud valeinfo, vihakõne ja diskrimineerimise vastane võitlus ning ELi integratsioonifondide suurem kooskõla, et viia rahastuse tugi paremini vastavusse tegeliku olukorraga kohapeal¹⁵³.

6.2 ELi liikmesriikide tegevussuunad

Sarnaselt eelmisele aastale tegelesid ELi liikmesriigid kohanemise ja lõimumise valdkonnas ka 2024. aastal peamiselt kolmandate riikide kodanike, sealhulgas Ukraina sõjapõgenike vastuvõtu ja nende kohanemise toetamisega seotud seadusandluse, poliitika- ja praktikamuudatuste elluviimisega. Muudatused olid ajendatud vajadusest tõhustada lõimumisprotsesse, toetada sisserändajate iseseisvat toimetulekut ja edendada osalust vastuvõtva ühiskonna elus.

Sisserändajate tööturule sisenemise hõlbustamist, kutse omandamise toetamist ja kvalifikatsioonide laiemat tunnustamist ajendas 2024. aastal jätkuv tööjõupuudus ELis ja soov suurendada sisserändajate majanduslikku osalust ja iseseisvat toimetulekut. Selleks tehti poliitikamuudatusi enamikes EMNi liikmes- ja vaatlajariikides. Saksamaa käivitas tööjõupuuduse leevendamiseks algatuse „JobTurbo”, et hoogustada sisserändajate sisenemist tööturule lihtsamate töökohtade kaudu, toetada nende tööl püsimist ja tagada töötavatele sisserändajatele professionaalne areng. Iirimaa andis teatud tööloa saanud sisserändajate abikaasadele automaatse töötamise õiguse riigis tingimusel, et nad täidavad perekonna taasühinemise nõudeid. Portugalis pakutakse „Programa Integral” käigus sisserändajatele personaalset nõustamist, tööga seotud oskuste arendamist kutse- ja erialakoolituste kaudu ning varasemate kvalifikatsioonide tunnustamist. Holland käivitas pilootprojektid, mis pakuvad sisserändajatele tasustatud praktikakohti ja töökohapõhist keeleõpet. Gruusia võimaldab haridusasutuste võrgustiku laiendamisega kutseharidusele paremat ligipääsu.

Seitsmes EMNi liikmes- ja vaatlajariigis toetati poliitikamuudatustega sisserändajate ametlike kvalifikatsioonide ja oskuste tunnustamist. Belgia Flaami valitsus kinnitas uue lõimumisstrateegia, mille üks fookus on töökogemuse või vabatahtliku tegevuse käigus

¹⁵³ Rändajate ja pagulaste kaasamise partnerlusprogramm Urban Agenda. Kättesaadav: <https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/>

omandatud oskuste ametlik kinnitamine. Gruusia toetab mitteformaalse hariduse tunnustamissüsteemi arendusega elukestvat õpet. Sarnaselt koostati Soomes ettepanekuid kolmandatest riikidest pärit tervishoiutöötajate kvalifikatsioonide tunnustamiseks, sest töötajate puudujääk sektoris on suur. Lisaks hakati Soomes uurima võimalusi, kuidas kaasata rohkem sissevõetavaid ühiskonda, kasutades samal ajal paremini rakendamata tööjõudu.

Mitmed EMNi liikmes- ja vaatlejariigid otsustasid toetada varasemast enam sissevõetavate keeleõpet ja seeläbi hõlbustada tööturule sisenemist ja lõimumist laiemalt. Keeleõppe pöördutakse aina enam digitaalsete lahenduste poole. Austria Lõimumisfondi keeleportaalis saab nüüd saksa keelt õppida tasuta ajast ja asukohast sõltumatult. Platvorm hõlmab laia valikut veebipõhiseid saksa keele kursusi ja keeleeksamite ettevalmistusmaterjale. Luksemburg alustas tasuta veebipõhiste keelekursuste pakkumiseks koostööd keeleõppetarkvara Babbel loojatega. Soome uues riiklikus lõimumisprogrammis keskendutaks eraldi soome ja rootsi keelte õppele, kusjuures keeleõpe integreeritakse tööeluga, et näidata otseseid seoseid keeleõppe ja karjäärirajundamise vahel. Eelmisel aastal digitaliseeriti EMNi liikmesriikides ka lõimumisprotsesse ja teenuseid. Oma avalike teenuste portaale muutsid kasutajasõbralikumaks ja informatiivsemaks nii Eesti, Belgia, Soome, Leedu, Norra kui ka Gruusia.

Kaheksa EMNi liikmesriiki arendasid edasi oma kodanikuhariduse programme, et lisaks paremale keeleoskusele suurendada teadmisi kohalikust kultuuriruumist ja ühiskonna toimimisest. Austria pikendas kohustuslikke kultuuriruumi tundmise kursuseid kolmelt päevalt viiele. Brüsselis käivitati kakskeelne kodanikuhariduse programm, mis võimaldab edendada lõimumist kas hollandi või prantsuse keelekogukonda. Belgia Vallooni piirkonnas pikendati sissevõetavate lõimumisprogrammi kolmelt kuult kolmele aastale, mis võimaldab õppida omas tempos kohalikku keelt, kultuuri ja tööelu. Hamasi terrorirünna-ku-järgsetest antisemiitlikest intsidentidest kantuna täiendas Saksamaa kohanemisprogrammi antisemitismi-teemaliste küsimustega. Belgia Flandria piirkond tutvustas pilootprojekti, mis võimaldab tulevastel araabia maadest pärit sissevõetavatel osaleda distanttsilt veebipõhistel kohanemiskursustel, et juhtida ootusi ja pakkuda sujuvamat üleminekut päritoluriigist Belgia keele- ja kultuuriruumi.

Keeleõpe oli 2024. aastal keskne teema ka alus- ja koolihariduses, lõimumisvaldkonna spetsialistide oskuste arendamises kui ka rände-eelsetes kohanemisprogrammides. Saksamaa alustas ametist huvitatud sissevõetavatele lasteaiaõpetaja kutsekeelekursuste pakkumist B2 tasemel, et leevendada kvalifitseeritud tööjõu puudujääki. Rootsi algatas koolilastele lugemisharjumuste edendamise programmi eesmärgiga parandada keeleoskust ning Kreekas jõudis lõpule rändetaustaga laste koolivalmidust toetav projekt „Kõik lapsed hariduses“. Mitmed EMNi liikmesriigid panustasid möödunud aastal rände-eelsestes kohanemisprogrammidesse, näiteks Portugal hakkas pakkuma keeleõpet Marokos ja Austria asus täiendama Egiptuse metallitöölise keele- ja kutseoskusi. Tšehhi Vabariik soovis teavituskampaaniaga Next Stop Czech Republic (eesti k Järgmine peatus — Tšehhi Vabariik) suurendada saabumiseelselt teadlikkust kohalikest kohanemiskursustest.

EMNi lühiuuring: kodanikukoolitus kui oluline vahend kolmandate riikide kodanike lõimumisel ning meetmete rakendamisel¹⁵⁴

EMNi ja OECD koostöös valminud lühiuuring tõstab esile kodanikuühiskonna koolituse kui olulise vahendi kolmandate riikide kodanike kohanemisel. Kodanikuühiskonna kursustel on oluline roll kolmandate riikide kodanike lõimimises vastuvõtvatesse ühiskondadesse, kuna need edastavad teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud ühiskonnaelus osalemiseks nii sotsiaal-, kultuuri- kui ka poliitikavaldkonnas. Kohanemiskursuste teemad on kõigis uuringus osalevates riikides sarnased, hõlmates kahte peamist teemaderühma: vastuvõtva riigi toimimine, sh väärtused, tavad, õigused ja reeglid, ning praktiline info teenuste, tervishoiu, hariduse, tööelu, majutuse ja hüvede kohta. Mitmes uuringus osalenud riigis on kohanemiskursused korraldatud nii, et nendel saavad osaleda nii töötavad inimesed kui ka lastevanemad. Kursusi pakutakse lõunapauside ajal, õhtuti või nädalavahetustel ning lastevanematele pakutakse koolituste ajaks lastehoidu.

Lihtsustatud autojuhilubade teooriaeksam Belgia maapiirkondade sisseerändajatele

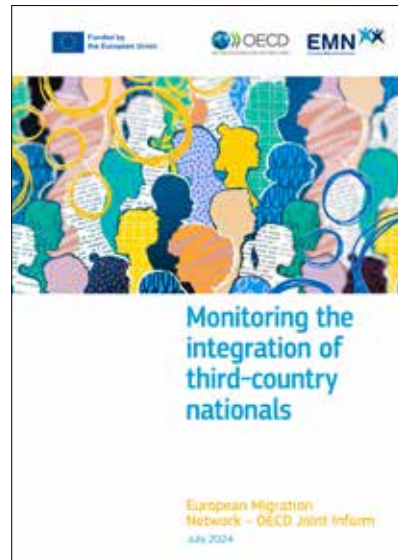
16. mail 2024 võttis Valloonia valitsus vastu määruse, millega katsetatakse spetsiaalselt kohandatud autojuhilubade teooriaeksamit ebapiisava keele- või kirjaoskusega sisseerändajatele, kes omavad päritoluriigis väljastatud juhiluba. Muudatuse eesmärk on parandada maapiirkondades elavate sisseerändajate ligipääsu tööturule.

Vajadus koordineeritud ja andmepõhise lõimumispoliitika järele ajendas mitmeid EMNi liikmesriike korraldama 2024. aastal oma lõimumisprogrammide ja -strateegiade seiret ja hindamist. Sidusrühmade kaasamist ja koostööd peeti EMNi liikmes- ja vaatlejariikides samuti oluliseks, et abistada haavatavaid sihtrühmi lõimumisprotsessides orienteerumisel ja hõlbustada teenustele juurdepääsu. Selleks loodi näiteks Horvaatias, Poolas ja Slovakkias vastavad keskused. Lisaks algatati 2024. aastal EMNi liikmesriikides mitmeid projekte, et toetada sisseerändajate aktiivsemat osalust ühiskonnaelus ja tugevdada sotsiaalset sidusust.

¹⁵⁴ EMNi lühiuuring: kodanikukoolitus kui oluline vahend kolmandate riikide kodanike lõimumisel ning meetmete rakendamisel. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/publication/kodanikukoolitus-kui-oluline-vahend-kolmandate-riikide-kodanike-loimumisel-ning-meetmete-rakendamine/>

EMNi lühiuuring: kolmandate riikide kodanike integratsiooni monitooring¹⁵⁵

2022. aastal moodustasid kolmandate riikide kodanikud ligikaudu 5,3% kogu Euroopa Liidu elanikkonnast ehk ligi 24 miljonit inimest. Kuna ELis viibivate kolmanda riigi kodanike arv näitab kasvutrendi, on nende inimeste integreerimine esmatähtis nii riikidele kui ka ELile tervikuna. Koostöös OECDga ilmunud lühiuuring annab ülevaate, kuidas liikmesriigid kolmanda riigi kodanike integratsiooni jälgivad. Mitmed EMNi liikmes- ja vaatlejariigid, kes jälgivad sisseandajate lõimumist küsitluspõhise andmestiku abil, seisavad silmitsi andmete kättesaadavuse ja võrreldavuse probleemidega, samuti praktiliste raskustega. Küsitlusi läbi viivatel asutustel on keeruline jõuda sisseandajate kogukondadeni keele- ja kultuuribarjääride, usaldamatuse ja suure liikuvuse tõttu. Näiteks Rootsi ametivõimud märgivad, et sisseandajad vastavad küsitlustele oluliselt harvemini kui põliselanikud. Poolas raskendab ukrainlaste suur geograafiline liikuvus nende seiret. Lisaks jäävad küsitluste sihtrühmadest sageli välja kodutud, rahvusvahelist kaitset taotlevad isikud ja muud haavatavad rühmad.

Sisseandajate ühiskonda lõimumiseks on oluline tagada võrdsed võimalused ja õigused ka sotsiaalvaldkonnas, lisaks juba mainitud teenustele ja meetmetele. Mitmed EMNi liikmes- ja vaatlejariigid tegid muudatusi kolmandate riikide kodanike juurdepääsus põhi-teenustele, sealhulgas sotsiaalkaitsele, sotsiaalkindlustusele, eluasemele ja tervishoiule. Mitmed eluaset puudutavad muudatused olid suunatud kolmandatest riikidest pärit sisseandajate kodutuse, sotsiaalse tõrjutuse ja marginaliseerumise ärahoidmisele. Lisaks olid mitmed muudatused kantud vajadusest hõlbustada sisseandajate toetamist ja juurdepääsu hüvitistele, näiteks Prantsusmaal ja Lätis. Portugalis olid möödunud aasta muudatused suunatud sisseandajatest töötajate õiguste paremale kaitsele. Rootsi soovust kaalub sisseandajate tööturule sisenemise hoogustamiseks sotsiaaltoetustele rangemate reeglite kehtestamist. Samas pikendas Rootsi majanduslikult haavatavate perede toetamiseks ajutist täiendavat eluasemehüvitist.

Üheksa EMNi liikmesriiki teatasid eluasemealgatustest, mille eesmärk on tagada väärili-

¹⁵⁵ EMNi lühiuuring: kolmandate riikide kodanike integratsiooni monitooring. Kättesaadav: <https://www.emn.ee/luhiuuring-kolmanda-riigi-kodanike-integratsiooni-monitooring/>

sed elutingimused ja soodustada sotsiaalset kaasatust. Belgia alustas rahvusvahelise ja ajutise kaitse saajate kodutuse ennetamise projekti koostöös Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooniga (IOM). Rootsi pikendas ajutist täiendavat eluasemehüvitist, et toetada majanduslikult haavatavaid peresid. Poola alustas projekti „Eakaaslaste tugi noorte vaimsele tervisele“, milles osaleb 200 keskkooli ja 400 õpetajat. Projekti eesmärk on koolitada rändetaustaga noori ja noori täiskasvanuid pakkuma eakaaslastele tuge psühholoogilistes kriisiolukordades ning toetada vaimset heaolu eakaaslaste juhitud toetusgruppidega.

Norra islami- ja juudivastase rassismi tegevuskava

Norra valitsus käivitas uued tegevuskavad aastateks 2025–2030, et võidelda islami- ja juudivastase rassismiga, hõlmates kõiki moslemeid ja juute (sealhulgas neid, keda sellistena vaid tajutakse). Kavad keskenduvad kolmele prioriteetsele valdkonnale: dialoog ja toimiv demokraatia, teadmised ja pädevused ning turvalisus ja kaitstus. Eesmärk on tugevdada ja uuendada pingutusi rassismi, ahistamise ja diskrimineerimise kaotamiseks etnilise või usulise kuuluvuse alusel, tagades vastastikune austus ja võrdsed võimalused kõigile. Meetmed tulenevad püsivatest islami- ja juudivastase rassismiga seotud probleemidest, mis on süvenenud hiljutise Lähis-Ida sõja tõttu.

Kasvav sisserändajate arv ELi liikmesriikidesse tõstatas ka 2024. aastal vajaduse tegeleda diskrimineerimise ärahoidmisega. Kuigi Euroopa Liidus on diskrimineerimine rassilise ja etnilise päritolu alusel aluslepingute ja põhiõiguste hartaga keelatud, on püsiva ebavõrdsusega võitlemiseks vaja meetmeid pidevalt täiendada ja ajakohastada. Mitmed EMNi liikmes- ja vaatlajariigid algatasid 2024. aastal sisserändajatele suunatud diskrimineerimisvastaseid meetmeid alates teadlikkuse tõstmisest kuni riiklike tegevusplaanideni.

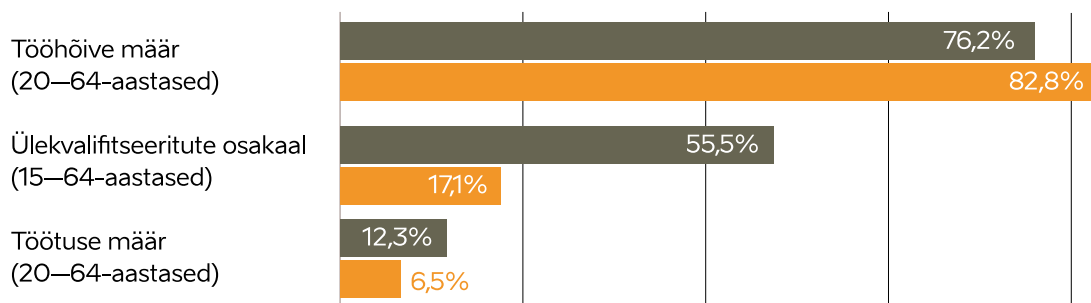
Saksamaal toimus kaks rassismivastast suurüritust, millest üks oli keskendunud rassismi-temaatikale koolides. Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM) käivitas Bulgarias viieaastase projekti kolmandate riikide kodanike suunalise sallivuse ja solidaarsuse suurendamiseks. Projektiga soovitakse tõsta teadlikkust mitmekultuurilisusest ja haavatavatest sihtgruppidest, tuues avalikkuse ette näiteks rändetaustaga saatjata alaealiste, inimkaubanduse ohvrite ja puuetega inimeste isiklike lugusid ja läbielamisi.

6.3 Tegevussuunad Eestis

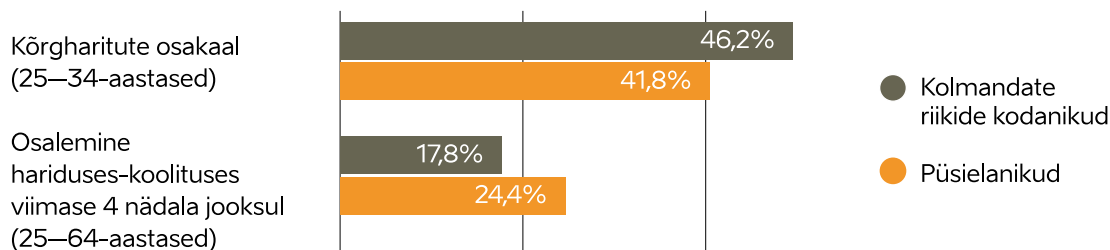
Nagu ka teistes ELi riikides, näitavad kolmandate riikide kodanike kohanemist puudutavad andmed, et Eestis jäävad sisserändajate osalemisnäitajad tööturul, hariduses ja sotsiaalses kaasatuses enamasti märkimisväärselt alla põhirahvastiku omadele. Need erinevused ei ole võrreldes 2023. aastaga oluliselt muutunud. Kolmandate riikide kodanike tööhõive määr oli 2024. aastal 76,2% ning Eesti püsielanike tööhõive määr 82,8%, mis annab 6,6-protsendipunktilise erinevuse. Kolmandate riikide kodanike seas oli ka oluliselt rohkem

töötuid (12,3%) kui püsielanike seas (6,5%). Vaesus- ja sotsiaalse tõrjutuse riskiga isikute osakaal oli kolmandate riikide kodanike seas oluliselt kõrgem (34,0%) kui Eesti püsielanike seas (21,9%). Võrreldes püsielanikega oli kolmandate riikide kodanike seas ka oluliselt rohkem inimesi, kes töötasid ametikohtadel, mille jaoks nad olid üle kvalifitseeritud (55,5% vs 17,1%). Võrreldes 2023. aastaga on aga kõrgharitute osakaal kolmandate riikide kodanike hulgas langenud (51,7% vs 46,2%), olles samal ajal jätkuvalt kõrgem kui püsielanike puhul (41,8%).

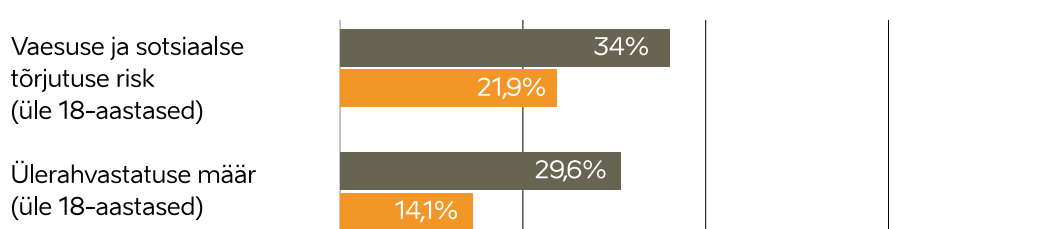
Töölane lõimumine

Hariduslane lõimumine

Sotsiaalne kaasatus

Joonis 17. Lõimumise näitajad Eestis, 2024. Allikas: Eurostat, edat_lfs_9911, trng_lfs_12, lfsa_ergan, lfsa_eoqgan, lfsa_urgan, ilc_peps05n, ilc_lvho15 (07.07.2025)

2024. aastal mõjutasid Eesti ühiskonna sidusust kõige enam Venemaa jätkuv täiemahuline sõda Ukrainas ja eestikeelsele haridusele üleminek. Märkimisväärset ühiskondlikku mõju avaldasid ka arutelud kahe eelnõu üle: kolmandate riikide kodanike ja määratlemata kodakondsusega isikute valimisõiguse piiramine ja Eesti Õigeusu Kiriku eraldamine Moskva Patriarhaadist. Avalikku meelsust mõjutasid lisaks ka üldine sotsiaalmajanduslik toimetulek, sealhulgas elukalliduse tõus, uute maksude kehtestamine ja püsiv inflatsioon.

Eestis toimus kohanemise ja lõimumise valdkonnas 2024. aastal mitmeid arenguid ja algatusi. 16. detsembril allkirjastas kultuuriminister käskkirja, millega loodi projekt „Lõimumist edendavate kogukondlike tegevuste toetamine“. Projekti eesmärk on suurendada uussisserändajate, eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate osalemist kogukondlikes tegevustes. Projekti kogueelarve on 5,2 miljonit eurot, millest Euroopa Sotsiaalfondi osa on 70% ja riiklik kaasfinantseering Kultuuriministeerumi kaudu 30%. Projekt on osa Sidusa Eesti arengukava 2021–2030¹⁵⁶ eesmärkide täitmisest, milleks on kaasava ühiskonna loomine, kus kõik inimesed — sõltumata emakeelest, kultuurist või elukohast — tunnevad ühtekuuluvust ja väärtustavad Eesti riiki.

Kultuuriministeeriumi eestvedamisel täiendati 2024. aastal kohanemisprogrammi määrust¹⁵⁷ alljärgnevalt.

- Rahvusvahelise kaitse saanud Ukraina kodanikele töötati välja kohanemiskoolituse ühepäevane lühiformaat alternatiiviks neljapäevasele koolitusele, sest praktika näitas, et Ukrainast Eestisse saabunud inimesed ei vaja neljapäevast koolitust.
- Kui varasemalt olid kohanemisprogrammis eesti keele kursused B1 tasemel ligipääsetavad vaid rahvusvahelise kaitse saajatele, siis alates 2024. aastast on ka tavarände korras Eestisse elama asunud inimestel võimalik kohanemisprogrammi raames õppida eesti keelt kuni B1 tasemeni.
- 2024. aastal lisati määrusesse võimalus läbida kohanemisprogrammi koolitusmoodulid iseseisvalt e-õppena.

Integratsiooni Sihtasutuse korraldatavasse riiklikku kohanemisprogrammi *Settle in Estonia*¹⁵⁸ lisati lähtuvalt praktilisest vajadusest ajutise kaitse saajatele võimalus õppida kohanemisprogrammi raames eesti keelt A2 ja B1 tasemel.

Riigiportaali eesti.ee juurde loodud sündmusteenust „Eestis kohanemine“¹⁵⁹ täiendati 2024. aastal veel kahe osateenusega: koolikoha leidmine ja perehüvitised. Sündmusteenust toetab Integratsiooni Sihtasutuse 2024. aastal avalikustatud praktilise juhendi „Kohanemise teekaart“ esmane versioon¹⁶⁰. Teekaart hõlmab 17 erinevat teemaplokki, toetamaks Eestisse saabuvate ja siin elavate uussisserändajate kohanemist. See annab ülevaate Eesti seadusandlusest, elukorraldusest ning vajalikest toimingutest. Materjalist leiab detailse info elukoha registreerimise ja leidmise, töötamise, ettevõtluse alustamise, maksustamise, tervishoiuteenuste, hariduse ja keeleõppe võimaluste kohta. Lisaks tutvustatakse sotsiaalseid toetusteenuseid, kultuuri ning ühiskonnas osalemise viise.

2022. aastast alates on Kultuuriministeeriumi partner Euroopa Sotsiaalfond+ toetatava

¹⁵⁶ Sidusa Eesti Arengukava 2021–2030. Kättesaadav: <https://kul.ee/siduseesti2030>

¹⁵⁷ Kohanemisprogrammi määrus. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/131052017004?leia-Kehtiv>

¹⁵⁸ INSA kohanemisprogramm *Settle in Estonia*. Kättesaadav: <https://integratsioon.ee/kohanemis-programm>

¹⁵⁹ Riigiportaal, Eestis kohanemine. Kättesaadav: <https://www.eesti.ee/syndmusteenused/et/ees-tis-kohanemine>

¹⁶⁰ INSA „Kohanemise teekaart“. Kättesaadav: <https://integratsioon.ee/kohanemise-teekaart>

tegevuse „Kohalike omavalitsuste toetamine lõimumise, sealhulgas kohanemise teenuste pakkumisel” elluviimisel Eesti Linnade ja Valdade Liit. Tegevuse eesmärk on kohaliku tasandi võimekuse tõstmine rände-, kohanemis- ja lõimumisteemadega tegelemisel.

Üheks olulisemaks arenguks lõimumise valdkonnas 2024. aastal võib pidada eestikeelsele haridusele ülemineku alustamist 1. ja 4. klassides ja lasteaedades. 2022. aastal otsustas Eesti valitsus minna üle eestikeelsele õppele¹⁶¹ eesmärgiga pakkuda kõigile Eesti lastele, olenemata emakeelest, võimalust omandada kvaliteetne eestikeelne haridus. Eestikeelne haridus toetab Eesti riigiidentiteedi kujunemist, suurendab ühiskonna sidusust ning vähendab nii hariduslikku kui ka sotsiaalmajanduslikku segregatsiooni. Üleminekusse investeerib riik kuni 2030. aastani ligi 500 miljonit eurot, mis on suurim haridusreform taasiseseisvunud Eestis.

- Edukaks üleminekuks eestikeelsele haridusele on oluline tagada eesti keele oskusega haridustöötajad. Õpetajaid, kes töötasid 2025. aasta alguses koolides ja pidid oma keeleoskuse viima B2 tasemelt C1 tasemele, oli kokku 285. B1 keeletaset oma- või õpetajaid, kes töötasid koolides tänu 2024. aasta suvel tehtud leevendusele, oli 261 ja nemad peavad oma keeleoskuse nõuetega vastavusse viima 1. augustiks 2025. Võrdluseks – 2022. aastal oli õpetajaid, kelle keeleoskus ei vastanud nõuetele, üle 1800. 2026. aasta 1. augustiks peavad oma keeleoskuse viima B2 tasemele lasteaedade abiõpetajad.
- 2024. aasta sügisel alustas üheksa kuud kestva arengu- ja toetusprogrammi kaks gruppi õpetajaid, kes õpetavad väikeklassis ja/või hariduslike erivajadustega õpilasi. Metoodilisi koolitusi plaanitakse pakkuda ka 2025. aastal.
- Üleminekut toetavad ja õpetajate nappust leevendavad ka värsked ülikoolilõpetajad. Huvi õpetajaks õppimise vastu üha kasvab, 2024. aastal esitati ülikoolide õpetajakoolituse õppekavadele sooviavaldusi tuhande võrra rohkem kui 2023. aastal. Riik andis nii 2023. kui 2024. aastal ülikoolidele lisaraha, et võtta vastu täiendavalt 445 õpetajaks õppijat. Kokku löid ülikoolid õpetajakoolituse valdkonnas riigi rahastuse toel üle 1500 õppekoha nii 2024. kui ka 2023. aastal.
- Jaanuarist maini osales 196 haridustöötajat Töötukassa ja 218 Eesti Keele Instituudi keelekursustel. Keelekursuseid B1, B2 ja C1 tasemetel pakuti ka koostöös Integratsiooni Sihtasutuse, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Keele Instituudi ja Töötukassaga Tallinnas, Kohtla-Järvel, Sillamäel ja Narvas. Lisaks avati 2024. aastal ELi struktuurifondide toel täiendavaid kursusi, mis võimaldavad lähiaastatel eesti keelt õppida vähemalt 2500 haridustöötajal.
- 1. septembril 2024 hakkas kehtima määruse „Keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja kord”¹⁶² uuendus, mille eesmärk on toetada mitte-eestikeelse emakeelega lapsi eestikeelsele haridusele üleminekul. Uuendatud määruses tuuakse välja, et emakeeleõpe ei peaks olema üles ehitatud võõrkeeleõpetuse põhimõtetel. Seetõttu pakutakse nüüd võimalust õppida emakeelt ja kultuuri alates teisest kooliastmest B-võõrkeele asemel.

¹⁶¹ Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (eestikeelsele õppele üleminek), vastu võetud 12.12.2022. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022008>

¹⁶² Uuendatud määrus „Keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja kord”. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/130082024008>

- Eestikeelsele haridusele ülemineku protsessis on oluline fookus Ida-Virumaal. Haridus- ja Teadusministeeriumi sõnul kulges möödunud aastal üleminek eestikeelsele haridusele Ida-Virumaal, nagu ka kogu Eestis, plaanipäraselt. Näiteks Ida-Virumaa koolides alustas 1. septembrist 2023 tööd üle 500 õpetaja, kellest umbes 330 liitus 2024. aasta suvel. Ülemineku toetamiseks sai 2024. aastal Ida-Virumaal palgatoetust 1225 õpetajat, tugispetsialisti ja koolijuhti.
- Haridus- ja Teadusministeerium töötab koostöös Eesti Keele Instituudiga välja koolijuhtide arenguprogrammi, mille eesmärk on toetada koolide üleminekut eestikeelsele õppele. Programm on suunatud nii täielikult kui osaliselt vene õppekeelega koolide juhtidele, sest juhtimiskvaliteet peab soodustama õpetajatel eesti keele õppes ja täiendkoolitustel osalemist.

2024. aastal avaldati järjekorras 9. Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu tulemused¹⁶³. Uuring analüüsis Eesti ühiskonna kohanemis- ja lõimumisprotsesse, et mõista kultuuriliselt mitmekesise Eesti arengut, selle iseärasusi ja väljakutseid. Uuring koosnes püsielanikkonna kvantitatiivuuringust, uussissereändajate kvantitatiivuuringust ja kvalitatiivsest meediauuringust, kus käsitleti seda, kuidas on Venemaa sõda Ukrainas mõjutanud meediavalikuid.

Eesti ühiskonna 2023. aasta lõimumismonitooringu tulemuste võrdlus varasemate monitooringutega näitab pikemas perspektiivis, et lõimumisprotsess on viimase viieteistkümne aastaga saavutanud märkimisväärsed tulemusi muust rahvusest, sh vene emakeelega Eesti elanike sulandumisel Eesti ühiskonda. 2023. aastal läbi viidud küsitlus kinnitab, et aktiivse eesti keele oskusega muust rahvusest inimeste osa on viimase aastakümne jooksul pidevalt tõusnud ning jõudnud 46%-ni, samas kui keelt üldse mitte valdavate inimeste osakaal on langenud 20%lt 4%-le. 2023 aastal alustatud üleminek täielikult eestikeelsele haridusele peaks seda protsessi lähiaastatel veelgi hoogustama. Suurimaks barjääriks lõimumisprotsessi edenemisele on Ukraina sõja mõjul veelgi süvenenud usaldamatus eestlaste ja venekeelse elanikkonna vahel, mis väljendub ühelt poolt enam kui poole eestlaste soovimatuses kaasata muust rahvusest kodanikke Eesti ühiskonna juhtimisse ning teisalt venekeelse elanikkonna jätkuvalt madalamas usalduses Eesti riigi ja tema institutsioonide suhtes. Venemaa agressioon Ukraina vastu mõjutas oluliselt lõimumismonitooringu konteksti, lisades senistele käsitlustele julgeoleku perspektiivi. Eesti elanikud on laialdaselt nõus väitega, et sõda on lõhkunud kogu turvalise maailma, milles me seni oleme elanud. Uuring näitas, et sõjaolukorras on muust rahvusest elanike inforuumis vähenenud Venemaa kanalite usaldusvärsus ja suurenenud Eesti meedia, sh Eesti riigi poolt toetatava venekeelse meedia roll.

Šveitsi-Eesti koostööprogrammi raames toetatakse aastatel 2024–2028 sotsiaalse kaasatuse suurendamist Eestis kokku pea 23 miljoni euroga¹⁶⁴. Sotsiaalse kaasatuse programmi viivad Kultuuriministeeriumi juhtimisel ellu Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Siseministeerium. Kultuuriministeeriumi tegevused toetusmeetmes puudutavad kultuurilist ja keelelist lõimumist. Šveitsi toega valmistatakse ette lõimumisvaldkonna digipööret, kaasatakse vabatahtlikke lõimumisvaldkonna tegevustesse ning

¹⁶³ Kultuuriministeeriumi koduleht, Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu tulemused. Kättesaadav: <https://www.kul.ee/EIM2023>

¹⁶⁴ Šveitsi-Eesti koostööprogramm. Kättesaadav <https://www.kul.ee/uudised/sveitsi-eesti-koostoop-programm-koos-sidusama-uhiskonna-poole>

arendatakse kohanemise, sh keeleõppe nõustamisteenust. Samuti tutvustatakse Eesti kultuuriruumi ning luuakse meediapädevuse programm. Šveitsi-Eesti koostööprogrammi avaüritus toimus oktoobrikuus Narvas.

Integratsiooni Sihtasutus vedas 2024. aastal eest kultuuririkkuse teema-aastat¹⁶⁵, mille eesmärk oli väärtustada ja nähtavaks teha Eesti kultuurilist mitmekesisust ning tugevdada erinevate kogukondade vahelist sidusust. Kultuuririkkuse teema-aasta tegevused toimusid üle Eesti ning koostööpartneriteks olid Kultuuriministeerium, Kultuurkapital, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Eestimaa Rahvuste Ühendus, SA Liikumisharrastuse Kompetentsikeskus ning arvukad kohalikud omavalitsused, kultuuriseltsid ja muuseumid.

Juba viiendat hooaega korraldas Integratsiooni Sihtasutus 2024. aastal Keelesõbra programmi¹⁶⁶, mis toob kokku täisealised eesti keele harjutamise võimalusest huvitatud keeleõppijad ja mentorid, kelle jaoks eesti keel on emakeel või kes räägib eesti keeles sama hästi kui oma emakeeles. Viie aasta jooksul on programmist osa võtnud kokku 5365 keelesõpra. Lisaks riikliku kohanemisprogrammi *Settle in Estonia* eesti keele kursustele toimusid 2024. aastal erinevatele sihtgruppidele suunatud keeleõpet toetavad laagrid, haridusprogrammid, õppereisid ja keelekohvikud. Näiteks Eesti Vabaõhumuuseum ja Tartu Ülikooli muuseum korraldasid lisaks veel mitmele muuseumile regulaarseid kultuuririkkuse haridusprogramme, mis olid mõeldud vähese keeleoskusega täiskasvanutele eesti keele õppe toetamiseks ja praktiseerimiseks¹⁶⁷. Lisaks korraldas Eesti Rahva Muuseum koostöös INSAga keele- ja kultuurikursused Tartus, Tallinnas, Pärnus ja Narvas¹⁶⁸. Erinevatel keeletasemel inimestele korraldas INSA Saaremaal kuus eesti keele laagrit¹⁶⁹ ja 19 tasuta keeleõppereisi¹⁷⁰ Eesti erinevatesse paikadesse, sealhulgas Ida-Virumaale ja Peipsi äärde.

¹⁶⁵ Kultuuririkkuse teema-aasta. Kättesaadav <https://www.integratsioon.ee/teema-aasta>

¹⁶⁶ INSA Keelesõbra programm. Kättesaadav <https://www.integratsioon.ee/keelesober/keeleeoppijale>

¹⁶⁷ Muuseumide keeleõppe haridusprogrammid. Kättesaadav <https://www.integratsioon.ee/muuseumi-haridusprogrammid>

¹⁶⁸ Eesti Rahva Muuseumi ja INSA keele- ja kultuurikursused. Kättesaadav <https://www.integratsioon.ee/kutsume-koos-est-rahva-muuseumiga-keelt-ja-kultuuri-avastama>

¹⁶⁹ INSA suvised keelelaagrid. Kättesaadav <https://www.integratsioon.ee/suvised-keelesaagrid>

¹⁷⁰ INSA keeleõppereisid üle Eesti. Kättesaadav <https://www.integratsioon.ee/oppereisid-keeleeoppijaille-tallinnast-ule-est>

Lõimumise edendamine Ida-Virumaal

Mitmed lõimumise valdkonna algatused olid suunatud erinevate sihtrühmade sidususele just Ida-Virumaal, mis on etniliselt ja keeleliselt väga segregeeritud piirkond. Statistikaamet andmetel oli 2024. aasta 1. jaanuari seisuga ligi 80% Ida-Virumaal elavatest inimestest muust rahvusest kui eestlased (võrreldes riigi keskmise ligi 32%-ga).

- Mais kuulutati välja taotlusvoor Ida-Virumaal ettevõtlust edendavate spordi- ja kultuuriürituste korraldamiseks. Taotlusvoorst sooviti toetada kultuuri- ja spordisündmusi, mis ühest küljest mitmekesistavad ja tugevdavad kultuuriruumi, kuid teisalt muudavad piirkonna turistidele atraktiivsemaks. Toetust said muuhulgas erinevad spordiüritused, toidu- ja saunakultuuriga seonduvad üritused ja muusikasündmused. Taotlusvooru eelarve oli 400 000 eurot.
- 2024. aastal toimus ürituste sarjana XI Ida-Virumaa kultuurifoorum Narvas, Kohtla-Järvel ja Kiviõlis. Kultuurifoorumi eesmärk on edendada erinevate partneritega koostööd kultuuri, hariduse, lõimumise ja piirkondliku arengu valdkondades.
- 2024. aasta juulis allkirjastas haridus- ja teadusminister käskkirja, millega saab Ida-Virumaa lähiaastatel kuus kaasaegset koolimaja. Ida-Virumaast saab investeringutoetuse abil esimene maakond, kus kogu koolivõrk on korrastatud. Kaasaegne ja motiveeriv õpikeskkond toetab nii kvaliteetse hariduse pakkumist kui ka eestikeelsele õppele üleminekut.
- Narva Linnavolikogu määruse alusel avati 2024. aastal mitu alustavate ettevõtjate taotlusvooru, et edendada Narva linnas ettevõtlust ja suurendada väikeettevõtjate konkurentsivõimet.
- Novembris alustas Ida-Viru Ettevõtluskeskus koostöös Integratsiooni Sihtasutusega Kodanikuakadeemia projekti, mille eesmärk on suurendada Ida-Virumaa ja Harjumaal eri keele- ja kultuuritaustaga täiskasvanute kodanikuteadlikkust ja aktiivsust. Akadeemia keskendub kolmele olulisele teemale: Eesti mitmekesisus, kodanikuelu ning kogukondade panus ja turvalisus.
- Projekti „Lõimumist edendavate kogukondlike tegevuste toetamine“ raames alustas Integratsiooni Sihtasutus Ida-Virumaal erinevate tegevuste planeerimist kuni 2029 (mh tegevused riiklikult oluliste tähtpäevade tähistamiseks).

7.

Kodakondsus ja kodakondsusetus

7.1 Tegevussuunad ELis

2023. aastal¹⁷¹ anti Eurostati andmetel Euroopa Liidu liikmesriikides kodakondsus 1 053 440 kolmanda riigi kodanikule. Kõige rohkem oli uue kodakondsuse andmist Hispaanias (240 208, 22,8% kogu EList), Itaalias (213 567, 20,3% kogu EList), Saksamaal (199 790, 19% kogu EList), Prantsusmaal (97 288, 9,2% kogu EList) ja Rootsis (67 789, 6,4% kogu EList). Eurostati andmetel oli 2023. aastal ELis ja Norras kodakondsuse saajate seas kõige rohkem Süüria (116 623), Maroko (106 568) ja Albaania (44 469) kodanikke¹⁷². 2022. aasta kodakondsuse andmetega võrreldes toimus suurim kasv Iirimaa (+34%), Eestis (+33%) ja Hispaanias (+32%) ning langus Leedus (-357%), Bulgaarias (-124%) ja Taanis (-53%)¹⁷³.

Tabel 11. Kodakondsuse saajate TOP 5 eelmised kodakondsused enim kodakondsust andnud liikmesriikide lõikes (Allikas: Eurostat. Statistics explained, 19.02.2025¹⁷⁴).

Eelmine kodakondsus		Uue kodakondsuse andnud peamised liikmesriigid		
		I	II	III
I	Süüria	Saksamaa	Holland	Rootsi
II	Maroko	Hispaania	Itaalia	Prantsusmaa
III	Albaania	Itaalia	Kreeka	Rootsi
IV	Rumeenia	Itaalia	Saksamaa	Hispaania
V	Venetsueela	Hispaania	Itaalia	Portugal

2024. aastal teatasid 14 EMNi liikmes- ja vaatlajariiki kodakondsust ja kodakondsusetust käsitlevatest õigus- ja poliitikaarengutest.¹⁷⁵ Olulisteks suundumusteks olid riiklikud meetmed kodakondsuse omandamise nõuete karmistamiseks,¹⁷⁶ mida valitsused põhjendasid riikliku julgeoleku ja avaliku korra kaitse tugevdamise ning lõimumisstandardite tõhustamise vajadusega. Näiteks keskendusid Moldova reformid sellele, et takistada kodakondsuse omandamist isikutel, kes kujutavad ohtu avalikule korrale. Rootsi kehtestas range- mad tingimused kodakondsuse omandamiseks teavitamise teel. Üle 15-aastased isikud, keda kahtlustatakse või on süüdi mõistetud teatud kuritegudes, kujutavad ohtu riiklikule julgeolekule või avalikule ohutusele või kellel on sidemeid teatud rühmituste ja organisatsioonidega, ei ole teavitamise teel kodakondsuse omandamiseks kõlblikud. Portugal seevastu karmistas hindamiskriteeriume taotleja seotuse kohta rahvusliku kogukonnaga. Nüüd eeldab seotuse tõendamise lisaks lõimumise tõendamisele ka vägivallakuritegudes mitteosalemise tõendamist.

¹⁷¹ Kuna Eurostat avaldab kodakondsuse andmestiku üheaastase viibega, on statistika toodud 2023. aasta seisuga.

¹⁷² Allikas: Eurostat (migr_acq), väljavõtte aeg: 10.06.2025

¹⁷³ Allikas: Eurostat (migr_acq), väljavõtte aeg: 15.07.2025

¹⁷⁴ Eurostat, leitav: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Acquisition_of_citizenship_statistics#Acquisition_of_citizenship_by_group_of_previous_citizenship

¹⁷⁵ AT, BE, CY, FI, FR, DE, IE, IT, LU, PT, SE ja GE, MD, UA.

¹⁷⁶ FI, FR, IT, PT, SE ja MD.

Teisalt võtsid mõned EMNi liikmes- ja vaatlajariigid vastu reforme, millega tugevdati menetluslikke tagatise¹⁷⁷ või leevendati kodakondsuse omandamise nõudeid,¹⁷⁸ et parandada juurdepääsu ja lihtsustada menetlusi, tutvustades elektroonilisi võimalusi. Gruusia lihtsustas naturalisatsiooni korras kodakondsust taotlevate isikute menetlust. Muudatuste kohaselt võivad kandidaadid sooritada nõutud eksamid enne kodakondsuse taotluse ametlikku esitamist. Eksami sooritamine toimub nüüd elektrooniliselt spetsiaalse portaali kaudu. Saksamaal hõlmas üks olulisemaid muudatusi mitmik kodakondsuse lubamist, mis kaotab varasema nõude loovutada naturalisatsiooni korral varasem kodakondsus. Lisaks vähendati naturalisatsiooniks nõutavat elamisperioodi kaheksalt aastalt viiele.

Ukraina – kodakondsuse omandamise lihtsustamine riigikaitsele kaasa aitavatele isikutele

Ukraina võttis vastu õigusreformid, et toetada riiki kaitsvaid isikuid, lihtsustades kodakondsuse omandamist neil, kes panustavad riigikaitsele. 2024. aasta novembris jõustunud seadus nr 3897-IX lihtsustas menetlust välismaalaste ja kodakondsuseta isikute korral, kes osalevad Ukraina territoriaalse terviklikkuse kaitsmisel, samuti nende pereliikmetele. Venemaa ja Valgevene kodanikud peavad Ukraina kodakondsuse taotlemisel oma algsest kodakondsusest loobuma.

Kodakondsusetuse valdkonnas olid riiklike poliitikate muudatused suunatud kodakondsuseta isikute tuvastamise ja tunnustamise haldusmenetluste täiustamisele.¹⁷⁹ Nende muudatuste peamiseks tõukejõududeks olid valitsusprogrammid¹⁸⁰ ja rahvusvahelised kohustused.¹⁸¹

Kodakondsusetuse õigusliku reguleerimise osas keskendusid Soome reformid kodakondsuseta isikute juurdepääsu hõlbustamisele kodakondsusele. Alates 1. oktoobrist 2024 menetletakse kodakondsuseta isikute kodakondsustaotlusi kiireloomuliselt, kusjuures otsus tuleb teha ühe aasta jooksul. Samuti muutis Soome oma kodakondsusseadust, viies kodakondsuseta isiku määratluse vastavusse 1954. aasta ÜRO kodakondsuseta isikute staatust käsitleva konventsiooniga.

Ka Moldova näitas oma pühendumust kodakondsusetuse probleemiga tegelemisele, liitudes 2024. aasta oktoobris ülemaailmse kodakondsusetuse kaotamise alliansiga. Ukraina ajakohastas oma õigusraamistikku 10. oktoobril 2024, viies kodakondsuseta isikute staatuse tunnustamise menetluse vastavusse Ukraina haldusmenetluse seadusega. Need muudatused soodustasid järjepidevust rändega seotud juhtumite halduspraktikates ning tegid kodakondsuseta taotlejate jaoks menetluse selgemaks.

¹⁷⁷ IE

¹⁷⁸ BE, CY, DE, ja GE, UA.

¹⁷⁹ FI, PT, ja UA, MD.

¹⁸⁰ FI

¹⁸¹ MD

Samuti kavandati täiustusi kodakondsusetuse tuvastamise ja määramise protseduurides, kehtestades selleks spetsiaalsed menetlused. Portugal esitas 18. detsembril 2024 seadusandliku ettepaneku, millega reguleeritakse kodakondsuseta isikute staatust. Ettepanek näeb ette uued kodakondsusetuse määramise menetlused ning erimenetluse, mille kaudu saavad kodakondsuseta isikud taotleda Portugali kodakondsust.

UNHCR: „Globaalsed trendid: sunniviisiline ümberasustamine 2025“¹⁸²

ÜRO Pagulasameti (UNHCR) andmetel oli 2024. aasta lõpuks maailmas hinnanguliselt 4,4 miljonit kodakondsuseta inimest, sh määratlemata kodakondsusega isikud. Tegelik arv võib olla aga veel suurem, kuna kõik riigid kõnealuseid numbreid ei kogu ega avalda. 2024. aastal sai kodakondsuse (või nende kodakondsust tunnustati) 47 200 kodakondsuseta isikut 32-s riigis, mis on 47% enam kui 2023. aastal.

2024. aasta oktoobris algatas UNHCR ülemaailmse alliansi eesmärgiga panna kiirendatud korras töösse meetmed kodakondsusetuse lõpetamiseks¹⁸³. 2025. aasta maiks kuulus loodud liitu juba 141 riiki ja organisatsiooni, sealhulgas valitsusasutused, valitsustevahelised ja kodanikuühiskonna organisatsioonid, ÜRO asutused, kodakondsuseta inimeste juhitud ja usupõhised organisatsioonid, teadusasutused ning teised sidusrühmad.

Alliansi temaatilistes töörühmades käsitletakse teemasid nagu laste kodakondsusetus, diskrimineerimise esinemine kodakondsusseadustes ja poliitikates ning kodakondsuseta inimeste õiguste kaitse.

2024. aastal viisid mitmed maailma riigid sisse muudatusi kodakondsusetuse lõpetamiseks. Tais kiitis valitsus heaks resolutsiooni kiirendamiseks alalise elamisloa ja kodakondsuse andmise võimalusi ligi poolele miljonile registreeritud kodakondsuseta inimesele. Turkmenistan teatas, et viimased 1100 kodakondsuseta inimest on naturalisatsiooni korras saanud riigi kodakondsuse. Iraagi valitsuse uus direktiiv lihtsustab Faili kurdide kodakondsuse kinnitamist, eemaldades sellega olulised juriidilised ja halduslikud takistused. Individuaalsete riikide kõrval on olulised ka regionaalsed algatused kodakondsusetuse lõpetamiseks, näiteks Ladina-Ameerikas ja Kariibidel¹⁸⁴ ning Aafrikas¹⁸⁵.

Kõigil juhtudel toetub poliitiline tahe kvaliteetsele ja usaldusväärsele andmestikule kodakondsusetuse kohta.

¹⁸² UNHCR (2025), Globaalsed trendid: sunniviisiline ümberasustamine 2024. Kättesaadav: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

¹⁸³ UNHCR "Global Alliance to End Statelessness". Kättesaadav: <https://statelessnessalliance.org/>

¹⁸⁴ Cartagena+40: Tšiili deklaratsioon ja tegevuskava aastateks 2024-2034. Kättesaadav: https://www.acnur.org/sites/default/files/2024-12/Chile_Declaration_and_Plan_of_Action_ENG.pdf

¹⁸⁵ Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta protokoll seoses kodakondsusetuse kaotamisega Aafrikas. Kättesaadav: <https://www.refworld.org/legal/agreements/au/2024/en/150097>

Muudatusi tehti ka seoses elamislubade väljaandmise ja kodakondsuseta isikutele antavate õigustega. Belgia kehtestas uue haldusmenetluse elamislubade andmiseks kodakondsuseta alusel. See reform käsitles seadusandlikke puudujääke, millele osutas konsultatsioonikohus aastatel 2009 ja 2012.

7.2 Tegevussuunad Eestis

2024. aastal esitati 1085 taotlust Eesti kodakondsuse saamiseks, mis on 216 taotluse võrra vähem kui 2023. aastal. Taotlejatest olid 53% naised ja 47% mehed. Naturalisatsiooni korras anti 2024. aastal Eesti kodakondsus 751-le inimesele, mis on võrreldes 2023. aastaga 319 inimest vähem ehk -30%. Naturalisatsiooni korras kodakondsuse saanutest 54% olid naised ja 46% mehed. 2024. aastal naturaliseeritud isikutest oli 409-l eelnevalt määratlemata kodakondsus (54%), 200-l Venemaa (26%), 21-l Pakistani (2,7%) , 20-l Ukraina (2,6%) ja 20-l Valgevene kodakondsus (2,6%).

Tabel 12. Eesti kodakondsuse taotlejate ja saajate arv, 2020–2024
(Allikad: PPA ja Siseministeerium)

	2020	2021	2022	2023	2024
Taotluste arv	938	857	1313	1311	1095
Saajate arv	763	992	804	1070	751

Eesti kodakondsust taotlevate ja saavate Vene kodanike arv langes 2024. aastal täiema-hulise Ukraina sõja eelse suurusjärguni. Kui 2023. aastal oli Eesti kodakondsuse saanud Vene kodanikke 467, siis 2024. aastal oli neid 200 (-57%). Venemaal võeti 2023. aasta lõpus vastu uus kodakondsusseadus, kuid kuna sellel puudusid rakendusaktid, ilmnedid probleemid Vene kodakondsusest loobumisega. Siseministeeriumi andmetel ei olnud aga 2024. aasta lõpus enam alust väita, et Eestis elavatel Vene kodanikel ei ole võimalik Venemaa vastuseisu tõttu Vene kodakondsusest vabaneda¹⁸⁶.

Määratlemata kodakondsusega isikute osatähtsus Eestis on ajapikku vähenenud. Vähenemise taga on kas isiku surm (antud grupp muutub aina eakamaks ning uusi määratlemata kodakondsusega isikuid lisandub väga vähe) või Eesti/mõne teise riigi kodakondsuse omandamine. Kui pärast taasiseseisvumist moodustasid määratlemata kodakondsusega isikud kogurahvastikust 32% (494 000), siis 2024. aastaks on nende osakaal vähenenud 4,5%-ni rahvastikust (60 857). Määratlemata kodakondsusega isikud on isikud, kes on asunud Eestisse elama enne 1. juulit 1990 ja elavad jätkuvalt Eestis.

¹⁸⁶ Postimees (2024), Ministeerium: Vene kodakondsusest vabanemise võimatusest ei saa enam rääkida. Kättesaadav: <https://www.postimees.ee/8144221/ministeerium-vene-kodakondsusest-vabanemise-voimatusest-ei-saa-enam-raakida>

Tabel 13. Määratlemata kodakondsusega isikute arv ja osakaal rahvastikust, 2020–2024
(Allikad: PPA ja Statistikaamet)

	2020	2021	2022	2023	2024
Määratlemata kodakondsusega isikute arv	69993	66682	64584	62647	60857
Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal rahvastikust	5,4%	5,2%	5%	4,7%	4,5%

2024. aastal toimus avalik debatt teemal, kas Eestis elavatel agressorriike toetavate riikide kodanikel peaks säilima õigus hääletada kohalikel valimistel. Arutelu pälvis suurt tähelepanu nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt, keskendudes eelkõige riikliku julgeoleku küsimustele.

Piirangute pooldajad väitsid, et vaenulikele režiimide kodanikele loa andmine kohalikes demokraatlikes protsessides osalemiseks võib kujutada endast julgeolekuriski. Samas tõid kriitikud välja, et hääleõiguse äravõtmine hästi kohanenud elanikelt võib kahjustada sotsiaalset sidusust.

Riigikogu võttis 26. märtsil 2025 vastu Eesti põhiseadust muutva seaduse, millega tunnistatakse kohalikel valimistel kehtetuks Eestis elavate kolmandate riikide kodanike, sh Venemaa ja Valgevene kodanike ja alates 2029. aastast ka määratlemata kodakondsusega isikute valimisõigus. President kuulutas seaduse ametlikult välja 2025. aasta aprillis¹⁸⁷.

¹⁸⁷ ERR (2025), Riigikogu muutis põhiseadust: Vene ja Valgevene kodanike hääleõigus kaob. Kättesaadav: <https://www.err.ee/1609644758/riigikogu-muutis-pohiseadust-vene-ja-valgevene-kodanike-valimisoigus-kaob>

8.

Ebaseaduslik
ränne

Sisserändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu võitlemine oli sarnaselt eelnevale aastale ELi ja selle liikmesriikide peamiseks prioriteediks, samuti peeti oluliseks võitlust inimsugeldajate võrgustike vastu, smugeldajate tegevusviisidele reageerimist ning võltsitud dokumentide kasutamise avastamise suutlikkuse tõstmist.

ELi tasandil oli olulisimaks ebaseadusliku rände kontekstis Euroopa varjupaiga- ja rändehalduse reformi vastuvõtmine, mille keskseks osaks on ebaseadusliku sisserände tõkestamine ja inimsugeldamise vastu võitlemine.

Liikmesriikidest näiteks Soome ja Poola rakendasid erimeetmeid, et reageerida Venemaa ja Valgevene poolt idapiiril toimuva rände instrumentaliseerimise ohule. Ebaseadusliku rände ennetamise ja tõkestamise vajadus viis mitmel juhul ka suurendatud koostööni kolmandate riikidega. Ebaseadusliku riigis viibimise ennetamiseks võeti kasutusele uued meetodid näiteks viisade (nt töö- ja õpiviisade) väärkasutamise vastu võitlemiseks. ELi liikmesriigid püüdsid samuti paremini tõkestada ebaseaduslikult riigis viibivate isikute töölevõtmist, suurendades asutustevahelist koostööd või karmistades olemasolevaid tööandjate vastutust käsitlevaid sanktsioone.

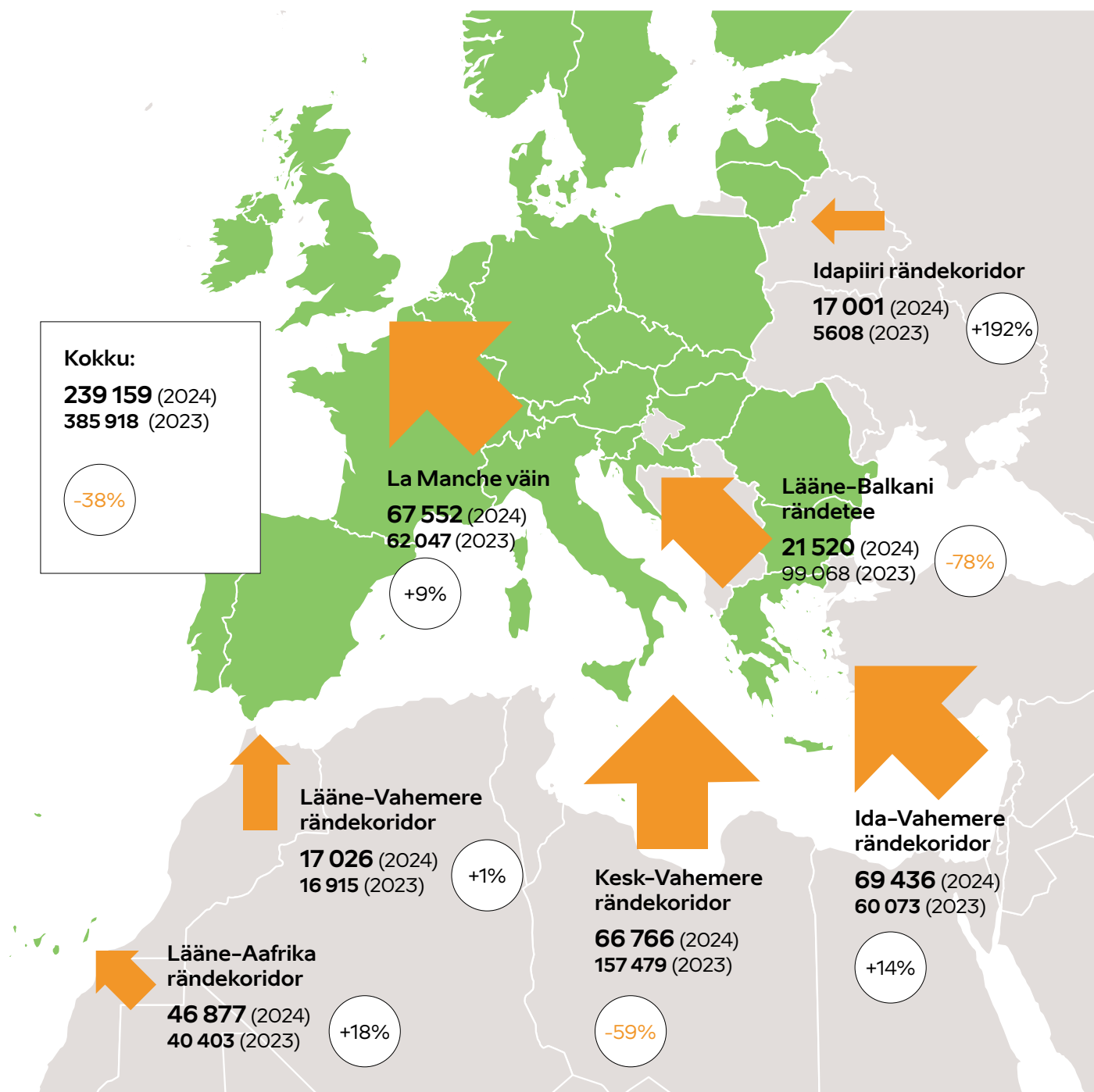
8.1 Ebaseaduslik ränne arvudes

Ebaseaduslikud piiriületused

Frontexi andmed¹⁸⁸ näitavad, et 2024. aastal vähenes ELi sisenevate ebaseaduslike piiriületuste arv märkimisväärselt, 38% ehk avastati veidi üle 239 000 ebaseadusliku rände juhtumi, mis on madalaim tase alates 2021. aastast, mil rännet mõjutas endiselt COVID-pandeemia. Hoolimata jätkuvast rändesurvest ELi suunal, peegeldab ebaseaduslike piiriületuste langus eeskätt edusammudele piirikontrollis ning koostöös kolmandate riikidega sisserände haldamisel. Koguarvu vähenemine tulenes peamiselt Vahemere keskosa marsruudi kaudu saabunute arvu vähenemisest 59% ning Lääne-Balkani marsruudil tuvastatud juhtumite vähenemisest 78% võrra. Ebaseaduslikus rändes olid 2024. aastal kolm peamist kodakondsust jätkuvalt Süüria, Afganistan ja Mali, mis moodustasid umbes kolmandiku kõigist ebaseaduslikest sisserändajatest.

Demograafilises võrdluses nähtub, et naiste osakaal avastatud ebaseaduslike sisserändajate hulgas püsis veidi üle 10%. Märkimisväärne on, et 62% kõigist ELi piiridele saabunud naistest sisenes Vahemere idaosa kaudu, mis näitab, et muid rändeteid peetakse märksa ohtlikumaks. Naistest moodustavad enamuse Afganistani ja Süüria kodanikud. Alaealiste osakaal ebaseaduslike sisserändajate hulgas kasvas eelmisel aastal 16%-ni, võrreldes 13%-ga 2023. aastal.

¹⁸⁸ Frontex uudis. Leitav siit: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-border-crossings-into-eu-drop-sharply-in-2024-oqpweX>

Joonis 18. Ebaseaduslikud piiriületused Euroopa Liidu välispiiril, 2024

Allikas: Frontex uudiskiri ¹⁸⁹

Kuigi 2024. aasta ebaseadusliku rände statistika näitab positiivset suunda, mis osaliselt tuleneb ELi ja kolmandate riikide, eriti Tuneesia ja Liibüaga, kahepoolsest koostööst (mis on aga suuresti sõltuvad ELi rahasüstidest, üle 150 miljoni euro, et tugevdada nende riikide rannikuvalvet ja suurendada jõupingutusi sisserändajate ja salakaubaveo vastu), jääb ebaseaduslik ränne endiselt aktuaalseks probleemiks. Salakaubaveo võrgustikud koha-

¹⁸⁹ Frontex uudis, Leitav siit: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-border-crossings-into-eu-drop-sharply-in-2024-oqpweX>

nevad uute oludega ja rändevood võivad kiiresti muutuda. Salakaubavedajate vägivald Lääne-Balkani marsruudil on suurenenud ning kasvav ebastabiilsus sellistes piirkondades nagu Saheli piirkond viib rännet jätkuvalt Euroopa suunas.¹⁹⁰

2024. aastal kehtestati Schengeni alal ajutiselt oluliselt ulatuslikumalt ajutist piirikontrolli, mida riigid on põhjendanud peamiselt tõsise ohuga avalikule korrale ja sisejulgeolekule. Seoses sellega vähenes Frontexi andmetel teisese rände juhtumite arv jaanuarist kuni novembrini 2024. aastal võrreldes 2023. aasta sama perioodiga 46%. Kokku tuvastati 2024. aastal ELis 220 136 teiseses rändes isikut. Teisese rände vähenemine on mõningal määral seotud ka ebaseadusliku sisserände arvu vähenemisega välispiiridel.¹⁹¹

Ebaseaduslikud rändeteed

Vahemere keskosa rändetee

Ebaseadusliku rände ületamised vähenesid 59%, kuna Tuneesias ja Liibüast rändajate arv vähenes. Hoolimata märkimisväärselt vähenemisest oli selle marsruudi osakaal siiski umbes 67 000 ületamist, mis on kõigi marsruutide seas teisel kohal. Bangladeshis kodanikud, süürlased ja tuneeslased olid peamised rahvused, mis moodustasid umbes poole kõigist tuvastatud liikumistest.

Lääne-Balkani rändetee

Ebaseaduslikus rändes toimus järsk langus, 78%, mis järgnes piirkondlike riikide jõulistele jõupingutustele, et peatada ebaseaduslike sisserändajate voolu. Piirkonna riigid leevendasid tõhusalt rändevoo tugevdatud kontrollide abil. Samas hoidis suurenenud vägivald salakaubaveo rühmade vahelistes territoriaalsetes vaidlustes sisserändajaid sellest marsruudist eemale. Toimus osaline marsruudi muutumine, kus Bosnia ja Hertsegoviina osalus piirkonnas kasvas võrreldes varasemaga. Üle kahe kolmandiku kõigist tuvastatud rändajatest sellel rändeteel olid Süüria, Türgi või Afganistani kodakondsusega.

Vahemere idaosa rändetee

Avastatud sisserändajate arv kasvas 14%, 69 400-ni juhtumini, mis tulenes uutest rändekoridoridest Ida-Liibüas, kus sisserändajad olid peamiselt pärit Süüriast, Afganistanist ja Egiptusest, moodustades üle kahe kolmandiku kõigist avastatud sisserändajatest. Loodi uus rändekoridor, mis algas Liibüa idaosast ja jätkus Vahemere idaosa suunal. Selle rändekoridori kaudu saabus üle 3500 sisserändaja, peamiselt egiptlased, pakistanlased, süürlased ja bangladeshlased. Prognoositi, et Lähis-Ida konfliktid põhjustavad Lähis-Ida päritolu rändajate arvu märkimisväärselt suurenemist, ei toimunud sellist muutust 2024. aastal. Palestiinlaste arv, kellest teatati sellel rändeteel, vähenes tegelikkuses umbes 70% võrreldes eelmise aastaga.

¹⁹⁰ Frontex uudis. Leitav siit: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-border-crossings-into-eu-drop-sharply-in-2024-oqpweX>

¹⁹¹ Frontex ANNUAL BRIEF 2024. Leitav: https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Annual_Brief_2024.pdf

Vahemere lääneosa rändetee

Rändeteel püsis rändesurve peaaegu muutumatuna, kuna Alžeeriasst lahkuvate isikute arvu suurenemine tasakaalustas Marokost lahkuvate isikute arvu vähenemist. Valdava osa (üle 90%) kõigist tuvastatud juhtudest moodustasid Alžeeria, Maroko kodanikud ja kodakondsusteta isikud.

Lääne-Aafrika rändetee

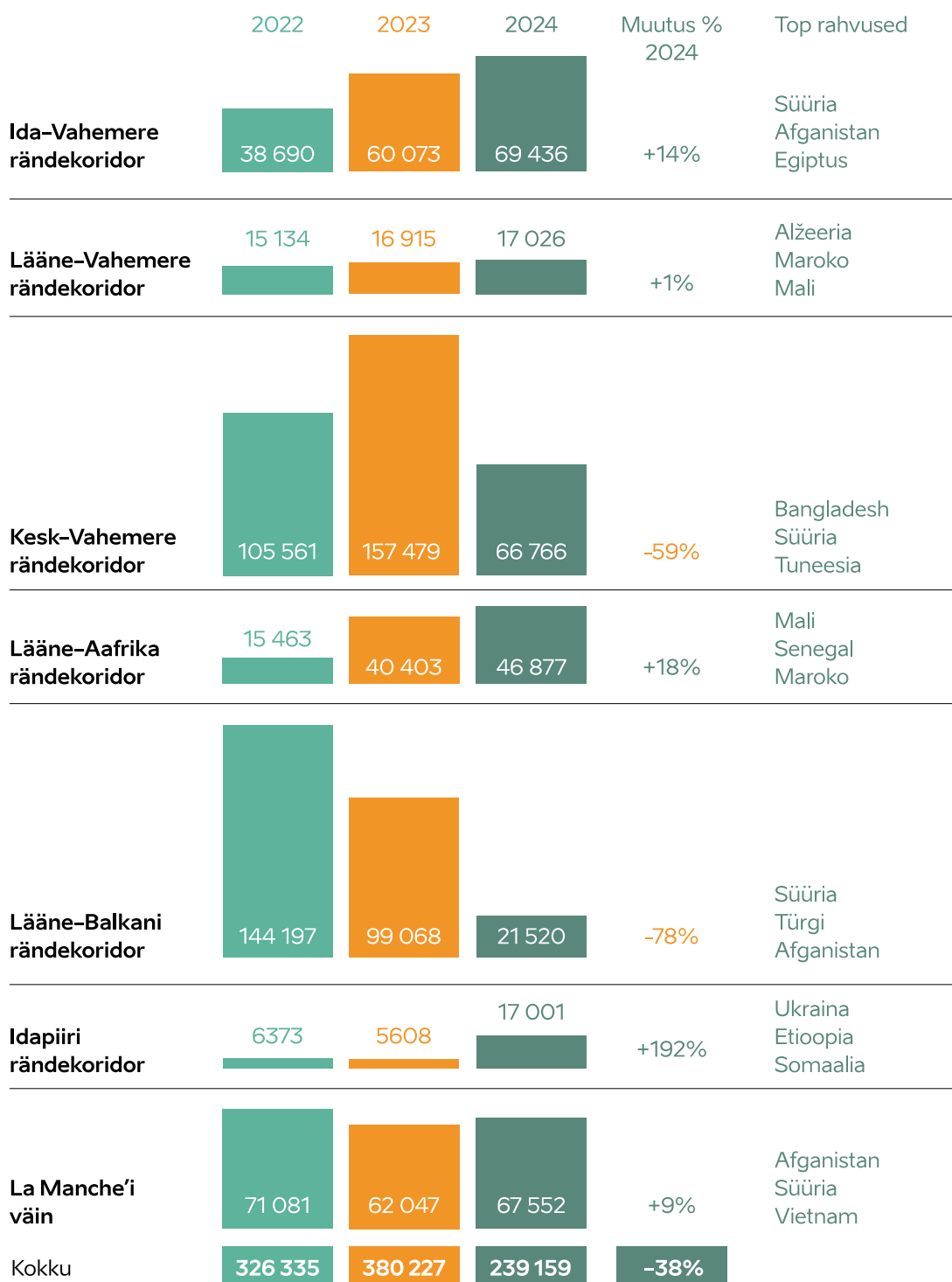
Kanaari saartele saabunute arv suurenes 18%, ulatudes peaaegu 47 000 inimeseni, mis on kõrgeim näitaja alates sellest, kui Frontex alustas andmete kogumist 2009. aastal, ning kajastab Saheli kriiside jätkuvat mõju. Jätkuvalt on kõrge tasemel isikute lahkumine Mauritaniast, mis kasvas rohkem kui kolmekordseks. Peamised rahvused olid malilased (peamiselt need, kes liiguvad naaberriigi Mauritania kaudu), kodakondsusteta isikud ja senegallased, moodustades umbes 70% koguarvust.

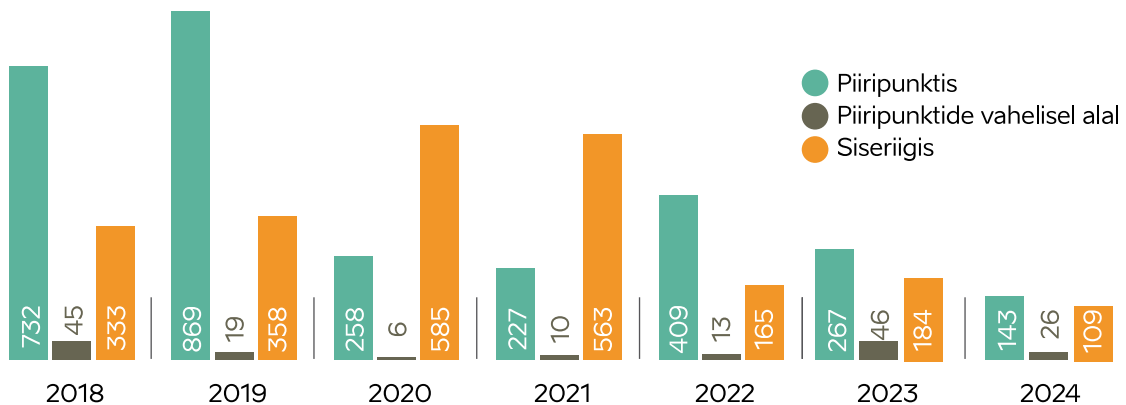
Idapiiri rändetee

Teatati piiriületuste kolmekordsest suurenemisest, peamiselt Ukraina ja Valgevene piiridel. Samal ajal, kui hübriidne agressioon Valgevene ja Venemaa piiridel jätkus, sealhulgas instrumenteeritud ränne Valgevene piiridel, oli enamik teatatud ebaseadusliku rände juhtumitest jätkuvalt Ukraina piiridel (suure osa neist moodustasid Ukraina kodanikud — mehed, kes üritasid riigist lahkuda, et vältida mobilisatsiooni). Soome-Vene piirikontrollipunktid jäid kogu aasta jooksul suletuks.

La Manche'i väin

Ühendkuningriiki suunduvate piiriületuskatsete avastamine suurenes veidi, 9% võrreldes 2023. aastaga, mis kajastab peamiselt muutumatut dünaamikat sellel rändeteel, kuna 2024. aastaks kavandatud väljasaatmised Rwandasse ei realiseerunud. Inimeste salakaubaveol kasutatav viis (ülekoormatud ja merekõlbmatud paadid) põhjustas surmajuhtumite arvu järsu suurenemise, mis tõusis kõigi aegade kõrgeimale tasemele (78 surmajuhtumit 2024. aastal). 2024. aasta uurimistulemused näitasid, et enamik salakaubavedajate kasutatavatest kummipaadidest valmistati Lähis- ja Kaug-Idas ning ladustati Saksamaal, Madalmaades, Belgias ja Prantsusmaal. Vägivald, mida inims mugeldajad panevad toime sisserändajate vastu, samuti sisserändajate vägivald politseipatrullide suhtes, oli jätkuvalt La Manche'i väinas murekoht.

Joonis 19. Ebaseaduslikud piiriületused ELi välispiiril 2022-2024Allikas: Frontex Annual Brief 2024¹⁹²¹⁹² Annual Brief 2024, leitav: <https://www.frontex.europa.eu/publications/2024-in-brief-PEEHJe>

Joonis 20. Eestis ebaseaduslikult rändelt avastatud isikud 2018–2024

Allikas: PPA

PPA andmetel avastati Eestis 2024. aastal ebaseaduslikult rändelt 278 isikut, mis on 44% vähem kui aasta tagasi. Neist isikutest 143 peeti kinni piiripunktides, 26 isikut piiripunktide vahelisel alal (nn. rohelisel piiril) ja 109 isikut tabati siseriigis piirivalvelise tegevuse käigus. Võrreldes varasema aastaga on ebaseaduslikult rändelt maismaapiiril piiripunktides tabatud Venemaa kodanike asemel enim Ukraina kodanikke (53 isikut). Järgnesid Venemaa kodanikud (51 isikut) ja India kodanikud (46 isikut).

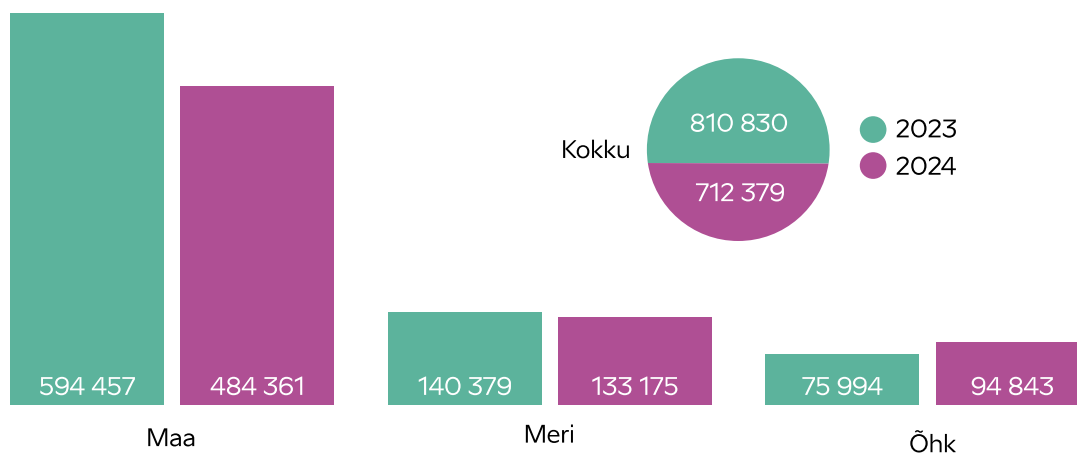
Eesti idapiiri valvamine on viimaste aastate üks suurimaid väljakutseid piirivalves, seda mitmel põhjusel, aga eeskätt seoses Vene Föderatsiooni poolt GNSS-signaali¹⁹³ segamisega, mis mõjutavad PPA droonide lennutamist ja navigeerimist. Aga ka navigeerimise kergpoide eemaldamisega Narva jõelt¹⁹⁴, mis peamiselt suurendas (tahtmatute) ebaseaduslike piiriületuste arvu piiriveekogudel, kuna veesõidukitel oli keeruline orienteeruda¹⁹⁵.

Nagu ka kahel varasemal aastal, mõjutasid 2024. aastal Eestisse välispiiripunktide kaudu sisenevate isikute arvu olulisel määral olukord Ukrainas ning Venemaa kodanike suhtes kehtestatud sanktsioonid. Piiriületajate koguarv (riiki sisenemisel) oli 712 379, mida on võrreldes 2023. aastaga 12% vähem. Suurem osa neist piiriületustest olid piiriületused maismaal (484 361 piiriületust, võrreldes eelmise aastaga 18% vähem), millele järgnesid piiriületused meritsi (133 175 piiriületust, langus 5%) ja õhuteed pidi (94 843 piiriületust, kasv võrreldes varasemaga aastaga 25%).

¹⁹³ Globaalse satelliitnavigatsiooni (GNSS) signaal

¹⁹⁴ PPA välisveebi uudis: 23. mai öösel eemaldas Venemaa piirivalve Narva jõelt Eesti vetesse paigutatud 24 poid, mis on kasutusel laevatee tähistamiseks. Poisid on navigatsioonihooajaks jõeale paigaldatud juba aastakümneid ja need on vajalikud, et vältida navigatsioonieksimusi. Uudis on leitav: <https://www.politsei.ee/et/uudised/vene-foederatsiooni-piirivalve-eemaldas-narva-joelt-kerge-poid-11981>

¹⁹⁵ PPA analüüs

Joonis 21. Kolmandate riikide kodanike piiriületused Eestisse sisenemisel, 2023–2024
Allikas: PPA

Peamised kolmandate riikide kodanikud, kes sisenesid riiki maismaapiiri kaudu, olid Venemaa kodanikud (337 232 piiriületust), määratlemata kodakondsusega isikud (74 988 piiriületust) ja Valgevene kodanikud (20 975 piiriületust). Merepiiri kaudu ületasid piiri peamiselt Ameerika Ühendriikide (33 902 piiriületust), Filipiinide (30 298) ja India (13 015) kodanikud. Õhupiiri kaudu sisenesid peamiselt Ühendkuningriigi (34 615), Venemaa (13 114) ja Ukraina (11 465) kodanikud.

Riiki sisenemise keeld välispiiril

Sarnaselt eelnevate aastatega, püsis ELis ka 2024. a suhteliselt madal nende kolmandate riikide kodanike arv, kellele keelduti ELi välispiiril sisenemine, kasvades võrreldes 2023. aastaga 0,4%. 2024. aastal tehti enamik (56,9%) kolmandate riikide kodanike ELi sisenemise keeldumistest, ELi maismaavälispiiridel, millele järgnesid keeldumised õhupiiridel (39,8%), samas kui ainult väike osa (3,4%) kõigist keeldumistest toimus merepiiridel¹⁹⁶.

Sarnaselt eelmisele aastale keelduti Euroopa Liitu sisenemine kolmandate riikide kodanikele kõige sagedamini Poolas (kus registreeriti 20 675 sisenemise keeldu). Järgnesid Horvaatia (13 945 sisenemise keeldu) ja Rumeenia (10 160 sisenemise keeldu), Ungari (6910) ja Bulgaaria (6395 sisenemise keeldu). Maismaapiiridel registreeriti enim keeldumisi Poolas (18 030; 87,2% kõigist Poola sisenemiskeeldudest) ja Horvaatias (13 535; 97,0% kõigist keeldumistest Horvaatias). Õhupiiridel tehti enim ELi keeldumisi Prantsusmaal (7 800 keeldumist), millele järgnes Saksamaa (6 935 keeldumist). ELi merepiiril tehti enim keeldumisi Itaalias (1 320), millele järgnes Prantsusmaa (1 145 keeldumist).

Nagu ka eelmisel aastal, keelduti ka 2024. aastal kõige sagedamini ELi sisenemine ukrainlastele (19 595), mis võrreldes 2023. aastaga kasvas 7%. Järgnesid albaanlased (14 260), moldaavlased (12 100), türkklased (6 760) ja serblased (6 190).

¹⁹⁶ Eurostat, Enforcement of immigration legislation statistics, leitav: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enforcement_of_immigration_legislation_statistics

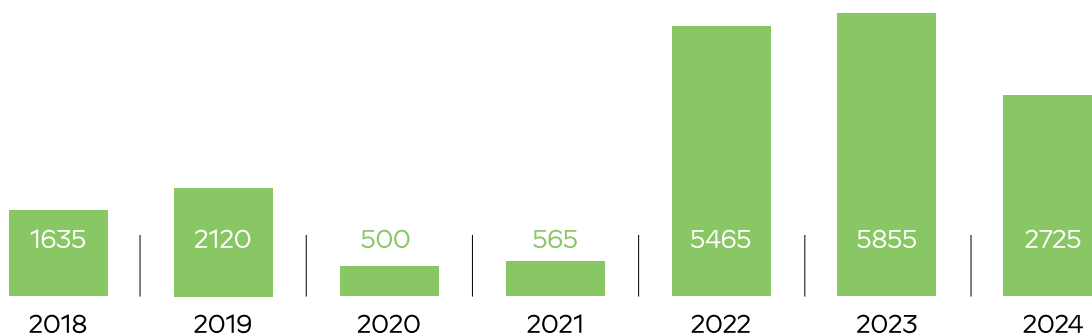
Tabel 14. Kolmandate riikide kodanike arv, kellele keelduti Euroopa Liitu sisenemine, 2023-2024
Allikas: Eurostat, migr_eirfs (2.07.2025)

	2023	2024		2023	2024
EL kokku	123 260	123 655	Läti	3 625	3 070
Belgia	1 805	1 840	Leedu	4 255	2 880
Bulgaaria	7 230	6 395	Luksemburg	10	30
Tsehhi	405	365	Ungari	12 575	6 910
Taani	510	480	Malta	365	285
Saksamaa	5 820	6 935	Holland	2 470	2 375
Eesti	5 855	2 725	Austria	680	730
Iirimaa	7 405	6 895	Poola	14 850	20 675
Kreeka	7 270	6 610	Portugal	1 560	1 740
Hispaania	7 250	6 415	Rumeenia	7 155	10 160
Prantsusmaa	9 650	10 235	Sloveenia	735	2 160
Horvaatia	10 900	13 945	Slovakkia	985	645
Itaalia	6 295	7 165	Soome	2 225	395
Küpros	465	800	Rootsi	905	965

Erinevate piirialade vaates registreeriti kõige rohkem sisenemiskeelde ELi maismaapiiril Ukraina kodanikele (18 339) ja Moldova kodanikele (10 725). Õhupiiridel oli enim sisenemiskeelde Albaania (5 415) ja Kolumbia kodanikele (3 515). Merepiiridel registreeriti kõige rohkem Albaania (990) ja Türgi (460) kodanikele tehtud sisenemiskeelde. Ukraina kodanikud, kellele keelduti ELi sisenemine, üritasid peamiselt ületada Poola ja Rumeenia maismaapiiri. Enamikele Albaania kodanikele keelduti sisenemine Kreeka, Horvaatia, Ungari ja Leedu maismaapiiril ning Itaalia õhu- ja merepiiril. Enamikule moldaavlastele keelati sisenemine Rumeenia, Poola, Läti ning Eestis maismaapiiril.

Kolm peamist põhjust isikule ELi sisenemisest keelduda olid riigis viibimise eesmärgi eba piisav põhjendamine (moodustas 24,3 % põhjustest), isikul puudus kehtiv viisa või elamisluba (19,3% põhjustest) ning isikul on ELis viibimisaeg täitunud (3 kuud 6-kuulise perioodi jooksul), mis moodustas 18,3 % põhjustest.

Peamised põhjused, miks ukrainlastele sisenemisest keelduti, oli et isikul on ELis viibimisaeg täitunud (3 kuud 6-kuulise perioodi jooksul), moodustades 52% kõikidest ukrainlastele tehtud keeldumistest või puudus kehtiv viisa/elamisluba (15,2 % juhtudel). Albaania kodanikele keelduti riiki sisenemisest peamiselt põhjustel, et isiku osas oli välja antud hoiatustead (28,8% juhtudel) või viibimise eesmärk ning tingimused ei ole põhjendatud (27,2% juhul). Moldova kodanikele keelduti riiki sisenemast peamiselt põhjustel, et viibimise eesmärk ja tingimused ei olnud põhjendatud (29,7% juhul) või isik oli viibinud EL-s juba 3 kuud 6 kuu jooksul (29,2% juhul).

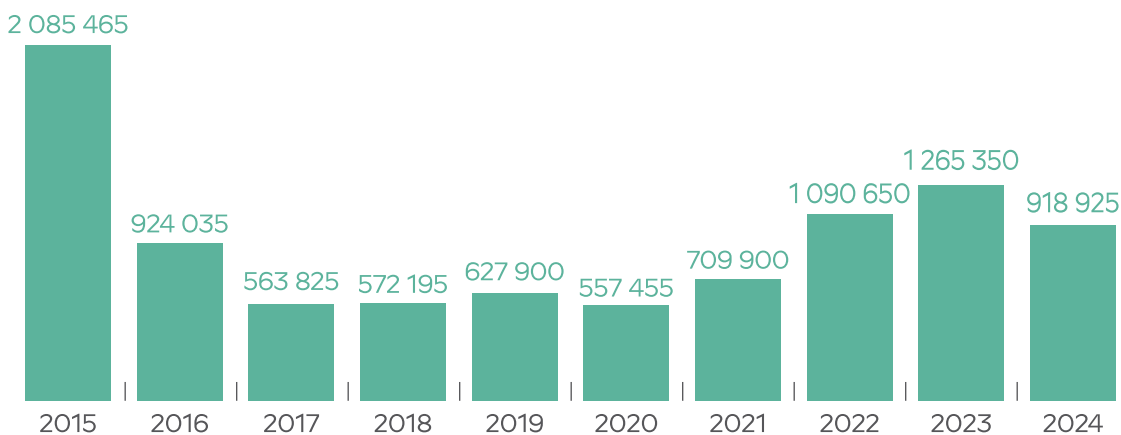

Joonis 22. Kolmandate riikide kodanike arv, kellele keelduti riiki sisenemine Eesti välispiiril, 2018-2024. Allikas: Eurostat (MIGR_EIRFS)

Eurostati andmetel keelduti 2024. aastal Eesti välispiiril sisenemine 2725 inimesele, antud näitaja langes võrreldes 2023. aastaga 53%.

Alates 2022. aastast on Eestis välispiiriületusi mõjutanud enim Venemaa sõjaline sissetung Ukrainasse, mille tulemusena on suurele osale Venemaa kodanikele sisenemine Eesti välispiiril keelatud¹⁹⁷. Peamised kolmandate riikide kodanikud, kellele keelduti piiril sisenemast, olid Venemaa, Moldova, Ukraina, Iisraeli ja Georgia kodanikud. Nagu ka eelmisel aastal saabusid Moldova, Georgia ja Kesk-Aasia riikide kodanikud välispiiripunkti, eesmärgiga saada piiril templiijäljend, et pikendada oma seaduslikku viibimist Vene Föderatsioonis. Kuigi võrreldes 2023. aastaga on see trend vähenenud¹⁹⁸.

Seadusliku aluseta riigis viibivad isikud

Joonis 23. Seadusliku aluseta Euroopa Liidus viibivate kolmandate riikide kodanike arv, 2015-2024. Allikas: Eurostat_migr_eipre (väljavõte 3.07.2025)

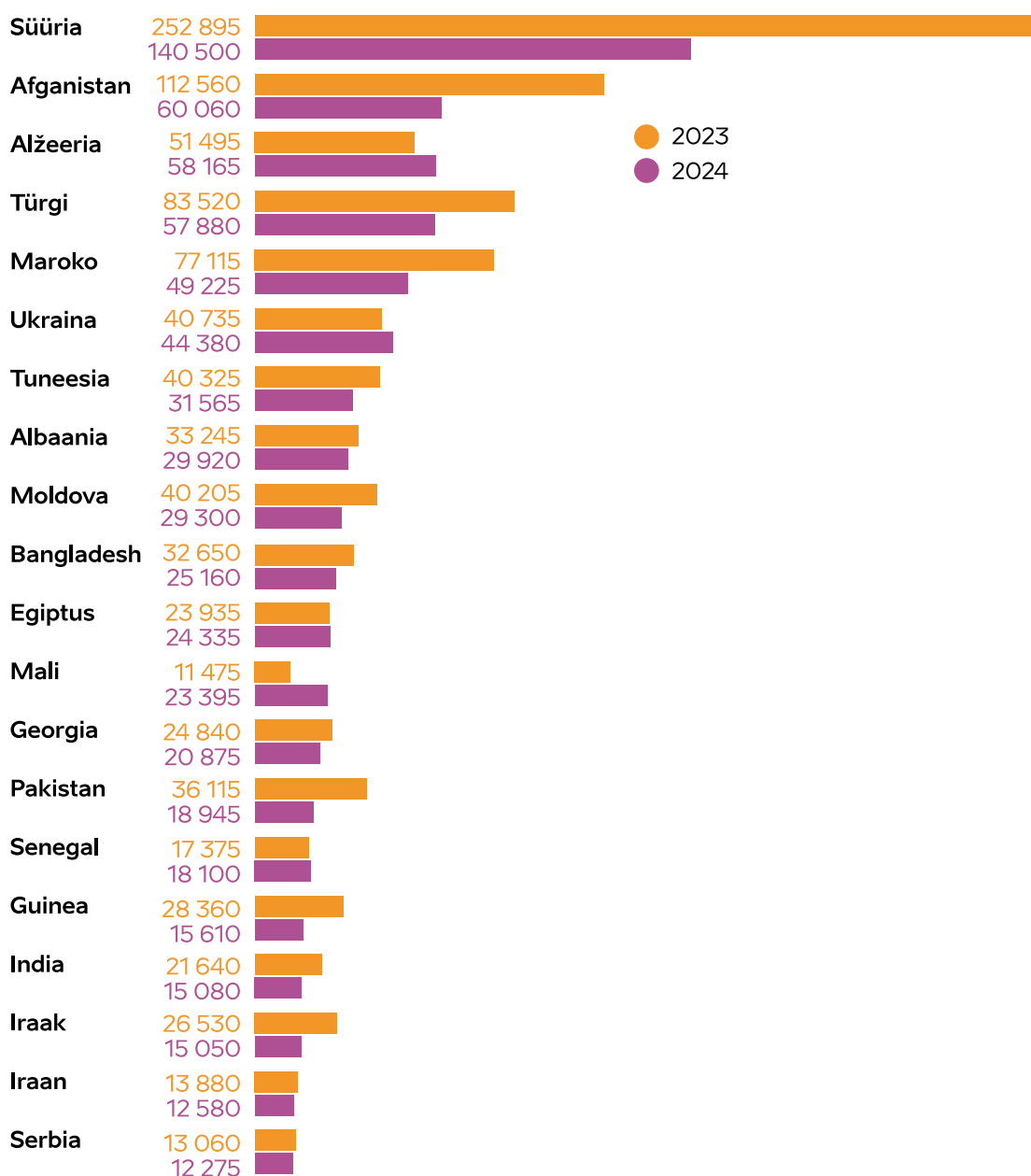
Seadusliku aluseta ELis viibivate isikute arv langes 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga ligi 27% ning tabati 918 925 ebaseaduslikult viibivat kolmandate riikide kodanikku. Nagu ka eelneval aastal, oli kõige enam ebaseaduslikult riigis viibijaid Saksamaal (249 155, võrreldes aasta varasemaga langes see arv 5,5%), millele järgnesid Prantsusmaa (142 190,

¹⁹⁷ Venemaa kodanike jaoks oli peamiseks keeldumise põhjuseks Venemaa kodanikele rakenduvad sanktsioonid.

¹⁹⁸ PPA analüüs

kasv 19,5%) ja Itaalia (108 925, vähenes 44,1%). Nendes kolmes riigis kokku viibisid 54,4% kõigist ELis ebaseaduslikult viibivatest kolmandate riikide kodanikest.

2024. aastal oli ELis keskmine ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike määr rahvastikust tuhande elaniku kohta 1,8 (2023. aastal oli see 2,8). Riigid, kus oli kõrgeim tuvastatud ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike määr tuhande elaniku kohta, olid Sloveenia (22), Küpros (9,7) ja Horvaatia (8,1). Madalaimad näitajad olid Portugalis (0,2), Soomes (0,2), Madalmaades (0,2), Taanis (0,3) ja Rootsis (0,3).

Joonis 24. ELis ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike top 20, 2023–2024

Allikas: Eurostat¹⁹⁹

¹⁹⁹ Eurostat, leitav: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enforcement_of_immigration_legislation_statistics

2024. aastal oli ELis ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike hulgas enim Süüria kodanikke (140 500, mis on 44,4% vähem kui eelmisel aastal). Järgnesid Afganistani kodanikud (60 060; 46,6% vähem, kui aasta varem), Alžeeria (58 165; kasv 13,0%) ja Türgi kodanikud (57 880; 30,7% vähem, kui aasta varem). Nende nelja riigi kodanikud moodustasid kolmandiku kõigist ebaseaduslikult ELis viibivatest kolmandate riikide kodanikest (34,5%).

8.2 Tegevussuunad ELis ebaseadusliku rände tõkestamisel ja ennetamisel

Inimsmugeldamise vastu võitlemise eesmärgil jätkusid 2024. aastal läbirääkimised ELi õigusloome parandamise ettepanekute üle.²⁰⁰ Selle paketi osana esitas Euroopa Komisjon 2023. aastal ettepaneku ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise ennetamise ja tõkestamise miinimumnormid, mis asendaks kehtiva ELi õigusraamistiku inimsmugeldamise ennetamiseks ja tõkestamiseks.²⁰¹ Direktiiv näeb muu hulgas ette kehtiva seadusandluse parema ühtlustamise ning karmimad sanktsioonid inimsmugeldamise eest, samuti ELi liikmesriikide jurisdiktsiooni laiendamise smugeldamisjuhtumite osas (nt rahvusvahelistes vetes). Samuti kohustab see ELi liikmesriike koguma igal aastal statistilisi andmeid inimsmugeldamise süütegude kohta ning tugevdama õiguskaitse- ja kohtusüsteemi võimekust, et tagada tõhus smugeldamise ennetamine, uurimine ja süüdistuse esitamine. Pakett hõlmas ka määruse ettepanekut, mille eesmärk on tugevdada Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti (Europol)²⁰² rolli inimsmugeldamise vastases võitluses, sealhulgas Euroopa Inimsmugeldamise Vastase Keskuse loomise ning täiendavate rahaliste ja inimressursside eraldamise kaudu. 2024. aasta detsembris kiitis Euroopa Liidu Nõukogu heaks oma seisukoha seoses ajakohastatud abistamise vastastikuse leppe ettepanekuga, samas kui aasta lõpuks ei olnud Euroopa Parlament veel oma seisukohta esitanud.²⁰³ 2024. aasta juunis võttis nõukogu vastu oma läbirääkimispositsiooni ettepaneku osas, millega tugevdatakse Europoli rolli; ka selle puhul ei olnud aasta lõpuks Euroopa Parlamendi seisukoht veel teada.²⁰⁴

200 European Commission, 'Commission launches a Global Alliance to Counter Migrant Smuggling and proposes a strengthened EU legal framework, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6081

201 European Commission, Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL laying down minimum rules to prevent and counter the facilitation of unauthorised entry, transit and stay in the Union, and replacing Council Directive 2002/90/EC and Council Framework Decision 2002/946 JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023PC0755>,

202 Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on enhancing police cooperation in relation to the prevention, detection and investigation of migrant smuggling and trafficking in human beings, and on enhancing Europol's support to preventing and combating such crimes and amending Regulation (EU) 2016/794, COM/2023/754 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023PC0755>

203 Council of the European Union, 'Migrant smuggling: member states reach agreement on criminal law', <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/12/13/migrant-smuggling-member-states-reach-agreement-on-criminal-law/>

204 Council of the European Union, 'Migrant smuggling: Enhanced role of Europol in fighting migrant smuggling', <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/19/migrant-smuggling-enhanced-role-of-europol-in-fighting-migrant-smuggling/>

Varjupaiga- ja rändehalduse reformi vastuvõtmisega seatakse ebaseadusliku rände vahendamise ennetamine ja tõkestamine ELi rändepoliitika keskmesse. Reformi vastuvõtmine hõlmas muuhulgas määruse (EL) 2024/1358 (uuendatud Eurodaci määruse)²⁰⁵ vastuvõtmist, mille rakendamine peaks võimaldama ELi liikmesriikidel paremini ohjata ebaseaduslikku rännet ja jälgida võimalikke ebaseaduslikke liikumisi kogu ELis. Määrus (EL) 2024/1356 (nn taustakontrolli määrus)²⁰⁶ võeti samuti vastu reformi osana. Määrus toetab (ebaseadusliku) rände tõhusat haldamist, kuna see kohustab läbi viima esmased kontrollid ELi kolmandate riikide kodanike suhtes, kes ei vasta EL sisenemise tingimustele ning suunama neid õigesse menetlusse (s.o varjupaigamenetlus või tagasisaatmine).

Vastuseks inims mugeldamise rühmade tegutsemisviiside muutumisele – eelkõige nende võrgustike keerukuse kasvule ja uute digitehnoloogiate kasutuselevõtule – leppisid Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Holland ja Ühendkuningriik (koos Euroopa Komisjoni, Europol ja Frontexiga) Calais' rühma kontekstis kokku viiepunktilises prioriteetide tegevuskavas, et paremini võidelda ebaseadusliku rände ja inims mugeldamise vastu.

2024. aasta detsembris võttis Euroopa Komisjon vastu teatise, mille eesmärk on toetada ELi liikmesriike hübriidohtude tõrjumisel, mis tulenes sellest, et Venemaa ja Valgevene kasutavad rännet relvana, ning tugevdada julgeolekut ELi välispiiridel.²⁰⁷ Teatisega kehtestati raamistik, mille abil saab EL toetada liikmesriike võitluses hübriidohtudega sh rände instrumentaliseerimisega. Dokumendis tuuakse välja antud kontekstis esinevad probleemid ja antakse suuniseid selle kohta, millal ja kuidas võivad liikmesriigid võtta tarvitusele erakorralisi meetmeid, et end hübriidrühmade eest kaitsta ning säilitada riiklik julgeolek ja kaitsta ELi välispiire (nt tuleb arvesse võtta põhiõiguste mõju, proportsionaalsuse ja vajalikkuse põhimõtteid ning meetme kestust). Selles kontekstis kutsus Euroopa Komisjon liikmesriike üles tegema tihedat koostööd liidu ja teiste liikmesriikidega nende ohtude tõrjumisel ning eraldas täiendavat rahastust (kokku 170 miljonit eurot) piirivalve tugevdamiseks Venemaa ja Valgevene piiridel (nt seadmete uuendamiseks, telekommunikatsioonivõrkude parandamiseks, reaalsajas olukorrateadlikkuse suurendamiseks või mobiilsete patrullide lähetamiseks).

²⁰⁵ Regulation (EU) 2024/1358 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on the establishment of 'Eurodac' for the comparison of biometric data in order to effectively apply Regulations (EU) 2024/1351 and (EU) 2024/1350 of the European Parliament and of the Council and Council Directive 2001/55/EC and to identify illegally staying third-country nationals and stateless persons and on requests for the comparison with Eurodac data by Member States' law enforcement authorities and Europol for law enforcement purposes, amending Regulations (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/818 of the European Parliament, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1358/oj/eng>

²⁰⁶ Regulation (EU) 2024/1356 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 introducing the screening of third-country nationals at the external borders and amending Regulations (EC) No 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/817, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401356

²⁰⁷ Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council on countering hybrid threats from the weaponisation of migration and strengthening security at the EU's external borders, COM(2024) 570 final, eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0570

Eesti sai Euroopa Liidult piirihalduse tugevdamiseks 19,4 miljonit lisaraha

Euroopa Komisjon võttis 2024. aasta detsembris vastu teatise, mis näeb muu hulgas ette Eestile piirihalduse tugevdamiseks 19,4 miljonit lisaraha. See on osa 170 miljonist eurost, mis eraldatakse piirihaldamise ja viisapoliitika rahastu kaudu (BMVI) kuuele riigile hübriidohtude tõrjumiseks ELi idapiiril. Nendest vahenditest saavad Eesti 19,4 miljonit eurot, Läti 17 miljonit eurot, Leedu 15,4 miljonit eurot, Soome 50 miljonit eurot, Poola 52 miljonit eurot ja Norra 16,4 miljonit eurot. Toetust kasutatakse elektroonilise seirevarustuse uuendamiseks, telekommunikatsioonivõrkude parandamiseks, mobiilsete tuvastusseadmete kasutuselevõtuks ning droonirünnakute tõkestamiseks, et tagada reaajas olukorrateadlikkus ja suurendada piiripatrullide liikuvust. Enamik Eesti ida-piiri seiretehnikast soetatakse ja paigaldatakse Euroopa Liidu toel. Eesti on ELi siseturvalisuspoliitika fondide rahastusest soetanud ja paigaldanud välispiirile droone, maismaa- ja veesõidukeid patrullimiseks, erinevad kaameraid, radareid jm kaasaegset seire- ja valvetechnikat. ELi välispiir on ELi toel kaitstud uusima tehnoloogiaga, tänu millele on Schengeni alale saabuvate ja lahkuvate reisijate voog sujuv ja piiriületus kiirem ning suudetakse tõhusalt ennetada, avastada ja tõkestada piiriülest kuritegevust.²⁰⁸

2024. aasta mais tegi Euroopa Komisjon ettepanekute esitamise kutse kaudu kättesaadavaks Sisejulgeoleku fondist 12 miljonit eurot COP projektide rahastamiseks, mille eesmärk on ennetada ja tõkestada inimsnugeldamist.²⁰⁹ Need partnerlused võimaldavad õiguskaitse- ja kohtuasutuste vahelist tõhusamat ja koordineeritumat operatiivkoostööd ELi liikmesriikides ja kolmandates partnerriikides inimsnugeldamise ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks. 2024. aasta mais esitasid 15 ELi liikmesriiki ühisavalduse, milles kutsuti ELi üles looma uuenduslikke lahendusi rände välismõõtmes ebaseadusliku rände vähendamiseks ning kolmandate riikide toetamiseks rändeteedel.²¹⁰

208 Siseministeeriumi koduleht, 11.12.2024, Leitav siit: Eesti saab Euroopa Liidult piirihalduse tugevdamiseks 19,4 miljonit lisaraha | Siseministeerium

209 Leitav siit: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-provides-eur-12-million-fight-against-migrant-smuggling-2024-06-14_en

210 Countries included: Austria, Bulgaria, Cyprus, the Czech Republic, Denmark, Finland, Estonia, Greece, Italy, Latvia, Lithuania, Malta, the Netherlands, Poland and Romania. See European Migration Network (EMN), '15 EU countries ask the European Commission to propose new solutions to prevent irregular immigration to Europe', <https://emnbelgium.be/news/15-eu-countries-ask-european-commission-propose-new-solutions-prevent-irregular-immigration>

8.3 Ebaseadusliku rände tõkestamine ja ennetamine Eestis

Selleks, et suurendada Eesti suutlikkust reageerida massilise sissetrände korral, viis PPA õppuse „Green Victory” raames läbi laiaulatusliku massilise sissetrände ja rahutuste ohjamise õppuse, mis hõlmas tööd menetluspunktides ja väljaõpet abivajajate tuvastamiseks suurtes rahvahulkades. Tegemist oli viimaste aastate kõige ulatuslikuma õppusega, mis keskendus massirahutustele reageerimisele ja milles osales üle 300 inimese. Õppus oli jagatud kolmeks alamõppuseks, mille tegevused toimusid Eesti eri osades. Harjutus hõlmas stsenaariumi, kus valitsusega rahulolematud inimesed korraldasid vägivaldse protesti, süüdates autosid. Politsei reageeris sellele jõuga, kasutades veekahureid ja pisargaasi. Teine õppuse osa käsitles ebaseaduslike sisseträndajate tõrjumist piiril. Koolitus hõlmas ka harjutusi selle kohta, kuidas rändajaid tagasi tõrjuda ja takistada nende ebaseaduslikku piiriületust²¹¹.

Õppus viidi läbi AMIF projekti (AMIF.1.03.24-0007) „Massilise sissetrände toimetuleku võimekuse tõstmine” raames, mida kaasrahastavad Euroopa Liit Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi kaudu ning Siseministeerium²¹².

Eesti ja ELi välispiiri kaitsevõime suurendamiseks ja kriisiolukorras reageerimiseks korraldas Eesti Kaitseväge 2024. aastal õppuse Decisive Lancer. Õppuse raames harjutasid PPA, Kaitseväge, Kaitseliit ja teised partnerasutused, ministeeriumid ning piirkondlikud kriisikomisjonid ühtset tegevust, et lahendada kriisi- ja sõjaolukorda, et paremini saada aru oma rollidest erinevates kriisi- ja sõjaolukorra etappides ja muuta koostöö veelgi efektiivsemaks. Õppuse kogustsenaariumist moodustas ühe osa massilise sissetrände hübriidrännak Eesti Vabariigi vastu. Õppuse raames täitis PPA kaalukaid ülesandeid kriisi- ja sõjaolukorra lahendamiseks. Harjutuse stsenaariumi osaks oli hübriidne ja instrumentaalne rännak Eesti Vabariigi vastu²¹³.

Avaliku korra ja piirkondliku stabiilsuse tagamiseks piirkonnas toimus 2024. aastal üks ESTPOL9 politseiüksuse rotatsioon Lätti. Ajavahemikul 29. juuli kuni 11. august 2024 lähetas PPA ESTPOL 9 ühe rotatsiooni Läti Vabariiki, et toetada Läti piirivalvet rändesurve haldamisel. ESTPOL9 oli kombineeritud võimekusega 11-liikmeline meeskond. Abi osutamine toimus 19. septembril 2023 Läti piirivalve ja PPA vahel sõlmitud piiriülese koostöö praktiliste asjaolude ehk nn Host Nation Support lepingu alusel.²¹⁴

Naaberriikide vahelise suhtluse edendamiseks tagas PPA erinõunik eduka teabevahetuse ja koostöö Eesti, Läti, Leedu ja Poola politsei- ja piirivalvestruktuuridega. Selle koostöö oluline tulemus on PPA ametnike suurem teadlikkus olukorrast piirkonnas, mis võimaldab PPA reageerida kiiresti väljakutsetele nagu ebaseaduslik ränne. Strateegilise võrgustiku säilitamiseks toimusid õppereisid partnerriikidesse ja juhtimiskohtumised. Oluliselt on

211 ERR, 20.09.2024 „Green Victory lõppes massirahutuse ohjeldamisega”, leitav siit: <https://www.err.ee/1609467691/galerii-green-victory-loppes-massirahutuse-ohjeldamisega>

212 PPA välisveeb: <https://www.politsei.ee/et/uudised/sel-naedalal-algab-ppa-aasta-suurim-oppus-green-victory-12187>

213 Eesti Kaitseväge välisveebis: <https://mil.ee/uudised/loppes-kaitsevae-diviisi-juhitud-oppus-decisive-lancer-2024/>.

214 BNS 29.07.2024 Estonian police unit deploys to assist at Latvia-Belarus border

Allikas: BNS 29.07.2024 Eesti politseiüksus Läti-Valgevene piiril. Foto: Arvo Meeks

suurenenud ka koostöö Eesti välisesindustega. Tegevusi rahastati AMIFI toetatud projekti 1.03.24-0007 „Suutlikkuse suurendamine massilise sisserändega toimetulekuks“ raames.

Rändel võltsitud dokumentide kasutamine

2024. aastal avastas PPA 284 võltsitud dokumenti, millest 159 dokumenti avastati välispiiril ja 125 riigisiselt. Rohkem kui pooled (57%) neist dokumentidest olid sõidu-, omandiõigus- või liikluskasutuse dokumentide võltsingud ning kolmandik (33%) olid reisidokumentide (passid, ID-kaardid) ja riigis viibimise põhjust tõendavate dokumentide (elamisload, viisad) võltsingud. Arvuliselt oli kõige sagedamini esitatud võltsingud Ukraina juhiload, järgnesid erinevad pseudodokumendid ja Poola juhiload.

Ebaseaduslik töötamine

Tööinspektsiooni andmetel esineb rasket tööorjust, mida määratletakse kui inimkaubanduse vormi, Eesti töökultuuris pigem harva, kuid tööalase ärakasutamise juhtumid on tõusuteel. Ärakasutamisest on saanud mõnede ettevõtjate jaoks justkui ärimudel. Ära kasutatakse nii süsteemi ehk seaduse kitsaskohti kui ka inimesi. Pahatahtlikud tööandjad kasutavad ära Eesti inimesi, aga ka välismaalt tulnud võõrtööjõu haavatavust. Viimased ei

tunne keelt ega kehtivaid seadusi, mis loob hea pinnase ärakasutamiseks. Välismaalaste tööle kutsumisel täidetakse küll paberil seadusega ettenähtud nõuded, kuid sageli kaasnevad sellega topelt töötunnid, madalam või maksmata töötasu jne.

2024. aastal Tööinspeksioonile laekunud 2411 töövaidlusavaldusest 621 ehk 25% olid seotud võõrtööjõuga. Võrreldes 2023. aastaga oli neid 137 võrra rohkem. Seega iga neljas avaldus oli seotud võõrtööjõuga. 65% avaldustest sisaldas töötasu nõudeid ja iga teine avaldus hüvitiste ja puhkusetasu nõudeid. Igas viiendas avalduses vaidlustati töölepingu lõpetamist ning ligi 10% avaldustes nõuti töölepingulise suhte tuvastamist. Nõuete kogusumma oli kokku 5,5 miljonit eurot. Probleemsemad sektorid olid ehitus, veondus ja laondus ning haldus- ja abitegevus. Võrreldes 2023. aastaga on võõrtööjõuga seotud töövaidluste osakaal märgatavalt kasvanud nii transpordisektoris kui ka haldus- ja abitegevuse sektoris.²¹⁵

EMN uuring: kolmandate riikide kodanike ebaseaduslik töötamine 2017–2022²¹⁶

Kolmandate riikide kodanike ebaseaduslik töötamine on jätkuvalt aruteluteema kõigis EMNi liikmes- ja vaatlejariikides. Mitmes Euroopa Liidu (EL) riigis on tööjõurände osakaal oluliselt kasvanud, samuti on majandussektoreid, mis on muutunud välistööjõust sõltuvaks. Seoses kasvanud tööjõu rände mahtudega on ELi ja liikmesriikide fookuses ka ebaseadusliku töötamise tõkestamine, kuna see on inimeste ebaseadusliku sissepääsu üks tõukejõududest. Ebaseaduslikul töötamisel on väga laiaulatuslik mõju ning märkimisväärsed majanduslikud tagajärjed, mis mõjutavad oluliselt nii riikide sotsiaal- ja fiskaalpoliitikat kui ka üksikisikute õiguste kaitset. Need arutelud on muutunud aktuaalsemaks pärast COVID-19 pandeemiat ja Venemaa sõjalist agressiooni Ukrainas, tuues esile küsimusi võrdõiguslikkuse, töötajate õiguste ja haavatavuse kohta.

EMNi uuring kajastab kolmandate riikide kodanike ebaseaduslikku töötamist EMN liikmesriikides aastatel 2017–2022, tuginedes eelnevale uuringule, mis käsitles 2017. aastale eelnevat perioodi. Uuring sisaldab ajakohast ülevaadet seadusandlikest ja poliitilistest raamistikest ning meetoditest, mis aitavad tuvastada ja võidelda ebaseadusliku töötamise vastu, sealhulgas ajutise kaitse saajate seas.

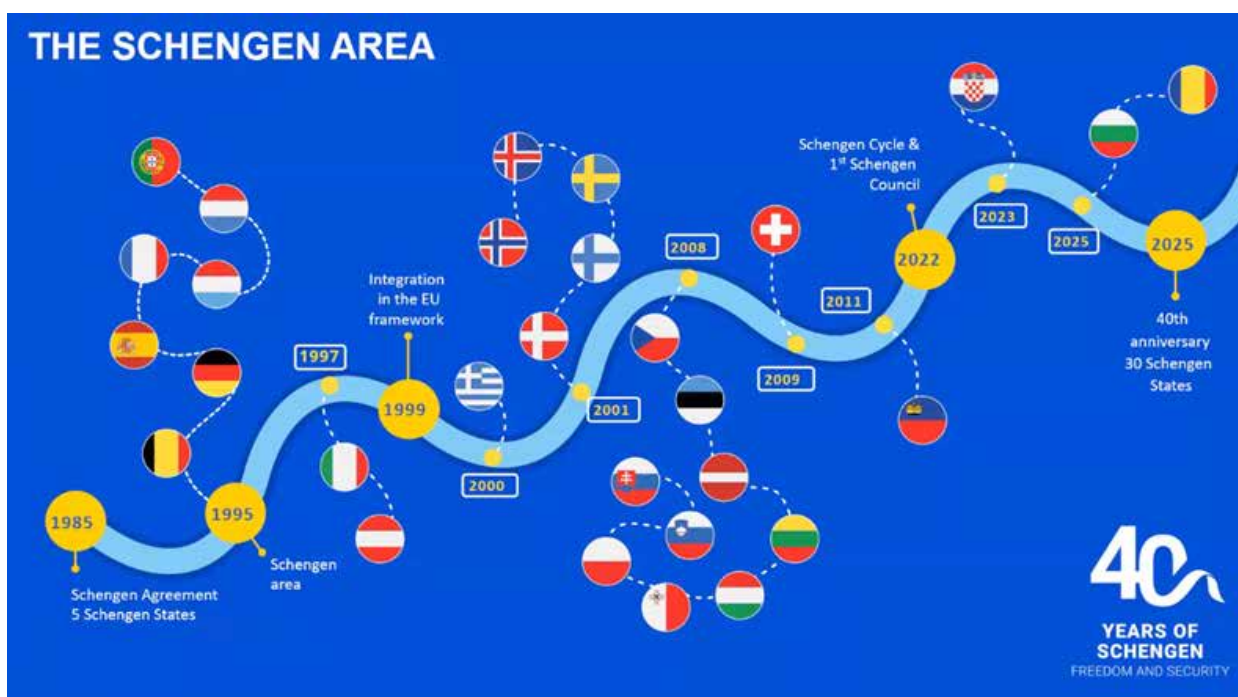

²¹⁵ Tööinspeksiooni aastaraamat 2024, leitav siit: https://www.ti.ee/sites/default/files/document-s/2025-04/T%C3%B6%C3%B6inspeksiooni%20aastaraamat%202024_O.pdf

²¹⁶ EMN uuring Kolmandate riikide kodanike ebaseaduslik töötamine 2017–2022 on leitav siit: <https://www.emn.ee/publication/kolmandate-riikide-kodanike-ebaseaduslik-tootamine-ees-ti-raport-2017-2022/>

8.4 Piirihaldus

Schengeni ala käsitlevad arengud keskendusid eelkõige piirihalduse tõhususe suurendamisele. Olulisteks verstaapideks olid muudetud Schengeni piirieskirja vastuvõtmine²¹⁷ ning Bulgaaria ja Rumeenia liitumine Schengeni alaga, millega alates 31. märtsist 2024 kaotati sisepiirikontrollid õhu- ja meretranspordis ning valmistuti maismaapiirikontrollide kaotamiseks alates 1. jaanuarist 2025.

Pilt: EMN Luksemburg konverents- 40 Years of Schengen: People, Borders, Politics²¹⁸

Ebaseadusliku rände ja salakaubaveo, terrorismi ja julgeolekuohtude tõttu teatasid seitse EMNi liikmesriiki sisepiirikontrolli taastamisest Schengeni piires.²¹⁹ Samas toodi välja mitmeid piiriülese koostöö näiteid nii Schengeni riikide vahel²²⁰ kui ka kolmandate riikide, sealhulgas EMNi vaatlejariikidega.²²¹ Schengeni viisapid muutuvad arengud tulenevad suuresti 2023. aasta Schengeni hindamisest välispiiride ja viisapoliitika valdkonnas, samuti viisakoodeksi muudatustest ja uuest viisakäsiraamatust.²²²

²¹⁷ Regulation (EU) 2024/1717 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Regulation (EU) 2016/399 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders OJ L, 2024/1717, 20.6.2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1717><https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1717>

²¹⁸ EMN Luksemburg konverents- 40 Years of Schengen: People, Borders, Politics Leitav siit: <https://emnluxembourg.uni.lu/conference-40-years-of-schengen-11-june-2025/>

²¹⁹ AT, DE, FR, NL, SE, SI, SK.

²²⁰ AT, DE, EE, HU, LT, LV, PL.

²²¹ GE, MD, UA, RS, MK.

²²² EE, FI, LT, SK.

Piirikontrollide ajutine taastamine Schengeni alal

Schengeni ala loodi passikontrollide kaotamisega 1985. aastal ning see võimaldab iga-päevaselt rohkem kui 400 miljonil inimesel liikmesriikide vahel vabalt, passikontrolli läbi-mata, liikuda. Lisaks reisimisele lihtsustab see ka liikmesriikide vahelist mobiilset töötamist – tänu sellele elab peaaegu 1,7 miljonit inimest ühes, kuid töötab hoopis teises Schen-geni riigis. Schengeni ala üks peamisi eesmärke on ELis ühiselt kaitsta oma kodanikke, tehes seda läbi tiheda liikmesriikide vahelise politsei-, tolli- ja välispiirikontrolli alase koos-töö. Schengeni alal võivad vabalt liikuda ELi kodanikud (27-st LRst 25 on liitunud Schen-geni alaga), Islandi, Liechtensteini, Norra ja Šveitsi kodanikud. Lisaks võivad Schengeni riikide vahel vabalt reisida kolmandate riikide kodanikud, kes elavad ELis või külastavad ELi turistidena, vahetusüliõpilastena või ärilistel eesmärkidel. Kolmandate riikide kodanikel on ELi sisenemiseks vajalik Schengeni viisa.

Piirikontrollide ajutise taastamise peamiseks põhjuseks on ELi muutunud julgeolekuolu-kord, info puudumine nende isikute osas, kes ELis juba viibivad ning kasvav surve ELi välispiiridele. Kõige enam oli ebaseaduslikult riigis viibijaid Saksamaal (249 155 isikut), Prantsusmaal (142 190 isikut) ja Itaalias (108 925 isikut).

Kuigi liikumisvabadus ja välispiirid soodustavad Euroopa ühtsustunnet ja enesemääratlust, aitavad need ka defineerida, millist rännet ja millises formaadis eelistame. Solidaarsuse ja jagatud vastutuse tingimustes soovivad riigid aga jätkuvalt, et neile jääks suveräänsus otsustada, kes ja mis tingimustel nende territooriumile siseneda võib. Seega peegeldab olukord ELi piiride paradoksaalsust – piiride määratlemine ja kaotamine toimuvad ühe-aegselt.

Euroopas käib piirikontrollide ajutine taastamine. Schengeni tulevik on rändesurve all²²³

Piirikontrolli taaskehtestamine, mis on Schengeni piirieskirjade järgi viimane abinõu tõsisele ohule reageerimiseks, peegeldab Euroopa riikide kasvavat muret rände ja terrorismiohu pärast.

Liikumisvabadus ja välispiirid soodustavad Euroopa ühtsustunnet ja enese-määratlust, teisalt aitavad selgelt defineerida, millist rännet ja millises formaadis eelistame. Solidaarsuse ja jagatud vastutuse tingimustes soovivad riigid aga jät-kuvalt, et neile jääks suveräänsus otsustada, kes ja mis tingimustel nende terri-tooriumile siseneda võib. Seega peegeldab olukord ELi piiride paradoksaalsust – piiride määratlemine ja kaotamine toimuvad üheaegselt.

²²³ Murov, A. Maaleht, 24.10.2024 Leitav siit: <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120330632/anni-ka-murov-euroopas-kaib-piirikontrollide-ajutine-taastamine-schengeni-tulevik-on-randesurve-all>

Iga rändaja ei saa varjupaika

Iseenesest ei ole soovis piire kaitsta või rändereegleid karmistada lähiajalukku vaadates midagi uut. Kuna rändepoliitika ja see, kuidas rännet mõtestame, on viimase sajandi ja iseäranis viimase kümnendi jooksul oluliselt muutunud, on lainetena leevendatud ja tugevdatud ka rändereegleid. Peamisteks märksõnadeks on ilmasõjad, seejärel välja töötatud ÜRO pagulasseisundi konventsioon, sõjajärgsete riikide majanduse ülesehitamiseks loodud külalistööliste programmid ning Nõukogude Liidu aegne sisseränne ja liidu lagunemine. Samuti taas-iseseisvunud riikide konservatiivne lähenemine nii enda suveräänsusele kui ka rändepoliitikale, 9/11 ning võtmetähtsusega rändekriis perioodil 2015–2016.

Rändekriis, mille raames saabus Euroopasse üle miljoni migrandi ning mitmed hilisemad rändelained näitasid, et oma kodumaalt ei põgeneta alati põhjusel, mis vääriks varjupaiga andmist. Paljud lahkuvad parema elu ja majanduslike tingimuste otsingul või smugeldajate levitatava valeinformatsiooni ajendil.

Seega tekib küsimus, kuidas jätkusuutlik on ilmasõdade järgses kontekstis vastu võetud ÜRO pagulasseisundi konventsioon, mis oma põhiolemuses kehtib tänapäevani. Varjupaiga andmine loetakse põhjendatuks, kui inimene kardab tagakiusamist kas rassi, usu, rahvuse, teatud sotsiaalsesse gruppi kuulumise või oma poliitiliste veendumuste tõttu.

Praegu käivad ühelt poolt arutelud, kas sinna peaks lisanduma uued kaasaegsed kontseptsioonid nagu kliima soojenemine ja kliimapagulus. Teisalt, kuna varjupaiga andmise menetlus on pikk ja põhjalik protsess, on saanud selgeks, kui kerge on rändesurvega kurnata Euroopa riikide vastuvõtuvõimekust ja varjupaigasüsteeme.

„Lenda ja kõnni“ reisid Saksamaale

Lisaks on 2021. aastal alanud ja siiani jätkuv Poola–Valgevene piirikriis ning uued terminid nagu ränderünne ja hübriidrünnak ilmestanud, kuidas võib ränne autoritaarsete režiimide käsutuses muutuda poliitiliseks ja vägagi koordineeritud mõjutusvahendiks. 2021. aastal asusid valitsusasutused turundama ebaseaduslikku teekonda Iraagist läbi Valgevene Saksamaale „Lenda ja kõnni“ paketi: lendada Minskisse ja jalutada Saksamaale. Otselendudega saabuti nii Lähis-Idast kui Kesk-Aasiast ning erinevatel hinnangutel oli 2/3 piirile suunatud dokumentideta. Surve Poola piirile püsib ka kolm aastat hiljem.

Hoolimata tugevast kriitikast ja rahvusvahelise õigusega vastuolust, võttis Poola oktoobri keskel vastu uue rändestrategia, mis lubab varjupaigataotluste vastuvõtmise ajutiselt peatada. Peamine põhjus ongi teadmine, et rändesurve piirile on tekitatud kunstlikult ja eesmärgiga nõrgestada ELi tervikuna. Samuti soovib Poola täita riigina kohustust tagada enda elanikkonna turvalisus ja avalik kord.

Sarnaselt Poolaga sulges Soome eelmise aasta lõpus rändesurve tõttu idapiiri ning koondas varjupaigataotluste vastuvõtu kindlatesse piiripunktidesse. 2024. aastal kiitis Soome parlament heaks eelnõu, mis võimaldab piirivalveasutus-

tel teatud tingimustel varjupaigataotluste vastuvõtmisest keelduda. Seega on mõlemad Euroopa välispiiri jagavad riigid näinud, kuidas Venemaa ja Valgevene migrante mõjutusvahendina kasutavad.

Piirisulgemiste taustal ohtude kasv

Arvestades, et viimasel kolmel aastal on ebaseaduslikud piiriületused kasvanud kõikidel Euroopa välispiiridel, on enamik Euroopa riike enda rändepoliitika tööriistakasti loonud sarnased õiguslikud vahendid. Ka Eestis võimaldab seadus hädaolukorras, eriolukorras või varjupaigataotluste suure hulga korral nii menetlustes kui ka piiril erandeid teha.

Mitmed Euroopa riigid seisavad kas senise pigem leebe sisserändepoliitika või migrantide suure sissevoolu tulemusel silmitsi probleemidega, mille on toonud kaasa erinevad arvestatava suurusega kogukonnad. Geopoliitiline turbulents, sõda Ukrainas ning Israeli-Palestiina konflikt on aktiveerinud mitmed kogukonnad, kel on endiselt tihe kontakt enda kodumaaga ning kes on asunud näitama oma poliitilist mõjuvõimu läbi meeleavalduste ja rünnakute. Halvemal juhul on toimunud terrorirünnakud või on riigid tajunud võimaliku terrorismiohu tõusu.

Praegu on ajutise piirikontrolli sisepiiridel kas osaliselt või täielikult taaskehtestanud Austria, Saksamaa, Sloveenia, Itaalia, Norra, Taani ja Rootsi. Novembrist taaskehtestab piirikontrolli ka Prantsusmaa. Piirikontrolli saab kehtestada kahel juhul: erakorralistel asjaoludel, mis seavad ohtu Schengeni ala üldise toimise ning et reageerida avalikku korda või sisejulgeolekut ähvardavale tõsisele ohule.

Enamik riike põhjendab piirikontrolli julgeolekuohtudega nagu kasvav oht ebaseaduslikuks rändeks või rändesurve välispiiridel, Venemaa agressioon Ukrainas ning Lähis-Ida konflikt, milles osalevad terrorirühmitused. Taani ja Prantsusmaa põhjendavad piirikontrolli lisaks eelnevale ka kõrgeenenud terrorismi- ja radikaliseerumise ohuga.

Ka Eesti taaskehtestas 2022. aastal vahetult pärast Venemaa agressiooni algust Ukrainas ajutise piirikontrolli Eesti–Läti piiril, kui Eestisse saabus tuhandeid sõja-põgenikke.

Kas sisepiiridel piirikontrolli kehtestamine ohustab Schengeni ala ühtsust? Mitte tingimata. Oluline on, kuidas reageerivad naaberriigid, kellega piirikontroll taastatud on. Kuna taaskehtestatud piirikontrolle viiakse läbi erineva intensiivsuse ja põhjalikkusega, võib mingis osas eeldada, et tegemist on ka sümbolse demonstratsiooniga näitamaks reaktsiooni Euroopas valitsevale erandlikule olukorrale.

Seni on Schengen ja välispiiride kaitse toiminud suuresti usaldusel – liikmesriigid viivad läbi asjakohased piirimenetlused ja teevad omavahel koostööd. See läbi on välispiiride kaitse ja Schengeni ala turvalisus kõigi ühise pingutuse tulem. Lisaks peaksid liikmesriigid peagi rakendama piirihaldust hõlbustavaid IT-süsteeme ning oma rolli asub mängima ka Euroopa rändepakett. Siiski on selge, et sisepiirideta Schengeni ala senisel ja muutmata kujul säilitada on keeruline.

8.4.1 Piirihalduse meetmed ELis

ELi tasandil toimus 2024. aastal mitmeid olulisi arenguid. Muudetud määrus 206/399 (Schengeni piirieskiri) jõustus 10. juulil 2024. Selle eesmärk on tugevdada välispiire meetmetega, mis käsitlevad rände instrumentaliseerimist, ning pakkuda piiriäärsetes piirkondades sisepiirikontrollide asemel tugevdatud piiriülese politseikoostöö raamistikku. Uus piirieskiri sätestab ka ajakohastatud raamistiku sisepiirikontrollide võimalikuks taaskeh- testamiseks viimase abinõuna, määratletud ajapiirangute ja suurendatud kaitsemeetme- tega – see on lubatud ainult tõsise ohu korral ning nõuab teavitamist ja konsulteerimist.²²⁴

Varjupaiga- ja rändehalduse reformi seadusandlike dokumentide hulgas sätestas mää- rus 2024/1356 (taustakontrolli määrus), mis hakkab kehtima alates 2026. aasta juunist, kohustusliku taustakontrolli ebaseaduslikult saabuvate sisserändajate ja varjupaigataotle- jate korral. Taustakontroll hõlmab esmast tervise- ja haavatavuse kontrolli, isikusamasuse kindlakstegemist, biomeetriliste andmete registreerimist, turvakontrolli ning suunamist varjupaiga- või tagasisaatmismenetlusse.²²⁵

Mitu EMNi liikmesriiki²²⁶ teatasid, et nad töötavad välja või on vastu võtnud riiklikud mit- meaastased integreeritud piirihalduse (IBM) strateegiad, vastuseks komisjoni teatisele.²²⁷ EMNi liikmesriigid rakendasid ka arvukalt meetmeid, mis on seotud IT-süsteemidega (EES, ETIAS, SIS, VIS) ja Euroopa koostalitlusraamistikuga. Välispiiri haldamise ühtlusta- mise ja tugevdamise osas teatati teistest meetmetest või ettevalmistavatest tegevustest 11 EMNi liikmesriigis,²²⁸ millest osa oli ajendatud hübriidohtudest,²²⁹ Schengeni hindamise tulemustest²³⁰ ja Schengeni piirieskirja muudatustest.²³¹ Viies EMNi liikmesriigis kesken- dusid need meetmed tehnoloogia suuremale kasutamisele piirikontrollis ja seires.²³²

1. märtsil 2024 saavutati Euroopa Parlamendi ja Nõukogu vahel poliitiline kokkulepe kahes määruis reisijate eelregistreerimise andmete kogumise ja edastamise kohta, mil- lest üks tunnistas kehtetuks 2004. aasta direktiivi.²³³ Uued reeglid võimaldavad piiri- ja

²²⁴ European Commission, 'The Commission welcomes the political agreement on new rules for a more resilient Schengen area', 6 February 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_667https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_667

²²⁵ Regulation (EU) 2024/1356 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 introducing the screening of third-country nationals at the external borders and amending Regulations (EC) No 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/817, OJ L, 2024/1356, 22.5.2024, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1356https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1356

²²⁶ BE, CZ, FR, HR, LT, LU, LV, MT, NL, PL, SE.

²²⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council establishing the multiannual strategic policy for European integrated border management COM/2023/146 final, 14.03.2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52023DC0146>

²²⁸ BE, CY, EE, EL, FR, LT, LU, LV, NL, PL, SI.

²²⁹ EE, FI, LT, LV, PL, ja NO.

²³⁰ FR.

²³¹ SI.

²³² CY, EE, EL, FR, NL.

²³³ Regulation (EU) 2025/12: This regulation focuses on enhancing and facilitating external border checks by standardising the collection and transfer of API data. It amends Regulations (EU) 2018/1726 and 2019/817, and repeals Council Directive 2004/82/EC. Regulation (EU) 2025/13: This regulation pertains to the prevention, detection, investigation, and prosecution of terrorist

õiguskaitseasutustel andmeid tõhusamalt kasutada, järgides samal ajal ELi andmekaitse norme. Need meetmed on ette nähtud välispiirikontrollide hõlbustamiseks ning terrorismikuritegude ja raske kuritegevuse ennetamise, avastamise, uurimise ja süüdistamise tõhustamiseks.

Koos 2024. aasta Schengeni olukorra aruandega tegi Euroopa Komisjon ettepaneku võtta vastu nõukogu soovitus, et hõlbustada 2024–2025. aasta Schengeni tsükli prioriteetsete valdkondade rakendamist.²³⁴ See hõlmas meetmeid nagu ühiste prioriteetide parema rakendamise edendamine Schengeni valitsemisraamistiku kaudu, valmisoleku, turvalisuse ja vastupanuvõime tugevdamine välispiiridel, menetluste ja süsteemide digiteerimise edendamine, et suurendada turvalisust ja tõhusust, piiriülese kuritegevuse vastu võitlemise ja loata liikumiste ennetamise intensiivistamine, ühise ELi tagasisaatmise süsteemi tulemuslikkuse suurendamine.²³⁵

Euroopa Komisjon kohandas lühiajaliste mitmekordse sisenemise viisade väljaandmise eeskirju India kodanikele, mis muutis nende jaoks reisimise Schengeni alal lihtsamaks ja vähendas taotluste arvu.²³⁶

2024. aasta detsembris võttis Euroopa Komisjon vastu teatise, et toetada ELi liikmesriike hübriidohtude, sealhulgas Venemaa ja Valgevene rändevahendamise vastu võitlemisel, et tugevdada ELi välispiiride turvalisust ja vältida Euroopa põhimõtete ja väärtuste, sealhulgas varjupaigaõiguse, kasutamist ELi vastu.²³⁷

Mitmed ELi liikmesriigid, Georgia ning Ukraina viisid 2024. aastal läbi tegevused, mille eesmärk oli tugevdada piiri haldamist väljaspool Schengeni *acquis*'d.²³⁸ Eestis²³⁹, Lätis, Leedus ja Poolas olid need tegevused ajendatud eelkõige olukorrast nende välispiiridel Venemaa või Valgevenega.

Poolas, kus Valgevene piiril esines rändesurvet seoses rändekriisi instrumentaliseerimisega, sõlmiti leping elektroonilise tõkke ehitamiseks Bugi, Świsłodzi ja Istoczanka jõgedele. Tööd rahastas EL koos Poola Siseministeeriumi kaasrahastusega. Leedu sulges

offences and serious crime through the collection and transfer of API data. It amends Regulation (EU) 2019/818.

234 Proposal for a Council Recommendation for the 2024/2025 Schengen Cycle, COM/2024/174 final, 2024/0094(NLE), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0174>

235 European Commission, 'Commission publishes Schengen report setting new priorities for the year ahead', 16 April 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1988https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1988

236 Commission Implementing Decision of 18.4.2024 establishing adapted rules on the issuing of multiple-entry visas to Indian nationals residing in India and applying in India for short-stay visas, C(2024) 2434 final, https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/93d78385-3bd5-441f-bbf5-a233dceac4ae_enhttps://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/93d78385-3bd5-441f-bbf5-a233dceac4ae_en

237 Leitav siit: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024DC0570>

238 EE, FR, IE, LT, LV, PL, SE, ja GE, UA.

239 Eestis kasvas liiklus kagupiiril asuvates piiripunktides pärast seda, kui Venemaa Föderatsioon sulges ühe peamise maismaatranspordi koridori ELi suunal – Narva piiripunkti Ida-Eestis. Eesti tugevdas oma kagupiiri, et suurendada Eesti ja ELi välispiiride kaitset – lisati tokkeid, tehnilist seiret ja seireposte. Kogu maismaapiirist (135,6 km) oli 2024. aasta lõpuks paigaldatud 80% kavandatud viivitusaiaist.

kaks täiendavat rahvusvahelist piiripunkti Valgevenega. Läti kehtestas tugevdatud piirijulgeoleku korra Valgevene piiri lähedastes piirkondades, otsustades hoida ainsat maismaapiiri ületuspunkti Valgevenega suletuna ning laiendades sissesõidupiranguid Venemaa kodanikele.

Uus seadusandlus Prantsusmaal andis piiripolitseile volituse teostada kontrolli erinevatel transpordivahenditel, et kontrollida, kas isikutel on reisidokumendid või elamisluba. Samamoodi piiriturvalisuse suurendamiseks viis Rootsi politsei sisse koolituse piirialade tõhustatud kontrolliks, Gruusia võttis vastu piiriohu analüüsi tegevuskava ja digiteeris oma andmesüsteemid, ning Ukraina lõi riikliku koordineerimiskeskuse integreeritud piirihalduse jaoks.

lirimaal lõppesid ajutised meetmed, mis võimaldasid Ukraina kodanikel saabuda ilma kehtiva biomeetrilise passita. Selleks et viia riigi poliitika kooskõlla ELi omaga, suurendas lirimaa trahve vedajatele, kes ei kontrolli, kas reisijatel on asjakohased reisidokumendid.

8.4.2 Välispiirikontrolli meetmed Eestis

Seoses liiklusega välispiiril otsustas Venemaa Föderatsioon alates 1. veebruarist 2024 sulgeda Invangorodi piiripunkti (Eesti poolel Narva piiripunkt) maanteetranspordile. Piiripunkt suleti renoveerimise eesmärgil. Jalakäijatele jäi piiripunkt avatuks. Vene Föderatsiooni teatel kestavad renoveerimistööd 2025. aasta lõpuni. Narva piiripunkt on olnud peamine maismaakoridor ELi ja Venemaa vahel pärast seda, kui Soome sulges oma piiripunktid kaugemal põhjas. Samadel asjaoludel muutis Eesti Narva piiripunkti lahtioleku-aega ja kehtestas jalakäijate piiriületuse lahtiolekuaja, kell 07:00 kuni 23:00, st piiripunkt on öösel suletud.

Narva piiripunkti sulgemine maanteetranspordile mõjutas ka teisi Eesti kagupoolseid piiripunkte, Luhamaa ja Koidula piiripunkti, mille tulemusel kasvas seal liiklus oluliselt. Seoses Soome välispiiripunktide sulgemisega tulid Eesti piiripunktidest ka Soome registreerimismärkidega veoautod, mida varem ei olnud piiriületuseks kasutatud. Samuti tulid Eesti piiri ületama Soome elamisloaga Venemaa kodanikud.²⁴⁰

²⁴⁰ Radar, kevad 2025

Soome idapiiril asuvad maismaa piiripunktid jäid 2024. aastal reisijatele suletuks

Soome ja Venemaa idapiiril asuvad piiripunktid olid kogu 2024. aasta vältel reisijate veoks suletud. Erandiks on Vainikkala kaubaveod raudteel ja kaubalaevaliiklus Nuijamaa sadama piiripunktis (Saimaa kanal). Varem liikus Vainikkalast iga päev läbi 2-3 kaubarongi, mis vedasid tööstuslikku toorainet. Saimaa kanalis ei toimunud 2024. aasta jooksul kaubalaevaliiklust. See aga suunas isikud, kes soovisid piiri ületada kasutades ebaseaduslike meetodeid. Soome ja Venemaa vahelist piiri ületasid ebaseaduslikult 2024. aastal nii linnuvaatlejad, seiklusihimulised koolilapsed kui varjupaigataotlejad. Soome idapiiri ületas 2024. aastal ebaseaduslikult suunaga Venemaalt Soome 39 isikut. Suunaga Soomest Venemaale ületas ebaseaduslikult tahtlikult piiri ligi 15 isikut.²⁴¹

Eesti idapiiri piiriehitus

2024. aastal jätkas Eesti oma kagupoolse piirilõigu arendamist. 2024. aasta lõpuks oli kasutusel täiendavad 23,5 km tehnilist järelevalvet. Samuti paigaldati maismaapiirile 20,7 km viivituspiirdeid. Kogu maismaapiirist (135,6 km) oli 2024. aasta lõpuks paigaldatud 80% kavandatud viivituspiirde mahust. Lisaks paigaldati 2024. aasta sügiseks Narva jõe le viis uut seirepositsiooni.

Allikas: Radar, kevad 2025²⁴²

²⁴¹ Vilja, H. Olukorrast piiril 1/2025, Sisekaitseakadeemia, PPK, 04.02.2025

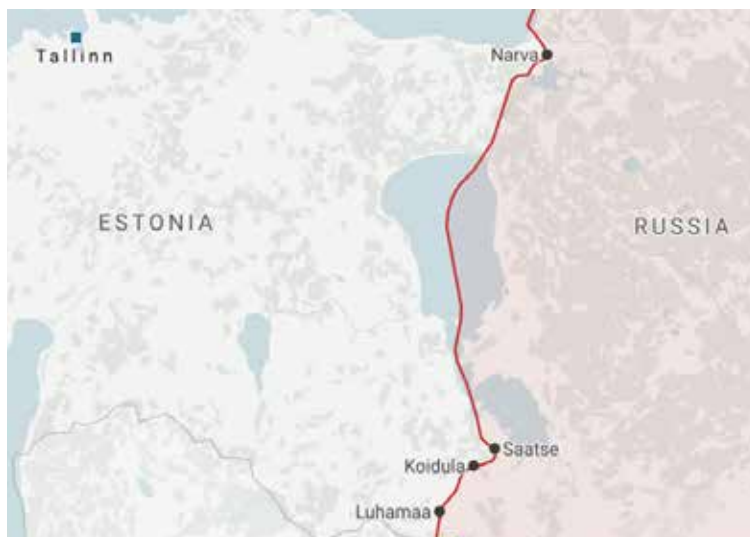
²⁴² Radar, kevad 2025

Kuigi esialgse plaani kohaselt pidi Eesti idapiir valmima 2025. aasta lõpuks, siis täielikult (üksikute piirkondade osas) ehitatakse see siiski välja 2027. aasta lõpuks. Ajamaht kasvas peamiselt sellepärast, et lisandunud piirilõigud (näiteks Saatse saabas) tulenevad Eesti geopoliitilisest olukorrast. Kui varem kavatseti piiri ehitusel Vene Föderatsiooniga maid vahetada, siis nüüd ehitatakse piirkond kinni piiritaristuga. Piiriehituse üks kõige aeganõudvamaid tegevusi on hankemenetlus.²⁴³

Pildi allikas: Autor/allikas:
Mirjam Möttus/ERR²⁴⁴

Idapiiri ehitus jaguneb suures plaanis kaheks põhiosaks: kagupiir, mis hõlmab maismaapiiri, ja Narva jõe piir, mis kulgeb Peipsist ülespoole. Kogu piiri käsitletakse tervikliku projektina, mida arendatakse idapiiri projekti nime all.²⁴⁵

Pildi allikas: ERR,
29.02.2024²⁴⁶

²⁴³ ERR, 7.03.2025 Leitav siit: <https://www.err.ee/1609624004/eesti-ehitab-idapiiri-taielikult-val-ja-2027-aasta-lopuks>

²⁴⁴ ERR, 7.03.2025 Leitav siit: <https://www.err.ee/1609624004/eesti-ehitab-idapiiri-taielikult-val-ja-2027-aasta-lopuks>

²⁴⁵ ERR, 7.03.2025 Leitav siit: <https://www.err.ee/1609624004/eesti-ehitab-idapiiri-taielikult-val-ja-2027-aasta-lopuks>

²⁴⁶ ERR, Leitav siit: <https://news.err.ee/1609267227/ministry-no-plans-to-close-koidula-border-crossing-with-russia>

PPA kriisiüksuse loomine

2024. aasta lõpust sai hoo sisse juba aastaid ette valmistatud PPA kriisiüksuse moodustamine, mis on osa laiapindsest riigikaitsest ning suurendab kogu Eesti vastupidavust ja valmidust kriisiolukordadeks. Kriisiüksus tagab avalikku korda, kaitseb piiri, ohjab masse, valvab objekte ja isikuid ning toetab kriisiüksuse põhitegevusi logistika, kommunikatsiooni ja muude tugitegevustega.²⁴⁷ Kriisiüksus mobiliseeritakse vajaduse korral Vabariigi Valitsuse otsusega (kui kuulutatakse välja hädaolukorra oht, hädaolukord, eriolukord, erakorraline seisukord, kõrgendatud kaitsevalmidus või sõjaseisukord) ning selle juhtimise, paiknemise ja ülesanded otsustab politsei tulenevalt akuutsest kriisiolukorrast.

Selleks, et tagada üksuse optimaalne suurus ja püsivus, on plaanis mehitada kriisiüksus peajasjalikult sõjaväepolitsei väljaõppe saanud reservväelastega. Lisaks saavad üksusega liituda abipolitseinikud, kes läbivad vastava täiendõppe.

2027. aasta lõpuks on välja koolitatud, varustatud ja lahinguvalmis 1000-liikmeline eriväljaõppe ja -varustusega politsei kriisiüksus.²⁴⁸ Tugevdatakse piiriturvalisust, mille hulka kuulub piirivalve varustuse ja sõidupargi uuendamine, samuti droonimüüri loomine. Samuti kasvab politseinike taktikalise meditsiiniabi osutamise võimekus.

2025. aasta alguse Vabariigi Valitsuse otsuse²⁴⁹ alusel saab PPA järgmiseks kolmeks aastaks juurde 80 miljonit eurot kriisivalmiduse tõstmiseks, kriisireservi rühma moodustamiseks eraldas valitsus 26 miljonit eurot.

Frontexi 7. kontingendi (C7) juhtimiskeskuse rajamine Eestisse

Alates 2024. aasta lõpust on käinud läbirääkimised Frontexi 7. kontingendi (Contingent 7 ehk C7) rajamise üle Eestisse. 10. juulil 2025 avati juhtimiskeskus Narva-Jõesuus. Sealt hakatakse juhtima Frontexi operatsiooni ELi idapiiril – Eestis, Soomes, Lätis, Leedus, Poolas, Slovakkias, Norras ja Rootsis. Frontexi peamine ülesanne Eestis on toetada liikmesriikide ametiasutusi Euroopa Liidu välispiiride kaitsmisel. Eestis ja kogu piirkonnas tähendab see piirikontrolli tugevdamist, julgeolekule kaasaaitamist (st riskianalüüside koostamine, rändesurve haavatavuse hindamine) ja võitlust ebaseadusliku rände vastu (kuritegevuse tõkestamine piiridel ja kiirreageerimine hädaolukorras). Frontex hakkab koostöös PPAga osalema patrullides, töötama piiripunktides ning on kohalikule piirivalvele lisaressursiks. Lisaks pakub Frontex riiklikele asutustele oma kogemusi, koolitusi ning ka varustust. C7s on ligi 300 inimest, kellest Eestisse tuleb üle 50 inimese.

²⁴⁷ Kriisiüksus sai teoks, Leitav siit: https://issuu.com/ajakiri_radar/docs/radar_kevad_2025/s/83777439

²⁴⁸ PPA 11.05.2025 uudised, Leitav siit: <https://www.politsei.ee/et/uudised/reservvaeelastest-luuakse-sisejulgeoleku-kriisiueksus-12488>

²⁴⁹ Valitsus andis raha 1000-liikmelise politsei kriisireservi loomiseks Postimees, 16.01.2025 Leitav siit, <https://www.postimees.ee/8173634/valitsus-andis-raha-1000-liikmelise-politsei-kriisireservi-loomiseks>

9.

Inim-
kaubandus

2024. aastal olid inimkaubanduse vastased arengud suunatud eelkõige ennetustegevuse, ohvrite tuvastamise ja kaitse tõhustamisele, sealhulgas teadlikkuse tõstmise, võimekuse suurendamise ning riigisisese ja piiriülese koostöö parandamisele. Mitmed riigid töötasid ka selle nimel, et tugevdada või vastu võtta uusi riiklikke tegevuskavasid ning arendasid (või täiustasid) riiklikke suunamismehhanisme.

ELi tasandil olid peamised arengud õiguslikku laadi: vastu võeti direktiiv (EL) 2024/1712 (uuendatud inimkaubandusevastane direktiiv), mis sätestab uuendatud põhimõtted inimkaubanduse vastase võitluse tugevdamiseks.²⁵⁰ Varjupaiga- ja rändehalduse reformi²⁵¹ vastuvõtmine tõi samuti kaasa konkreetsed kaitsemeetmed ja toetusmehhanismid inimkaubanduse ohvritele.

Inimkaubanduse vastase võitluse keskmes olid mitmete riikide poolt vastu võetud meetmed, mis käsitlesid eelkõige tööalase²⁵² ja seksuaalse ärakasutamise²⁵³ eesmärgil toimuvat inimkaubanduse ennetamist, samuti lastega seotud inimkaubanduse tõkestamist ja alaealiste ohvrite kaitset.²⁵⁴

9.1 Inimkaubandus arvudes

2023. aastal oli ELis registreeritud inimkaubanduse ohvrite arv 10 793 isikut, mis on 6,9% rohkem kui 2022. aastal ning suurim registreeritud arv ajavahemikul 2008-2023. Ligi kaks kolmandikku, 63% registreeritud inimkaubanduse ohvritest olid 2023. aastal naised või tüdrukud. Viimase viie aasta jooksul on märgatavalt suurenenud nende registreeritud ohvrite arv, kellega kaubitseti sunniviisilise töö või teenuste osutamise eesmärgil.²⁵⁵

9.2 ELi tegevussuunad inimkaubandusega võitlemisel

2024. aasta juunis võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu direktiivi (EL) 2024/1712, millega muudetakse direktiivi 2011/36/EL inimkaubanduse ennetamise ja vastase võitluse ning selle ohvrite kaitse kohta („uuendatud inimkaubandusevastane direktiiv“), mis kehtestab uued eeskirjad inimkaubanduse vastase võitluse tugevdamiseks.²⁵⁶ Uus direktiiv kohustab ELi liikmesriike muu hulgas looma ametlikult riiklikud suunamismehhanismid

²⁵⁰ Directive (EU) 2024/1712 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1712>

²⁵¹ European Commission, 'Pact on Migration and Asylum', https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en#:~:text=The%20Pact%20on%20Migration%20and%20Asylum%20is%20a,results%20while%20remaining%20grounded%20in%20our%20European%20values

²⁵² FI, FR, MT, SE.

²⁵³ BE, FR, IE, SE.

²⁵⁴ FR, MT, ja GE.

²⁵⁵ Eurostat, 13.07.2025 Leitav siit: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics

²⁵⁶ Directive (EU) 2024/1712 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1712>

ning parandama nende ja ohvriabiteenuseid pakkuvate asutuste vahelist koordineerimist. Samuti lisatakse inimkaubanduse määratlusse uute ärakasutamismvormidena asendusemaduse ärakasutamine, sundabielud ja ebaseaduslik lapsendamine (sealhulgas juhul, kui need toimuvad veebis). Inimkaubandust soodustava nõudluse vähendamiseks näeb uuendatud inimkaubandusevastane direktiiv ette, et ELi liikmesriigid peavad kriminaliseerima teadlikult inimkaubanduse ohvrite teenuste kasutamise. Direktiiviga tugevdatakse ka õiguskaitse- ja kohtuasutuste olemasolevaid vahendeid inimkaubandusega seotud kuritegude uurimiseks ja süüdistuse esitamiseks ning kehtestatakse Eurostati iga-aastane ELi-ülene andmekogumine inimkaubanduse kohta.²⁵⁷

Rändereformi vastuvõtmisega kaasnesid samuti konkreetsed kaitsemeetmed ja tugi inimkaubanduse ohvritele. Näiteks määruse (EL) 2024/1356 (taustakontrolli määrus) kohaselt tuleb ELi liikmesriikidel kaasata taustakontrolli menetlusse riiklikud asutused, kelle ülesandeks on inimkaubanduse ohvrite tuvastamine ja äratundmine.²⁵⁸ Direktiivi (EL) 2024/1346 (uuendatud vastuvõtutingimuste direktiiv) kohaselt on inimkaubanduse ohvrid loetletud erivajadustega taotlejate kategoorias. Samal põhjusel nõuab määrus (EL) 2024/1347 (kvalifitseerimismäärus)²⁵⁹, et liikmesriigid võtaksid arvesse rahvusvahelist kaitset taotlejate erivajadusega isikute, sealhulgas inimkaubanduse ohvrite, erivajadusi.

2024. aasta juunis võttis nõukogu vastu oma läbirääkimispositsiooni ettepaneku suhtes tugevdada Europolit rolli, et toetada ELi liikmesriike inimsmugeldamise ja inimkaubanduse vastases võitluses.

9.3 Eesti tegevussuunad inimkaubandusega võitlemisel

2024. aastal registreeriti Eestis kolm inimkaubanduse ohvriks langenud kolmanda riigi kodanikku, karistusseadustiku artikli 133 alusel. Üks ohvritest oli seotud seksuaalekspluaateerimise ja kaks isikut sunniviisilise töö juhtumiga. Üks isik mõisteti süüdi karistusseadustiku artikli 133 lõike 2 ja artikli 175 alusel. 2024. aastal anti kahele isikule elamisluba kriminaalmenetluses osalemiseks.

Kuigi riiklikes õigusaktides ei olnud 2024. a olulisi muudatusi, toimusid Eestis arutelud selle muudatuste üle, mida toob kaasa siseriiklikesse õigusaktidesse 24. juunil 2024 jõustunud uus ELi direktiiv (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2024/1712, 13. juuni 2024, millega muudetakse direktiivi 2011/36/EL inimkaubanduse tõkestamise ja vastu võitlemise ning inimkaubanduse ohvrite kaitse kohta).

²⁵⁷ European Commission, 'Stronger EU rules to fight trafficking in human beings enter into force', https://home-affairs.ec.europa.eu/news/stronger-eu-rules-fight-trafficking-human-beings-enter-force-2024-07-12_en

²⁵⁸ Regulation (EU) 2024/1356 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 introducing the screening of third-country nationals at the external borders and amending Regulations (EC) No 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/817, (Screening Regulation (EU) 2024/1356) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401356

²⁵⁹ Regulation (EU) 2024/1347 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection and for the content of the protection granted, amending Council Directive 2003/109/EC and repealing Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council, (Qualification Regulation (EU) 2024/1347) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401347

Alates 1. juulist 2024 kuni 30. juunini 2025 on Eesti Läänemeremaade Nõukogu (CBSS) eesistujariik. CBSS on mitmetasandiline foorum Läänemere piirkonna riikide koostöök, mille eesmärk on tugevdada ja intensiivistada vastastikust koostööd sellistes prioriteetsetes küsimustes nagu ohutus, jätkusuutlikkus ja piirkondlik identiteet. Eesti eesistumise prioriteetide hulgas keskendub inimkaubanduse vastane tööühm (TF-THB) koostööle kolmandate riikidega, nimelt Kesk-Aasia ja Balkani piirkondlike inimkaubanduse vastaste võrgustikega, et võidelda inimkaubanduse kuritegudega, mille sihtkohaks on Läänemere piirkond. Erilist rõhku pannakse ennetamisele, uurimisele ja ohvrite abistamisele, keskendudes eelkõige võõrtööjõule ja prostitutsiooni kaasatud isikutele. Samuti pakutakse täiendavaid võimalusi koolituskursuste korraldamiseks saatkondadele ja diplomaatilistele esindustele, selleks mõeldud käsiraamatu „Kuidas aidata ja kaitsta inimkaubanduse ohvreid“ alusel.²⁶⁰

Siseriiklikult muutus mõnevõrra õiguskaitse (prokuratuuri) struktuur, mis puudutab inimkaubanduse valdkonnas menetlusi – Eestis on prokuratuur jagatud viieks ringkonnaks ning neljas ringkonnas on üks või kaks spetsialiseerunud prokuröri, kes tegelevad inimkaubanduse ja sellega seotud kuritegudega (viies ringkond tegeleb ainult majandus- ja korruptsioonikuritegudega). Alates 2024. aastast on olemas riigiprokurör, kelle ülesanne on olla Eesti kontaktprokurör inimkaubanduse küsimustes. Selle muudatusega väheneb ringkondade spetsialiseerunud prokuröride haldustöö osakaal ning nad saavad keskenduda kriminaalasjade sisulisele tegelemisele.

2024. aastal koostati inimkaubanduse ohvrite abistamise riiklik suunamismehhanism (NRM), sotsiaalministeeriumi juhtimisel ja riiklike sidusrühmade vahel. Arutelud selle üle toimusid 2024. aasta novembris aset leidnud ühisel koolitusel. Tegemist on esimese Eestis valmiva NRMga. Seni on kasutatud 2019. aastal vastu võetud suunamise ja abistamise juhendit. NRMi kirjalike suuniste lõplik versioon valmib 2025. aasta esimeses pooles ning seejärel algavad läbirääkimised sidusrühmade vahel selle lõpliku vormistamise korra ja reguleerimise üle. NRM, mis tehakse kohustuslikuks 2025. aastal kõigile asjaomastele osapooltele, koosneb järgmistest osadest: ohvri tuvastamine ja esmane toetus; toetus ja kaitse; kriminaalmenetlus; pikaajaline toetus ja rehabilitatsioon; turvaline tagasipöördumine. Lisaks on olemas põhjalik abimaterjal riikliku suunamismehhanismi rakendamiseks, mis avaldatakse samuti 2025. aastal. Riikliku suunamismehhanismi peamine eesmärk on pakkuda tõhusat võimalust inimkaubanduse ohvrite teenustele suunamiseks. Lisaks võib riiklik mehhanism aidata parandada riiklikku poliitikat ja menetlusi erinevates ohvritega seotud küsimustes, nagu elukoha ja väljasaatmise poliitika, ohvriabi, hüvitised jne.

Sotsiaalkindlustusamet pakub inimkaubanduse ennetamise ja ohvrite abistamise nõustamist eesti, vene ja inglise keeles ning seda juhitakse riiklike sotsiaalteenuste raames ja see on ka osa NRMist. Amet teavitab inimesi Eestis töötamise, õppimise ja abiellumise võimalustest, tingimustest, eeskirjadest ja riskidest ning abistab töö-, seksuaalse ekspluateerimise ja inimkaubanduse ohvreid. 2024. aastal tuli esimest korda nõustamisele rekordarv, üle 300 kliendi (2023. aastal oli 290 klienti), nõustamiste arv kokku oli 862 korda. 85% klientidest olid kolmandate riikide kodanikud, kokku 19 erinevast riigist (peamiselt Ukraina kodanikud, aga ka Kesk-Aasia riikidest nagu Tadžikistan, Usbekistan jne). Neil isikutel on

²⁶⁰ The Council of the Baltic Sea States (CBSS) is a multi-level forum for cooperation between the countries of the Baltic Sea Region, which aims to strengthen and intensify mutual cooperation on priority issues such as safety, sustainability and regional identity. The Council of the Baltic Sea States, Estonian Presidency available here: https://cbss.org/wp-content/uploads/2024/06/estonian-presidency-2024-2025_priorities.pdf

Eestis enamasti tööalaseid probleeme, kus tööandjad kasutavad ära nende haavatavust, infopuudust, keeleoskuse puudumist jne.²⁶¹

2024. aastal toimusid mitmed ühiskoolitused valdkonnas tegutsevate asutustega (tööinspeksioon, PPA, prokurörid, ohvriabi organisatsioonid jne). Näiteks 2024. aasta mais toimus spetsiaalne koolituspäev tööinspektorite ja teistele valdkonnaga seotud ametnikele (juristid, töövaidluskomisjon, järelevalveinspektorid jne), kokku 50 inimesele, et arutada koos PPAga üle praeguste juhtumite kohtupraktika ja saada värsket teavet THB suundumuste, andmete kohta Eestis, samuti teavet ohvriabi ja koostöö kohta teiste riigiasutustega võimalike inimkaubanduse juhtumite avastamisel. Koolitusel arutati muu hulgas asjaomaste asutuste (Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi ning PPA ja Tööinspeksiooni) vahelise koostöö tõhustamise võimalusi.

Justiitsministeeriumi eestvedamisel toimus 2024. aastal kolm kahepäevast koolitust ELI ISFi projekti „Koostöö arendamine inimkaubanduse ohvrite tuvastamiseks ja abistamiseks Eestis“ raames (2025. aastaks on kavas veel neli koolitust), millest võtsid osa Töötukassa, Tööinspeksioon, PPA, Prokuratuur, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Noorteühenduste Liidu ametnikud, Eesti Noorsootöötajate Liit. Koolituse eesmärk oli anda osalejatele teadmised inimkaubanduse olemusest ja õigetest tegutsemisjuhistest juhtumite tuvastamisel, sealhulgas ametiasutuste vahelisest koostööst.

2024. aastal loodi justiits- ja digiministeeriumi poolt kaks uut koolitusmaterjali:

- 1) Online-koolitus hotelli- ja restoranipersonalile: väärkohtlemine ja inimkaubandus – kuidas neid ära tunda ja ennetada? Koolitus on tasuta kättesaadav eesti, inglise ja vene keeles. Pärast koolituse läbimist võib saada e-tunnistuse selle läbimise kohta e-posti teel.
- 2) MTÜ Mondo Global Education Center poolt välja antud õppematerjalid inimkaubanduse kohta keskkooliõpilastele ja õpetajatele eesti keeles.

Mõlemad e-õppevahendid on loodud ELI ISFi projekti „Alert helpers!“ raames. – Koostöövõime loomine inimkaubanduse ohvrite tuvastamiseks ja abistamiseks Eestis“. Lisaks on Justiits- ja digiministeeriumi koduleht erinevate sihtrühmade jaoks mõeldud teabekeskuseks inimkaubanduse kohta (peamiselt eesti keeles): Inimkaubandus | Justiits- ja Digiministeerium.

28. novembril 2024 toimus ELA eestvedamisel koostöös Tööinspeksiooni, Politsei- ja Piirivalveameti ning kliimaministeeriumiga tasuta seminar maanteetranspordiettevõtjatele. 2024. aasta detsembris jagati ELA materjale Tööinspeksiooni sotsiaalmeediakanalites (nt LinkedIn).

Lisaks on Eesti Tööinspeksioon ka Nordic-Baltic HUBi liige. HUB tegutseb projektipõhiselt, mille üldeesmärk on edendada töötajate inimväärseid töötingimusi, ausat konkurentsi ja arendada riikidevahelisi ühiseid kontrole. Detsembris toimus ühine kohtumine, kus arutati HUBi tegevust deklareerimata töö ja tööjõu ärakasutamise valdkonnas aastaks 2025. Kohtumisel otsustati ka luua töökuritegevuse analüütikute foorum, mille peamine eesmärk on parandada Põhja- ja Baltimaade tööinspeksiooniasutuste suutlikkust tööga seotud kuritegevuse vastu võitlemisel.

²⁶¹ Sotsiaalkindlustusameti eksperdi vastuskiri 21.01.2025

2024. aasta juunis-juulis koostas Tööinspeksioon Eesti tööandjatele juhendi, kuidas ja millises keeles suhelda ja sõlmida leping välisriigist tööle tulnud töötajatega (saadaval ainult eesti keeles²⁶²).

Lisaks sellele oli vastavalt Tööinspeksiooni eelmise aasta kommunikatsioonikavale kogu juulikuu pühendatud välis töötajatele, mille raames avaldati erinevates teabekanalites asjakohaseid materjale. Tööinspeksioon koostas teabematerjali „Teabeleht väljastpoolt Eestit pärit töötajatele“ 10 keeles.

2024. aastal tõhustasid Tööinspeksioon ja PPA oma koostööd. Näiteks avaldas Tööinspeksioon esmakordselt oma veebilehel nimekirja ettevõtetest, mida plaaniti kontrollida selle kalendriaasta jooksul, mõned neist koostöös PPAGA.

9.4 Eesti koostöö teiste liikmesriikide ja kolmandate riikidega

Eesti spetsialistide teadmiste parandamiseks inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja abistamise valdkonnas toimus 2024. aastal mitu inimkaubanduse vastase võitluse alast koolitust, mis keskendusid ka kolmandate riikide kodanikele. 2024. aasta septembris toimus Eesti Läänemeremaade Nõukogu (CBSS) eesistumise egiidi all kahepäevane seminar „Inimkaubanduse tõkestamine Läänemere, Ida-Euroopa ja Kesk-Aasia piirkonnas“ koos CBSSi riikide ning Kesk-Aasia riikidega (Usbekistan, Türkmenistan, Kõrgõzstan), Ukrainaga ja Moldovaga. Seminari ja koolituste eesmärk oli luua regioonide ja riikide vahelised koostöökontaktid THB juhtumitega tegelevate spetsialistide vahel ning tõsta teadlikkust, et kolmandate riikide kodanike võimalikule tööalase ekspluateerimise probleemile tuleb Eestis enam tähelepanu pöörata.

Lisaks sellele korraldas Eesti koostöös CBSSi sekretariaadiga koolituskursusi, mis põhinesid saatkondadele ja diplomaatilistele esindustele mõeldud käsiraamatul „Kuidas aidata ja kaitsta inimkaubanduse ohvreid“. 2024. aasta novembris toimus Eesti diplomaatidele, eelkõige konsulitele suunatud koolitus hübriidformaadis. Osalejaid oli ligikaudu kuuskümme. Samuti jagati konsulitele inimkaubanduse käsiraamatuid.

Liikmesriikide ametnike ja riiklike ametiasutuste vahelise koostöö tugevdamiseks teeb Tööinspeksioon tihedat koostööd teiste liikmesriikidega, eelkõige naaberriikidega. Koostöölepingud on sõlmitud Balti riikide, Norra, Soome ja Poolaga.

Soomes toimus 2024. aasta juunis Soome sotsiaal- ja tervishoiuministeeriumi ja ELA ühiselt korraldatud Põhja- ja Baltimaade seminar teemal „Järelevalveasutuste koostöö deklareerimata töö vastu võitlemisel“. Lisaks Eestile osales üritusel kuus riiki, keda esindasid erinevad asutused, kes tegelevad deklareerimata tööga võitlemisega erinevates riikides.

Eesti Tööinspeksioon on samuti Nordic-Baltic HUBi liige. HUB tegutseb projektipõhiselt, mille üldeesmärk on edendada töötajate inimväärseid töötingimusi, ausat konkurentsi ja riikidevahelise ühiskontrolli arendamist. 2024. aasta detsembris toimus ühine kohtumine, et arutada HUBi 2025. aasta tegevust deklareerimata töö ja tööjõu ekspluateerimise vald-

²⁶² Tööinspeksioon, Leitav: <https://www.tooelu.ee/et/uudised/1241/mis-keeles-peab-valismaalt-tulnud-tootajaga-suhtlema>

konnas. Kohtumisel otsustati ka luua tööjõukuritegude analüüsi foorum, mille peamine eesmärk on parandada Põhjamaade ja Balti riikide tööinspeksioonide suutlikkust tööjõukuritegude vastu võitlemisel.

Eestis tõhustati aastatel 2023–2024 koostööd UNODC ja nende Kesk-Aasia riikide piirkondliku inimkaubanduse vastase võrgustikuga. Peamine põhjus koostöö loomiseks Usbekistani ja laiemalt Kesk-Aasia piirkonnaga on sellest piirkonnast igal aastal Eestisse saabuvate välistöötajate kasvav arv. 2023. aastal toimus üks õppevisiit Usbekistani, kus osalesid Eesti inimkaubanduse eksperdid PPA-st, Sotsiaalkindlustusametist, Tööinspeksioonist, Siseministeeriumist, Sotsiaalministeeriumist, Justiitsministeeriumist. Pärast õppevisiiti toimus 4. juunil 2024 Usbekistani kodanikuühendustega veebiseminar inimkaubanduse ohvrite abistamise kohta. Järeltegevusena töötati välja Usbekistani ja Eesti vahelise tööjõurände taskujuhend – Usbekistani ja Eesti vahelise ohutu tööjõurände juhend. Juhendid on saadaval inglise ja vene keeles.

Usbekistani visiidi eesmärk oli tugevdada koostööd inimkaubanduse valdkonna spetsialistide vahel ja luua juhenddokument, mis toetaks turvalist välistööjõu liikumist piirkonnas. Projekti eesmärk on aidata kaasa raskete varavastaste kuritegude ennetamisele, konkreetsemalt on valdkonnad: organiseeritud kuritegevus, inimkaubandus ja korruptsiooni-vastane võitlus. Tegevusi viidi läbi ISFi toetatud projekti „Raske peitkuritegevuse ennetamine“ raames.

Et tõhustada koostööd kolmandate riikidega inimkaubanduse ennetamisel ja selle vastu võitlemisel, võõrustas Tööinspeksioon 2024. aasta oktoobris Malaysia Sarawaki osariigi valitsuse 22-liikmelist delegatsiooni. Eesti oli üks riikidest, mida delegatsioon õppevisiidi käigus külastas. Õppevisiidi eesmärk oli tutvuda valitsuse digitaliseerimisega, eelkõige siserände ja tööjõuhalduse valdkonnas. Samuti soovisid delegatsiooni liikmed teada saada, millised on välismaalaste esmased sammud Eestis tööle asumisel.

10.

Tagasi-
saatmine

2024. aastal olid peamised ELi poliitikameetmed ja riiklikud tegevused tagasisaatmise ja tagasivõtmise valdkonnas suunatud tagasisaatmismenetluste tõhususe suurendamisele ja tagasisaadetavate isikute arvu kasvule. Peamised keskset tähtsust omavad arengud ELi tasandil hõlmasid määruse 2024/1349 (tagasisaatmise piirimenetluse määrus)²⁶³ vastuvõtmist ja Schengeni temaatilise hindamise läbiviimist tagasisaatmisvaldkonnas.

Sunniviisilise tagasisaatmise riiklikud meetmed olid valdavalt seotud julgeolekuga seotud probleemidega²⁶⁴, mis on peamiselt ajendatud tagasivõtukoostöö puudumisest,²⁶⁵ ning keskendusid isikute tuvastamise protsessi parandamisele, et suurendada tagasisaatmiste tulemuslikkust²⁶⁶ ning vähendada rändehaldust.²⁶⁷ Mitmed ELi liikmesriigid tegid koostööd Frontexi ühistes tagasisaatmisoperatsioonides (JRO).

Vabatahtlike tagasipöördumiste arvu suurendamine oli paljude EL riikide eesmärk.²⁶⁸ Vabatahtlikku tagasipöördumist suurendava meetmena nimetati kõige sagedamini tagasipöördumisealast nõustamist.²⁶⁹ Enamus ELi riike teatasid koostööst Frontexiga Euroopa taasintegreerimisprogrammi (EURP) raames,²⁷⁰ sealhulgas neli riiki, kus selline koostöö alles algas.²⁷¹

Ebaseaduslikult riigis viibivate isikute kinnipidamisega seotud arengutest teatas kokku samuti enamus liikmesriikidest.²⁷² Kuus EMNi riiki teatasid kinnipeetavate seadusliku staatusega seotud arengutest, millega laiendati kinnipidamise õiguslikku alust, välja arvatud laste puhul.²⁷³ Kolm riiki liikusid suunas, kus tagasisaatmise menetlustes lapsi enam kinni ei peeta.²⁷⁴ Kinnipidamiskohtade ja -tingimustega seotud muudatused toimusid kaheksas ELi riigis.²⁷⁵

Kahepoolsetest tagasivõtukoostöö arendustest teatasid 16 EMNi liikmes- ja vaatlajariiki.²⁷⁶

263 Regulation (EU) 2024/1349 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a return border procedure, and amending Regulation (EU) 2021/1148, OJ L, 2024/1349, 22.5.2024, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1349https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1349

264 DE, FI, FR, PL.

265 BE, LT.

266 BE, FI, IT, SE.

267 FR, PT.

268 CY, ES, IE, IT, PT, SE.

269 BG, EL, LU, MT, PT, SE, SI.

270 BE, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, FI, HU, IT, LV, PL, SI, SK, ja NO.

271 HU, IT, LV, SK.

272 BE, DE, EE, FI, FR, HU, LT, LU, LV, NL, PL, PT, SE, SI, SK.

273 BE, DE, FR, HU, LT, SI.

274 BE, DE, FR.

275 EE, HU, LU, LV, NL, PT, SE, SK.

276 AT, BG, DE, EE, ES, FI, FR, HU, IT, LT, LU, LV, SK, ja GE, MD, UA.

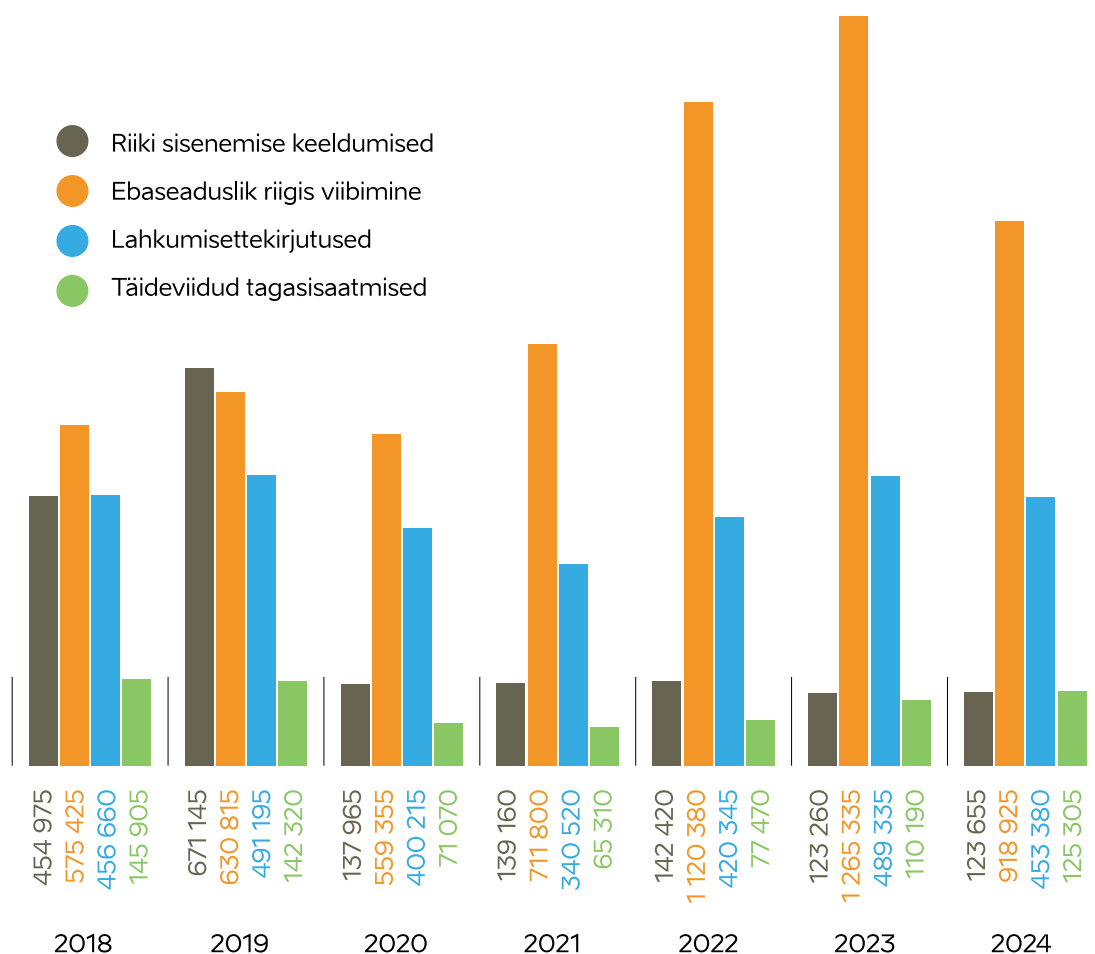
10.1 Tagasisaatmine arvudes

2024. aastal langes ELis mõnevõrra nende isikute EList lahkumiste arv, kellel ei olnud seaduslikku alust ELi jääda. 2024. a väljastasid liikmesriigid kolmandate riikide kodanikele 453 380 lahkumisettekirjutust (võrreldes aasta varasemaga 6,3% vähem). Täideti 110 385 ettekirjutust (võrreldes aasta varasemaga 14% rohkem), mis hinnanguliselt näitab, et lahkus ligi 24% ettekirjutuse saanud isikutest. Enim väljastati lahkumisettekirjutusi Prantsusmaal (128 250 ettekirjutust ehk 28,3% kogu ELi lahkumisettekirjutuste arvust), järgnes Saksamaa (57 075 ettekirjutust ehk 12,6% koguarvust) ja Hispaania (51 025 ehk 11,3% koguarvust).

Tabel 15. Lahkumisettekirjutused ELis, 2023–2024 ning muutus võrreldes eelmise aastaga

	2023	2024	Muutus%
EL	489 335	453 380	-7,3
Belgia	24 475	24 660	0,8
Bulgaaria	16 760	8470	-49,5
Tsehhi	7850	4805	-38,8
Taani	2130	2170	1,9
Saksamaa	44 620	57 075	27,9
Eesti	1035	780	-24,6
Iirimaa	1065	3275	207,5
Kreeka	29 825	31 565	5,8
Hispaania	64 260	51 025	-20,6
Prantsusmaa	137 730	128 250	-6,9
Horvaatia	14 885	11 750	-21,2
Itaalia	26 460	27 970	5,7
Küpros	18 460	15 340	-16,9
Läti	2215	2350	6,1
Leedu	3885	4160	7,1
Luksemburg	1095	1315	20,1
Ungari	6680	5690	-14,8
Malta	915	850	-7,1
Holland	21 265	19 055	-10,4
Austria	18 195	13 170	-27,6
Poola	10 195	11 995	17,7
Portugal	1570	1570	0,0
Rumeenia	7245	3895	-46,2
Sloveenia	2630	870	-66,9
Slovakkia	1380	450	-67,4
Soome	3495	3865	10,6
Rootsi	13 840	17 015	-10,4

Allikas: Eurostat (migr_eiord) ja (migr_eiord1), väljavõte 8.08.2025

Joonis 25. Riiki sisenemise keeldumised, ebaseaduslik riigis viibimine, lahkumisettekirjutused, täideviidud tagasisaatmised, Euroopa Liidus, 2018–2024

Allikas: Eurostat, migr_eirfs, migr_eipre, migr_eiord1, migr_eirtn, migr_eirtn¹²⁷⁷ (5.05.2025)

Enim väljastati EL riikide poolt lahkumisettekirjutusi Alžeeria kodanikele (37 465 ettekirjutust), järgnesid Maroko (31 555), Süüria kodanikud (27 055), Türgi kodanikud (25 565) ja Afganistani kodanikud (22 875). Võrreldes 2023. aastaga kasvas 2024. a oluliselt Maroko (21%), Süüria (60%), Türgi (44%) ja Gruusia (17%) kodanikele väljastatud lahkumisettekirjutuste arv.

Eurostati andmetel kasvas 2024. aastal kolmandasse riiki tagasipöördunud kolmandate riikide kodanike arv võrreldes aasta varasemaga 20,6%. 2024. aastal lahkus kolmandasse riiki tagasi 110 385 isikut, kellele oli väljastatud ettekirjutus riigist lahkumiseks. Kolm ELi liikmesriiki, kus registreeriti kõige enam kolmandasse riiki tagasipöördumisi olid Saksamaa (15 230 isikut), Prantsusmaa (14 685 isikut) ja Rootsi (9 910 isikut), moodustades enam kui kolmandiku (36,1%) kogu ELis 2024. aastal riigist lahkunud isikute arvust.

²⁷⁷ Eurostat Enforcement of immigration legislation statistics, leitav: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enforcement_of_immigration_legislation_statistics

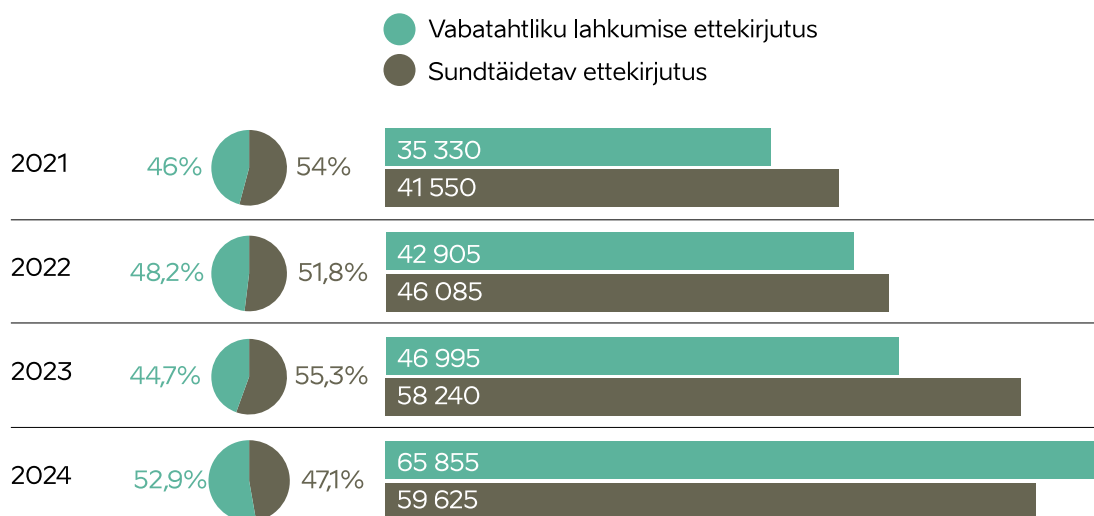
Tabel 16. Täideviidud lahkumisettekirjutused EList kolmandasse riiki, 2023-2024 ning muutus võrreldes eelmise aastaga

	2023	2024	Muutus%
EL	91 465	110 385	+20,6
Belgia	1 960	2655	+35,5
Bulgaaria	510	935	+83,3
Tsehhi	570	2150	+277,2
Taani	1 390	965	-30,6
Saksamaa	10 290	15230	+48
Eesti	945	670	-29,1
Iirimaa	285	1055	+270,2
Kreeka	5 820	5420	-6,9
Hispaania	5 995	8725	+45,5
Prantsusmaa	10 625	14685	+38,2
Horvaatia	6 745	6685	-2,4
Itaalia	3 275	4480	+36,8
Küpros	7 775	8910	+14,6
Läti	2 020	2055	+1,7
Leedu	3 425	2790	-18,5
Luksemburg	230	380	+65,2
Ungari	1 140	2210	+93,9
Malta	920	820	-10,9
Holland	1 555	1615	+22,8
Austria	6 780	6500	-4,1
Poola	6 880	8520	+23,8
Portugal	370	370	0
Rumeenia	2 700	1045	-61,3
Sloveenia	75	65	-13,3
Slovakkia	265	310	+17
Soome	1 240	1235	-0,4
Rootsi	7 670	9910	+11,7

Allikas: Eurostat (migr_eirtn), väljavõte 8.08.2025

Nagu ka aasta varasemalt, oli kolmandate riikide kodanikest enim EList lahkujate seas grusiine (11 585), järgnesid türklased (7910), albaanlased (7910), moldaavlased (4970) ja kolumbialased (4930). Oluliselt kasvas võrreldes aasta varasemaga Süüria kodanike tagasipöördumiste arv, ligi 230%.

Eurostati andemetel oli 2024. aastal 53,8% kolmandatesse riikidesse tagasipöördumistest vabatahtlik isikute tagasipöördumine, sunniviisiline tagasipöördumine moodustas 46,2%.

Joonis 26. Kolmandate riikide kodanike lahkumine EList lahkumisettekirjutuse alusel, 2021-2024 ja ettekirjutuste osakaal

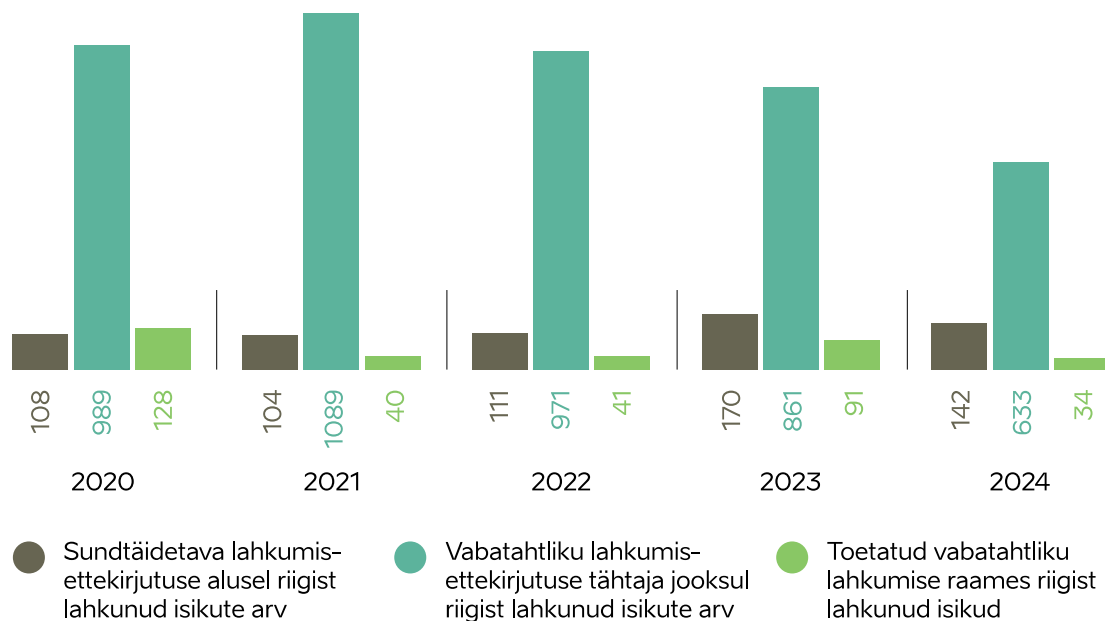
Allikas: Eurostat (migr_eirtn1), väljavõte tehtud 10.06.2025

Kõrgeim oli vabatahtliku tagasipöördumise protsent Taanis ja Leedus, vastavalt 97,4% (sundtäidetavaid lahkumisi 2,6%) ja 95,8% (sundtäidetavaid 4,2%). Kõige madalam oli vabatahtliku tagasipöördumise protsent Itaalias, kus kõik lahkumised olid sundtäidetavaid ning Saksamaal, kus vabatahtlike lahkumiste protsent oli 14,8 ning sundtäidetavaid lahkumisi 85,2%.

PPA andmetel tehti 2024. aastal 784 lahkumisettekirjutust, mis on 25% vähem kui 2023. aastal. Neist 85% olid vabatahtliku lahkumise tähtajaga ettekirjutused. Enim väljastati lahkumisettekirjutusi Venemaa Föderatsiooni, Moldova ja Usbekistani kodanikele. Kõik lahkumisettekirjutuse otsused tehakse PPA poolt juhtumipõhiselt ning sundtäidetav lahkumisettekirjutus tehakse isikule peamiselt juhul, kui esineb isiku põgenemise oht või väljasaadetav ei tee koostööd enda lahkumisettekirjutuse täitmise osas (näiteks ei täida temale määratud järelevalvemeetmeid või ei lahku riigist vabatahtliku lahkumistähtaja jooksul).

Väljastatud lahkumisettekirjutustest täideti 775 ettekirjutust, mis on 25% vähem kui 2023. aastal. Vabatahtliku lahkumisettekirjutuse tähtaja jooksul riigist lahkunute seas oli enim Vene Föderatsiooni, Moldova, Usbekistani, Moldova, Ukraina ja USA kodanikke. Sundtäidetava lahkumisettekirjutuse alusel oli aga riigist lahkunud isikute seas enim Vene Föderatsiooni, Gruusia, India, Moldova ja Usbekistani kodanikke.

IOM Eesti VARRE projekti (toetatud vabatahtliku tagasipöördumise programm) toel tagasi pöördunute arv langes võrreldes aasta varasemaga 62%, mil toetati 34 isiku tagasipöördumist (2023. aastal toetas IOM 91 isiku tagasipöördumist ja 2022. aastal oli isikute arv 41). VARRE projekti raames naasis koduriiki peamiselt tagasi Gruusia, Venemaa ja Usbekistani kodanikke. VARRE projektiga alustati Eestis 2010. aastal ning selle toel on oma kodumaale naasnud üle 700 inimese.

Joonis 27. Lahkumisetekirjutuse alusel Eestist lahkunud isikute arv, 2020-2024

Allikas: PPA

2024. aastal osales Eesti Punane Rist (EPR) vastavalt tagasisaatmisdirektiivile (ELi nõukogu direktiiv 2008/115/EÜ, 16.12.2008) sunniviisilise tagasisaatmise vaatelejana 50 väljasaatmisjuhtumist (sh 56 isiku juhul). EPR on vaateleja vastavalt siseministeeriumi ja Eesti Punase Risti (EPR), kui rahvusvahelise humanitaarorganisatsiooni, vahel sõlmitud koostöölepingule AMIFI toetatud projekti „Väljasaatmise jälgimine“ (AMIF.1.03.24-0009) raames. EPR jälgib isikute tagasisaatmist neutraalsest positsioonist, sekkumata väljasaatmisprotsessi.²⁷⁸

10.2 Tagasisaatmise tegevussuunad ELis

Määruse 2024/1349 (tagasisaatmise piirimenetluse määrus) vastuvõtmine 2024. aastal oli oluline verstapost tagasisaatmise valdkonnas. Määrust kohaldatakse kolmanda riigi kodanikele, kelle rahvusvahelise kaitse taotlus jäeti varjupaiga piirimenetluses rahuldamata. Võrreldes tagasisaatmise üldnõuetega sätestab määrus erieeskirjad vabatahtliku lahkumise tähtaja ja kinnipidamise kohta. Menetlus kestab kuni 12 nädalat (või kriisiolukorras kuni 20 nädalat). Kui isikut selle aja jooksul tagasi ei saadeta, kohaldatakse direktiivis 2008/115/EÜ (tagasisaatmise direktiiv)²⁷⁹ sätestatud üldist tagasisaatmismenetlust.

Tagasisaatmise kontekstis on asjakohased ka kaks muud õigusakti, mis on osa varjupaiga ja rändealduse reformist.²⁸⁰ Määrus 2024/1356 (taustakontrolli määrus)²⁸¹ sätestab ees-

²⁷⁸ Eesti Punase Risti koduleht: <https://redcross.ee/tegevus>

²⁷⁹ Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals OJ L 348, 24.12.2008

²⁸⁰ European Commission, 'Pact on Migration and Asylum', https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en#:~:text=The%20Pact%20on%20Migration%20and%20Asylum%20is%20a,result%20while%20remaining%20grounded%20in%20our%20European%20values

²⁸¹ Regulation (EU) 2024/1356 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 int-

kirjad ELi välispiiri kaudu sisenevate ebaseaduslike sisseerändajate ja varjupaigataotlejate kontrollimiseks ja registreerimiseks ning seose loomiseks järgneva tagasisaatmise või varjupaigamenetlusega. Määrus 2024/1348 (varjupaigamenetluse määrus)²⁸² loob tihedama seose varjupaiga- ja tagasisaatmismenetluste vahel, tagades, et negatiivne varjupaigaotsus tehakse koos tagasisaatmisotsusega ning et mõlemate otsuste edasikaebamistähtajad oleksid samad.

13. juunil 2024. a vastu võetud muudetud määrus 2016/399 (Schengeni piirieskiri) laiendab võimalust isikute tagasisaatmiseks teise ELi liikmesriiki, tagasisaatmise direktiivi artikli 6 lõike 3 alusel.²⁸³ Schengeni piirieskirja artikkel 23(a) lubab ELi liikmesriikidel saata tagasi isikud, kellel ei ole õigust sisepiiri ületada, naaberriiki kuni 24 tunni jooksul, kui on olemas kahepoolne koostööraamistik, mis seda võimaldab.

16. detsembril 2024 esitas Komisjon 2024. aasta temaatilise Schengeni hindamisaruande „Riiklike takistuste ületamine: tõhusa ELi tagasisaatmissüsteemi poole”.²⁸⁴ Soovitused on struktureeritud kolme teema alla: 1) hästi toimiv Schengeni süsteem eeldab tõhusaid tagasisaatmisi, 2) tõhususe tagamine tagasisaatmismenetluse võtmeetappides riiklike asutuste vahel ja 3) riikliku tõhususe suurendamine tugevama Euroopa koostöö kaudu.

Mis puudutab tagasisaatmise poliitika välismõõdet, siis sõlmis Euroopa Komisjon uued partnerluslepped, mis sisaldasid sätteid tagasivõtmise ja tagasisaatmise kohta, näiteks Mauritaaniaga 7. märtsil 2024²⁸⁵ ja Egiptusega 17. märtsil 2024²⁸⁶.

Tagasipöördumiste edendamiseks jätkus kahepoolne koostöö kolmandate riikidega, keskendudes eelkõige teatavatele riikidele. Kuusteist EMNi liikmesriiki ja vaatlejariiki²⁸⁷ tea-

roducing the screening of third-country nationals at the external borders and amending Regulations (EC) No 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 and (EU) 2019/817, OJ L, 2024/1356, 22.5.2024, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1356https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1356

282 Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU, OJ L, 2024/1348, 22.5.2024, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1348https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_2024O1348

283 Regulation (EU) 2024/1717 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Regulation (EU) 2016/399 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders OJ L, 2024/1717, 20.6.2024, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1717><https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1717>

284 European Commission, DG Home, 'Schengen thematic evaluation report - Bridging national gaps: towards an effective EU return system, 18 December 2024, https://home-affairs.ec.europa.eu/schengen-thematic-evaluation-report-bridging-national-gaps-towards-effective-eu-return-system_enhttps://home-affairs.ec.europa.eu/schengen-thematic-evaluation-report-bridging-national-gaps-towards-effective-eu-return-system_en

285 European Commission, 'The European Commission launches new migration partnership with Mauritania', Press Release 7 March 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1335https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1335

286 European Commission, 'EU-Egypt: Strategic and Comprehensive Partnership', Factsheet 17 March 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_24_1512 https://enlargement.ec.europa.eu/news/joint-declaration-strategic-and-comprehensive-partnership-between-arab-republic-egypt-and-europe-2024-03-17_en

287 AT, BG, DE, EE, ES, FI, FR, HU, IT, LT, LU, LV, SK, ja GE, MD, UA

tasid kahepoolsest tagasivõtukoostööst. Bulgaaria ja Soome tegid Iraagi saatkondadega tagasisaatmisega seotud koostööd, mille tulemusena anti välja reisidokumente. Läti ja Slovakkia allkirjastasid Ukrainaga kahepoolsed rakendusprotokollid ELi tagasivõtulepingu (EURA) alusel ning Ukraina kiitis heaks rakendusprotokolli Rumeeniaga. Jõustunud on Gruusia-Hispaania kahepoolne rakendusprotokoll EURA ja Ungari hakkas ELi-Gruusia tagasivõtulepingu rakendusprotokolli kohaldamisel kasutama RCMSi. Jõustunud on Eesti ja Usbekistani vaheline kahepoolne tagasivõtuleping ning Saksamaa ja Usbekistan allkirjastasid laiaulatusliku rände- ja mobiilsuspartnerluse lepingu. Saksamaa alustas rändepartnerlust Marokoga, Bulgaaria aga keskendus koostööle Maroko saatkondadega. EMNi liikmesriikide ja vaatlajariikide täiendavad kahepoolsed kokkulepped keskendusid üksikutele riikidele.

Prantsusmaa ja Leedu sõlmisid tagasivõtulepingud vastavalt Kasahstani ja Kosovoga. Moldova sõlmis kahepoolsed tagasivõtulepingud Aserbaidžani ja Ühendkuningriigiga. Saksamaa allkirjastas ulatusliku rände- ja mobiilsuspartnerluse lepingu Keeniaga, lisaks olemasolevatele lepingutele India ja Gruusiaga ning alustas rändepartnerlust Kolumbiaga. Austria ja Armeenia vahel jõustus EURA kahepoolne rakendusprotokoll. Austria allkirjastas juriidilised mittesiduvad vastastikuse mõistmise memorandumid Ghana ja Keeniaga, sealhulgas tagasisaatmiskoostöö osas, ning mittesiduvad kokkulepped tagasisaatmiskoostöö Ecuadori ja Kuveidiga. Luksemburg kohaldas ELi ning Tai ja Malaisia vahelisi raamlepinguid riiklikul tasandil. Raamlepingutes on sätestatud, et allakirjutanud riigid võtavad oma kodanikke tagasi. Ungari alustas tagasivõtulepingu ja rakendusprotokolli rakendamiseks Pakistaniga RCMSi kasutamist. Itaalia allkirjastas Albaaniaga protokoll, et viia läbi varjupaigataotlejate menetlusi Albaanias. Bulgaaria keskendus koostööle Bangladeshis ja Nepali saatkondadega, et hõlbustada nende riikide kodanike tuvastamist ja reisidokumentide väljastamist.

Seitseteist EMNi liikmes- ja vaatlajariiki võttis vastu erinevaid meetmeid, mille üldeesmärk oli suurendada sunniviisiliselt tagasisaadetud isikute arvu.²⁸⁸ Täpsemalt olid vastuvõetud meetmete eesmärgiks isikusamasuse tuvastamise parandamine tagasisaatmiste tõhustamiseks²⁸⁹ ning haldusliku õigusliku ebamäärasuse vähendamine.²⁹⁰ Mõned arengud olid ajendatud julgeolekukaalutlustest,²⁹¹ tagasisaatmiste vähese koostöö probleemidest²⁹² ja riiklike kohtute otsustest.²⁹³

Arengud neljas EMNi liikmesriigis keskendusid isikusamasuse tuvastamise protsessile, et aidata suurendada tagasisaatmiste tõhusust.²⁹⁴ Rootsi soovis hõlbustada välismaalaste isikusamasuse tuvastamist avaliku sektori asutuste ja omavalitsuste vahelise teabevahetuse kaudu, sisekontrollide lihtsamate tingimuste abil, võimalusega otsida läbi sidevahendeid ning biomeetrilise teabe ulatuslikuma kasutamise kaudu. Belgia uus seadus lubab konkreetsetel immigratsiooniametnikel läbi otsida ebaseaduslikult riigis viibivate ja kuritegevuses kahtlustatavate isikute elektroonilisi seadmeid, kui selleks on eelnev prokuröri või

²⁸⁸ AT, BE, CY, DE, EL, FI, FR, IE, IT, LT, NL, PL, PT, SE, SI ja NO, MD.

²⁸⁹ BE, FI, IT, SE.

²⁹⁰ FR, PT.

²⁹¹ DE, FI, FR, PL.

²⁹² BE, LT.

²⁹³ AT, NL.

²⁹⁴ BE, FI, IT, SE.

eeluurimiskohtuniku luba. Soome asutas operatiivkoostöö rühma, et parandada teabevahetust Migratsiooni ameti ja politsei vahel. Itaalias keskendusid muudatused teabe kogumisele, mis on oluline ebaseaduslikult riiki sisenevate või seal viibivate välismaalaste isikumasuse tuvastamiseks. Ebaseadusliku piiriületuse käigus tabatud, merelt päästetud ja kinnipidamisasutusse paigutatud isikutel on kohustus teha koostööd ametiasutustega oma isikumasuse kontrollimiseks ning nad peavad esitama kõik nende valduses olevad andmed, mis puudutavad nende vanust, isikut ja kodakondsust, samuti riike, kus nad on viibinud või mille kaudu nad on transiidina liikunud.

Neli EMNi liikmesriiki teatasid arengutest, mille ajendiks olid vähemalt osaliselt julgeolekukaalutlused.²⁹⁵ Saksamaal võimaldab uus tagasisaatmiste parandamise seadus kurjategijate ja potentsiaalseks ohuks peetavate isikute tõhusamat sunniviisilist tagasisaatmist, lahendades samas isikumasuse tuvastamise ja kadumise vältimisega seotud probleeme. Selleks, et aidata tagasi saata isikuid, kes on seotud relvade või muude ohtlike esemetega toimepandud kuritegudega, sätestab uus sisejulgeoleku ja varjupaigasüsteemi parandamise seadus täiendavad tagasisaatmiste alused. Samuti on väljasaatmist reguleerivas seadusesse lisatud karistusseadustiku uued sätted, mis käsitlevad vastupanu osutamist või rünnakuid õiguskaitseametnikega võrdsustatud isikute vastu.

Belgias ja Leedus muudeti välismaalaste seadust seoses tagasisaatmismenetlustes koostöö puudumisega. Belgia võttis vastu seadusemuudatuse, millega kehtestatakse kohustus teha tagasisaatmismenetluses koostööd ning määratletakse koostöö mittetegemise tagajärjed. Varjupaigamenetluse suurenenud väärkasutamise tõttu piirab Leedu seadusemuudatus varjupaigataotlejate õigusi riigis viibida oma taotluse menetlemise ajal ning hõlbustab tagasi saatmist juhul, kui taotlus lükatakse tagasi.

Prantsusmaa ja Portugal püüdsid vähendada halduslikku määramatust, tagades, et ebaseaduslikus olukorras viibivad isikud saavad kas elamisloa või tagasisaatmismääruse.

Muude seadusandlike arengute osas alandas Norra kohtumenetluse lävendi taset lastega seotud väljasaatmisjuhtumites, suurendades juurdepääsu kohtulikule kontrollile, ning Hollandis tuleb riikliku kohtu otsuse alusel tagasisaatmismäärustes alati märkida tagasisaatmise sihtriik. Moldova võttis osaliselt üle tagasisaatmise direktiivi (EL 2008/115).

Tagasisaatmise sihtriike puudutavad arengud toimusid viies EL riigis.²⁹⁶ Austrias otsustas konstitutsioonikohus, et ühe Afganistani ja ühe Süüria kodaniku tagasisaatmismäärused on põhiseadusega kooskõlas. Hollandis leidis riiginõukogu, et tagasisaatmine Alžeeriasse on lubatud, ning Sudaani puudutanud tagasisaatmismoratorium lõppes. Iirimaa 2015. aasta rahvusvahelise kaitse seaduse muudatus näeb ette riskihindamise enne isiku üleviimist või tagasisaatmist turvalisse kolmandasse riiki. Soome liitus Põhjamaade ühise algatusega NORAQ,²⁹⁷ mille keskmes on tagasisaatmised Iraaki.

Sissesõidukeeldu puudutavad seadusemuudatused esitati Soomes ja Rootsis. Soomes võimaldavad need tühistada välismaalase elamisloa juhul, kui ta viibib väljaspool Soomet,

²⁹⁵ DE, FI, FR, PL.

²⁹⁶ AT, EL, FI, IE, NL.

²⁹⁷ ICMPD, Inauguration of Nordic Cooperation on Return and Reintegration in Iraq (NORAQ) Framework, <https://www.icmpd.org/news/inauguration-of-nordic-cooperation-on-return-and-reintegration-in-iraq-noraq-framework>

ning kehtestada sissesõidukeelu julgeoleku kaalutlustel. Rootsis muudetakse sissesõidu-keelu alguskuupäeva ja selle maksimaalset kestust.

Tagasisaatjate osas laiendas Belgia õigusmuudatus pädevate sunniviisiliste tagasisaatjate ringi, kaasates ka Frontexi personali, et leevendada olemasolevat tööjõupuudust, ning Küprose politsei välismaalaste ja immigratsiooni osakond osales Frontexi korraldatud sunniviisilise tagasisaatmise koolitusel.

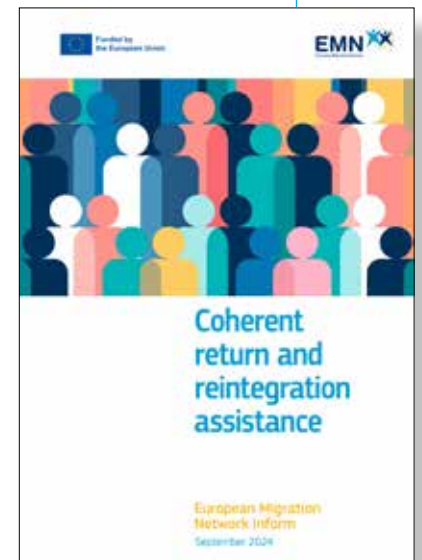
Riigihanke tulemusel valis Sloveenia välja asutuse, kes jälgib tagasisaatmisprotsessi kõiki kolme etappi – tagasisaatmise ettevalmistus, tagasisaatmine ning isiku üleandmine, liri-maa valis ettevõtte, kes korraldab tšarterlende, et suurendada oma suutlikkust tagasisaatmiste läbiviimisel.

Lühiuuring: sidusa tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamine

EMN lühiuuring – sidusa tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamine²⁹⁸ annab ülevaate, millised on olnud EL riikide head praktikad ja väljakutsed sidusa tagasipöördumise ja taasintegreerimise poliitika saavutamiseks. Uuringu aluseks on 2021. aastal avaldatud ELi vabatahtliku tagasipöördumise ja taasintegreerimise strateegia, mis rõhutab sidususe tähtsust, et saavutada tõhus ja jätkusuutlik kolmandate riikide kodanike tagasipöördumis- ja taasintegreerimise poliitika. Tõhusa ja jätkusuutliku tagasipöördumis- ja taasintegreerimispoliitika jaoks on keskse tähtsusega ühtse tagasipöördumis- ja taasintegreerimismeetodi väljatöötamine ja rakendamine. Järjepidevus on oluline, kuna tagasipöördumise ja taasintegreerimise maastik muutub mitmekesisemaks, eelkõige seoses Frontexi suureneva rolliga.

Kuna kaasatud on uusi sidusrühmi ja üha enam keskendutakse reintegratsiooni ja arengukoostöö vahelistele seostele, muutuvad tagasipöördumine ja reintegratsioon samuti keerulisemaks. See muutus toimub Euroopa ja ELi liikmesriikide tasandil tehtavate jõupingutuste ja investeeringute suurenemise taustal.

Rohkem kui pooled Euroopa rändevõrgustiku liikmetest ja vaatlejariikidest teatasid, et nad on võtnud vastu ühtse lähenemisviisi tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamisele. Ühtsust mõistetakse ja rakendatakse mitmel viisil ning see võib koosneda institutsioonilisest koostööst, koordineerimisest ja pädevuse jaotusest riiklike tagasisaatmis- ja taasintegreerimisalaste osalejate vahel, mis on sätestatud õigusaktides; riiklikest tagasisaatmisstrateegiatest; standardsest töökordadest; projektidest ja/või praktilisest rakendamisest (nt suunised).

²⁹⁸ EMN lühiuuring: sidusa tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamine, leitav siit: <https://www.emn.eu/publication/sidusa-tagasipoordumise-ja-taasintegreerimise-toetamine/>

10.3 Tagasisaatmise valdkonna tegevussuunad Eestis

2024. aastal hinnati kõiki Schengeni *acquis*'d täielikult kohaldavaid liikmesriike temaatilise hindamise raames, et käsitleda peamisi ühiseid takistusi ja teha kindlaks parimad tavad tagasisaatmise valdkonnas. Temaatiline hindamine lisati iga-aastasessse hindamisprogrammi 2024. aastal vastavalt nõukogu määrusele (EL) 2022/922. Temaatiline hindamine „Tõhusa ELi tagasisaatmissüsteemi suunas“ hõlmas järgmisi aspekte:

- seos seadusliku riigis viibimise lõpetamise ja tagasisaatmisprotsessi alustamise vahel;
- kolmandate riikide kodanike tuvastamine, sealhulgas Schengeni *acquis*' kohaldamist toetavate suuremahuliste IT-süsteemide kasutamise kaudu;
- seos tagasisaatmisotsuse tegemise eest vastutavate asutuste ja teiste osalejate vahel, kes puutuvad tagasisaatmisprotsessi ajal tagasisaadetavatega kokku, eelkõige tagasisaatmisnõustamine;
- vabatahtliku tagasipöördumise mittetäitmine ja seos sunniviisilise tagasipöördumisega.

Hindamise eesmärk oli tagada Schengeni *acquis*' ühtne, ühtlustatud ja tõhus rakendamine, andes ülevaate liikmesriikide tulemuslikkusest Schengeni *acquis*' konkreetsetes valdkondades, tehes horisontaalseid järeldusi, mis on asjakohased kogu Schengeni ala jaoks, kooskõlas ELi õigusaktide ja ühiste standarditega. Nõukogu võtab soovitusel vastu 2025. aasta kevadel.

1. juulil 2024 jõustus väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse §26⁹ muudatus²⁹⁹. Muudatusega muutus kinnipidamiskeskuses viibivate kinnipeetavate tervishoiuteenuse osutaja. Varem osutati teenust AMIFI projekti toel, kuid nüüd korraldab väljasaadetavate isikute arstliku läbivaatuse ja neile vajalike tervishoiuteenuste osutamise Tervisekassa. Tervishoiuteenus vanglates (sealhulgas kinnipidamisasutuses kinnipeetavatele ja väljasaadetavatele) on osa riiklikust tervishoiusüsteemist. Tervishoiuteenust vanglates rahastatakse riigieelarvest.

1. märtsil 2024 jõustus Eesti ja Usbekistani vaheline kahepoolne tagasivõtuleping (leping allkirjastati 23. oktoobril 2023).³⁰⁰

Kõrgõzstani ja Tadžikistaniga käivad läbirääkimised kahepoolsete tagasivõtulepingute sõlmimiseks.

Lisaks toimuvad läbirääkimised Aserbaidžaaniga, et sõlmida ELi ja Aserbaidžaan vahelise tagasivõtulepingu alusel rakendusprotokoll.

²⁹⁹ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus §26(9), seoses muudatusega Vangistusseadusesse § 49 „Tervishoiu korraldamine vanglates (sh kinnipeetavate ja tagasipöördujate kinnipidamiskeskuses)“ muudatused jõustusid 1. juulil 2024. aastal. Vangistusseadus sätestab vangistuse, aresti ja kohtueelse kinnipidamise korra ja täideviimise korralduse

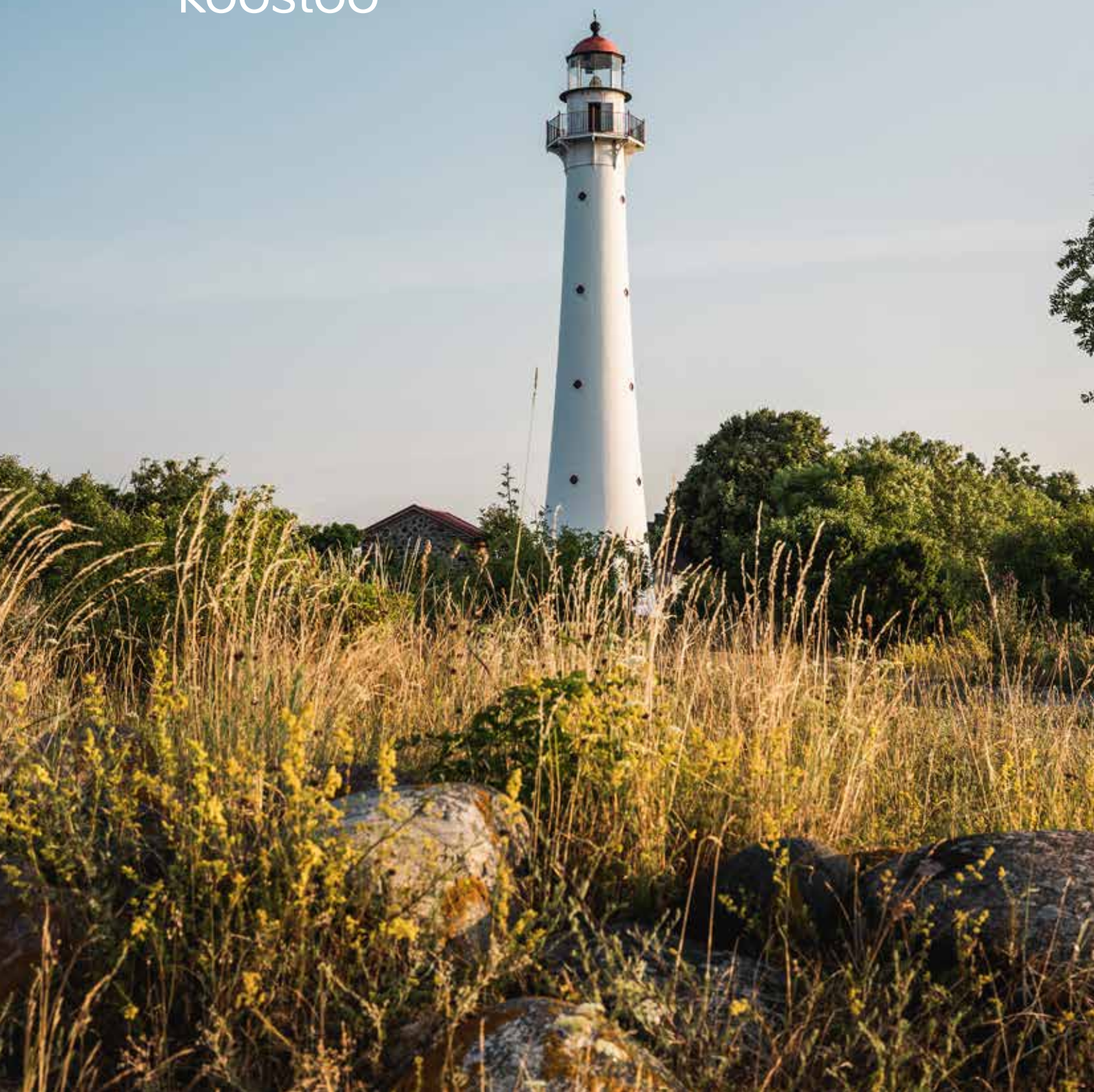
³⁰⁰ Riigi Teataja RT II, 21.02.2024, 1 The agreement between Estonia and Uzbekistan on leitav siit: <https://www.riigiteataja.ee/akt/221022024001>

2024. aasta juulis edastati rakendusprotokolli eelnõu Albaania saatkonnale Varssavis ja Eesti tegi ettepaneku alustada läbirääkimisi selle sõlmimiseks.

2024. aastal toimusid välisriikide saatkondade esindajate teabepäevad Helsingis ja Stockholmis. Teabepäevade eesmärk oli anda kolmandate riikide saatkondade esindajatele ülevaade rändega seotud õigusaktidest Eestis, sealhulgas seaduslikest rändeteedest ja tagasisaatmismenetlustest. Teabepäevad viidi läbi AMIFI toetatud projekti TAG4 „Koostöö kolmandate riikidega tagasisaatmise valdkonnas” raames, mille eesmärk oli hõlbustada nende isikute tagasisaatmisprotsessi, kellel puudub seaduslik alus riigis viibimiseks.

11.

Arengu- koostöö

11.1 Euroopa Liidu ülesed arengukoostöö suunad

Aastal 2024 jätkas Euroopa Liit jõupingutusi, et parandada rändekoostööd kolmandate riikidega, suurendada rändepoliitika sidusust liikmesriikide vahel ning toetada kolmandate riikide sotsiaal-majanduslikku arengut. Rändereformi kui ka selle ühise rakenduskava dokumendid rõhutavad vajadust luua kolmandate riikidega vastastikku kasulikud partnerlused, et tegeleda ebakorrapärase ja sunnitud rände algpõhjustega ning edendada kehtlikku arengut.

Euroopa Komisjon osales Budapesti protsessi seitsmendal ministrite konverentsil, kus 50 riigi ja 13 rahvusvahelise organisatsiooni esindajad kiitsid heaks ühisavalduse ja sellega seotud 2025–2030 tegevuskutse. Avaldus sisaldas kuut põhieesmärki aastateks 2025–2030, sh migratsiooni positiivse mõju suurendamist arengule.³⁰¹

Rabati protsessi 2024. aasta kõrgetasemelisel ametnike kohtumisel, mille eesmärk oli tugevdada dialoogi Kesk-, Lääne- ja Põhja-Aafrikat Euroopaga ühendavate rändeteede osas, toetas ja osales Euroopa Komisjon koos ELi liikmesriikidega erisündmusel „Ringränne: võimaluste ja oskuste arendamise tsükkel”.³⁰²

Euroopa Komisjon tegi ka kahepoolset koostööd kolmandate riikidega, sõlmides ühisavaldused Mauritania³⁰³ ja Egiptusega³⁰⁴. Mauritaniaga sõlmitud ühisavaldus on kõikehõlmav rändelepe, mis edendab korrapärasest dialoogi rände ja sunniviisilise ümberasumise teemadel ning loob raamistiku ühiste eesmärkide, tegevuste ja soovitude jaoks, sh seadusliku rände ja liikuvuse valdkonnas. Egiptusega sõlmitud ühisavaldusega vormistati strateegiline ja kõikehõlmav partnerlus, mis muuhulgas edendab ka majanduslikke võimalusi läbi seadusliku rände.

ELi Nõukogu kiitis heaks Euroopa Naabruspiirkonna, Arengu- ja Rahvusvahelise Koostöö Instrumendi – Globaalne Euroopa (NDICI – Global Europe) programmide vahehindamise järeldused, millega kinnitati koostööeesmärgid ja toodi välja parendamist vajavad valdkonnad. Hindamise tulemusel leiti, et instrument täidab oma eesmärgi, sh ebakorrapärase ja sunnitud rände algpõhjustega tegelemist. Samuti rõhutati vajadust suurema poliitikakoostöö järel, sh rändepoliitikas, et tagada tõhusam arenguabi.³⁰⁵

301 Budapesti protsess, „The Budapest Process Ministerial Declaration”, 2024. Kättesaadav: <https://www.budapestprocess.org/wp-content/uploads/2025/01/Budapest-Process-Ministerial-Declaration.pdf>

302 Rabati protsess, „Special Event – Circular migration: a cycle of opportunities and skills development”, 2024. Kättesaadav: <https://www.rabat-process.org/en/document-repository/64-meeting-reports-conclusions/517-circular-mig-outcome/preview?ml=1>

303 Euroopa Komisjon, „Joint declaration establishing a migration partnership between the Islamic Republic of Mauritania and the European Union”, 2024. Kättesaadav: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/24425c1c-dd34-4c71-8f9e-77ecbac22305_en?filename=De%CC%81claration-conjointe-Mauritanie-EU_en.pdf

304 Euroopa Komisjon, „Joint Declaration on the Strategic and Comprehensive Partnership between The Arab Republic Of Egypt and the European Union”, 2024. Kättesaadav: https://enlargement.ec.europa.eu/news/joint-declaration-strategic-and-comprehensive-partnership-between-arab-republic-egypt-and-european-2024-03-17_en

305 Euroopa Liidu Nõukogu, „Mid-term evaluation of the NDICI-Global Europe external financing instrument – Council conclusions”, 2024. Kättesaadav: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/24/council-approves-conclusions-on-the-mid-term-evaluation-of-the-ndici-global-europe-external-financing-instrument/>

Ukraina taastamiskonverentsil (URC 2024) teatas EL oma toetusest Saksamaa Skills4Recovery programmile³⁰⁶, mille eesmärk on taastada Ukraina tööjõuturg, parandades töötajate oskusi kriitilistes sektorites. Koos Saksamaa, Poola ja Eestiga koolitab EL 4700 oskustöötajat.

Märtsis 2024 käivitasid EL ja IFAD Kesk-Aasias (Kasahstanis, Kõrgõzstanis, Tadžikistanis ja Usbekistanis) programmi PRIME Central Asia, mille eesmärk on digilahenduste kaudu parandada ligipääsu rahasaadetistele koduriiki.³⁰⁷ Samuti jätkas EL rahastamist ELi globaalsetele diasporaategevustele (EUDiF), mille teise etapi eesmärk alates juunist 2024 on teadmiste koondamine ja võimekuse suurendamine diasporaa kaasamisel arengusse.³⁰⁸

EMN lühiuuring „Diplomaatia rändepoliitika vahendina“³⁰⁹

Novembris avaldatud OECD ja Euroopa rändevõrgustiku lühiuuring käsitleb rändediplomaatia kasutamist rahvusvahelise rände juhtimisel. Uuringust selgub, et 17 EMNi liikmes- ja vaatlejariiki kasutavad rändediplomaatiat osana oma välispoliitikast, peamiselt kahepoolsete lepingute, vastastikuste kokkulepete ja diplomaatiliste esindajate määramise kaudu. Kuus riiki ei pea riiklikku riiklike instrumentide kasutamist oluliseks, eelistades ELi ühtset ja koordineeritud lähenemist.

Kõige levinumad vahendid on tagasivõtulepingud, viisavabade leevendamine ja tööalased rändekokkulepped. Väljaspool ELi toodi näiteks Austraalia PALM-skeem (võimaldab Vaikse ookeani saarte ja Ida-Timori kodanikel töötada ajutiselt Austraalias põllumajanduses ja hooldussektoris) ja Jaapani lepingud tervishoiutöötajatega Indoneesiast, Filipiinidelt ja Vietnami. Rändediplomaatia peamiseks väljakutseteks on läbirääkimiste keerukus, partnerite piiratud võimekus ja vajadus koordineeritud tegevuse järele. Edu toovad aga poliitiline stabiilsus, riigisisene koostöö, selged õigusraamistikud ning pikaajaline jätkusuutlikkus.

306 Euroopa Liidu delegatsioon Ukrainas, „Joint Action Skills4Recovery Launched: EU, Poland, Estonia join Germany to Train 4,700 Skilled Workers for Ukraine’s Economy“, 24.09.2024. Kättesaadav: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/joint-action-skills4recovery-launched-eu-poland-estonia-join-germany-train-4700-skilled-workers_en?s=232

307 IFAD, „REMIT PRIME Central Asia“, 2024. Kättesaadav: <https://gfrid.org/publications/platform-for-remittances-investments-and-migrants-entrepreneurship-prime-central-asia-programme/>

308 European Union Global Diaspora Facility koduleht. Kättesaadav: <https://diasporaforddevelopment.eu/who-we-are/>

309 Lühiuuring kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/11/emn-inform-migration-diplomacy-final.pdf>

11.2 ELi liikmesriikide tegevussuunad

15 EMN liikmes- ja vaatlejariiki, sh Eesti, võtsid vastu uusi või uuendatud meetmeid ja algatusi, mis lähtusid vajadusest tegeleda ebakorrapärase ja sundrände algpõhjustega.³¹⁰ Kasutusele võetud meetmetega sooviti parandada päritoluriikide olusid, tugevdada vastuvõtu- ja taasintegratsiooni süsteeme kolmandates riikides, edendada rahvusvahelist koostööd, tugevdada diasporaa panust, toetada Ukraina tööturu taastamist ja edendada ringrännet.

Näiteks Holland käivitas uue etapi programmist COMPASS (*Cooperation on Migration and Partnership to Achieve Sustainable Solutions*), keskendudes koostööle 14 Aafrika riigiga, et leida kestlikke lahendusi ebakorrapärasele rändele.³¹¹ Belgia aga käivitas ühe-aastase projekti koostöös IOM-iga, millega tugevdatakse andmekogumist ja analüüsi ümberasumise ja kliimamuutuste kohta Saheli piirkonnas ja Malis, et toetada kohalikku poliitikajundamist.³¹² Portugal jätkas kahepoolse koostöö tugevdamist Roheneemesaarega projekti Coop4Int kaudu, mille eesmärk on tugevdada sisserändajate kaasamise mehhanisme sealsetes kogukondades.³¹³

Norra avas koostöös ICMPD-ga Iraagis välismaalaste teabekeskused (MRC)³¹⁴, mis aitavad tugevdada kohalike ja riiklike omaavalitsuste võimekust ning pakuvad põhjalikku teavet rändega seotud probleemide ja võimaluste kohta, tõstes teadlikkust, kaitstes sisserändajate õigusi ja ennetades ebaseaduslikku rännet.

Endiselt oli üheks arengusuunaks Euroopas ka diasporaa kogukondade kaasamine arengutegevustesse. Näiteks Belgia arengukoostööminister käivitas koos IOM Belgiaga projekti O-REMIT³¹⁵. Projekt käivitati 2022. aasta detsembris ja selle eesmärk on pakkuda taskukohaseid rahaülekande alternatiive ja edendada investeerimisvõimalusi sisserändajate päritoluriikides. 2024. aastal saavutati märkimisväärsed tulemused – korraldati viis töötuba diasporaade liikmetele ja rahaülekannete saajatele Senegalist, Marokost ja Kongo Demokraatlikust Vabariigist, keskendudes finantskaasamisele ja investeerimisvõimalustele. Samuti tutvustati osalejatele roheline ettevõtluse võimalusi ning juunis korraldati esimene üleriigiline rahaülekannete tippkohtumine. Lisaks tegeles Belgia ka ringrände edendamisega, osaledes IOM-i õppemobiilsuse skeemis (*Learning Mobility Scheme*)³¹⁶,

³¹⁰ AT, BE, DE, EE, FR, IT, LU, MT, NL, PT, SE, SI, SK, NO, MD.

³¹¹ IOM Holland, „IOM and the Netherlands announce new phase in guiding safe migration (2024 – 2027)“, 27.06.2024. Kättesaadav: <https://iom-nederland.nl/en/news/iom-and-the-netherlands-announce-new-phase-in-guiding-safe-migration-2024-2027#:~:text=Building%20on%20its%20achievements%20since,projects%20into%20a%20unified%20framework>

³¹² IOM, „Joint Pilot Initiative Aims to Strengthen Resilience to Climate Change in Six Sahelian States“, 12.07.2024. Kättesaadav: <https://www.iom.int/news/joint-pilot-initiative-aims-strengthen-resilience-climate-change-six-sahelian-states>

³¹³ Agency for Integration, Migration and Asylum (AIMA), projekt Coop4Int. Kättesaadav: <https://www.migrationpartnershipfacility.eu/mpf-projects/35-strengthening-migrant-integration-through-cooperation-between-portugal-and-cabo-verde---coop4int/preview>

³¹⁴ ICMPD, projekt Migrant Resource Centres. Kättesaadav: MRC Migrant Resource Centres - ICMPD <https://www.icmpd.org/our-work/projects/migrant-resource-centres-mrcs>

³¹⁵ IOM Belgia, projekt O-REMIT. Kättesaadav: <https://belgium.iom.int/o-remit#:~:text=The%20O%2DREMIT%20project%20by,investments%20in%20their%20home%20country>

³¹⁶ IOM Belgia, projekt Learning Mobility Scheme. Kättesaadav: <https://belgium.iom.int/learning-mobility-scheme-tunisia-belgium>

mis ühendab Tuneesia koolilõpetajad Belgia tööandjatega. Samuti käivitas Belgia oskuste mobiilsuspartnerluse (*Skills Mobility Partnership*) Surinames³¹⁷, mille eesmärk on arendada oskustega hollandikeelset tervishoiutööjõudu Belgia jaoks ning tugevdada Suriname tervishoiusüsteemi võimekust. Ringränne, millega seotud poliitilistest arengutest teatas veel neli liikmeriiki³¹⁸ (sh Eesti), on ajendatud eelkõige tööjõupuudusest oma riigis ning töötuse vähendamise vajadusest kolmandates riikides. Need arengud keskendusid 2024. aastal peamiselt koostöö tugevdamisele kolmandate riikidega, eriti Aafrikas.

Prantsusmaa ja Rootsi võtsid 2024. aastal vastu uued riiklikud rändestrategiad. Prantsusmaa kehtestas uue strateegia „Ränne ja areng 2024–2030“, mis järgib ELi ja rahvusvahelisi raamistikke, sh ÜRO säästva arengu eesmärgi (SDG). See kehtestab valdkonnaülese ja üleilmse lähenemise ning edendab „Team France“ projekte.³¹⁹ Rootsi uus „Globaalne arengukoostöö strateegia rände, tagasipöördumise ja vabatahtliku repatrieerimise alal“³²⁰ soovib tugevdada arenguabi ja rändepoliitika vahelist sidusust partnermaades võimekuse suurendamise ja rändekorralduse kaudu.

EMN lühiuuring „Ränne ja arengukoostöö“³²¹

Euroopa rändevõrgustiku septembris avaldatud lühiuuring käsitleb seda, kuidas liikmesriigid ja Serbia seovad rände ja arengu vahelisi seoseid poliitikates ja strateegiates. Vastustest selgus, et Belgial, Saksamaal, Prantsusmaal ja Itaalia on selleteemalised eraldiseisvad strateegiad, samas kui 15 riiki kajastavad rände-arengu seoseid arengukoostöö strateegiates ning 10 riiki rändestrategiates. Küpros, Iirimaa, Luksemburg ja Poola antud teemat oma strateegiates aga otseselt ei käsitle.

³¹⁷ IOM Belgia, projekt Skills Mobility Partnership. Kättesaadav: <https://belgium.iom.int/skills-mobility-partnership-belgium-suriname>

³¹⁸ DE, EE, ES, IT

³¹⁹ Expertise France, „Expertise France et les migrations“. Kättesaadav: <https://www.expertisefrance.fr/fr/ressources/expertise-france-et-les-migrations>

³²⁰ Government Offices of Sweden, „New strategy for Sweden’s global development cooperation on migration, returns and voluntary repatriation 2024–2028“. Kättesaadav: <https://www.government.se/contentassets/b27cddb227f74e29ba4959a047b11f26/new-strategy-for-swedens-global-development-cooperation-on-migration-returns-and-voluntary-repatriation-2024-2028.pdf>

³²¹ Lühiuuring kättesaadav: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/09/emn-inform-migr-dev-2024.pdf>

Rände-arengu lähenemise raames käsitletakse peamiselt teemasid nagu ebaseadusliku rände põhjuste vähendamine, päritolu- ja sihtriikides kestlike võimuste loomine, seadusliku rände edendamine, vabatahtlik tagasipöördumine ja taasintegreerimine, diasporaa kaasamine ning teadlikkuse tõstmine. 16 riiki on rahastanud või ellu viinud vastavaid programme, sageli ELi ja riiklike vahendite toel, koostöös erinevate partneritega (sh MTÜd, rahvusvahelised organisatsioonid, ülikoolid ja erasektor). Geograafiliselt keskendutakse enim Sahara-tagusele Aafrikale, aga ka Lähis-Idale, Põhja-Aafrikale, Idapartnerluse riikidele ja Ladin-Ameerikale.

Kuigi enamik riike jälgib programmide rakendamist üldise seire kaudu, on vaid vähestel olemas spetsiaalsed hindamisraamistikud. Headeks praktikateks peetakse head koostööd sidusrühmade vahel, diasporaa kaasamist ning konkreetsete tegevusplaanide ja mõõdikute kasutamist. Peamisteks takistusteks on koordineerimiskaskused ja rahastuse kättesaadavus.

11.3 Eesti tegevussuunad

2024. aastal viis Eesti ellu mitmeid tegevusi, mis toetavad arengut kolmandates riikides, sealhulgas algatusi seoses Ukrainaga. Näiteks alustasid Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus (ESTDEV), Eesti Töötukassa ja Ukraina Riiklik Tööturuasutus (SES) ühisprojekti, mille eesmärk on aidata taastada ja kaasajastada Ukraina tööturgu.³²² Projekt tutvustab Eesti Töötukassa parimaid praktikaid seminaride, aktiivõppemeetodite ja koostööl põhinevate tegevuste kaudu ning nõustab Ukraina tööturuasutust nende kohendamisel. Koolitused pakuvad sisendeid sektorialsete muutuste jaoks, lähtudes Ukraina vajadustest.

Eesti ühines ka Skills4Recovery programmiga koos Poola ja Euroopa Komisjoniga, et koolitada Ukraina oskustöölisi ja arendada riigi kutseharidussüsteemi.³²³ Saksamaa valitsuse algatatud ja 2023. aastal käivitatud ning 2024. aastal laiendatud Skills4Recovery programmi eesmärk on varustada 4700 Ukraina töötajat kriitiliste oskustega, mis on vajalikud riigi majanduse taastamiseks sõja ajal ja järel. Algatuse eelarve on 25,5 miljonit eurot ning seda kaasrahastavad Euroopa Komisjon, Saksamaa, Poola ja Eesti.

Eesti panustab ka Süüria põgenike elutingimuste parandamisse Liibanonis ja Jordaanias. Liibanonis viidi ellu projekt, mis toetas Süüria põgenikest naiste, laste ja noorte toimetu-

³²² ESTDEV, „Eesti aitab Ukrainal tööturgu üles ehitada“, 03.04.2024. Kättesaadav: <https://estdev.ee/et/artiklid/eesti-aitab-ukrainal-tooturgu-ules-ehitada>

³²³ ESTDEV, „Eesti ühines Skills4Recovery programmiga Ukraina oskustöölise koolitamiseks ja kutseharidussüsteemi arendamiseks“, 20.09.2024. Kättesaadav: <https://estdev.ee/et/artiklid/ees-ti-uhines-skills4recovery-programmiga-ukraina-oskustooliste-koolitamiseks-ja>

lekt, pakkudes digipädevuste ja ettevõtluse koolitusi.³²⁴ Lisaks toimusid teadmiste vahetuse seminarid ja kogukondlikud digiteadlikkuse tõstmise üritused koos käsitöölaadaga, kus naistel oli võimalus müüa oma käsitsi valmistatud tooteid. Projekti otseseks kasusaajaks oli 374 inimest. Jordaania käivitati projekt, mille eesmärk on toetada põgenike ja kohaliku kogukonna elatusvõimalusi ja toidujulgeolekut veesäästliku põllumajanduse kaudu.³²⁵ Arvestades Jordaania tõsist veepuudust, koolitatakse 40 haavatavat, naiste juhitud leibkonda hüdropoonilise põllumajanduse alal. 12 naist rajasid oma maale kasvuhooned ning saavad protsessi käigus tuge jätkusuutliku taimetootmise ekspertidelt, sealhulgas veebipõhise platvormi kaudu. Lisaks koolitatakse nelja naiste kogukondliku organisatsiooni liikmeid, et nad saaksid tulevikus ise hüdropoonikaalaseid koolitusi anda ja teadmisi Ar-Ramtha kogukonnas edasi anda.

Juulis sõlmisid ESTDEV ja Ameerika Ühendriikide Arengukoostöö Agentuur (USAID) vastastikuse mõistmise memorandum, et tugevdada koostööd digiarengu vallas.³²⁶ Eesti ja Ameerika Ühendriigid on pühendunud koostööle partnerriikidega kestliku arengu edendamisel, eriti digipöörde, e-valitsemise, küberturvalisuse ning ettevõtluse ja innovatsiooni valdkondades. Memorandum kehtib viis aastat ning seda saab vastastikusel kokkuleppel pikendada.

ESTDEVi andmetel eraldas Eesti 2024. aastal arengukoostöö fondide kaudu kokku 476 217 eurot erinevate stipendiumite rahastamiseks, mis on suunatud arengukoostöö partnerriikide ja -asutuste toetamiseks. Näiteks kasutati neid vahendeid haridusinnovatsiooni ja õpetajakoolituse kaasajastamisega seotud õpingute toetamiseks.

Digital Explorers II projekti³²⁷ raames, mis käivitati 2023. aasta märtsis, võõrustas Eesti nelja kuu jooksul 20 noort Keeniast, pakkudes neile IT-alast töökogemust Eesti ettevõtete ning erikoolitust Tallinna Ülikoolis. Kuus Keenia praktikanti töötasid Haridustehnoloogia Keskuses, kus loodi kaks tehisintellektil põhinevat lahendust, mis võimaldavad õpetajatel koostada õpilastele isikupärastatud õppematerjale. Lisaks töötasid praktikandid Tallinna Ülikooli IT-spetsialistidega ning praktikal ka ettevõtetes Triumph Health ja Kodally.

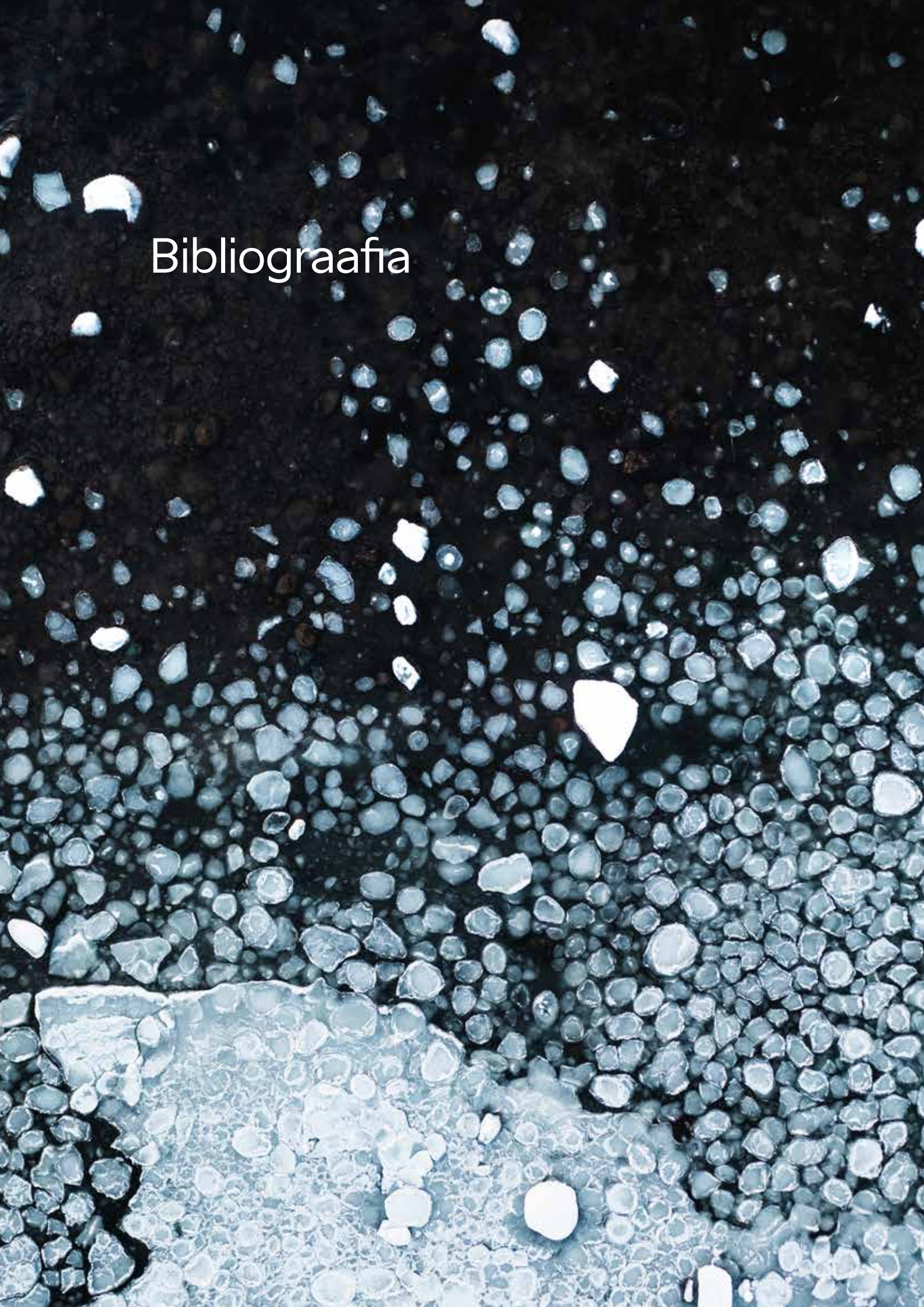
³²⁴ ESTDEV, projekt Süüria pagulasnaiste, -laste ja -noorte iseseisva toimetuleku toetamiseks Liibanonis digipädevuste ja ettevõtluse koolituste kaudu. Kättesaadav: <https://estdev.ee/et/projektid/suuria-pagulasnaiste-laste-ja-noorte-iseseisva-toimetuleku-toetamine-liibanonis>

³²⁵ ESTDEV, projekt Süüria pagulaste ja kohaliku kogukonna iseseisva jätkusuutliku toimetuleku ja toiduturvalisuse toetamiseks Jordaania läbi veesäästliku põllumajanduse. Kättesaadav: <https://estdev.ee/et/projektid/suuria-pagulaste-ja-kohaliku-kogukonna-iseseisva-jatkusuutliku-toimetuleku-ja>

³²⁶ ESTDEV, „ESTDEV ja USAID sõlmisid koostööleppe digiarengu toetamiseks partnerriikides“, 26.07.2024. Kättesaadav: <https://estdev.ee/et/artiklid/estdev-ja-usaid-solmisid-koostooleppe-digiarengu-toetamiseks-partnerriikides>

³²⁷ ESTDEV projekt 'Digital Explorers II'. Kättesaadav: <https://estdev.ee/et/projektid/digital-explorers-2>

Bibliograafia

Agency for Integration, Migration and Asylum (AIMA). Projet Coop4Int. Saadaval aadressil: <https://aima.gov.pt/pt/a-aima/projeto-coop4int>

Balti Uuringute Instituut (2024). Work in Estonia tööstussektori välisspetsialistide värbamise ja vajaduse uuring. Saadaval aadressil: <https://www.ibs.ee/publikatsioonid/work-in-estonia-toosussektori-valisspetsialistide-varbamise-ja-vajaduse-uuring/>

Budapest Process (2024). The Budapest Process Ministerial Declaration. Saadaval aadressil: <https://www.budapestprocess.org/wp-content/uploads/2025/01/Budapest-Process-Ministerial-Declaration.pdf>

CJEU (2024, 11. juuni). Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Demande ultérieure de protection internationale), Case C18/20. Saadaval aadressil: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-18/20>

Council of the Baltic Sea States (2024). Estonian Presidency priorities 2024–2025. Saadaval aadressil: <https://www.vm.ee/sites/default/files/documents/2024-06/Estonian%20Presidency%202024-2025%20priorities%20-%20v1%20-%2020240618.pdf>

Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit (2024). The Externalisation of European Refugee Protection. Saadaval aadressil: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C13/>

Eesti Haridus- ja Noorteamet (2024, juuni). Välisüliõpilaste majanduslik mõju. Eesti tööturul osalemine 2022/2023. Saadaval aadressil: https://www.studyinestonia.ee/sites/default/files/valistudengid_2023_v5_0.pdf

Eesti Haridus- ja Noorteamet (2025, märts). Study in Estonia 2030. Saadaval aadressil: <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Study%20in%20Estonia%202030.pdf>

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (2024, 23. oktoober). Sisserände piirarvu jaotamine ei lahenda tegelikku probleemi. Saadaval aadressil: <https://www.koda.ee/et/uudised/sisserande-piirarvu-jaotamine-ei-lahenda-tegelikku-probleemi>

Eesti Pagulasabi (2024). Eesti Pagulasabi 2024. aasta ülevaade. Retrieved from <https://www.pagulasabi.ee/et/eesti-pagulasabi-2024-aasta-ulevaade>

Eesti Pagulasabi (2024, 19. september). The UN High Commissioner for Refugees visited the Estonian Refugee Council and met with people of refugee background in Tallinn. Saadaval aadressil: <https://www.pagulasabi.ee/en/un-high-commissioner-refugees-visited-estonian-refugee-council-and-met-people-refugee-background>

Eesti Punase Risti koduleht. Saadaval aadressil: <https://redcross.ee/tegevus>

EMN (2025). Asylum and migration overview 2024. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/en/publication/annual-report-on-migration-and-asylum-2024/>

EMN Eesti (2024). Rändestatistika ülevaade 2020–2024. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/05/randestatistika-2025-est-1105.pdf>

EMN Eesti (2025). Annual report on Migration and Asylum 2024 in Estonia. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/publication/2024-aasta-rande-ja-varjupaigavaldkonna-raport/>

- EMN lühiuuring (2024). Ajutise kaitse saajate tööturule integreerimine. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/publication/ajutise-kaitse-saajate-tooturule-integreerimine/>
- EMN lühiuuring (2024). Diplomaatia rändepoliitika vahendina. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/11/emn-inform-migration-diplomacy-final.pdf>
- EMN lühiuuring (2024). Kolmandate riikide kodanike biomeetriliste andmete töötlemine. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/12/emn-inform-biometric-data.pdf>
- EMN lühiuuring (2024). Rahvusvahelise kaitse taotlejate majutamise reguleerimine. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/11/emn-inform-governing-accommodation-O.pdf>
- EMN lühiuuring (2024). Rändestrategiate kavandamine. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/03/2024-emn-oecd-inform-designing-migration-strategies.pdf>
- EMN lühiuuring (2024). Ränne ja arengukoostöö. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/09/emn-inform-migrdev-2024.pdf>
- EMN lühiuuring (2024). Sidusa tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamine. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/09/emn-inform-coherent-return.pdf>
- EMN lühiuuring (2025). Kodanikukoolitus kui vahend kolmandate riikide kodanike lõimumisel ning meetmete rakendamisel. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2024/10/emn-inform-civic-training.pdf>
- EMN lühiuuring (2025). Kolmanda riigi kodanike integratsiooni monitooring. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/luhiuuring-kolmanda-riigi-kodanike-intergatsiooni-monitooring/>
- EMN lühiuuring (2025). Kolmandate riikide kodanike ebaseaduslik töötamine 2017–2022. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/publication/kolmandate-riikide-kodanike-ebaseaduslik-tootamine-eesti-raport-2017-2022/>
- EMN lühiuuring (2025). Rahvusvahelise kaitse taotlejate juurdepääs õiguskaitsevahenditele. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/publication/rahvusvahelise-kaitse-taotlejate-juurdepaaas-oiguskaitsevahenditele/>
- EMN lühiuuring (2025). Uuenduslikud viisid välistalentide ELi meelitamiseks. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/wp-content/uploads/2025/02/2024-emn-inform-attracting-foreign-talent.pdf>
- EMN News. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emnews_en
- EMN uuring (2023). Ajutise kaitse direktiivi kohandamine: väljakutsed ja head praktikad. Saadaval aadressil: <https://www.emn.ee/publication/ajutise-kaitse-direktiivi-kohaldamine-valjakutsed-ja-head-praktikad-aastal-2023-2/>
- EMN. Asylum and migration glossary. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary_en

- ERR (2025, 26. märts). Riigikogu muutis põhiseadust: Vene ja Valgevene kodanike hääleõigus kaob. Saadaval aadressil: <https://www.err.ee/1609644758/riigikogu-muutis-pohiseadust-vene-ja-valgevene-kodanike-valimisoigus-kaob>
- ERR (2025, 7. märts). Eesti ehitab idapiiri täielikult välja 2027. aasta lõpuks. Saadaval aadressil: <https://www.err.ee/1609624004/eesti-ehitab-idapiiri-taielikult-valja-2027-aasta-lopuks>
- ERR. (2024, 29. veebruar). Ministry: no plans to close Koidula border crossing with Russia. Saadaval aadressil: <https://news.err.ee/1609267227/ministry-no-plans-to-close-koidula-border-crossing-with-russia>
- ESTDEV (2024, 20. september). Eesti ühines Skills4Recovery programmiga Ukraina oskustöölise koolitamiseks ja kutseharidussüsteemi arendamiseks. Saadaval aadressil: <https://estdev.ee/et/artiklid/eesti-uhines-skills4recovery-programmiga-ukraina-oskustooliste-koolitamiseks-ja>
- ESTDEV (2024, 26. juuli). ESTDEV ja USAID sõlmisid koostöölepe digiarengu toetamiseks partnerriikides. Saadaval aadressil: <https://estdev.ee/et/artiklid/estdev-ja-usaid-solmisid-koostooleppe-digiarengu-toetamiseks-partnerriikides>
- ESTDEV (2024, 3. aprill). Eesti aitab Ukrainal tööturgu üles ehitada. Saadaval aadressil: <https://estdev.ee/et/artiklid/eesti-aitab-ukrainal-tooturgu-ules-ehitada>
- ESTDEV. Digital Explorers II projekt. Saadaval aadressil: <https://estdev.ee/et/projektid/digital-explorers-2>
- ESTDEV. Projekt: Süüria pagulasnaiste, -laste ja -noorte iseseisva toimetuleku toetamine Liibanonis digipädevuste ja ettevõtluse koolituste kaudu. Saadaval aadressil: <https://estdev.ee/et/projektid/suuria-pagulasnaiste-iseseisva-toimetuleku-toetamine-jordaanias-liibanonis-ja-turgis-labi>
- ESTDEV. Projekt: Süüria pagulaste ja kohaliku kogukonna toimetuleku ja toiduturvalisuse toetamine Jordaanias veesäästliku põllumajanduse kaudu. Saadaval aadressil: <https://estdev.ee/et/projektid/suuria-pagulaste-ja-kohaliku-kogukonna-iseseisva-jatkusuutliku-toimetuleku-ja>
- EUAA (2025). Asylum Report 2025. Saadaval aadressil: <https://euaa.europa.eu/publications/asylum-report-2025>
- EUAA (2025). Latest Asylum Trends 2024 — Annual analysis. Saadaval aadressil: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends>
- Euroopa Komisjon (2021, 11. juuni). Talent Partnerships: Commission launches new initiative to address EU skills shortages and improve migration cooperation with partner countries. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2921
- Euroopa Komisjon (2022). EUUkraine solidarity and cooperation on health. Saadaval aadressil: https://health.ec.europa.eu/internationalcooperation/eu-ukraine-solidarity-and-cooperation-health_en
- Euroopa Komisjon (2022, 12. detsember). EU4Health projects to provide mental health support to Ukrainian refugees. Saadaval aadressil: https://hadea.ec.europa.eu/news/eu4health-projects-provide-mental-health-support-ukrainian-refugees-2022-12-21_en

Euroopa Komisjon (2022, 13. aprill). Ukraine: Commission allocates €9 million for mental health assistance of Ukrainian refugees. Saadaval aadressil: https://health.ec.europa.eu/latest-updates/ukraine-commission-allocates-eu9-million-mental-health-assistance-ukrainian-refugees-2022-04-13_en

Euroopa Komisjon (2023). Employment and Social Developments in Europe (ESDE) 2023. Saadaval aadressil: <https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2023/>

Euroopa Komisjon (2023). Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles sätestatakse ebaseaduslikule liitu sisenemisele, liidust läbisõidule ja liidus viibimisele kaasaaitamise ennetamise ja tõkestamise miinimumnormid ning millega asendatakse nõukogu direktiiv 2002/90/EÜ ja nõukogu raamotsus 2002/946/JSK. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023PC0755>

Euroopa Komisjon (2023). Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb politseikoostöö tõhustamist rändajate smugeldamise ja inimkaubanduse ennetamiseks, avastamiseks ja uurimiseks ning Europoli toetuse suurendamist selliste kuritegude ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks, ning millega muudetakse määrust (EL) 2016/794). Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52023PC0754>

Euroopa Komisjon (2023). European Skills, Competences, Qualifications and Occupations (ESCO). Saadaval aadressil: <https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2023/>

Euroopa Komisjon (2023, 22. mai). EU4Health projects improving the mental health and wellbeing of Ukrainian refugees. Saadaval aadressil: https://hadea.ec.europa.eu/news/eu4health-projects-improving-mental-health-and-wellbeing-ukrainian-refugees-2023-05-22_en

Euroopa Komisjon (2023, 6. detsember). EU4Health grants €4 million to improve healthcare for Ukrainian refugees and displaced persons under temporary protection [Uudis]. Saadaval aadressil: https://health.ec.europa.eu/latest-updates/eu4health-grants-eu4-million-improve-healthcare-ukrainian-refugees-and-displaced-persons-under-2023-12-06_en

Euroopa Komisjon (2024). Communication establishing the multiannual strategic policy for European integrated border management (COM/2023/146 final). Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52023DC0146>

Euroopa Komisjon (2024). Communication on countering hybrid threats from the weaponisation of migration and strengthening security at the EU's external borders (COM(2024) 570 final). Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0570>

Euroopa Komisjon (2024). Joint declaration establishing a migration partnership between the Islamic Republic of Mauritania and the European Union. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/eu-mauritania-joint-declaration_en

Euroopa Komisjon (2024). Joint Declaration establishing a Migration Partnership between The Islamic Republic of Mauritania and the European Union. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/eu-mauritania-joint-declaration_en

- Euroopa Komisjon (2024). Joint Declaration on the Strategic and Comprehensive Partnership between the Arab Republic of Egypt and the European Union. Saadaval aadressil: https://enlargement.ec.europa.eu/news/joint-declaration-strategic-and-comprehensive-partnership-between-arab-republic-egypt-and-european-2024-03-17_en
- Euroopa Komisjon (2024). Legislative files in a nutshell — Migration and Asylum Pact. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum/legislative-files-nutshell_en
- Euroopa Komisjon (2024): The integration of newcomers — Ministerial Conference organised by Flanders. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/integration-newcomers-ministerial-conference-organised-flanders-2024-02-15_en
- Euroopa Komisjon (2024). Pact on Migration and Asylum. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en
- Euroopa Komisjon (2024, 1. august). Nine EU countries receive technical support for implementation of the Pact. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/nine-eu-countries-receive-technical-support-implementation-pact-2024-08-01_en?prefLang=et&etrans=et
- Euroopa Komisjon (2024, 12. juuli). Stronger EU rules to fight trafficking in human beings enter into force. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/stronger-eu-rules-fight-trafficking-human-beings-enter-force-2024-07-12_en
- Euroopa Komisjon (2024, 16. aprill). Commission publishes Schengen report setting new priorities for the year ahead. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1988
- Euroopa Komisjon (2024, 17. märts). EUEgypt: Strategic and Comprehensive Partnership. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_24_1512
- Euroopa Komisjon (2024): 2024 European Migration Forum highlights key role of civil society in implementing the Pact. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/2024-european-migration-forum-highlights-key-role-civil-society-implementing-pact-2024-12-18_en
- Euroopa Komisjon (2024, 18. aprill). Commission Implementing Decision establishing adapted rules on multientry visas to Indian nationals residing in India and applying in India for short-stay visas (C(2024) 2434 final). Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/93d78385-3bd5-441f-bbf5-a233dceac4ae_en
- Euroopa Komisjon (2024, 18. detsember). International migrants day: EU4Health projects working to support migrants' health. Saadaval aadressil: https://hadea.ec.europa.eu/news/international-youth-day-2025-eu4health-and-horizon-europe-projects-supporting-youth-health-and-2025-08-12_en
- Euroopa Komisjon (2024, 6. veebruar). The Commission welcomes the political agreement on new rules for a more resilient Schengen area. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_667
- Euroopa Komisjon (2024, 7. märts). The European Commission launches new migration partnership with Mauritania. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1335

- Euroopa Komisjon (2024, 7. november). Launch of the HighLevel Committee on Resettlement and Humanitarian Admission. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/launch-high-level-committee-resettlement-and-humanitarian-admission-2024-11-07_en
- Euroopa Komisjon (2025). Commission proposes a new Common European System for Returns. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_724
- Euroopa Komisjon (2025). Commission proposes to facilitate the application of the safe third country concept. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1224
- Euroopa Komisjon (2025): Progress tracker: Action plan on integration and inclusion 2021-2027. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migrant-integration/migrant-integration-hub/progress-tracker-action-plan-integration-and-inclusion-2021-2027_en
- Euroopa Komisjon (2025, 14. juuli). Danish Presidency prioritises tackling irregular migration and ensuring effective control of the EU's external borders. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/danish-presidency-prioritises-tackling-irregular-migration-and-ensuring-effective-control-eus-2025-07-14_en
- Euroopa Komisjon (2025, 20. mai). Visa applications reach 11.7 million in EU- and Schengen Associated Countries. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/visa-applications-reach-117-million-eu-and-schengen-associated-countries-2025-05-20_en
- Euroopa Komisjon (2025, 4. juuni). Extension of temporary protection and a common European path for future Ukrainians in the EU. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/extension-temporary-protection-and-common-european-path-futureukrainians-eu-2025-06-04_en
- Euroopa Komisjon (2025, 11. märts). New European approach to returns. Saadaval aadressil: https://commission.europa.eu/news-and-media/news/migration-commission-proposes-new-european-approach-returns-2025-03-11_en
- Euroopa Komisjon. A single permit for work. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/legal-migration-resettlement-and-integration/work/single-permit-work_en
- Euroopa Komisjon, DG Home (2024, 18. detsember). Schengen thematic evaluation report – Bridging national gaps: towards an effective EU return system. Saadaval aadressil: https://home-affairs.ec.europa.eu/schengen-thematic-evaluation-report-bridging-national-gaps-towards-effective-eu-return-system_en
- Euroopa Komisjon (2024). Security and Defence, Saadaval aadressil: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/security-and-defence_en
- Euroopa Komisjoni ettepanek, COM(2025) 651 final, mis käsitleb koordineeritud lähenemisviisi Ukrainast põgenenud inimeste ajutise kaitse lõpetamisele. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0651>

- Euroopa Komisjoni pressiteade (2023). Commission launches a Global Alliance to Counter Migrant Smuggling and proposes a strengthened EU legal framework. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6081
- Euroopa Komisjoni teatis , COM(2024) 126 final, Tasakaalustatud rändepoliitika: lähenemisviis, mis on ühtaegu õiglane ja kindlakäeline. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX:52024DC0126>
- Euroopa Liidu delegatsioon Ukrainas (2024, 24. september). Joint Action Skills4Recovery Launched: EU, Poland, Estonia join Germany to Train 4,700 Skilled Workers for Ukraine's Economy. Saadaval aadressil: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/joint-actionskills-4recovery-launched-eu-poland-estonia-join-germany-train-4700-skilled-workers_en?s=232
- Euroopa Liidu Nõukogu (2001, 20. juuli). Direktiiv 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmise. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0055>
- Euroopa Liidu Nõukogu (2003, 22. september). Direktiiv 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32003L0086>
- Euroopa Liidu Nõukogu (2022, 4. märts). Rakendusotsus (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382>
- Euroopa Liidu Nõukogu (2023, 19. oktoober). Rakendusotsus (EL) 2023/2409, millega pikendatakse rakendusotsusega (EL) 2022/382 kehtestatud ajutist kaitset. Saadaval aadressil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_2023O2409
- Euroopa Liidu Nõukogu (2024, 13. juuni). EL hõlbustab kolmandatest riikidest pärit töötajate värbamist. Saadaval aadressil: <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2024/06/13/eu-to-facilitate-recruitment-of-third-country-jobseekers/>
- Euroopa Liidu Nõukogu (2024, 24. juuni). Midterm evaluation of the NDICI Global Europe external financing instrument – Council conclusions. Saadaval aadressil: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/24/council-approves-conclusions-on-the-mid-term-evaluation-of-the-ndici-global-europe-external-financing-instrument/>
- Euroopa Liidu Nõukogu (2024, 25. juuni). Rakendusotsus (EL) 2024/1846, millega pikendatakse rakendusotsusega (EL) 2022/382 kehtestatud ajutist kaitset. Saadaval aadressil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_2024O1836
- Euroopa Liidu Nõukogu pressiteade (2024, 13. detsember). Migrant smuggling: member states reach agreement on criminal law. Saadaval aadressil: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/12/13/migrant-smuggling-member-states-reach-agreement-on-criminal-law/>

Euroopa Liidu Nõukogu pressiteade (2024, 14. mai). The Council adopts the EU's pact on migration and asylum. Saadaval aadressil: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/14/the-council-adopts-the-eu-s-pact-on-migration-and-asylum/>

Euroopa Liidu Nõukogu pressiteade (2024, 19. juuni). Migrant smuggling: Enhanced role of Europol in fighting migrant smuggling. Saadaval aadressil: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/19/migrant-smuggling-enhanced-role-of-europol-in-fighting-migrant-smuggling/>

Euroopa Parlament (2023). EU-Tunisia Memorandum of Understanding. Saadaval aadressil: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/751467/EPRS_ATA\(2023\)751467_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/751467/EPRS_ATA(2023)751467_EN.pdf)

Euroopa Parlament (2024). Demographic changes and labour migration within the EU. Saadaval aadressil: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/labour-migration-whats-it-countries-destination-and-origin-2024-06-12_en

Euroopa Parlament ja nõukogu (2008, 16. detsember). Direktiiv 2008/115/EÜ, ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasi-saatmisel. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008L0115>

Euroopa Parlament ja Nõukogu (2014, 26. veebruar). Direktiiv 2014/36/EL kolmandate riikide kodanike hooajatöötajatena riiki sisenemise ja seal viibimise tingimuste kohta. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0036>

Euroopa Parlament ja nõukogu (2024). Ettepanek: NÕUKOGU SOOVITUS 2024.–2025. aasta Schengeni tsükli kohta. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0174>

Euroopa Parlament ja nõukogu (2024). Määrus (EL) 2025/12, mis käsitleb reisijaid käsitleva eelteabe kogumist ja edastamist välispiiril tehtavate kontrollide tõhustamiseks ja hõlbustamiseks ning millega muudetakse määrusi (EL) 2018/1726 ja (EL) 2019/817 ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2004/82/EÜ. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32025R0012>

Euroopa Parlament ja nõukogu (2024). Määrus (EL) 2025/13, 19. detsember 2024, mis käsitleb reisijaid käsitleva eelteabe kogumist ja edastamist terroriaktide ja raskete kuritegude ennetamiseks, avastamiseks, uurimiseks ja nende eest vastutusele võtmiseks ning millega muudetakse määrust (EL) 2019/818. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32025R0013>

Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 13. juuni). Direktiiv (EL) 2024/1712, millega muudetakse direktiivi 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1712>

- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 13. juuni). Määrus (EL) 2024/1717, millega muudetakse määrust (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1717>
- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 14. mai). Direktiiv (EL) 2024/1346, milles sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (uuesti sõnastatud). Saadaval aadressil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401346
- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 14. mai). Määrus (EL) 2024/1347, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, millega muudetakse nõukogu direktiivi 2003/109/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/95/EL. Saadaval aadressil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401347
- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 14. mai). Määrus (EL) 2024/1358, millega luuakse bio-meetrite andmete võrdlemise Eurodac-süsteem, et kohaldada tulemuslikult Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2024/1351 ja (EL) 2024/1350 ja nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ ning tuvastada ebaseaduslikult riigis viibivad kolmanda riigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud, ning mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja Europol'i päringuid andmete võrdlemiseks Eurodac-süsteemi andmetega õiguskaitse eesmärgil ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/818 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 603/2013. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1358/oj/eng>
- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 14. mai). Määrus (EL) 2024/1359, 14. mai 2024, mis käsitleb kriisilukordi ja vääramatu jõu olukordi rände- ja varjupaigaküsimuste valdkonnas ning millega muudetakse määrust (EL) 2021/1147. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1359/oj/eng>
- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 14. mai). Määrus (EL) 2024/1356, millega kehtestatakse kolmanda riigi kodanike taustakontroll välispiiridel ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 767/2008, (EL) 2017/2226, (EL) 2018/1240 ja (EL) 2019/817. Saadaval aadressil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401356
- Euroopa Parlament ja nõukogu (2024, 14. mai). Määrus (EL) 2024/1349, millega kehtestatakse piiril toimuv tagasisaatmismenetlus ja millega muudetakse määrust (EL) 2021/1148. Saadaval aadressil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401349
- Euroopa Parlament ja Nõukogu (2024, 24. aprill). Direktiiv (EL) 2024/1233/EL – ühtne töövalmis elamisuba. Saadaval aadressil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32024L1233>
- European Union Global Diaspora Facility koduleht. Saadaval aadressil: <https://diasporaforddevelopment.eu/who-we-are/>
- Eurostat (2025, 12. mai). 4,26 miljonit ajutise kaitse saajat märtsis. Saadaval aadressil: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250512-1>

Eurostat (2025, 13. juuli). Trafficking in human beings statistics. Saadaval aadressil: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics

Expertise France. Expertise France et les migrations. Saadaval aadressil: <https://www.expertise-france.fr/documents/20182/712668/Expertise+France+et+les+migrations/c6ff050a-9295-2e47-9537-7b5cd8259091>

Frontex (2023). Frontex Annual Brief 2023. Saadaval aadressil: https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Annual_Brief_2023.pdf

Frontex (2024). Frontex Annual Brief 2024. Saadaval aadressil: https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Annual_Brief_2024.pdf

Frontex (2024, 14. jaanuar). Irregular border crossings into EU drop sharply in 2024. Saadaval aadressil: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-border-crossings-into-eu-drop-sharply-in-2024-oqpweX>

Frontex (2025). Annual Risk Analysis 2025. Saadaval aadressil: https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2025.pdf

Government Offices of Sweden (2024). New strategy for Sweden's global development cooperation on migration, returns and voluntary repatriation 2024–2028. Saadaval aadressil: <https://www.government.se/contentassets/b27cddb227f74e29ba4959a047b11f26/new-strategy-for-swedens-global-development-cooperation-on-migration-returns-and-voluntary-repatriation-2024-2028.pdf>

Human Rights Watch (2023, 15. november). UK Supreme Court Finds UK-Rwanda Asylum Scheme Unlawful. Saadaval aadressil: <https://www.hrw.org/news/2023/11/15/uk-supreme-court-finds-uk-rwanda-asylum-scheme-unlawful>

ICMPD (2025). Inauguration of Nordic Cooperation on Return and Reintegration in Iraq (NORAQ) Framework. Saadaval aadressil: <https://www.icmpd.org/news/inauguration-of-nordic-cooperation-on-return-and-reintegration-in-iraq-noraq-framework>

ICMPD (2025). Migration Outlook 2025. Saadaval aadressil: <https://www.icmpd.org/file/download/63373/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202025.pdf>

ICMPD. Migrant Resource Centres (MRC). Saadaval aadressil: <https://www.icmpd.org/our-work/projects/migrant-resource-centres-mrcs>

IFAD (2024). REMIT PRIME Central Asia. Saadaval aadressil: <https://gfrid.org/publications/platform-for-remittances-investments-and-migrants-entrepreneurship-prime-central-asia-programme/>

Iirimaa Valitsus (2024). Global Citizens 2030 – Ireland's Talent and Innovation Strategy. Saadaval aadressil: <https://www.gov.ie/en/department-of-further-and-higher-education-research-innovation-and-science/publications/global-citizens-2030-irelands-talent-and-innovation-strategy/>

Iirmaa Valitsus (2024, 15. mai). Ministers McEntee and Burke welcome agreement on actions to increase the competitiveness of Ireland in attracting key skills. Saadaval aadressil: <https://www.gov.ie/en/department-of-justice-home-affairs-and-migration/press-releases/ministers-mc-entee-and-burke-welcome-agreement-on-actions-to-increase-the-competitiveness-of-ireland-in-attracting-key-skills/>

Integratsiooni Sihtasutus (2024). Kultuuririkkuse teema-aasta. Saadaval aadressil: <https://www.integratsioon.ee/teema-aasta>

Integratsiooni Sihtasutus. Eesti Rahva Muuseumi ja INSA keele- ja kultuurikursused. Saadaval aadressil: <https://www.integratsioon.ee/kutsume-koos-eesti-rahva-muuseumiga-keelt-ja-kulturi-avastama>

Integratsiooni Sihtasutus. Keelesõbra programm. Saadaval aadressil: <https://www.integratsioon.ee/keelesober/keeleoppijalee>

Integratsiooni Sihtasutus. Keeleõppereisid üle Eesti. Saadaval aadressil: <https://www.integratsioon.ee/oppereisid-keeleoppijaile-tallinnast-ule-eesti>

Integratsiooni Sihtasutus. Kohanemise teekaart. Saadaval aadressil: <https://integratsioon.ee/kohanemise-teekaart>

Integratsiooni Sihtasutus. Kohanemisprogramm Settle in Estonia. Saadaval aadressil: <https://integratsioon.ee/kohanemisprogramm>

Integratsiooni Sihtasutus. Muuseumide keeleõppe haridusprogrammid. Saadaval aadressil: <https://www.integratsioon.ee/muuseumi-haridusprogrammid>

Integratsiooni Sihtasutus. Suvised keelelaagrid. Saadaval aadressil: <https://www.integratsioon.ee/suvised-keelelaagrid>

Invest in Estonia (2025). Estonian Tax and Customs Board statistics on Estonia's startup sector. Saadaval aadressil: <https://investinestonia.com/estonian-startups-hit-e3-9b-revenue-mark-as-deeptech-takes-centre-stage/>

IOM (2024, 12. juuli). Joint Pilot Initiative Aims to Strengthen Resilience to Climate Change in Six Sahelian States. Saadaval aadressil: <https://www.iom.int/news/joint-pilot-initiative-aims-strengthen-resilience-climate-change-six-sahelian-states>

IOM Belgia. Learning Mobility Scheme. Saadaval aadressil: <https://belgium.iom.int/learning-mobility-scheme-tunisia-belgium>

IOM Belgia. OREMIT project. Saadaval aadressil: <https://belgium.iom.int/o-remit#:~:text=The%20OREMIT%20project%20by,investments%20in%20their%20home%20country>

IOM Belgia. Skills Mobility Partnership. Saadaval aadressil: <https://belgium.iom.int/skills-mobility-partnership-belgium-suriname>

IOM Holland (2024, 27. juuni). IOM and the Netherlands announce new phase in guiding safe migration (2024–2027). Saadaval aadressil: <https://iom-nederland.nl/en/news/iom-and-the-netherlands-announce-new-phase-in-guiding-safe-migration-2024-2027>

IOM. Sudan Mobility Overview (4). Saadaval aadressil: <https://dtm.iom.int/reports/sudan-mobility-overview-4?close=true>

Justiitsministeerium. Vägivallaennetuse kokkulepe. Saadaval aadressil: <https://www.just.ee/kuri-tegevus-ja-selle-ennetus/vagivallaennetuse-kokkulepe>

Kultuuriministeerium (2024). Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2023. Saadaval aadressil: <https://www.kul.ee/EIM2023>

Kultuuriministeerium (2024, 20. detsember). Šveitsi-Eesti koostööprogramm – koos sidusama ühiskonna poole. Saadaval aadressil: <https://www.kul.ee/uudised/sveitsi-eesti-koostooprogramm-koos-sidusama-uhiskonna-poole>

Kultuuriministeerium. Sidusa Eesti arengukava 2021–2030. Saadaval aadressil: <https://kul.ee/siduseesti2030>

Maaleht (2024, 24. oktoober). Annika Murov: Euroopas käib piirikontrollide ajutine taastamine, Schengeni tulevik on rändesurve all. Saadaval aadressil: <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120330632/annika-murov-euroopas-kaib-piirikontrollide-ajutine-taastamineschengeni-tulevik-on-randesurve-all>

Migration Policy Institute (2021). The EU-Turkey Deal, Five Years On: A Frayed and Controversial but Enduring Blueprint. Saadaval aadressil: <https://www.migrationpolicy.org/article/eu-turkey-deal-five-years-on>

Migration Policy Institute (2024). Top 10 Migration Issues of 2024. Saadaval aadressil: <https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-information-source/top-10-migration-issues-2024#externalization>

OECD (2020). Making Migration and Integration Policies Future Ready. Saadaval aadressil: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/events/2020/1/ministerial-meeting-on-migration/migration-strategic-foresight.pdf>

OHCHR (2025). Call for inputs: Externalization of migration and the impact on the human rights of migrants. Saadaval aadressil: <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2025/call-inputs-externalization-migration-and-impact-human-rights-migrants>

PICUM (2025, juuni). PICUM uudiskiri. Saadaval aadressil: <https://picum.org/newsletters/>

Postimees (2024). Ministeerium: Vene kodakondsusest vabanemise võimatusest ei saa enam rääkida. Saadaval aadressil: <https://www.postimees.ee/8144221/ministeerium-vene-kodakondsusest-vabanemise-voimatusest-ei-saa-enam-raakida>

Postimees (2025, 16. jaanuar). Valitsus andis raha 1000liikmelise politsei kriisireservi loomiseks. Saadaval aadressil: <https://www.postimees.ee/8173634/valitsus-andis-raha-1000-liikmelise-politsei-kriisireservi-loomiseks>

PPA (2024, 23. mai). Vene Föderatsiooni piirivalve eemaldas Narva jõelt kergepoid. Saadaval aadressil: <https://www.politsei.ee/et/uudised/vene-foederatsiooni-piirivalve-eemaldas-narva-joelt-kergepoid-11981>

- PPA (2025, 11. mai). Reservväeelastest luuakse sisejulgeoleku kriisiüksus. Saadaval aadressil: <https://www.politsei.ee/et/uudised/reservvaeelastest-luuakse-sisejulgeoleku-kriisiuek-sus-12488>
- R4V. Refugee and migrants portal. Saadaval aadressil: <https://www.r4v.info/index.php/en/refugeeandmigrants>
- Rabat Process (2024). Special Event – Circular migration: a cycle of opportunities and skills development. Saadaval aadressil: <https://www.rabat-process.org/en/document-repository/64-meeting-reports-conclusions/517-circular-mig-outcome/preview?ml=1>
- Radar (2025, kevad). Kriisiüksus sai teoks. Saadaval aadressil: https://issuu.com/ajakiri_radar/docs/radar_kevad_2025/s/83777439
- ReliefWeb (2025). Haiti: Humanitarian Needs and Response Plan Executive Summary. Saadaval aadressil: <https://reliefweb.int/report/haiti/haiti-humanitarian-needs-and-response-plan-executive-summary-february-2025-enht>
- Reuters (2024, 17. oktoober). Netherlands explores plan to send rejected African asylum seekers to Uganda. Saadaval aadressil: <https://www.reuters.com/world/netherlands-explores-plan-send-rejected-african-asylum-seekers-uganda-2024-10-17/>
- Reuters (2025, 1. august). EU court rules against Italy on Albania migrant camps scheme. Saadaval aadressil: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/eu-court-rules-against-italy-albania-migrant-camps-scheme-2025-08-01/>
- Riigiportaal. Eestis kohanemine. Saadaval aadressil: <https://www.eesti.ee/syndmusteenused/et/eestis-kohanemine>
- Rootsi Valitsus (2024, 28. november). Decision: Implementation of the new Blue Card Directive. Saadaval aadressil: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/beslut/beslut-genomforande-av-det-nya-blakortsdirektivet_hcc320241128sfu6/
- Siseministeerium (2020). Siseturvalisuse arengukava 2020–2030. Saadaval aadressil: <https://www.siseministeerium.ee/stak2030>
- Siseministeerium (2021). Sidusa Eesti arengukava 2021–2030. Saadaval aadressil: <https://www.siseministeerium.ee/sidest>
- Siseministeerium (2024, 11. detsember). Eesti saab Euroopa Liidult piirihalduse tugevdamiseks 19,4 miljonit lisaraha. Saadaval aadressil: <https://www.siseministeerium.ee/uudised/ees-ti-saab-euroopa-liidult-piirihalduse-tugevdamiseks-194-miljonit-lisaraha-0>
- Siseministeerium (2025). Siseturvalisuse 2024. aasta tulemusaruanne. Saadaval aadressil: <https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/documents/2025-06/Siseturvalisuse%202024.%20aasta%20tulemusaruanne.pdf>
- Siseministeerium. Varjupaiga- ja rändehalduse reform. Saadaval aadressil: <https://siseministeerium.ee/varjupaiga-ja-randehalduse-reform>
- Siseministri määrus nr 24 (2023). 2024. aasta sisserände piirarvu jaotumine elamisloa taotlemise aluste kaupa. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113122023003>

Startup Estonia (2025, 7. veebruar). Estonia's Startup Sector in 2024: Growth, Challenges, and Key Insights. Saadaval aadressil: <https://startupestonia.ee/statistics-surveys/estonias-startup-sector-in-2024-growth-challenges-and-key-insights/>

Study in Estonia (2025). Tasemeõppe välistudengid Eesti kõrgkoolides 2008–2024. Saadaval aadressil: <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Taseme%C3%B5ppe%20v%C3%A4listudengid%20Eestis%202008-2024.pdf>

Tan, N. F. (2024). Conceptualising externalisation: still fit for purpose? Forced Migration Review. Saadaval aadressil: <https://www.fmreview.org/externalisation/tan/>

Tööinspektsiooni koduleht. Välismaalane tööle Eestis. Saadaval aadressil: <https://www.ti.ee/valis-mainetootaja/valismaalt-eestisse-toole>

UN News (2025, märts). Gaza: 'Dramatic escalation' as bombardments intensify and displacement surges. Saadaval aadressil: <https://news.un.org/en/story/2025/03/1161286>

UNHCR (2024). Global Trends: Forced Displacement in 2024. Saadaval aadressil: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2024>

UNHCR (2024). Ukraine situation: Three years on. Saadaval aadressil: <https://www.unhcr.org/media/ukraine-situation-three-years>

UNHCR (2025). CORE — Eastern DRC Situation Dashboard. Saadaval aadressil: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116192>

UNHCR (2025). High employment rates, but low wages: a poverty assessment of Ukrainian refugees in neighboring countries. Saadaval aadressil: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115013>

UNHCR (2025, 8. mai). Syria governorates IDPs and IDP returnees overview. Saadaval aadressil: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116241>

UNHCR Estonia (2024). Operational Update — Q4 2024. Saadaval aadressil: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/116121>

UNHCR. Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste harta protokoll seoses kodakondsusetuse kaotamisega Aafrikas. Saadaval aadressil: <https://www.refworld.org/legal/agreements/au/2024/en/150097>

UNHCR. Cartagena+40: Tšiili deklaratsioon ja tegevuskava aastateks 2024–2034. Saadaval aadressil: https://www.acnur.org/sites/default/files/2024-12/Chile_Declaration_and_Plan_of_Action_ENG.pdf

UNHCR. Global Alliance to End Statelessness. Saadaval aadressil: <https://statelessnessalliance.org/>

Vabariigi Valitsus (2017, 4. mai). Määrus nr. 34 Kohanemisprogramm. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/131052017004?leiaKehtiv>

Vabariigi Valitsus (2022). Vabariigi Valitsuse sanktsiooni kehtestamine seoses Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene Vabariigi agressiooniga Ukrainas. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/108042022003>

Vabariigi Valitsus (2024, 21. veebruar). Eesti Vabariigi valitsuse ja Usbekistani Vabariigi valitsuse vaheline ebaseaduslikult riigis elavate isikute tagasivõtmise kokkulepe. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/221022024001>

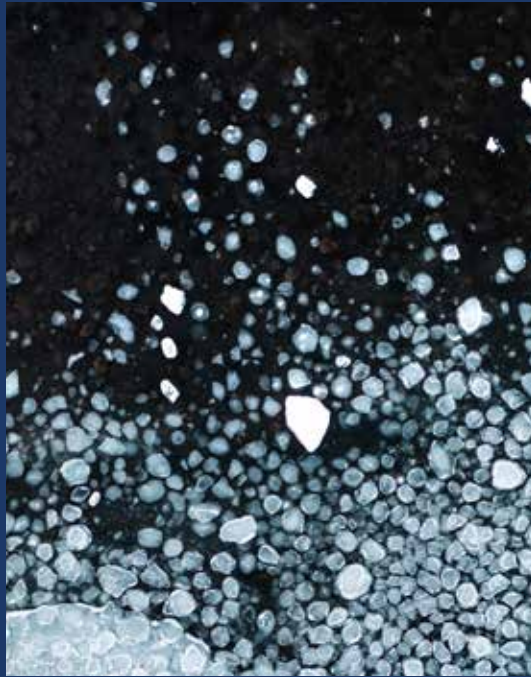
Vabariigi Valitsus. Keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja kord. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/130082024008>

Vabariigi Valitsus. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (ees-tikeelsele õppele üleminek). Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022008>

Vabariigi Valitsus. Strateegia „Eesti 2035” . Saadaval aadressil: <https://valitsus.ee/strateegia-ees-ti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>

Vabariigi Valitsus. Vangistusseadus. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/26427?leiaKehtiv>

Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus. Saadaval aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023125?leiaKehtiv>

ISSN 2674-3469

9 772674 346005